

# Innst. S. nr. 230

(2000-2001)

## Foreløpig innstilling fra finanskomiteen om Langtidsprogrammet 2002-2005

St.meld. nr. 30 (2000-2001)

Til Stortinget

### 1. OM INNSTILLINGEN

Etter vanlig praksis avgir finanskomiteen herved en foreløpig innstilling til Langtidsprogrammet. Endelig innstilling vil bli lagt fram høsten 2001 eller våren 2002. I meldingen er det bred omtale av de programmer og tiltak Regjeringen arbeider med på ulike områder. Komiteen har i sine merknader kommentert hovedlinjene i den utviklingen det legges opp til i meldingen og enkelte andre punkter som komiteen har ønsket å trekke fram.

Kapitlene 3 til 16 i innstillingen tilsvarer de samme kapitlene i Langtidsprogrammet. Komiteen har samtidig med avgivelsen av denne innstilling, avgitt innstilling til St.meld. nr. 29 (2000-2001) om retningslinjer for den økonomiske politikken, jf. Innst. S. nr. 229 (2000-2001)

### 2. MULIGHETENES SAMFUNN

#### 2.1 Regjeringens visjoner

##### 2.1.1 Sammendrag

Norge er mulighetenes samfunn. Det er for en stor del opp til oss selv hvordan vi vil ta disse mulighetene i bruk.

Vi har gode muligheter til å gi barn og unge gode oppvekstvilkår. Vi kan gjøre mer for å tilby gode rammer omkring barnas liv, og bedre kontakten mellom familie, skole og fritidstilbud. Vi har gode muligheter for å bygge velferden videre ut, og gi hver enkelt større muligheter til å virkeliggjøre sine ønsker når det gjelder utdanning, arbeid og livsutfoldelse. Vi kan få et arbeidsliv med bedre arbeidsmiljø, et arbeidsliv der det er plass til alle. Vi kan bedre våre levekår når det gjelder helse og miljø, vi kan få bedre omsorg til våre eldre og pleietrengende, og vi kan ta enda bedre vare på de som av ulike grunner trenger hjelp fra samfunnet.

Regjeringen vil ta mulighetene i bruk. Regjeringen har visjoner som gir politikken mål å strekke seg etter og som kan fungere som veivisere når vi står overfor viktige valg. Grunnlaget for disse visjonene er verdien om alle menneskers likeverd og ukrenkelige rettigheter. Et samfunn som bygger på solidaritet og toleranse må preges av evne til innlevelse i den enkeltes livssituasjon og vilje til å ivareta interessene til de svakeste. Målet om rettferdig fordeling av byrder og goder kan ikke nås en gang for alle. Fordelingspolitikken og virkemidlene må alltid fornyes.

- Regjeringen har en visjon om å gi alle barn og ungdom trygge og gode oppvekstvilkår. Vi vil øke tryggheten og skape et meningsfullt innhold i hverdagen, der barnehager og skolefritidsordninger skal være tilgjengelige for alle, kulturaktiviteter vies en større plass og frivillig arbeid gis gode kår.
- Regjeringen har en visjon om et arbeidsliv som inkluderer alle. Vi vil at alle skal ha mulighet for og tilgang til en jobb i et godt arbeidsmiljø, som sikrer den enkelte inntekt, sosialt nettverk og muligheter til å bruke sine evner og ressurser.
- Regjeringen har en visjon om at Norge skal gjøre nye framskritt når det gjelder helse og omsorg, og utvikle gode tjenester som er tilgjengelige for alle. Vi har en ambisjon om å føre videre innsatsen for å styrke helsevesenet, bedre omsorgstilbudene og gjøre bruk av nye medisiner og nye behandlingstilbud. Vi vil sikre gode tilbud i alle deler av landet.
- Regjeringen har en visjon om Norge som et mangfoldig og solidarisk samfunn. Vi vil stimulere kulturlivet og støtte det frivillige arbeidet. Vi vil ha et samfunn der alle mennesker har mulighet til å utvikle sine evner og talenter, og der alle gis mulighet til å delta i samfunns- og arbeidslivet på en likeverdig måte. Vi ønsker oss et samfunn som tar godt vare på sine svakeste, og som tar nye grep i kam-

pen mot økte forskjeller. Vi vil sikre alle mennesker likeverdige levekår.

- Regjeringen har en visjon om et Norge med toleranse og gjensidig respekt, et samfunn uten diskriminering der alle mennesker kan føle tilhørighet og trygghet, uavhengig av kulturell og religiøs tilknytning. Vi vil ha et samfunn uten fremmedfrykt og rasisme.
- Regjeringen har en visjon om Norge som et avansert kunnskapssamfunn, et samfunn der vi både er i stand til å hevde oss blant de beste i verden og samtidig greier å gjøre kunnskap og kompetanse tilgjengelig for alle gjennom hele livsløpet. Vi ønsker å videreutvikle norsk kultur og norske språk i et åpent samspill med verden omkring oss.
- Regjeringen har en visjon om at Norge skal ha et nyskapende næringsliv, med sterke bedrifter og trygge arbeidsplasser. Vi vil satse på forskning og næringsutvikling. Vi vil legge til rette for utvikling av ny teknologi, for stabile rammevilkår, og for sparing og investeringer som sikrer verdiskaping og velferd i framtiden. Vi vil legge vekt på nyskaping og nyetableringer i alle deler av landet og utnytte regionenes fortrinn til hele landets beste. Vi vil bevare hovedtrekkene i bosettingsmønsteret.
- Regjeringen har en visjon om Norge som et samfunn som ivaretar hensynet til naturen og vårt felles miljø, både nasjonalt og internasjonalt. Naturen og det biologiske mangfoldet har en egenverdi som må respekteres, samtidig som det også utgjør livsgrunnlaget vårt.
- Regjeringen har en visjon om Norge som en nasjon som arbeider for fred og internasjonal solidaritet, en nasjon som tar medansvar i forhold til internasjonale utfordringer, som bidrar med finansielle, teknologiske og menneskelige ressurser for å bekjempe fattigdom og nød, som er villig til å yte en innsats for å hindre konflikter og sikre freden og som bidrar til økt gjensidig forståelse mellom landene.

### 2.1.2 Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, lederen Dag Terje Andersen, Erik Dalheim, Grethe G. Fossum, Britt Hildeng, Ottar Kaldhol, Torstein Rudihagen og Signe Øye, fra Kristelig Folkeparti, Valgerd Svarstad Haugland, Lars Gunnar Lie og Ingebrigt S. Sørffonn, fra Høyre, Børge Brende, Per-Kristian Foss og Kjellaug Nakkim, fra Fremskrittspartiet, Siv Jensen, Per Erik Monsen og Kenneth Svendsen, fra Senterpartiet, Odd Roger Enoksen, fra Sosialistisk Venstreparti, Øystein Djupedal, fra Venstre, Borghild Tenden, og representanten Steinar Bastesen, viser til kapittel 1.2 i Regjeringens Langtidsprogram 2002-2005.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet deler Regjeringens visjon om et samfunn:

- der alle barn har gode og trygge oppvekstvilkår
- der arbeidslivet inkluderer alle
- der helse- og sosialtjenestene er godt utviklet og er tilgjengelig for alle
- som er mangfoldig og solidarisk med toleranse og gjensidig respekt
- der ingen diskrimineres
- der alle mennesker har likeverdige levekår
- som er et avansert kunnskapssamfunn
- der næringslivet er nyskapende og bedriftene derfor er steke og arbeidsplassene trygge
- der hensynet til naturen og vårt miljø blir ivaretatt
- der Norge tar medansvar i forhold til internasjonale utfordringer og bidrar til fred og internasjonal solidaritet.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til sine merknader under kap. 17.2.2.

Komiteens medlemmer fra Høyre peker på at det norske samfunn står overfor store muligheter i årene som kommer. Disse medlemmer vil gjennomføre reformer som gjør det mulig:

- å gi våre barn den beste skolen - satse på kunnskap og kreativitet,
- å ha godt utbygde velferdstjenester - høyere kvalitet og større valgfrihet,
- å gjøre Norge til et attraktivt land å bo, investere og utvikle nye ideer i - lavere skatter og mindre byråkrati.

Disse medlemmer viser til at verden omkring oss er i forandring. Mennesker verden over knyttes tettere sammen kulturelt, sosialt og økonomisk. Det utfordrer vår evne til å mestre forandringer. Disse medlemmer mener at fornyelse er avgjørende for et samfunn i utvikling. Vi vil gi enkeltmenneskene økt frihet og ansvar. Vi tror på fremskritt gjennom millioner av enkeltmenneskers prøving og feiling fremfor tilpasning til en sentralstyrt visjon eller til vedtak om hvordan fremtiden skal bli. Vi ser med glede på det mangfoldige samfunn hvor vi er forskjellige både i utseende, kultur, livssyn og i de valg vi foretar.

Det er en utfordring å gjøre det mulig for alle enkeltmennesker å utnytte de muligheter og mestre de utfordringer fremtiden bringer. Disse medlemmer setter enkeltmennesket i sentrum, men legger vekt på at mennesket er et samfunnsvesen som bare kan utfolde seg i samspill med andre.

Disse medlemmer vil sette grenser for politikens og statens makt over enkeltmennesket, og legge til rette for at den enkelte kan ta større personlig ansvar for seg selv og sine medmennesker. Disse medlemmer vil modernisere offentlig sektor, gjøre den

slankere og mer brukervennlig, og gi større mangfold og flere valgmuligheter for den enkelte. De ressursene politikerne forvalter på vegne av fellesskapet, må benyttes bedre enn i dag.

Disse medlemmer mener at det er nødvendig for å utvikle et godt og trygt samfunn at vi arbeider for å inkludere alle. Ikke alle mestrer forandringer like godt. Vi må ha en politikk som gir trygghet gjennom omsorg tilpasset den enkeltes behov.

Disse medlemmer mener også at tryggheten må sikres ved at den enkelte har en forankring i noe mer enn det tidsaktuelle. Dette er enda viktigere nå enn tidligere, fordi forandringene skjer raskere. Utdanning, kultur, familie og vennskap bidrar til denne forankringen.

Disse medlemmer viser til at frihet, trygghet og mangfold er stikkord for Høyres politikk. De henger nøye sammen. Frihet til å ta beslutninger over eget liv gir også trygghet. Mangfold krever frihet til å prøve ut nye løsninger og nye alternativer. Derfor vil Høyre slippe fri menneskenes kreativitet og pågangsmot.

Disse medlemmer understreker at Norge ved inngangen til det 21. århundre har muligheter vi aldri tidligere har hatt. Den teknologiske og politiske utvikling de siste tiårene har brutt ned grenser og knyttet oss nærmere til verden rundt oss. Globaliseringen gjør det mulig for den enkelte å realisere sine evner, den gjør det mulig å lære andre kulturer å kjenne, og den gjør det mulig å sikre vår velstand og velferd.

Samtidig viser disse medlemmer til at forurensning ikke kjenner landegrenser. Utviklingslandenes knapphet på ressurser og lave verdiskaping gir miljøproblemer som får internasjonale konsekvenser. Disse medlemmer vil at Norge skal spille en aktiv rolle internasjonalt for å møte disse utfordringene.

Disse medlemmer mener også at globaliseringen og andre internasjonale omveltninger gjør det viktig for Norge å ha en aktiv utenrikspolitikk forankret i det vestlige fellesskap. Når verden rundt oss forandrer seg, må Norge delta i utformingen av nye rammebetingelser for landets sikkerhet, for handel, for miljø og økonomisk utvikling.

I vår verdensdel står EU sentralt i den politiske utviklingen. Disse medlemmer vil arbeide for at Norge blir medlem i EU så raskt som mulig. EU har utviklet sitt samarbeid fra å være et økonomisk fellesskap til å bli et politisk fellesskap som blant annet omfatter forsvars- og sikkerhetspolitikk. Vår sikkerhetspolitiske situasjon er blitt dramatisk endret som følge av slutten på den kalde krigen. Norge må derfor tilpasse forsvaret til nye utfordringer i samarbeid med våre allierte i NATO og med EU.

Når forandringene er store, er det etter disse medlemmers syn viktigere enn noen gang tidligere å satse på utdanning. Utdanning skal gjøre enkeltmenneskene rustet til å utnytte de mulighetene et mer åpent samfunn og den raske teknologiske utviklingen gir. I fremtidens informasjonssamfunn vil den enkeltes muligheter avhenge mindre av sosial bakgrunn eller

gruppetilhørighet, og mer av individuelle kunnskaper, ferdigheter og holdninger. Den enkeltes ferdigheter, og evnen til å utnytte dem, blir viktigere i fremtiden enn de var i det tradisjonelle industrisamfunnet, der arbeidsoppgavene var mer standardisert.

Disse medlemmer mener også at et vekstkraftig og robust næringsliv er grunnlaget for samfunnets velferd. Alternativet til fornyelse er økonomisk tilbakegang, høyere arbeidsledighet og redusert levestandard. For å bidra til økt nyskaping må vi frigjøre ressurser, både i form av arbeidskraft og kapital, fra offentlig sektor og fra næringer som ikke lenger har potensial for lønnsom vekst.

Disse medlemmer mener at den økonomiske politikken må være forsvarlig og balansert, og gi en stabil pris- og lønnsvekst. Norsk næringsliv har en konkurranseulempe i forhold til andre land ved at vi har store innenlandske avstander, et lite hjemmemarked og lang vei til de store markedene i utlandet. Det stiller krav til en økonomisk politikk som kan kompensere disse ulempene.

Disse medlemmer vil understreke at politikken oppgave ikke er å peke ut markedets vinnere, men å legge til rette for verdiskaping ved å fjerne hindringer for vekst og nyskaping. Selektiv næringsstøtte til bedrifter og bransjer bør derfor avvikles til fordel for bedre rammebetingelser for all næringsvirksomhet.

Disse medlemmer viser til at arbeidet og arbeidsmønstrene er endret fra tidligere tiders industrisamfunn. Mange ønsker å arbeide til andre tider, og i varierende mengder, noen mer og andre mindre enn tidligere. Økte krav på arbeidsplassen stiller familien under press. Disse medlemmer vil styrke familien slik at den blir robust til å klare dette presset. Økt valgfrihet gjennom blant annet mer fleksibel arbeidstid og lavere skatter og avgifter gjør at man kan få mer tid til familien. Med friere åpningstider, også for offentlige kontorer, kan familien få varer og tjenester når det passer.

Disse medlemmer legger stor vekt på at det er dagens barn som skal overta fremtidens samfunn, og at en trygg og god oppvekst er viktig for å gi et godt grunnlag for resten av livet. Disse medlemmer vil derfor satse på barnefamiliene gjennom økonomisk støtte og økt valgfrihet.

Disse medlemmer vil legge til rette for et samfunn der alle får en mulighet til å delta, og til å kunne leve av egen inntekt. Disse medlemmer vil ha en politikk som gir trygghet når en faller utenfor og har behov for hjelp. Men samtidig vil disse medlemmer også kreve at den enkelte selv tar ansvar for å bli selvhjulp.

Disse medlemmer vil sette enkeltmennesket i sentrum når det gjelder offentlig sektor. Brukervennligheten og kvaliteten på de tjenester som skal utføres av det offentlige må økes. Samtidig vil disse medlemmer ha økt valgfrihet og mangfold av tjenester ved å åpne for at andre enn det offentlige kan utføre tjenestene.

Disse medlemmer mener et fritt marked gir de beste betingelser for å produsere varer og tjenester, gir mest effektiv produksjon, stimulerer til nyskaping og utvikling av nye produkter, og gir størst valgfrihet for brukeren. Disse medlemmer vil kombinere markedets dynamikk med en offentlig finansiering som gir alle tilgang til sentrale velferdstjenester uavhengig av personlig økonomi.

Disse medlemmer vil sikre at fremtidige generasjoner får de samme muligheter til naturopplevelser og velstand som dagens. Miljøproblemer representerer noen av våre viktigste politiske utfordringer. Mange mennesker plages av støy og forurensning, allmennhetens tilgang til naturområder blir gradvis begrenset, og det biologiske mangfoldet er truet. Derfor vil disse medlemmer øke bevilgningene til miljøforskning og utvikling av miljøteknologi, legge vekt på kostnads- effektive tiltak som gir mest miljø for pengene, arbeide aktivt for forpliktende internasjonale miljøavtaler og finne en god balanse mellom bruk og vern av naturressursene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sine merknader under kap. 17.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti understreker at Norge i den kommende perioden vil være i en særstilling. Vi vil innkasere svært store inntekter fra oljevirkosheten, noe som gir oss økonomiske muligheter som nesten ingen andre land har opplevd. Samtidig vil vi ha uløste oppgaver på mange områder i samfunnet, som vi for en stor del ikke vil ha arbeidskraft nok til å løse. Å finne balansen mellom bruk av penger til å løse viktige samfunnsoppgaver, og holde igjen for å unngå overoppheiting og ivareta hensynet til framtidige utgifter, vil stille neste periodes Storting overfor vanskelige valg.

Dette medlem vil prioritere følgende hovedutfordringer neste periode:

- Velferdsstaten må utvikles videre. Alle innbyggere skal være sikret et anstendig velferdsnivå - uavhengig av inntekt, helsetilstand, bosted og familiesituasjon. Særlig er det viktig å skape sikkerhetsnett som gjør at de svakeste ikke faller utenom. Dette forutsetter en offentlig sektor som gir mest mulig velferd for hver krone, og som sikrer at det ikke vil være behov for konkurranseutsetting eller privatisering. Men en velferdsstat med tilfredsstillende kvalitet vil allikevel ikke være mulig uten at vi er villig til å bruke mer penger på velferd.
- Barn og unge er framtida. Det vil være en meget god investering å satse på et tilbud til barn og ungdom av høy kvalitet og i et tilstrekkelig antall. På denne måten kan vi gi dem en start på livet som setter dem i stand til å være gode og produktive samfunnsborgere i framtida. Det bør være sjølsagt at både barnehage og skolefritidsordning skal være rimelige nok til at alle kan benytte seg av dem. Skolen skal være fri for egenandeler, og ingen barn skal vokse opp i fattigdom.
- Bruk den utenrikspolitiske handlefriheten. Utenfor EU har Norge handlefrihet. Både i miljøpolitikken, sikkerhetspolitikken og bistandspolitikken kan Norge være et alternativ til stormaktene. Problemet er at denne handlefriheten i stor grad ikke benyttes. Norge velger i stor grad å være et haleheng til USA og/eller EU i alle saker av betydning. Når det gjelder plassering av oljefondet har Norge full frihet. Vi kan velge å plassere vår rikdom i en rekke etisk tvilsomme virksomheter, vi kan innføre retningslinjer som forhindrer kapitalplassering hos verstingene, eller vi kan bruke denne kapitalen i virksomheter som bringer verden framover.
- Bærekraftig miljøpolitikk koster. Vi står overfor en rekke avgjørende veivalg i miljøpolitikken. Klima, energi, samferdsel, biologisk mangfold og grønne skatter er stikkord på områder der våre valg i kommende langtidsplanperiode vil få konsekvenser i mange tiår framover. Å være føre var vil medføre kostnader på mange nivå, men å ta sjansen på å la være vil kunne gi voldsomme konsekvenser på lang sikt. Sosialistisk Venstreparti er ikke villig til å ta denne sjansen.
- Fra svart oljeøkonomi til grønn kunnskapsøkonomi. Verdien av den framtidige arbeidsinnsatsen er 13 ganger høyere enn verdien av oljeformuen. Dette illustrerer behovet for endring av fokus i næringspolitikken. Satsing på utdanning og forskning som kan øke verdien av den menneskelige kapitalen vil ha en mye større effekt på vår velferdsutvikling enn noe annet. Gjennomføring av den grønne skattereformen er en forutsetning for at bedrifter skal gis grunnlag for å legge om sin produksjon i miljøvennlig retning. Dette må gjøres i planperioden.
- Rettferdig fordeling. Fremdeles finnes det fattigdom i Norge. Som et av verdens rikeste land er dette uakseptabelt. Sosialistisk Venstreparti krever gjennomføring av en rekke tiltak som vil gi de svakeste gruppene i vårt samfunn et verdig liv. Sentralt er omfordeling gjennom skattepolitikken, fjerning av egenandeler i skolen og helsevesenet, økte overføringer og maksimalpriser på skolefritidsordningen og barnehager.
- Toleranse. Det norske samfunnet er og vil være mangfoldig og flerkulturelt. All politikk må ha dette som et positivt utgangspunkt, og legge til rette for respekt og inkludering av minoriteter i samfunn og sosialt fellesskap. Prinsippene om likestilling mellom kjønnene og solidaritet er en viktig del av vårt verdigrunnlag. Disse verdiene er ikke kultur- eller religionsrelative. Dette verdigrunnlaget er en nødvendig forutsetning for et likeverdigrunnlag, og for å lykkes i å ivareta interessene til minoriteter.

Disse hovedprioriteringene er grundigere utdypet i dette medlems merknader til de enkelte kapitlene i langtidsprogrammet, og det henvises derfor til disse.

Komiteens medlem representanten Steinar Bastesen viser til kap. 17.6.

## 2.2 Grunnlaget for Regjeringens politikk

### 2.2.1 Sammendrag

Regjeringen bygger sin politikk på de sosialdemokratiske grunnverdiene frihet, likhet og solidaritet. Målet er å skape frihet for enkeltmennesket, like muligheter for at friheten skal bli reell for alle, og et solidarisk samfunn som tilbyr like muligheter og gir en trygg ramme for den enkeltes livsutfoldelse.

Det enkelte menneske må ha frihet til å forme sitt eget liv og kunne leve et godt liv i fellesskap med andre. Sentralt for frihetsverdien er å kunne ytre seg fritt, tro fritt og organisere seg fritt, med rettsstatsgarantier som sikrer mot vilkårlighet og overgrep.

Likhet innebærer både likeverd og like muligheter.

Alle mennesker er likeverdige, uavhengig av sosial og økonomisk bakgrunn, kulturell og religiøs tilhørighet, kjønn og seksuell orientering. Hvert enkelt menneske er enestående og kan ikke reduseres til et middel for andre.

Et velferdssamfunn som sikrer gode levekår for alle, er en forutsetning for å skape frihet og like muligheter for alle. Like muligheter skapes først og fremst gjennom en rettferdig fordeling av levekår, og av godt utbygde velferdstilbud som omfatter alle. Den enkelte må ha inntekt, utdanning og tilgang til viktige tjenester som gir mulighet for individuell utfoldelse og reelle valg.

Frihet og likhet er forutsetninger for å skape et solidarisk samfunn. Samtidig er solidaritet en forutsetning for å skape like muligheter og dermed også frihet for enkeltmennesket. Solidaritet er evne til å sette seg inn i andres situasjon og vilje til å ta ansvar for hverandre. Solidaritet er det motsatte av å bruke sin frihet til å begrense andre menneskers frihet. Med en solidarisk politikk bindes verdiene frihet og likhet sammen, ved at alle mennesker har både rettigheter og forpliktelser overfor fellesskapet. Individets ansvar kan ikke skyves over på resten av samfunnet, men samfunnet skal legge til rette for at den enkelte både kan ta medansvar og utøve sin frihet.

Et solidarisk samfunn er et kulturelt og sosialt mangfold preget av gjensidig respekt og likeverdige levekår. Fellesskap bygget på like muligheter og rettferdig fordeling motvirker utrygghet og sosiale spenninger, og knytter bånd mellom mennesker. På alle områder må det legges til rette for åpenhet, dialog, toleranse og respekt for mangfoldet. Rasisme og diskriminering er i strid med Regjeringens grunnleggende verdier og må motarbeides aktivt.

Norge er et rikt land med rike muligheter. Regjeringen legger stor vekt på at solidaritet er en verdi som må nå ut over landets grenser, og at den også må omfatte

framtidige generasjoner. Regjeringens politikk bygger på at vi skal dekke behovene til nålevende generasjoner uten at dette går på bekostning av framtidige generasjoners muligheter til å dekke sine behov. En nødvendig forutsetning for dette er at utviklingen er økologisk bærekraftig, det vil si at produksjon og forbruk skjer innenfor naturens tålegrense. Bare slik kan vi ta vare på det felles naturmiljøet som danner grunnlaget for all produksjon og forbruk, og i siste instans grunnlaget for alt liv på jorden.

Regjeringens politiske hovedmål er å videreutvikle og fornye det norske velferdssamfunnet, gjennom å sikre grunnlaget for verdiskaping og rettferdig fordeling i årene som kommer.

En sosialdemokratisk politikk for å nå dette hovedmålet bygger på sterke fellesskapsløsninger. Men politikken er også avhengig av vilje hos den enkelte til å gjøre en innsats for fellesskapet. En felles skole sikrer like muligheter og bidrar til større frihet i valg av yrke. Gode helsetjenester for alle er fundamentalt for rettferdig fordeling. Et offentlig trygdesystem sikrer trygghet ved inntektsbortfall. Arbeid for alle er avgjørende for en jevn inntektsfordeling, samtidig som det sikrer grunnlaget for velferdssamfunnet.

Et moderne velferdssamfunn er tuftet på bred deltakelse på ulike områder i samfunnet: I arbeidslivet, i politikken og i lokalmiljøet. Derfor er demokratiet ikke bare en verdi i seg selv, men også et grunnlag for velferden. Frivillig arbeid i lag og organisasjoner er et viktig supplement til det offentlige tilbudet. Deltakelse i frivillig arbeid bidrar i tillegg til sosial integrasjon og samhold. En viktig forutsetning for utviklingen av et nasjonalt kulturliv er aktivitet, deltakelse og engasjement i brede lag av befolkningen.

Vitenskapelige framskritt har gitt oss store muligheter for et bedre liv, og en bedre forståelse av hvordan natur og samfunn utvikler seg. Kunnskap og kompetanse får økende betydning for vår evne til å løse nye oppgaver. Den teknologiske utviklingen åpner opp muligheter for ny næringsutvikling, kulturspredning og nye velferdstiltak. Regjeringen ønsker at alle, uavhengig av kjønn, sosial bakgrunn og bosted, skal få del i disse mulighetene. Et velferdssamfunn, der alle sikres tilgang til utdanning og oppdatert kunnskap, gjør det mulig å utnytte landets samlede skaperkraft og talenter. Slik vil vi utvikle miljøer og mennesker som er i stand til å innhente, forstå og ta i bruk ny kunnskap.

Verdiskaping og rettferdig fordeling henger sammen. Gode velferdsløsninger står ikke i veien for økonomisk vekst og effektiv ressursbruk, men er ofte forutsetninger for økt verdiskaping. Fellesskapsløsninger knyttet til omsorg for barn og eldre kan mobilisere arbeidskraft, og har ført til økt yrkesdeltakelse for kvinner og mer reell likestilling mellom kjønnene. Dermed kan vi øke velferden i samfunnet. En god felles skole gir større muligheter både for den enkelte og for samfunnet. En sosialdemokratisk politikk handler om at solidariske løsninger og sosial rettferdighet blir formet til en produktiv kraft til beste for hele befolkningen.

Befolkningen vil ikke slutte opp om dårlige og ineffektive fellesskapsløsninger. Den beste strategien for å bekjempe kommersialisering og en skjev fordeling av velferden, er å sikre at det offentlige effektivt leverer velferdstjenester av høy kvalitet. Dette krever åpenhet i forhold til nye impulser og ny kunnskap. Organisasjonsformer som var hensiktsmessige den gang de ble etablert, kan lett stivne og begrense muligheten for å løse nye oppgaver og møte nye utfordringer. Offentlige ordninger, reguleringer og organisasjonsmåter som ikke lenger virker etter sin hensikt, må derfor avvikles eller fornyes.

Vi har bak oss et hundreår med sterk økonomisk vekst, stor økning i privat velstand og en sterk satsing på velferdsreformer, utdanning og kunnskapsformidling. Den enkelte har i større grad frihet til å ta egne valg og selv bære konsekvensene av disse valgene. Velferdsstatens innretning og oppgaver må vurderes i lys av dagens velferdsnivå og handlefriheten til hver enkelt.

Det er viktig å få fram hva den enkelte kan forvente av felles løsninger, og hva fellesskapet forventer at den enkelte skal bidra med. Det er en utfordring å avgrense og målrette velferdsstatens oppgaver, slik at også de som har blitt hengende etter sikres mulighet til et godt liv. Vi kan ikke akseptere at noen holdes utenfor den velferdsutviklingen som resten av samfunnet opplever. Ambisjonen om å trekke alle med er like viktig i dag som da visjonen om en velferdsstat først ble etablert.

### 2.2.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til kapittel 1.2 i Regjeringens Langtidsprogram 2002-2005.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet deler Regjeringens mål om at samfunnet skal bygge på grunnverdiene frihet, likhet og solidaritet. Sentrale frihetsverdier er yringsfrihet, trosfrihet og organisasjonsfrihet, med rettsgarantier som sikrer mot vilkårlighet og overgrep. Solidaritet og et velferdssamfunn som sikrer gode levekår for alle er en forutsetning for frihet og like muligheter for alle. Samfunnet kan derfor ikke akseptere at noen holdes utenfor den velferdsutviklingen som resten av samfunnet opplever. Disse medlemmer vil understreke at rasisme og diskriminering er i strid med samfunnets grunnleggende verdier og må motarbeides aktivt. Disse medlemmer mener videre at solidariteten må gjelde ut over landets grenser og framtidige generasjoner. En økologisk bærekraftig utvikling er en forutsetning for å ta hensyn til kommende generasjoner. Disse medlemmer er av den oppfatning at et moderne velferds-samfunn er basert på bred deltakelse i samfunnet, og at demokrati derfor ikke bare en verdi i seg selv, men også et grunnlag for velferden. Disse medlemmer tror ikke at befolkningen vil slutte opp om dårlige og ineffektive fellesskapsløsninger, og mener at den beste strategien for å hindre kommersialisering og skjev for-

deling av velferden, er å sikre at det offentlige leverer velferdstjenester av høy kvalitet.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til sine merknader under kap. 17.2.2.

Komiteens medlemmer fra Høyre vil føre en konservativ fremskrittspolitikk, bygget på det kristne kulturgrunnlaget, rettsstaten og folkestyret, for å fremme personlig frihet og sosialt ansvar, medbestemmelse og eiendomsrett, og et forpliktende nasjonalt og internasjonalt samarbeid.

Disse medlemmer viser til at alle mennesker er født forskjellige, men med den samme ukrenkelige egenverdi, uavhengig av individuelle kjennetegn, egenskaper og gruppetilhørighet. Fordi alle mennesker er født forskjellige, med sin individuelle egenart, personlige følelser, ideer og preferanser, innebærer respekt for menneskenes egenverdi også at menneskene må gis frihet.

Samtidig er mennesket et sosialt vesen, som bare kan utfolde sine muligheter i samspill med andre. Derfor gir rettigheter bare mening når de ledsages av plikten til å respektere andre menneskers rettigheter. Frihet og ansvar er to sider av samme sak.

For å fremme menneskenes positive utviklingsmuligheter vil disse medlemmer bygge sin politikk på tillit til det enkelte menneske.

Disse medlemmer mener menneskenes grunnleggende rettigheter bare kan realiseres i et samfunnsfellesskap bygget på rettsstaten, folkestyret og yringsfrihet. Menneskets evne til å øve rettferdighet gjør demokrati mulig. Menneskets tilbøyelighet til urettferdighet gjør demokratiet nødvendig.

Disse medlemmer mener at utgangspunktet for statens myndighetsutøvelse er at borgernes frihet bare skal kunne begrenses i form av lover fastsatt for å sikre respekt for andres rettigheter og friheter. Respekten for felles spilleregler og flertallets rett til å bestemme er ikke alene noe mål på demokratiets kvalitet. Like viktig er flertallets vilje til å respektere mindretallets rettigheter og sette grenser for hva som bør avgjøres gjennom politiske beslutninger.

Disse medlemmer viser til at staten er til for å tjene samfunnsfellesskapet og verne den enkelte mot overgrep. Respekt for individets frihet, rett til eiendom og rettssikkerhet er viktige garantier for dette.

Disse medlemmer understreker at friheten til å tro, tenke og mene er ubegrensede friheter. Frihet til å søke lykken, til å skape, til å organisere seg og til å ytre seg er grunnleggende rettigheter. Disse rettigheter må bare avgrenses i den grad de brukes på måter som krenker andres frihet. Lovregler og trussel om straff kan bare sette yttergrenser for den enkeltes bruk av sine rettigheter. Innenfor disse yttergrenser er det samfunns-moralen som må motivere til rett adferd.

Disse medlemmer mener at den private eiendomsrett er en forutsetning for personlig trygghet, uav-

hengighet, ansvar og god forvaltning av ressurser. Disse medlemmer vil motarbeide konsentrasjon av politisk og økonomisk makt gjennom utvikling av et selveierdemokrati som stimulerer til spredning av eiendom.

Disse medlemmer viser til at rettssikkerhet er basert på at det offentlige behandler alle borgere etter de samme prinsipper, og på at alle har adgang til rettslig prøving av sine interesser, også når staten er motpart. Like viktig som at staten gir rettsregler for å beskytte friheten i mellommenneskelige forhold, er det at staten selv er bundet av lover og regler, og at disse er underlagt en fri og uavhengig domstolskontroll.

Samtidig er det viktige forutsetninger for frihet at vi har forankring i noe mer enn det tidsaktuelle, kunnskap som grunnlag for å velge og trygghet fra sosial nød, kriminalitet og ytre trusler. Disse medlemmer mener at staten har et ansvar for å bidra til slike samfunnsmessige forutsetninger for frihet.

Fordi alle mennesker er forskjellige, vil samhandlingen både mellom enkeltindivider og grupper kunne preges av interessekonflikter. Politikkenes oppgave er ikke å fjerne interessekonflikter, men å fastsette de rammer interessekonfliktene skal løses innenfor. Disse medlemmer viser til at det for Høyre som konservativt parti er viktig å søke balanse i spenningsfeltet mellom individ og samfunn, frihet og ansvar, rettigheter og plikter.

Disse medlemmer viser til at Høyre i dette arbeidet vil bygge på det kristne kulturgrunnlag, rettsstaten, folkestyret og vår historiske fellesarv. Det innebærer toleranse og respekt for menneskers egenart og rettigheter, og for vårt forvalteransvar for natur og miljø. Disse medlemmer viser til at Høyre vil verne om de verdier som har formet samfunn og kultur, ut fra erkjennelsen av at den enkelte generasjon skal overlate sine etterkommere en åndelig og kulturell arv fra tidligere generasjoners erfaringer og innsats.

Samtidig viser disse medlemmer til at Høyre ønsker forandringer når det er nødvendig for å bevare grunnleggende menneskelige verdier. For å oppnå dette er politisk innsats nødvendig, men ikke tilstrekkelig. Politikkenes innflytelse er begrenset av forhold den ikke kan gjøre noe med og må avgrenses mot forhold den ikke bør gjøre noe med.

Som en konsekvens av dette konservative menneskesyn og samfunnssyn skal Høyres oppgave være å fremme respekt for mennesket, frihet og forankring, personlig ansvar og sosialt medansvar, forvalteransvar og internasjonalt samarbeid.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sine merknader under kap. 17.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti understreker at Sosialistisk Venstreparti er et sosialistisk parti med en visjon om et samfunn uten klasseskiller og sosial urettferdighet. Dette medlem legger vekt på økologisk helhetssyn, desen-

tralisering og forsvar av enkeltmenneskenes rettigheter. Sosialistisk Venstreparti vil ta tilbake politisk styring som markedspolitikkerne har gitt fra seg og arbeide for at flere mennesker deltar i viktige beslutninger.

Politikk handler om å ta stilling til interessekonfliktene i samfunnet. Det gjelder i kampen om fordelingen av ressursene og makten i samfunnet, i konflikten mellom vekst og vern og i kampen for likestilling og kvinnefrigjøring. Dette medlem vil bygge allianser med folk som kjemper for et bedre samfunn utenfor det parlamentariske systemet. Vi vil erstatte penge- makt med folkemakt. Et samfunn bygget på folkestyre på alle plan er Sosialistisk Venstrepartis mål.

Vår tid er preget av en tøylesløs kapitalisme. Med sin uhemmede konkurranse og trang til økonomisk vekst fører den rådende markedsliberalismen med seg økt ulikhet, en voksende klimatrussel og omfattende konsentrasjon av makt og penger. Kapitalsterke selskaper øker sin makt, og det skjer en maktforskyvning fra nasjonale demokratiske institusjoner over til et lite antall storselskap.

Et samarbeid mellom demokratiske institusjoner og folkelige bevegelser må til for å ta makten tilbake. Dette medlem skal være pådriver for å skape slike allianser nasjonalt, og gå aktivt inn i tilsvarende allianser internasjonalt.

Fortsatt rammer sult millioner av mennesker, til tross for at rikdommen i verden øker. Det er ressurser nok til å dekke de grunnleggende behovene til alle mennesker.

Teknologisk utvikling som kunne vært brukt til å løse menneskers problemer, blir i stedet brukt til fordel for snevre kommersielle hensyn. Men den teknologiske utviklingen gir oss også stadig flere redskaper til å skape et bedre samfunn. Utdanningsnivået blant menneskene er høyere enn noen gang før. Kontakten over landegrensene bryter ned kulturelle barrierer, og skaper innsikt og forståelse for behovet for internasjonalt samarbeid som kan løse felles problemer. Dette gir muligheter og håp om at en bedre verden er mulig.

Komiteens medlem representanten Steinar Bastesen viser til kap. 17.6.

### 2.3 Inn i en ny tid

God styring krever god forståelse av samfunnet og av samfunnsutviklingen. Gode politiske svar krever gode spørsmål, og evne til samfunnskritikk. I langtidsprogrammet ønsker Regjeringen både å formulere sentrale politiske utfordringer og å gi svar som gjør at vi kan nå våre overordnede mål. Da må vi også vite hvor vi står i dag.

I avsnitt 1.3. i Langtidsprogrammet omtales nærmere "noen sentrale utviklingstrekk ved samfunnet rundt oss".

### 2.4 Sentrale utfordringer for å sikre grunnlaget

### for velferden

En helhetlig politikk må bygge på at de valgene vi faktisk gjør både vil avgrense mulighetene til å gjøre andre valg, og at noen mål vil være viktigere enn andre. For Regjeringen er det et overordnet hensyn at vi kan videreutvikle våre felles velferdsordninger og sikre en rettferdig fordeling av goder og byrder. For å sikre disse hensynene er det nødvendig å føre en politikk som sikrer et arbeidsliv for alle, fornyelse av offentlig sektor og økt verdiskaping i næringslivet. Skal vi få til dette må vi samtidig føre en økonomisk politikk som bidrar til en balansert økonomisk utvikling.

#### 2.4.1 Flere og bedre velferdstjenester

##### 2.4.1.1 Sammendrag

Offentlig sektor og felles velferdsordninger er de viktigste virkemidlene for å nå målene om rettferdig fordeling og likeverdige levekår. En effektiv offentlig sektor er også nødvendig for å tilby gode tjenester til bedriftene og sikre høy verdiskaping i norsk økonomi.

Offentlig sektor er utsatt for sterkt press fra mange kanter. Dels er det økende forventninger til hvilke ytelser og hva slags tjenester offentlig sektor skal bidra med til den enkelte. Dels er det gjennom ny teknologi åpnet opp helt nye måter for produksjon av tjenester og for tilgjengelighet for brukerne. Dels utsettes offentlig sektor for økt konkurranse på stadig flere tjenesteområder, som for eksempel utdanning og helse.

På flere områder kan vi nå se at økt ressursbruk i offentlig sektor ikke nødvendigvis slår ut i form av mer velferd og bedre tjenester. Til tross for at Norge i dag er ett av landene i verden med flest leger pr. innbygger, opplever vi fortsatt legemangel i mange deler av landet. Norge har også flere lærere pr. elev enn nesten alle andre land. Likevel må kvaliteten i skolen heves, og vi må gjøre mer for å skape en god skolehverdag for landets elever. Mange år med sterk vekst i antall polititjenestemenn har ikke gitt en tilsvarende økning i politiets tilstedeværelse i nærmiljøene. Norske kommuner bruker en stadig større del av sine ressurser på kontroll og rapportering, og gjennom 1990-årene har omfanget av statlig detaljstyring av kommunesektoren økt.

Alt dette er eksempler på at det er muligheter for forbedringer av offentlig sektor og for å utnytte ressursene som settes inn på en bedre måte. Dersom veksten i ressursbruken videreføres uten at det gjennomføres endringer og nødvendig fornyelse, risikerer vi at tilliten til de offentlige tjenestene reduseres.

En videre utbygging av velferdssamfunnet vil øke kravene til offentlig sektor. Selv om det trekkes klarere grenser for hva som skal være det offentliges kjerneoppgaver, vil Norge fortsatt stå overfor en utvikling der utgiftene til pensjoner og offentlige tjenester innenfor blant annet helse, pleie og omsorg vil vokse betydelig. Samtidig kan ikke det økonomiske grunnlaget for å finansiere utgiftene forventes å øke i samme grad. Denne utviklingen gjør det ekstra nødvendig å fornye offentlig sektor. Dette gjelder ikke bare driften av hver

enkelt tjenesteytende enhet, men også organiseringen av virksomheten.

Økt mangfold i befolkningen og større forskjeller i individuelle ønsker og behov, tilsier en mer fleksibel og brukerorientert utforming av de offentlige velferdstilbudene. Det krever også at det offentlige kan levere tjenester som er gode og konkurransedyktige. Felles velferdsordninger blir mindre viktige for dem som har privatøkonomi til å klare seg selv. Samtidig er ikke de eksisterende ordningene nødvendigvis tilpasset alle nye behov. Holdninger og normer er under rask endring, blant annet som en følge av internasjonale impulser og høyere gjennomsnittlig utdanningsnivå i befolkningen.

Regelforenkling og desentralisering er nødvendig fordi det verken er mulig eller ønskelig å basere utformingen av velferdsordningene på sentraliserte beslutninger i samme grad som før. Dette tilsier at ansvar og beslutningsmyndighet delegeres og desentraliseres til nivåer der kunnskapen om de individuelle tjenestebehovene er større. Dette betyr blant annet at kommuner og regioner bør stå friere til å finne løsninger som er tilpasset de lokale forutsetningene, og at de enkelte institusjoner får større selvstendighet og handlefrihet. Dette vil også kunne gi større forskjeller i velferdstilbudet. Dette vil også kunne gi større forskjeller i velferdstilbudet.

##### 2.4.1.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til sine merknader til kapittel 3.

#### 2.4.2 Et mer produktivt næringsliv

##### 2.4.2.1 Sammendrag

En langsiktig balanse i utenriksøkonomien krever at den konkurranseutsatte sektoren i Norge er tilstrekkelig stor. Større grad av åpenhet over landegrensene og regionalisering, en sterk teknologisk utvikling, økte omstillinger og økt konkurranse i stadig flere markeder, gjør at kravene til bedriftene har blitt større. Samtidig vil utvidelsen av EU gi en kraftig utbygging av EUs indre marked, og dermed av hele EØS-området. Dette stiller norsk næringsliv overfor økt konkurranse og nye vekstmuligheter.

Fortsatt nedbygging av handelshindringer og mer effektiv transport vil øke den internasjonale konkurransen. Utviklingen av informasjons- og kommunikasjonsteknologi åpner for internasjonal konkurranse i markeder som tidligere var skjernet. Økt konkurranse vil skjerpe kravene til effektivitet i norske bedrifter. Særnorske forhold vil få mindre å si for norske priser og lønninger. De økonomiske fordelene av internasjonal integrasjon kan sammenfattes som at hvert enkelt lands tilgang på varer og tjenester øker, og produksjonen blir mer effektiv gjennom økte muligheter for spesialisering, økt konkurranse og bedre utnyttelse av stordriftsfordeler. Disse fordelene er spesielt store for små land som Norge.

Større åpenhet over landegrensene representerer en utfordring for alle land. Konkurransen mellom land om

å tiltrekke seg internasjonal næringsvirksomhet vil tro- lig tilta i omfang. Avvikling av reguleringer og økende markedsintegrasjon i Europa og andre regioner vil også kunne føre til at spesialisert næringsvirksomhet i sterkere grad konsentreres.

Inntektene fra olje- og gassvirksomheten gir Norge store eksportinntekter de nærmeste årene. Usikkerheten om de framtidige oljeinntektene gjør imidlertid at den framtidige avkastningen er usikker. Dette tilsier at det er viktig å være forsiktig med å bruke for mye av inntektene i dag. Bruker vi mer penger enn økonomien tåler, vil kostnadene stige og konkurransevnen til konkurranseutsatt næringsliv vil svekkes. En betydelig nedbygging, med behov for senere oppbygging av konkurranseutsatt sektor, vil gi store omstillingsproblemer og kunne føre til arbeidsledighet. Utfordringen over tid blir å sørge for en stabil økonomisk utvikling hvor det ikke er nødvendig å foreta raske omstillinger preget av store kostnader for samfunnet og den enkelte.

I et langsiktig perspektiv er vår evne til å utnytte de samlede ressursene vi har som nasjon avgjørende for utviklingen av velferden. En rekke forhold påvirker dette. Viktige bidrag vil blant annet være utvikling av nye produkter og ny teknologi. I tillegg er det viktig at arbeidskraft og kapital benyttes på de områder av økonomien som gir høyest verdiskaping.

En utfordring er å legge til rette for gode vekstvilkår for norske bedrifter og lokalsamfunn. Dette forutsetter høyt kunnskaps- og kompetansenivå hos arbeidskraften. En vellykket kompetansepolitikk er viktig for å møte utfordringene knyttet til nyskaping og økt behov for innovasjon i næringslivet. Kompetansepolitikken kan samtidig bidra til kvalifisering og motivering for å øke arbeidsstyrken, regional utvikling og til bedre kvalitet og høyere effektivitet i offentlig sektor. Kompetansepolitikk er dermed noe langt mer enn utdannings- og forskningspolitikk. Vi må sikre at kunnskapene som formidles gjennom utdanningssystemet er tilpasset framtidens behov og at utdanningssektoren selv driver en produktiv kunnskapsformidling. Utdannings- og forskningspolitikken skal bidra til at den teknologiske utviklingen gir oss fortrinn og økt konkurransekraft.

De endringene som påvirker norsk næringsliv vil utløse omstillinger. Det er viktig at vi greier å gjennomføre omstillinger som er lønnsomme for samfunnet som helhet, og at vi gjør kostnadene ved omstillinger så små som mulig. Næringspolitikken må derfor bidra til å stimulere framtidrettede og lønnsomme omstillinger framfor å bevare bedrifter og næringsvirksomhet med lav lønnsomhet.

#### 2.4.2.2 Komiteens merknader

K o m i t e e n viser til sine merknader til kapittel 4 og 6.

#### 2.4.3 Et inkluderende arbeidsliv

##### 2.4.3.1 Sammendrag

Norge trenger høyere ambisjoner for utvikling av et arbeidsliv som omfatter alle og for å styrke tilbudet av arbeidskraft.

I arbeidsmarkedet fordeles det alt vesentligste av inntektene i samfunnet, og høy sysselsetting er det viktigste bidraget for å hindre økte inntektsforskjeller. Retten til et arbeid er noe langt mer enn retten til å heve lønn. I arbeidslivet legges mye av grunnlaget for personlig utvikling, etablering av sosiale nettverk og deltakelse i samfunnslivet generelt.

I arbeidslivet vil også kompetanse og erfaring bygges opp. Det lages nye produkter og tjenester. Det drives forskning og utvikling. Og det etableres holdninger og fellesskap med rekkevidde langt ut over den enkelte arbeidsplass. Arbeid er velferdens grunnlag, og velferd er arbeidets mål. I et godt samfunn skal det være plass til alle arbeidsføre mennesker i arbeidslivet.

Gjennom oppgangen i 1990-årene har det norske arbeidsmarkedet vist seg å fungere fleksibelt. Økt etterspørsel etter arbeidskraft har stort sett blitt tilsvart av økt mobilisering til arbeidsstyrken. Sammenlignet med andre land har vi høy yrkesdeltakelse i Norge, særlig når det gjelder kvinner. Aldri har flere i Norge vært i arbeid enn i dag.

Selv om mye fungerer godt, må ambisjonene i arbeidslivspolitikken likevel heves. På enkelte, viktige områder går utviklingen i gal retning. Dette gjelder særlig omfanget av sykefravær og uførhet. I 2000 anslås sykefraværet for hver lønnstaker til 24 dager i gjennomsnitt. Mens utviklingen i korttidsfraværet har vært relativt stabilt gjennom 1990-årene, har det vært en kraftig økning i langtidsfraværet. For årene 2000 og 2001 svarer økningen i sykefraværet alene til et bortfall av om lag 20 000 årsverk samlet. Tilgangen på nye uførepensjonister varierte mellom 28 000 og 34 000 i perioden 1997-2000, mens den i perioden 1991-1996 lå på 20 000-25 000 pr. år.

Siden begynnelsen av 1970-årene har arbeidsstyrken økt med om lag 25 000 personer hvert år. Framover er veksten anslått til om lag 10 000 personer pr. år i gjennomsnitt fram til 2010, for deretter å stanse helt opp.

Samtidig vet vi at behovet for arbeidskraft vil øke, ikke minst i pleie- og omsorgssektoren. Basert på beregninger fra Statistisk sentralbyrå vil behovet for arbeidskraft i kommuneforvaltningen tilsvare i overkant av 70 000 nye sysselsatte fra 1999 fram til 2010 dersom vedtatte planer for eldreomsorg, psykiatri og barnehageutbygging gjennomføres. Dette betyr i praksis at en stor del av veksten i arbeidsstyrken de nærmeste ti årene vil måtte gå med til å dekke økt behov for arbeidskraft i kommunene.

Mange av de som i dag er uføre eller på annen måte har mistet tilknytningen til arbeidslivet har både evne og lyst til å arbeide, dersom det legges bedre til rette for det. Som nasjon må vi se på denne arbeidskraften som enda viktigere og mer verdifull enn noen gang. Like viktig som å gjennomføre tiltak som fører folk inn i arbeidslivet er det å hindre at stadig flere faller ut. Terskelen inn i arbeidslivet må bli lavere, samtidig som terskelen ut må bli høyere.

Det er mange grunner til at sykefraværet og antallet uføre øker. Ikke alle disse skyldes arbeidslivet eller

jobben til den enkelte, men henger sammen med personlige forhold, livsstil og hendelser utenfor yrkeslivet. Likevel er det neppe tvil om at jobben i seg selv påfører mange sykdom og uførhet. Dette kan være knyttet til fysisk slitasje og farlige arbeidssituasjoner, men også til stress, dårlig sosialt arbeidsmiljø og en oppjaget arbeidssituasjon. Undersøkelser viser at stadig flere opplever jobben som mer stressende og at kravene til innsats har økt. I kombinasjon med et dårlig arbeidsmiljø og dårlig ledelse vil dette i mange tilfeller være nok til å påføre den enkelte sykdom av kortere eller lengre varighet.

Tempoet i arbeidslivet har økt. Økte krav til fleksibilitet og omstilling, innføring av ny teknologi og stadige organisasjonsendringer preger manges hverdag. Mens slike omstillinger ofte er både nødvendige og ønskelige, er det viktig at prosessen omkring dem legges opp på en god måte. Alle mennesker har krav på å bli tatt på alvor, bli involvert og informert om endringer som berører deres egen arbeidssituasjon. Endringer som oppleves som uforståelige, eller som utelukkende handler om økte krav til ytelse uten at fordelene for den enkelte eller virksomheten kommer tydelig fram, kan ofte gi mistrivsel.

De verdiene som styrer arbeidslivet har også betydning for hvordan vi som samfunn setter grensene for uførhet. Mennesker med store ressurser og betydelig arbeidsevne kan risikere å bli støtt ut av arbeidslivet fordi de ikke passer inn i en modell som ensidig vektlegger høyt tempo. Dette fordi de ikke greier å yte maksimal innsats hele tiden. Utfordringen er at mange i dag må velge mellom et tempo de ikke greier og å stå helt utenfor arbeidslivet. Både for den enkelte og for samfunnet vil begge valg være gale, fordi de enten fører til overbelastning og sykdom eller til at tilgjengelige menneskelige ressurser ikke blir tatt i bruk. Det er derfor nødvendig å tenke nytt når det gjelder den måten vi legger til rette for at hver enkelt kan yte en innsats i arbeidslivet ut fra sine egne forutsetninger. Samtidig må vi føre en seniorpolitikk som legger til rette for at eldre arbeidstakere kan være lenger i arbeid enn i dag.

I en situasjon med svak vekst i arbeidsstyrken er det særlig viktig at arbeidskraften har de kvalifikasjoner som bedriftene etterspør. Dette krever et utdannings-system som er innrettet for å dekke behovene for arbeidskraft i arbeidslivet. Vi har fortsatt arbeidsledighet i Norge, og den er aller høyest for innvandrere fra ikke-vestlige land og flyktninger. Det er mange årsaker til at disse gruppene har høyere ledighetstall enn andre, men det er neppe noen tvil om at det også handler om holdninger hos norske arbeidsgivere. Mange innvandrere og flyktninger har høy utdanning og kompetanse som er opparbeidet i hjemlandet. Denne vil det være god bruk for i det norske arbeidslivet. Derfor er det nødvendig med ekstra tiltak for å skape en større mobilisering også av denne delen av arbeidsstyrken.

#### 2.4.3.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til sine merknader til kapittel 5.

### 2.4.4 Langsiktig økonomisk stabilitet

#### 2.4.4.1 Sammendrag

En stabil økonomisk utvikling er en verdi i seg selv. Stabilitet gir de beste mulighetene for å bygge ut den offentlige velferden skritt for skritt, samtidig som stabile rammevilkår skaper det beste grunnlaget for nyskaping og videreutvikling i norske bedrifter.

Mangel på stabilitet er en trussel mot verdiskaping, velferd og fordeling. Det gjør det vanskeligere å planlegge og fatte beslutninger, både i bedrifter, i det offentlige og i husholdningene. Både nedgangstider med økende arbeidsledighet, og kraftig oppgang med høye renter og høy inflasjon, skaper store fordelingsproblemer. I Norge har vi flere ganger opplevd at sterke oppgangsperioder har blitt avløst av like kraftige tilbakeslag. Derfor er det å skape stabilitet gjennom oppgangs- og nedgangstider et hovedhensyn i den økonomiske politikken. Like viktig som å motvirke nedgang, er det å ikke miste kontrollen med oppgang og sterk vekst.

Hovedprobleme i den økonomiske politikken siden 1970-årene har knyttet seg til to forhold. Det ene har vært de store konjunktursvingningene i økonomien. For å jevne ut svingningene i økonomien har det i Norge blitt ført en svært aktiv budsjettpolitikk sammenliknet med andre OECD-land.

Det andre hovedproblemet i den økonomiske politikken knytter seg til lønns- og prisutviklingen, som har ligget høyere enn hos våre handelspartnere gjennom det meste av perioden siden 1970-årene.

Utviklingen i norsk økonomi de siste tiårene viser at den økonomiske politikken har fungert godt i forhold til å nå målene om full sysselsetting og fortsatt høy vekst i fastlands-økonomien. Mulighetene for å opprettholde full sysselsetting framover vil avhenge både av budsjettpolitikken og av hvor godt vi vil lykkes på det inntektspolitiske området. En for sterk utgiftsvekst vil føre til en kostnadsvekst som vil gi en nedbygging av den konkurranseutsatte delen av næringslivet. Dette vil forsterke omstillingsprobleme knyttet til oppbygging av ny konkurranseutsatt virksomhet som må til for å finansiere importen i framtiden.

Budsjettpolitikken må jevne ut svingningene i økonomien og være opprettholdbar over tid. I perioder med ekstra store statsinntekter fra olje- og gassvirksomheten kan det være fristende å øke de offentlige utgiftene kraftig på en rekke områder. Dette for å få en raskere bedring av tilbud og standarder. Alternativt kan det være ønsket om store reduksjoner i skatter og avgifter, noe som betyr at en større andel av de offentlige utgiftene finansieres direkte med inntekter fra oljevirksomheten.

I en situasjon der norsk økonomi nærmer seg kapasitetsgrensen vil begge typer politikk bidra til å undergrave stabiliteten. Samtidig må budsjettpolitikken vurderes i sammenheng med statens langsiktige finansieringsbehov. Reformen og standardforbedringer som ikke kan bæres over tid vil etter hvert utløse behov

for innstramminger og nedskjæringer, og vil på den måten utgjøre en trussel mot velferden i samfunnet.

Skal vi sikre en sunn økonomisk utvikling er det viktig å unngå at vi låser fast økonomiske ressurser på områder som ikke bidrar til velferdsforbedringer og vekst. Vi må legge aktivt til rette for omstilling og nyskaping i alle deler av landet. Dette stiller krav til vår omstillingsevne. Vi må også sikre at økonomiske omstillinger skjer på en sosialt forsvarlig måte. Vi kan ikke la noen bære en urettmessig del av kostnadene ved å omstille produksjon og tjenestetilbud.

For å få dette til må vi sikre alle tilgang til oppdatert kompetanse i hele yrkeslivet gjennom etter- og videreutdanning. Vi styrker omstillingsevnen ved å ha et vel fungerende system for finansiering av ny næringsvirksomhet. Og vi styrker den ved å ha en velutviklet infrastruktur for transport, informasjonstjenester og kompetanseutvikling.

I tiårene framover vil vi oppleve en økende andel eldre i befolkningen. I aldersgruppen 67 år og over var det 617 000 personer i 1999. Dette antallet holder seg om lag konstant fram til 2010, før det anslås å stige til vel 1 mill. personer i 2050. Andelen personer over 80 år antas å vokse relativt jevnt gjennom hele perioden. Antall personer i yrkesaktiv alder anslås å stige de kommende 20 årene, fra 2,7 mill. i dag til knapt 3 mill. omkring 2020. Deretter forventes mindre endringer i størrelsen på denne aldersgruppen. Utviklingen innebærer blant annet at personer over 67 år som andel av befolkningen vil øke fra om lag 14 pst. i dag til om lag 21 pst. i 2040. Samfunnsutviklingen vil preges av at det blir stadig flere eldre i forhold til personer i yrkesaktiv alder.

De offentlige utgiftene i form av overføringer til alderspensjonistene vil øke sterkt etter 2010 som følge av befolkningsutviklingen. Samtidig er det en betydelig vekst i de offentlige utgiftene til uførepensjon og sykepenger. Forventet avgangsalder for en yrkesaktiv 50-åring har blitt redusert fra 64,1 år i 1995 til 62,8 år i 2000. I løpet av treårsperioden 1998-2000 ble det 97 000 nye uførepensjonister. I det siste har det i tillegg vært en sterk økning i sykefraværet. Disse økte utgiftene gir mindre rom for økte offentlige utgifter på andre viktige områder.

Antall offentlig sysselsatte har økt med rundt 270 000 etter 1980, og dette utgjør det meste av veksten i den samlede sysselsettingen i Norge i perioden. Veksten i helsesektoren har vært særlig sterk, og helseutgifter, målt i faste priser per innbygger, økte med 53 pst. fra 1980 til 1996. Alderssammensetningen i befolkningen vil kreve økte ressurser til helse og pleie- og omsorgstjenester også i tiden framover. Av spesiell betydning er veksten i antall eldre over 80 år, som utgjør den mest pleietrengende delen av befolkningen. Den økte satsingen de siste årene innen eldreomsorgen, psykiatrien og sykehusene forsterker veksten i ressursbruken. Til tross for en betydelig forbedring av tjenestetilbudet, er det fortsatt uløste oppgaver i helse- og omsorgssektoren. Den teknologiske utviklingen gjør

det samtidig mulig å behandle flere sykdommer enn tidligere. Veksten i inntekter og levestandard som forventes i årene framover, vil også i seg selv føre til økt etterspørsel etter offentlige tjenester. Det er en stor utfordring å bygge ut det offentlige velferdstilbudet i tråd med økningen i etterspørselen etter helse- og omsorgstjenester, samtidig som pensjonsutbetalingene vil øke.

I de senere årene har staten erstattet petroleumsformuen med en finansiell formue, ved at inntekter fra oljevirkksomheten har blitt satt til side i Statens petroleumsfond. Ved utgangen av 2000 utgjorde petroleumsfondet 386 mrd. kroner, og vil øke raskt i de nærmeste årene, så sant oljeprisen ikke blir svært lav.

I et langsiktig perspektiv må dagens overskudd på statsbudsjettet ses i lys av at de begrensede olje- og gassressursene forventes å gi størst inntekter de nærmeste ti årene. Deretter vil inntektene falle, samtidig som utgiftsveksten knyttet til alderspensjonene for alvor kommer til å øke. Oppbyggingen av Petroleumsfondet må derfor betraktes som en sparing som kan bidra til å finansiere velferden i framtiden. En hovedutfordring for Regjeringen er å skape rom for å styrke den offentlige velferden nå, samtidig som man setter til side midler som kan finansiere de langsiktige økonomiske forpliktelsene. Dette må skje uten at kostnadsveksten øker på en slik måte at det ikke er mulig å opprettholde et sterkt konkurranseutsatt næringsliv.

#### 2.4.4.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til sine merknader til kapittel 6.

### 2.5 Hvordan vil Regjeringen møte utfordringene?

#### 2.5.1 Sammendrag

Det ble gjort store materielle og sosiale framskritt i forrige århundre. Bare de færreste ville ønske seg tilbake til 1950-årene dersom de får en nøktern beskrivelse av levestandarden den gang. Men da er det et paradoks at de fleste nordmenn sier de ikke føler seg lykkeligere i dag. Siden 1985 har samfunnsforskere spurt befolkningen i hvor stor grad de vil beskrive seg som lykkelige. Undersøkelsen viser et stabilt mønster for "lykkefølelsen" over hele perioden, selv om det har skjedd en klar økning i den materielle levestandarden for de fleste.

Disse undersøkelsene viser sannsynligvis at en venter seg til framgang og velstandsvekst og at forventningene om stadige velstandsforbedringer bare øker. Mange opplever ikke velstandsvekst før de får det bedre enn andre. Undersøkelsene tyder videre på at lykke for den enkelte først og fremst avhenger av noen få, men fundamentale forhold. Det burde ikke overraske at kjærlighet og gode vennskap framheves som noe av det viktigste.

Samtidig viser undersøkelser at folk flest mener at det først og fremst er mer fritid, bedre økonomi og bedre helse som kan gjøre deres liv bedre. Dette er forhold som kan påvirkes gjennom politiske vedtak, og det er et mål å legge til rette for at dette kan realiseres

i størst mulig grad. Samtidig er det viktig i politikken å avklare målkonflikter og ta verdivalg. Derfor handler politikk om å velge.

Mange utviklingstrekk kan bare i begrenset grad påvirkes av politiske vedtak. Politiske beslutninger kan i liten grad påvirke økningen i andelen eldre. Derimot kan en politikk som i dag sørger for at samfunnet sparer deler av våre inntekter, hindre at aldringen av befolkningen svekker grunnlaget for velferdstilbudet for framtidige generasjoner. Ingen norsk regjering kan bestemme prisen på våre olje- og gassreserver, men politikken kan påvirke i hvilken grad velferdssamfunnet skal finansieres med et stabilt skattegrunnlag, slik at sårbarheten ikke er for stor dersom oljeprisen skulle falle sterkt.

Det er også begrenset hva en kan oppnå bare med nasjonale politiske virkemidler. Utviklingen i Norge påvirkes i økende grad av det som skjer i andre land og i internasjonale markeder. Men en forsterket felles politisk innsats internasjonalt kan bidra til å gi en ønskelig retning på internasjonale utviklingstrekk. De globale miljøutfordringene kan bare møtes gjennom forpliktende internasjonalt samarbeid. Gjennom egne tiltak og aktiv deltakelse i utarbeidingen og oppfølgingen av internasjonale avtaler, kan Norge gi betydelig bidrag til en bærekraftig utvikling. Når det gjelder viktige nærliggende elementer i folks velferd, slik som god luftkvalitet og fravær av støy, vern av og tilgang til urørt natur og kulturminner, faller ansvaret først og fremst på våre egne politiske valg.

En forutsetning for å lykkes er at politikken sikrer en best mulig bruk av samfunnets ressurser. Effektivitet er ikke bare et spørsmål om hvor hardt en jobber, men om å nå prioriterte mål med minst mulig bruk av ressurser. I tillegg må politikken bidra til omfordeling, slik at økt velferd ikke bare oppleves av noen få.

I langtidsprogrammet skisserer Regjeringen hovedpunktene i en strategi for videreutvikling av det norske velferdssamfunnet. I kapitlene 3-16 i langtidsprogrammet er de viktigste elementene i en slik strategi skissert. I kapittel 2 gis det en oppsummering av hovedlinjene i Regjeringens politikk, slik den er omtalt i de påfølgende kapitlene i langtidsprogrammet.

Det er også lagt vekt på en omfattende beskrivelse av utviklingen fram til i dag og hvilke utfordringer vi ser for oss at vil dominere i årene framover. Et fellestrekk innenfor alle sektorer er de enorme framskritt som har skjedd over tid. Den enkeltes muligheter, enten det gjelder utdannelse, yrkesliv, kulturtilbud, helsestell eller eldreomsorg, har blitt sterkt forbedret. Samtidig ser vi at Norge står svært godt rustet sammenlignet med andre land til å løse disse utfordringene, blant annet på grunn av våre solide offentlige finanser, vår høye yrkesdeltakelse og lave arbeidsledighet, vårt kunnskapsnivå og godt utbygde velferdssamfunn.

Gjennom de politiske hovedgrep Regjeringen ønsker å ta vil vi søke å ta vare på de mulighetene vi har for å bygge et enda bedre samfunn for hver enkelt av oss. Norge er mulighetenes samfunn. Regjeringen vil gjøre mulighet til virkelighet.

### 2.5.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til sine merknader til kapittel 3 til 16.

## 3. FORNYELSE AV OFFENTLIG SEKTOR

### 3.1 Sammendrag

Det er et hovedmål for Regjeringen å forsvare og forsterke fellesskapsløsningene. Velferdssamfunnet må hele tiden videreutvikles for å sikre grunnlaget for verdiskaping, velferd og rettferdig fordeling. Dette vil både stille store krav til å prioritere, og til å forandre og fornye.

I fornyelsen av offentlig sektor er det et viktig mål å sette brukerne i sentrum. Uten en løpende omstilling og fornyelse, vil offentlige tjenester kunne bli dårlig tilpasset befolkningens behov. En slik utvikling ønsker Regjeringen å unngå. I Regjeringens arbeid med fornyelse av offentlig sektor er følgende hovedmål trukket fram:

- Ressurser skal overføres fra administrasjon til tjenesteproduksjon og fra sektorer med synkende behov til sektorer med økende behov.
- Gjennom effektivisering av ressursbruken skal det skapes økt handlingsrom på alle nivåer innenfor offentlig sektor.
- Organisering og tjenesteproduksjon i offentlig sektor skal være basert på brukernes behov.

De siste tiårene har en stadig større andel av befolkningen blitt sysselsatt i offentlig sektor. Dette skyldes en sterk utbygging av velferdsordningene. Flere personer er blitt omfattet av velferdsordningene, og tilbudet til hver enkelt er blitt forbedret. Samlet har dette medført sterk vekst i behovet for arbeidskraft. Også i årene framover forventes det et økende behov for sysselsetting i offentlig sektor.

For å møte de framtidige utfordringene, har Regjeringen allerede startet arbeidet med omfattende reformer og omstillinger innenfor offentlig virksomhet:

- Regjeringen vil foreslå at eierskapet til sykehusene overføres fra fylkeskommunene til staten. Målet med sykehusreformen er mer likeverdige sykehus-tjenester over hele landet, større effektivitet, bedre funksjonsfordeling, klare og enhetlige ansvarsforhold og bedre utnyttelse av arbeidskraft og kapital.
- Regjeringen vil bedre skole- og utdanningssystemet. Regjeringen ønsker større lokal frihet og større selvstendighet for den enkelte institusjon til å prøve ut nye organisasjonsformer og arbeidsmåter. Regjeringen vil legge om gradsstrukturen innenfor høyere utdanning, og gjennomføre tiltak med sikte på å øke studieprogresjonen. Regjeringen vil også sette ned et offentlig utvalg som skal vurdere innholdet og strukturen i det 13-årige skoleløpet.

- Regjeringen ønsker å endre organiseringen av Forsvaret, slik at Forsvaret blir bedre tilpasset dagens sikkerhetspolitiske situasjon. Sammen med allerede iverksatte rasjonaliseringstiltak skal Forsvaret innen utgangen av 2005 redusere antall årsverk med om lag 5000, og årlige driftsutgifter med om lag to mrd. kroner sammenlignet med et alternativ uten omlegging.
- Regjeringen foreslår at antallet politidistrikter reduseres fra 54 til 28. Med dette tiltaket forventes både en kvalitetsheving og en bedre ressursutnyttelse, ved at frigjort personell kan kanaliseres inn i direkte tjenesteyting. Når det gjelder domstolene, ønsker Regjeringen blant annet å slå sammen de minste domstolene til større enheter.
- Regjeringen har lagt fram forslag om en betydelig omlegging av Postens ekspedisjonsnett med sikte på å tilpasse dette til endrede behov hos brukerne og for å sikre Postens konkurransedyktighet i framtiden.
- Likningsforvaltningen skal omorganiseres. Likningsforvaltningen i det enkelte fylke inndeles i distrikter som kan omfatte en eller flere kommuner. Gjennom denne omorganiseringen skal en oppnå bedre kvalitet og økt effektivitet i likningsarbeidet.

Siktemålet med reformene er å få flere og bedre offentlige tjenester tilpasset brukernes behov, ved at tjenesteytingen organiseres bedre, og ved at det frigjøres mer arbeidskraft.

Effektiv ressursbruk og større grad av brukerorientering er grunnleggende elementer i arbeidet for en rettferdig fordeling. En sterk offentlig sektor er ryggraden i fordelingspolitikken. Hvis offentlig sektor svekkes, er det de svakeste som taper. Bedre tilgjengelighet til offentlige tjenester er også av størst betydning for de svakeste i samfunnet. Det er de svakeste som ofte har de største problemene med å finne fram i et uoversiktlig regelverk, og som er mest avhengig av offentlige tjenester.

Regjeringen vil i arbeidet med fornyelse av offentlige sektor også se spesielt på behovene i distrikts-Norge. Regjeringen vil føre en bevisst statlig lokaliseringspolitikk både når det gjelder fordeling av arbeidsplasser og tilgang på tjenester. Det vil særlig bli fokusert på desentralisering av eksisterende oppgaver og funksjoner, og lokalisering av nye oppgaver utenfor det sentrale Østlandsområdet.

Regjeringen ønsker enklere tilgang til offentlige tjenester. Det må bli enklere for brukerne å få nødvendig bistand fra offentlige instanser. Etablering av offentlige servicekontorer er et viktig tiltak for å bedre kontakten mellom brukerne og det offentlige. Her kan all informasjon om kommunale og statlige tilbud samles på ett sted i kommunen, og alle skal kunne få tilstrekkelig informasjon og veiledning ved henvendelse. Det er store muligheter for å effektivisere og forbedre offentlige tjenester ved økt bruk av ny teknologi. I

eNorge-planen legger Regjeringen vekt på at elektronisk tjenesteyting skal være hovedløsningen for forvaltningens samhandling med brukerne, at elektronisk handel skal være førstevalget ved nye innkjøp, og at elektronisk saksbehandling skal bli det normale og like akseptert som papirbaserte løsninger. Regjeringen arbeider derfor med å etablere en "døgnåpen forvaltning." Målet er at flest mulig av de offentlige tjenestene skal være tilgjengelige over Internett for brukerne når de selv ønsker det.

Det er også nødvendig å legge økt trykk i arbeidet med regelforenkling. Regjeringen vil derfor intensivere arbeidet med forenkling av de forskrifter og regler som gjelder for næringslivet og husholdningene. Gjennom en egen "forskriftsdugnad" vil alle departementer bidra med forslag til opprydding og forenkling av eksisterende regelverk.

Regjeringen arbeider videre for å finne fram til mer hensiktsmessige organisasjons- og styringsformer. Forholdet mellom staten og kommunesektoren er viktig i den sammenheng. Fornyelse av offentlig sektor innebærer også større endringer innenfor statsforvaltningen.

Etter Regjeringens syn er det viktigste virkemiddelet for å oppnå en best mulig tjenesteproduksjon å satse på egne ansatte gjennom kompetanseutvikling og lignende tiltak, og ved å trekke med de ansatte i nødvendige endringsprosesser for å styrke offentlige tjenester. Mer effektiv drift betyr ikke nødvendigvis hardere arbeidstempo og en mer presset arbeidssituasjon for de ansatte. Det handler om å finne mer fornuftige måter å organisere arbeidet på, slik at hovedinnsatsen kan legges i de oppgavene som skal løses. Regjeringen vil dessuten legge økt vekt på personalpolitikken og på ledelse i offentlig virksomhet. Offentlig sektor trenger gode ledere og motiverte og kvalifiserte ansatte innenfor alle virksomhetsområder.

Regjeringen vurderer også om større grad av fristilling kan være et virkemiddel for å fremme økt effektivitet innenfor offentlig sektor. Økt grad av administrativ frihet i den daglige driften av institusjonene vil være særlig aktuelt innenfor høyt spesialisert virksomhet som sykehus og universiteter/høyskoler.

Gjennom større lokal frihet, mindre detaljstyring og klarere oppgavefordeling mellom forvaltningsnivåene, vil Regjeringen bidra til at tjenestetilbudet blir bedre tilpasset ønsker og behov lokalt. Regjeringen vil overlate mer av styringen til kommunesektoren (kommuner og fylkeskommuner). En brukerorientert og effektiv tjenesteproduksjon i den enkelte kommune forutsetter også en hensiktsmessig organisering av tjenestene internt i kommunen.

Regjeringen ønsker at en større andel av kommunesektorens inntekter skal komme i form av frie midler. Som ledd i dette la Regjeringen fram en plan for å utvikle og innlemme øremerkede tilskudd i rammetilskuddet i Kommuneøkonomiproposisjonen for 2001 (St.prp. nr. 62 (1999-2000)).

Større lokal frihet åpner også for større mangfold og forskjeller mellom kommunene. Slike forskjeller kan bety en bedre tilpasning til befolkningens behov. Men forskjellene vil også kunne være et resultat av at noen kommuner drives mer effektivt enn andre. Det er ikke alltid ønskelig at alle kommuner skal velge de samme løsningene. Det er derfor Regjeringens mål at større lokal frihet skal spore den enkelte kommune til en mer brukerorientert og effektiv drift.

En effektiv offentlig sektor er avhengig av en hensiktsmessig forvaltningsstruktur og en klar oppgavefordeling mellom forvaltningsnivåene. Oppgavefordelingen og fylkesinndelingen er nylig utredet i NOU 2000: 22 Om oppgavefordeling mellom stat, region og kommune. Regjeringen har fulgt opp utredningen med en stortingsmelding om oppgavefordelingen mellom forvaltningsnivåene.

Fordelingen av oppgaver og ansvar for tjenester mellom forvaltningsnivåene har som utgangspunkt at ansvaret skal ligge så nært mottakeren av tjenesten som mulig. I stortingsmeldingen om oppgavefordelingen og det regionale nivået foreslår Regjeringen derfor å desentralisere både myndighet og oppgaver til kommuner og fylkeskommuner.

Regjeringen mener det er behov for å opprettholde et direkte valgt forvaltningsnivå mellom stat og kommune, men at det er nødvendig med endringer i organiseringen av det regionale nivået. Regjeringen ønsker å gjennomføre reformer som gir en klarere ansvars- og rollefordeling mellom fylkeskommunen og den regionale statsforvaltningen.

Regjeringen har foreslått at de kommunene som slår seg sammen ikke får reduserte statlige overføringer de første 10 årene etter sammenslutningen.

Ved siden av økt innsats for å sikre høy yrkesdeltakelse, er omstilling og fornyelse av offentlig sektor det viktigste bidraget til å bevare et sterkt velferdssamfunn og gode offentlige tjenester i årene som kommer. Nettopp fordi disse oppgavene er så grunnleggende viktige for utviklingen i norsk økonomi under ett, vil det være nødvendig med stor politisk oppmerksomhet og tett oppfølging i hver av de omfattende prosessene som fornyelsen består av i årene som kommer.

### 3.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til kapittel 3 i Regjeringens Langtidsprogram 2002-2005.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil peke på at ved siden av innsatsen for å sikre høy yrkesdeltakelse, er omstilling og fornyelse av offentlig sektor det viktigste bidraget til å bevare et sterkt velferdssamfunn og gode offentlige tjenester i årene som kommer. Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen allerede har startet arbeidet med omfattende reformer og omstilling innenfor offentlig sektor.

Disse medlemmer vil peke på at gode velferdstjenester er avgjørende for den enkeltes velferd. I

Norge har det offentlige hatt ansvaret for mer av de grunnleggende velferdstjenestene enn i mange andre land. Offentlig sektor er en ryggrad i velferds- og fordelingspolitikken. Disse medlemmer mener derfor at det er et hovedmål å forsvare og forsterke fellesskapsløsningene. Samtidig må fellesskapsløsningene videreutvikles for å sikre grunnlaget for verdiskaping, velferd og rettferdig fordeling.

Disse medlemmer vil vise til at vi de siste årene har hatt en sterk utbygging av barnehager, skoletilbud, helsetjenester og eldreomsorg. Dette har gitt en sterk vekst i antallet som jobber i offentlig sektor. Veksten må fortsette, blant annet fordi det blir flere eldre. Veksten vil særlig komme i kommunene, fordi de har ansvaret for størstedelen av tjenestene. Samtidig er det grenser for hvor mange som kan og bør jobbe i offentlig sektor. Dette krever at vi fornyer offentlig sektor, slik at ressursene brukes mest mulig effektivt. Disse medlemmer vil peke på at det er nødvendig for å kunne fortsette utbyggingen av tjenestetilbudet, i en situasjon med begrenset tilgang på arbeidskraft.

Disse medlemmer mener at det skal bli enklere tilgang til offentlige tjenester, og er enig i at det bør opprettes offentlige servicekontorer i alle kommuner. Her kan all informasjon om offentlige tilbud, både kommunale og statlige, samles på ett sted, og alle skal få hjelp ved å henvende seg til servicekontoret.

Datateknologien gir oss nye muligheter, og disse medlemmer gir sin tilslutning til at elektronisk tjenesteyting skal være hovedløsningen for det offentliges kontakt med brukerne. Elektronisk saksbehandling skal bli det normale og like akseptert som papirbaserte løsninger. Målet er at flest mulig offentlige tjenester skal være tilgjengelige over internett, og slik skal det etableres en "døgnåpen forvaltning."

Disse medlemmer støtter Regjeringen innsats for å forenkle forskrifter og regler som gjelder for næringslivet og for folk flest. Det er satt i gang en egen "forskriftsdugnad" for å rydde opp i og forenkle forskrifter. Unødige hindringer for elektronisk kommunikasjon vil bli fjernet.

Disse medlemmer er enig i at offentlig sektor skal fornyes og forbedres gjennom å satse på egne ansatte. Kompetanseutvikling og medvirkning er viktige stikkord. Disse medlemmer vil understreke at mer effektiv drift ikke nødvendigvis betyr hardere arbeidstempo og en mer presset arbeidssituasjon, men at en finner mer fornuftige måter å organisere arbeidet på.

Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen også vil vurdere om mer effektiv drift kan oppnås gjennom å gi de enkelte virksomheter større frihet og handlingsrom. Frivillige organisasjoner kan også bidra til fornyelse av offentlig sektor. Disse kan fungere som et supplement og korrektiv til offentlige tilbud, og disse medlemmer er enig i at det skal stimuleres til økt frivillig innsats.

Kommunene står for størsteparten av velferdstilbudene, og disse medlemmer mener at Staten må

legge til rette for at kommunene kan ivareta ansvaret på en god måte. Regjeringen vil overlate mer av styringen til kommunene, og det støtter disse medlemmer. Slik kan tilbudet bli bedre tilpasset lokale ønsker og behov og mindre ressurser gå til administrasjon. Større lokal frihet åpner for større mangfold mellom kommunene. Det oppmuntrer den enkelte kommune til en mer brukerorientert og effektiv drift.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen fortsatt vil legge forholdene til rette for frivillige kommunesammenslutninger. Disse medlemmer vil blant annet vise til at Regjeringen i Kommuneøkonomiproposisjonen for 2001 foreslo å innføre et nytt inndelingstilskudd innenfor rammen av inntektssystemet, slik at kommunene som slår seg sammen ikke får reduserte statlige overføringer de første ti årene etter sammenslutningen.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til sine merknader under kap. 17.2.9.

Disse medlemmer mener at sentrale offentlige oppgaver må ha en forankring i folkevalgte organer som sikrer at innbyggerne gis reell myndighet og ansvar gjennom deltakelse, innsyn og medvirkning. Løsningene må underbygge og stimulere demokratiet slik det kommer til uttrykk i våre tradisjoner.

Disse medlemmer mener at oppgavene må styres og løses på lavest mulig nivå slik at det gir nærhet til brukeren og at lokalbefolkningen kan ha innflytelse over utformingen av sin egen region, distrikt og lokalområde.

Disse medlemmer mener det er kommunene selv som skal ta initiativ til eventuelle kommunesammenslåinger. Disse medlemmer vil derfor gå imot kommunesammenslåinger der kommunestyrene har gått imot dette.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at målsettingen med fornyelse av offentlig sektor er å styrke den og gjøre den mer tilpasset morgendagens behov. Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen i Langtidsprogrammet presenterer noen nye erkjennelser. Det er for eksempel bra at Regjeringen ønsker å effektivisere offentlig sektor for å øke handlingsrommet på alle nivåer innenfor sektoren. At Regjeringen nå ønsker at organisasjon og tjenesteproduksjon skal baseres på brukernes behov og at dette kan oppnås gjennom fristilling av offentlige virksomheter er også positivt. Viktige erkjennelser til tross, Regjeringen ser ut til å være handlingslammet når det gjelder konkrete forslag til hvordan brukernes behov skal legges til grunn og hvordan offentlig sektor gjennomgående skal bli mer effektiv.

Disse medlemmer vil ha en offentlig sektor innrettet mot det enkelte menneskes behov for tjenester. Vi er alle forskjellige som mennesker, med hver våre behov. Det er derfor viktig med et mangfold av tilbud. Disse medlemmer understreker at omfattende

reformer når det gjelder organiseringen av offentlig sektor er nødvendige for å sikre den enkelte de nødvendige tjenestene når man får behov for dem. Vi er i dag avhengige av politiske beslutninger for å få en god utdanning for våre barn, behandling når vi blir syke, og pleie og omsorg når vi blir gamle. Disse medlemmer vil styrke brukernes innflytelse over tilbudet, og legge til rette for et mer variert og mangfoldig tilbud gjennom å slippe private til i konkurranse om bedre og mer kostnadseffektive tjenester.

Disse medlemmer fastholder det offentliges ansvar for å finansiere grunnleggende velferdstjenester knyttet til utdanning, helse, pleie og omsorg. Men offentlig ansvar for finansiering betyr ikke at det offentlige også må produsere tjenestene. Disse medlemmer vil slippe private til i konkurranse med det offentlige om å gi oss de beste tjenestene til lavest mulig pris. I dagens situasjon med offentlig monopol på produksjon av mange tjenester, har man ikke det samme kravet til effektiv produksjon og fornyelse som i et marked med fri konkurranse. Disse medlemmer mener det offentlige bør konsentrere seg om rollen som bestiller av velferdstjenester på vegne av befolkningen, og formulere og stille krav til disse tjenestenes kvalitet og innhold. Et skille mellom bestiller- og utførerrollene vil legge til rette for økt oppmerksomhet om tjenestenes kvalitet. Disse medlemmer vil kombinere markedets fortrinn ved produksjon av varer og tjenester med en offentlig finansiering som sikrer alle adgang til elementære velferdsgoder, uavhengig av personlig økonomi. Dette kan skje ved bruk av anbud, eller gjennom stykkprisbaserte finansieringsordninger der pengene følger brukeren til den tilbyder brukeren velger, offentlig eller privat.

Disse medlemmer understreker at modernisering er ikke noe vi gjør en gang for alle. Modernisering er noe vi må gjøre kontinuerlig ettersom verden rundt oss hele tiden er i forandring. Hvis vi ikke evner å modernisere vil offentlig sektor stagnere. Det vil gi dårlige skoler, dårlige helsetilbud, og høyere skatter og avgifter. Akkurat som privat sektor må være dynamisk, og hele tiden må utvikle og fornye sine varer og tjenester må også offentlig sektor være dynamisk og kontinuerlig fornye seg. Offentlig sektor legger allerede beslag på en stor andel av ressursene i økonomien ytterligere vekst må derfor først og fremst komme gjennom økt produktivitetsvekst i offentlig sektor. Disse medlemmer vil gjøre offentlig sektor til en god arbeidsplass med interessante og utfordrende arbeidsoppgaver, hvor de ansatte kan tilbys en konkurransedyktig lønn. Gjennom å slippe private til der offentlig sektor tidligere har vært enerådende, blir det også konkurranse om arbeidskraft som hittil bare har hatt offentlig sektor som marked. Det offentlige vil da i større grad måtte tilby konkurransedyktige lønns- og arbeidsvilkår for å kunne rekruttere kompetent personell.

Disse medlemmer mener det er viktig å erkjenne at offentlige velferdsordninger har klare begrensninger. Offentlige tjenester kan tilfredsstill

våre materielle behov og gi en økonomisk trygghet. Offentlig sektor kan imidlertid aldri erstatte betydningen av de nære personlige bånd til venner og familie. I familien er det de følelsesmessige båndene som er grunnlaget for oppdragelsen og samholdet. Dette styrker omsorg, omtanke og pliktfølelse mellom mennesker på en måte som offentlige institusjoner ikke kan erstatte. Tilsvarende spiller frivillige organisasjoner en viktig rolle i lokalsamfunn som arenaer for engasjement og medmenneskelighet som offentlige velferdstilbud aldri kan erstatte.

Disse medlemmer mener Regjeringens arbeid med å utvikle en mer brukervennlig offentlig forvaltning er gledelig. Offentlige servicekontorer og en døgnåpen, interaktiv elektronisk saksbehandling er viktige bidrag for å gjøre offentlig forvaltning og offentlige tjenester mer tilgjengelig og brukervennlig. Disse medlemmer legger vekt på at de offentlige servicekontorene og offentlige nettjenester tilbyr brukerne informasjon om kvaliteten på og tilgjengeligheten av offentlige tjenester. For foreldre som velger skole er skolens pedagogiske og faglige nivå og de siste års eksamensresultater sammenlignet med andre skoler viktig informasjon. Tilsvarende er kvaliteten på behandlingen og ventetiden viktig for pasienter som skal velge sykehus. For studenter er forhold som faglig nivå og tilgangen på veiledning ofte avgjørende for valg av studiested. Informasjon og åpenhet om tilgangen og kvaliteten på offentlige tjenester er avgjørende for å utvikle en reelt brukerstyrt offentlig sektor.

Disse medlemmer har merket seg Regjeringens forskriftsdugnad og arbeid med å utarbeide et enklere offentlig regelverk. Dette er et viktig arbeid som må få høyeste prioritet. Det omfattende og uoversiktlige offentlige regelverket er både et problem for rettssikkerheten og medfører store administrative kostnader. Disse medlemmer mener det er et betydelig samfunnsøkonomisk problem når knappe arbeidskraftressurser bindes opp i uproduktivt arbeid. Små bedrifter er særlig utsatt fordi de må bruke en uforholdsmessig stor andel av arbeidskraftressursene. Disse medlemmer konstaterer at denne byrden både er et resultat av politisk styringsiver og av at det gjennom lang tid har vært manglende fokus på behovet for forenklinger. Disse medlemmer viser til at skiftende regjeringer har satt fokus både på skjemaveldet og den omfattende lov- og forskriftsjungelen. Til tross for det er skjemabelastningen på næringslivet tilnærmet uendret og lov og regelverk like komplisert som før. Disse medlemmer mener derfor det er behov for tiltak som kan endre den innebygde dynamikken i offentlig forvaltning mot stadig mer omfattende rapporteringsplikt, lover og forskrifter. For å frigjøre verdifulle ressurser i næringslivet peker disse medlemmer på følgende tiltak:

- Det innføres etatsvise ordninger som belønner ansatte i offentlig byråkrati og forvaltning som fremmer gjennomførbare forslag til forenklinger

og fjerning av unødvendige skjemaer, lover og forskrifter. Konkret bør det settes av midler i hver etat som premierer gode forslag. På denne måten kan tilvante arbeidsformer og gamle incentivstrukturer i forvaltningen endres til fordel for et enklere regel- og forskriftsverk.

- Som en hovedregel skal ethvert forslag om et nytt skjema, lov eller forskrift ledsages av forslag om å fjerne et annet. Dersom særlige hensyn tilsier at dette ikke er mulig skal det begrunnes i hvert enkelt tilfelle.
- Det innføres en solnedgangsregel som foreslått i Dokument nr. 8:76 (2000-2001). Dette innebærer at dersom en forskrift ikke er vedtatt på nytt etter 10 år faller den bort. Dette vil i praksis si at forvaltningen med jevne mellomrom må foreta en systematisk vurdering av verdien av de enkelte forskriftsbestemmelsene.
- I forbindelse med fremleggelsen av de årlige statsbudsjettene utarbeides en oversikt over skjemabelastningen og antall lover og forskrifter næringslivet må forholde seg til. Oversikten bør inneholde en sammenligning med tidligere år og mellom ulike etater. Slik blir det mulig å se om utviklingen går i riktig retning og sammenligne innsatsen i ulike deler av forvaltningen.
- For at bedriftene lettere skal kunne holde oversikten og tilpasse egne rutiner fastsettes to årlige offentliggjøringsdatoer for skattemessige forskrifts- og regelverksendringer med iverksettelse to måneder senere.
- Statistikkloven pålegger næringslivet innrapportering av statistiske opplysninger til Statistisk sentralbyrå. Der det er mulig må Statistisk sentralbyrå begrense seg til å innhente opplysninger fra representative utvalg av bedrifter istedenfor å innhente opplysninger fra samtlige foretak.

Disse medlemmer erkjenner samtidig at man bare kan komme et stykke på vei gjennom tiltak for å forenkle eksisterende lover og forskrifter. Så lenge den grunnleggende årsaken til det omfattende lov- og forskriftsverket Regjeringens og stortingsflertallets ønske om å detaljregulere og kontrollere består, er forenklingmulighetene nødvendigvis begrensede. Disse medlemmer konstaterer at Regjeringens ambisjon er å forenkle lovtekster og slå sammen ulike lover og forskrifter, ikke detaljstyre mindre. Begrensningene i åpningstidsloven, stivbeinte regler om frivillig overtid og midlertidige ansettelser samt forslagene om å begrense størrelsen på nye hytter og innføre minstepriser på utleie av jakt og fiskerettigheter er eksempler på Regjeringens og stortingsflertallets reguleringssiver. Det samme er de nye boligtakseringsreglene og det nye kompliserte momsregelverket.

Disse medlemmer vil vise til at de fleste kommuner i dag opplever svært vanskelige økonomiske tider. Dette til tross for at kommuneøkonomien på hele 90-tallet har vokst hurtigere enn i noe tiår tidligere.

Disse medlemmer mener offentlig sektors vekst må være lavere enn veksten i private sektor. Det er nødvendig for å nå målet om å begrense det offentlige andel av økonomien, styrke familienes økonomi, sikre vekst i konkurranseutsatt næringsliv og derved inntektskilden til velferden i fremtiden. Det er derfor viktig å sikre at kommunene får mest mulig ut av sine midler, både gjennom en økonomisk politikk som holder kostnadene nede og gjennom finansieringsformer i kommunesektoren som stimulerer til effektiv drift.

Disse medlemmer vil peke på at kommunenes inntektssystem har gjennomgått store omlegginger på 1990-tallet. Virkningene av endringene har i hovedsak medført større utjevning mellom kommunene, og i dag er 397 av landets kommuner såkalte minsteinntektskommuner. For alle kommunene har rammebetingelsene og inntektssystemet har vært preget av betydelig ustabilitet.

Den siste tiårs perioden har:

- Andelen av kommuneinntektene som kommer fra skatt er sunket. Kommunenes andel av inntektskatten er blitt betraktelig mindre.
- Inntektssystemet blitt endret. Gjennom den såkalte Rattsø-innstillingen i 1996, ble utgiftsfordelingskriteriene i inntektssystemet endret slik at systemet skulle baseres på mer objektive kriterier. Stortingsflertallet vedtok en midlertidig tapskompensasjon for de kommuner som etter de nye justerte kriteriene ville få mindre. I praksis medfører det at de kommuner som det ble konstatert at hadde fått for lite tidligere i forhold til befolkningsstruktur og geografi, nå fem år senere, kun har mottatt 50 pst. av det stortingsvedtaket i 1996 innebar.
- De frie inntektene til kommunene er blitt en langt mindre andel av inntektene, mens de øremerkede tilskuddene har eksplodert.
- Kommunens andel av selskapsskatten har blitt overført til staten.
- Inntektsutjevningen har medført at 397 av kommunene kun sitter igjen med 10 øre av den siste kommunale skattekrone.

Resultatet av vedtakene er at staten har overstyrt mer og mer, og at kommunene har mindre og mindre igjen for å forsøke å utvikle inntektsgrunnlaget sitt. Disse medlemmer mener det er viktig å snu denne utviklingen. For å sikre mer effektiv utnyttelse av midlene i kommunesektoren må inntektssystemet endres, øremerkingen reduseres og lov- og regelverket forenkles.

Disse medlemmer mener inntektssystemet må ivareta tre viktige hensyn:

- Inntektssystemet må gi mulighet for et likeverdig tjenestetilbud for innbyggerne.
- Inntektssystemet må stimulere til kommunalt selvstyre.
- Inntektssystemet må gi incentiver til næringsutvikling.

For å oppnå dette må finansieringen av kommunene endres slik at :

- Inntektssystemet baseres på objektive kriterier for utgiftsulikheter. Da vil velgerne kunne se om politikerne gjør en god jobb i deres kommune ut fra hva de får ut av de inntektene de har til rådighet. Inntektene vil være sammenlignbare med de man har i andre kommuner. I dag er forskjeller i tjenestetilbudet først og fremst skapt av at inntektssystemet forskjellsbehandler kommuner. Disse medlemmer vil peke på at en rekke kriterier ennå ikke er fullt ut utredet og må innarbeides i inntektssystemet. Dette gjelder særlig problemer med vekst og fraflytting, samt mangelen på kriterier for sosiale problemer som bl.a. rusmidler. Disse medlemmer viser at Høyre har fått flertall for at dette skal utredes nærmere
- De fleste inntekter til kommunene må komme gjennom rammebevilgninger og egne skatteinntekter. Øremerkede midler må så langt som råd fjernes. Disse medlemmer vil imidlertid peke på at det er viktig å skille mellom ulike typer øremerkede tilskudd. Disse medlemmer ønsker å videreføre stykkprisfinansieringsordninger av typen "pengene følger individet". Disse medlemmer vil vise til at dette er svært effektivitetsfremmende ordninger som ikke har de samme byråkratieffektene som andre øremerkede ordninger har. En annen variant som bør videreføres er tilskudd til ordninger/tiltak som det ikke er grunnlag for å ha i alle kommuner/fylker. Disse medlemmer mener de øremerkede ordningene bør fjernes er tiltak/ordninger av generell karakter som finnes rundt om i alle fylker og kommuner.
- Kommunene må igjen få en andel av selskapsskatten og inntektsutjevningen må endres slik at kommunene sitter igjen med mer av veksten i skatteinntekter.

En slik omlegging av inntektssystemet vil stimulere det kommunale selvstyret og være effektivitetsfremmende. Disse medlemmer vil likevel understreke at det er viktig at mindre styring gjennom økonomi, ikke medfører mer styring gjennom lov og regelverk overfor kommunene. Disse medlemmer er fornøyd med at det nå synes som om Høyres initiativ fra 1998 om en ny gjennomgang av statens styring gjennom lov og regelverk innenfor de ulike sektorene endelig får konkret oppfølging. Samtidig vil disse medlemmer advare mot tendensene til å erstatte øremerkingen med detaljert lovverk, slik det bl.a. signaliseres i forbindelse med skolefritidsordningen. Disse medlemmer vil understreke at det hadde vært behov for en gjennomgang av regelverket av andre en det byråkratiet som selv har skapt dagens regler, slik Høyre tok til ordet for i Dokument nr. 8:9 (1998-1999). Dette ville gitt en langt mer åpen og kri-

tisk gjennomgang av regelverket enn den lukkede prosessen som nå pågår.

Disse medlemmer er enig med Regjeringen i at oppgavefordelingen mellom forvaltningsnivåene må ha som formål at tjenestene skal ligge så nær mottakeren som mulig. I tillegg mener disse medlemmer at fornyelsen av offentlig sektor må frigjøre ressurser fra administrasjon og byråkrati til faktisk tjenesteyting.

Disse medlemmer konstaterer samtidig at Regjeringens opplegg til oppfølging av Oppgavefordelingsutvalget i St.meld. nr. 31 (2000-2001) ikke følger opp disse hovedhensynene. Disse medlemmer mener det er åpenbart at Regjeringen har lagt til side fornyelsesprosjektet på grunn av indre motstand i eget parti. Den prinsipielle behandlingen av oppgavefordelingen for årene fremover kunne skapt grunnlag for en reell styrking av lokalt selvstyre i kommunene, fjerning av unødvendige byråkratioppgaver og frigjøring av flere ressurser til tjenesteyting. Disse medlemmer mener at en forvaltningsreform hvor fylkeskommunen nedlegges og hovedtyngden av oppgavene overføres til kommunene, mens sykehusene og enkelte samferdselsoppgaver overføres til staten, ville gjort det mulig å sanere unødvendig dobbeltarbeid, kutte ut en hel del unødvendig planarbeid, fjerne svarteperspillet mellom forvaltningsnivåene og styrke kommunenes rolle betydelig. Disse medlemmer viser for øvrig til Høyres merknader og forslag ved behandlingen av St.meld. nr. 31 (2000-2001).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sine merknader under kap. 17.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti understreker betydningen av at velferdsstaten er i stand til å gi brukerne et best mulig tilbud på en kostnadseffektiv måte. Offentlig sektor står for mye av den helt sentrale tjenesteproduksjon, og for brukerne av disse tjenestene - enten dette er elever, pasienter, sosialhjelpsmottakere eller rusbrukere - er deres livskvalitet i stor grad avhengig av en god kvalitet på tilbudet. Dette medlem mener derfor at forbedring av offentlig sektor må være en kontinuerlig prosess der man først og fremst satser på å gi brukerne et best mulig tilbud, blant annet ved systematisert sammenligning mellom kommuner.

Norge går nå inn i en periode der mangel på arbeidskraft er det fremste hinderet for fortsatt velstandsutvikling. Dette medlem fastslår derfor at økt produktivitet også i offentlig sektor er nødvendig for å få til en videreutvikling av den norske velferdsstaten. Men en mer effektiv organisering og bedre tjenesteyting oppnås best gjennom avtaler med de ansatte, i stedet for konkurranseutsetting og privatisering. Privatisering og konkurranseutsetting vil føre til en utvikling som undergraver det politiske ansvaret for den offentlige tjenesteproduksjonen. Privatisering av velferdsordninger vil gi private aktører mulighet til å skumme fløten

av velferdssystemet. Offentlige midler må brukes til velferdsgoder, ikke til profitt for investorer.

Brukere av offentlige tjenester har krav på et tilbud som dekker deres behov, har god kvalitet og som leveres til avtalt tid. Dette medlem vil derfor gå inn for å prøve ut en ordning med forbrukergarantier. Dersom kommunene ikke kan levere tjenester til avtalt tid, skal brukerne gis alternativer eller kompensasjon. Slike ordninger kan for eksempel prøves ut innen avfallshåndtering, TT-transport eller hjemmehjelp.

Dette medlem legger vekt på at ansvar for utforming og formidling av offentlige tjenester skal ligge nærmest mulig brukerne. Gjennom systematiske brukerundersøkelser skal brukerne ha innflytelse på alle tjenesteområder. Offentlige tjenester skal være lettere tilgjengelige, blant annet ved at åpningstider i større grad tilpasses brukernes behov. Offentlige servicekontor må videreutvikles og tilpasses lokale forhold. Det skal være bedre muligheter for kontakt med de ansatte, og flest mulig tjenester skal tilbys via Internett.

Dette medlem understreker at et godt og likeverdig velferdstilbud i hele landet forutsetter en sterk kommuneøkonomi. En svekket kommuneøkonomi river bort grunnlaget for annen satsing. Gode offentlige tjenester er en forutsetning for å få til ny næringsetablering. Desentralisering av makt og reell utflytting av beslutninger er nødvendig for å få dette til.

Det er behov for en langt bedre regional samordning av næringsutvikling, ressursforvaltning, samferdsel, boligbygging og utvikling av offentlige tjenester. Storbymene, og særlig Oslo, har problemer med overbelastede trafikksystemer og boligmangel. Distriktene trues av fraflytting og arbeidsledighet. Dette medlem mener fylkeskommunene må ha regional planlegging som en sentral oppgave, og bli gitt virkemidler og myndighet slik at de i langt større grad enn i dag kan sette planlagte tiltak og politikk ut i livet.

Dette medlem ser offentlige servicekontorer som en offensiv organisering for å bedre tilgjengeligheten for brukerne til offentlig service, på så vel statlig, regionalt og kommunalt nivå. Men det betinger en god samordning, bl.a. mellom statlige etater som må pålegges å ha omfattende servicepakker som integreres i servicekontortilbudet. Dette ikke bare på informasjonsnivå, men også på tjenesteyting.

Dette medlem viser til at det har foregått en viss utbygging av polutsalg for å få en bedre tilgjengelighet i distriktene, men at det uansett vil ha klare begrensninger hvor mange polutsalg som kan etableres. Det bør derfor vurderes om offentlige servicekontorer kan ha et minimumstilbud av polvarer. Det vil gi tilgjengelighet på lovlig alkohol i distriktene, og kan bidra til mindre ulovlig omsetning. En eventuell forbruksøkning som følge av lettere tilgjengelighet, må følges opp med økte bevilgninger til forebyggende arbeid.

Dette medlem ser en god og likeverdig postservice for hele landet som viktig, både ved tilgang til posttjenester lokalt og ombringtjeneste på alle hverdager. En omorganisering av postkontornettet må

koordineres tidsmessig, ved at postkontorene ikke må legges ned og posttjenesten flyttes til butikker eller bensinstasjoner før etablering av offentlig servicekontor blir realisert. Dette medlem ser det som ønskelig at offentlig sektor på en bedre måte samordner sin omorganisering for å nå et optimalt resultat.

Komiteens medlem representanten Steinar Bastesen viser til kap. 17.6.

## 4. ØKT VERDISKAPING I NÆRINGSLIVET

### 4.1 Sammendrag

For å nå Regjeringens hovedmål i den økonomiske politikken, må vi både skape verdier og fordele goder. Det er vår evne til å utnytte og prioritere bruken av våre samlede ressurser effektivt som avgjør den samlede verdiskapingen og dermed også hvilket velferdsnivå Norge kan ha. Vår evne til å utvikle nye produkter og ny teknologi er sentral for å lykkes. Det er også viktig at arbeidskraft og kapital benyttes på de områder i økonomien der verdiskapingen er høyest. Regjeringens mål i næringspolitikken er å legge til rette for innovasjon, omstilling og effektivisering i næringslivet for dermed å sikre høyest mulig verdiskaping og velferd.

Verdiskaping kan anta ulike former. Verdiskapingen skjer både i næringslivet og ved offentlig tjenesteyting. Miljøkvalitet, fritid og rekreasjon er også en form for verdiskaping, siden forbedringer på disse områdene også bidrar til å øke vår velferd. Veksten i samfunnets ressursgrunnlag, ressursbruken i offentlig sektor, samt målene for miljø-, energi-, distrikts- og regionalpolitikken gir rammer for verdiskapingen i næringslivet. Det samme gjør kravene til helse, miljø og sikkerhet (HMS). I dette kapitlet omtales Regjeringens politikk for økt verdiskaping i næringslivet innenfor disse rammene.

Verdiskapingen i næringslivet påvirkes i stor grad av den generelle økonomiske politikken. Det viktigste bidraget den økonomiske politikken kan gi for å sikre høy verdiskaping i næringslivet, er en jevn og balansert økonomisk utvikling. Utjevning av svingningene i økonomien bidrar til bedre utnytting av ressursene og mindre usikre rammebetingelser for næringslivet. Det er også viktig at den økonomiske politikken baseres på langsiktige vurderinger av offentlige inntekter og utgifter, slik at man unngår den usikkerheten og de omstillingskostnadene som følger av omlegginger av den økonomiske politikken.

Nedbygging av handelshindre og teknologisk utvikling gjør at stadig flere næringer er utsatt for internasjonal konkurranse. Selv om noen bedrifter vil tape på økt konkurranse, medfører samtidig nedbyggingen av handelshindre store markedsmuligheter i utlandet for norske bedrifter. Selv om petroleumsformuen og kapitalen i Statens petroleumsfond gir oss økte muligheter til å finansiere forbruket av varer og tjenester som er

produsert i utlandet, er denne formuen langt fra stor nok til å finansiere hele forbruket framover. Det er derfor viktig at den generelle økonomiske politikken er innrettet slik at omfanget av konkurranseutsatt næringsliv er tilstrekkelig stort. Norsk næringsliv må derfor sikres konkurransedyktige rammebetingelser. Det er den samlede effekten av ulike rammebetingelser som er avgjørende. Konkurransedyktige rammevilkår bestemmes derfor av langt mer enn skattesatser, støtteordninger, konkurransepolitikk og andre tradisjonelle næringspolitiske virkemidler.

Regjeringen vil føre en framtidsrettet næringspolitikk der ressursinnsatsen gir god avkastning for samfunnet. Næringspolitikken må stimulere til lønnsomme omstillinger. Samtidig må politikken innrettes slik at omstillingskostnadene blir minst mulig. Det er derfor viktig at den offentlige virkemiddelbruken sikrer nødvendige endringer i næringsstrukturen og i produksjonen. Dersom strukturbevarende næringsstøtte, skjerming fra internasjonal konkurranse, markedsrett eller reguleringer hindrer en kontinuerlig og hensiktsmessig omstilling, kan omstillingsprosessene senere bli langt mer smertefulle.

Regjeringen vil generelt legge til rette for lønnsom næringsutvikling i alle deler av landet. Dette skal skje både gjennom en politikk for nyskaping og vekst og gjennom å legge til rette for internasjonalt konkurransedyktige rammevilkår. Regjeringen vil legge vekt på å utforme rammebetingelsene slik at næringsmiljøer som er veletablerte og sterke i Norge, som fiskeri og havbruk, energi (olje og gass) og maritime næringer skal kunne videreutvikle seg. Regjeringen vektlegger også at IKT-sektoren, som følge av dens betydning for økonomien generelt over tid, bør prioriteres.

Det arbeides kontinuerlig med å forenkle og fornye eksisterende regelverk, blant annet innrapporteringsordninger fra næringslivet til det offentlige, for å øke produktiviteten i næringslivet.

Effektive kapitalmarkeder er nødvendig for at kapital kanaliseres til de mest lønnsomme investeringene. Nyetablerte og små bedrifter kan imidlertid i noen grad ha særlige problemer med å få finansiering i det private markedet. Regjeringen legger derfor vekt på å bedre kapitaltilgangen for nyetablerte og små og mellomstore bedrifter. Dette er viktig for å stimulere til at flere prosjekter som faktisk er lønnsomme, realiseres og utvikles.

For å styrke norske kapitalmiljøer foreslo Regjeringen å opprette et statlig/privat investeringsselskap. Stortinget sluttet seg til dette og har i statsbudsjettet for 2001 bevilget 2,45 mrd. kroner til investeringsselskapet, som skal etableres i partnerskap mellom private investorer og staten. Det skal etableres ett eller flere selskaper hvor private skal ha majoritet med 51 pst. av aksjekapitalen. Det er lagt til grunn at staten går inn med kapital på samme betingelser som de private, og at investeringsselskapet skal opptre kommersielt i forhold til sine investeringer. Hovedhensikten med investeringsselskapet er å styrke det aktive og langsiktige

eierskapet i norske kapitalmiljøer. Nærings- og handelsdepartementet er i dialog med blant annet private investorer for å teste ut ulike modeller for investerings-selskapet. Regjeringen vil komme tilbake til organiseringen i en stortingsmelding våren 2001.

Det offentlige eierskapet i norsk næringsliv er omfattende. Begrunnelsen for offentlig eierskap har variert over tid, men har i første rekke vært knyttet til behov for kontroll med nøkkelressurser, korrigering av markedssvikt og for å sikre utnyttning av stordriftsfordeler, fordelingshensyn og hensynet til nasjonal næringsutvikling. Utvikling av reguleringsverktøy og teknologi gjør at behovet for statlig eierskap av hensyn til samfunnsøkonomiske eller sektorpolitiske interesser endres over tid. I tillegg er det økt oppmerksomhet om håndteringen av rollekonflikter mellom staten som eier og som tilsyns- og reguleringsmyndighet i flere sektorer.

Regjeringen vil derfor ta initiativ til at formålet med eierskapet i statens ulike selskaper gjennomgås og klargjøres. Regjeringen vil kontinuerlig vurdere på hvilke områder statlig eierskap er nødvendig for å ivareta overordnede politiske mål. På områder hvor staten utøver eierskap vil Regjeringen vurdere i hvilken grad et bedre forvaltningsmessig skille av statens ulike roller som eier og som reguleringsmyndighet er hensiktsmessig. Regjeringen ønsker i større grad å rendyrke statens rolle som eier i forhold til rollene som regulerings- og tilsynsmyndighet, særlig for selskaper med et forretningsmessig formål. En klargjøring og styrking av eierrollen kan bidra til større legitimitet og effektivitet i utøvelsen av statens roller.

Regjeringen legger vekt på å stimulere til og ivareta nasjonalt eierskap. Eiernes nasjonalitet vil kunne ha betydning blant annet for lokalisering av nøkkelfunksjoner som ledelse og forsknings- og utviklingsaktiviteter. Fysisk nærhet kan dessuten ha betydning for informasjonstilgangen forut for strategiske beslutninger. Regjeringen mener også at staten gjennom sitt direkte eierskap i norsk næringsliv kan bidra til å sikre nasjonalt eierskap.

Regjeringen ser det som viktig med ytterligere handelsliberalisering gjennom multilaterale handelsreguleringer eller regionalt handelssamarbeid. Regjeringen legger stor vekt på arbeidet med å få i gang en ny bred runde i Verdens handelsorganisasjon (WTO). Handelspolitikk og politikk rettet mot hjemmemarkedet blir stadig tettere sammenvevd. Regjeringen vil legge vekt på aktiv deltakelse i forhold til sentrale organer i EØS-samarbeidet for best mulig å sikre norsk innflytelse på viktige rammer for norsk strukturpolitikk og næringsliv. Det norske tollregelverket er til tross for de forenklingene som er gjennomført de siste årene, komplisert og uoversiktlig. Regjeringen vil derfor gå inn for en gradvis avvikling av tollsatsene på industrivarer.

Regjeringen har nedsatt et offentlig utvalg som har startet arbeidet med å gjennomgå norsk konkurranse-lovgivning på bred basis. Behovet for denne gjennomgangen er blant annet begrunnet i erfaringene med den

norske konkurranse-loven og EØS-avtalens konkurranse-regler, utviklingen i EUs og EØS' konkurransepoli-tikk, samt spørsmålet om desentralisert håndheving av EØS-avtalens konkurranse-regler.

#### 4.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til kapittel 4 i Regjeringens Langtidsprogram 2002-2005.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at Norge har hatt en eventyrlig vekst og velstandsutvikling etter andre verdenskrig. Det skyldes først og fremst teknologiske framskritt, et høyere utdanningsnivå og at vi har utnyttet arbeidskraften og andre ressurser på en mer effektiv måte enn tidligere. Disse medlemmer viser til at vi ved fortsatt satsing på nyskaping, omstilling og økt produktivitet, kan øke verdiskapingen i næringslivet og at dette er en forutsetning for en videreutvikling av velferden.

Disse medlemmer ønsker at norsk næringsliv skal sikres konkurransedyktige rammevilkår. Skattesatser, støtteordninger og andre tradisjonelle næringspolitiske virkemidler utgjør bare en del av disse vilkårene. Vel så viktig er det å føre en økonomisk politikk som sikrer stabilitet, og dermed reduserer usikkerhet. En framtidsrettet utdannings- og forskningspolitikk, en god infrastruktur i form av veier, jernbane, flyplasser og havner og aktiv bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) skal gjøre næringslivet mer nyskapende og omstillingsdyktig. Et samfunn preget av trygghet, rettferdig fordeling og gode velferdsordninger gir også næringslivet gode forutsetninger for høy verdiskaping.

Disse medlemmer viser til at vekst krever omstillinger. Det må føres en næringspolitikk som stimulerer til omstillinger, samtidig som kostnadene ved omstillinger – for bedriftene og for hver enkelt som berøres – blir så lave som mulig. Dersom næringsstøtte eller skjerming mot konkurranse hindrer lønnsomme omstillinger, bremses veksten. Endringer over tid kan da bli langt mer smertefulle enn om de gjennomføres løpende.

Disse medlemmer viser til at det offentlige eierskapet i norsk næringsliv er omfattende og at Regjeringen i Langtidsprogrammet varsler en gjennomgang og klargjøring av formålet med eierskapet i statens ulike selskaper og vurdere eventuelle endringer i måten staten utøver eierskapet på. Disse medlemmer ber Regjeringen legge vekt på å stimulere til og ivareta nasjonalt eierskap. Dette kan skje blant annet gjennom statens direkte eierskap i norsk næringsliv.

Større åpenhet over landegrensene gir stadig flere næringer internasjonal konkurranse. Friere handel gir større markedsmuligheter i utlandet for flere norske bedrifter. Disse medlemmer ser det som viktig å åpne for ytterligere nedbygging av handelshindringer. Dette vil gi enda større muligheter for lønnsom eksport av blant annet fiskeriprodukter. I Verdens handelsorganisasjon (WTO) er det også enighet om ytterligere å

bygge ned den nasjonale skjermingen av landbruksnæringen. Fra norsk side er målet å sikre nasjonalt handlingsrom for å føre en landbrukspolitikk som gir grunnlag for jordbruksdrift over hele landet i tråd med målene om et multifunksjonelt landbruk. Disse medlemmer viser til at dette er en spesiell utfordring for Norge, som følge av den sterke skjermingen norsk landbruk har i dag og den rollen landbruket spiller for distrikts-Norge. Disse medlemmer vil at omstillingene i landbruket skal skje gradvis og langsiktig.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til sine merknader under kap. 17.2.6.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener Norge må fremstå som et attraktivt land for investeringer og utvikling av nye ideer og virksomheter. Verdien næringslivet skaper er grunnlaget for samfunnets velstand. Familiens økonomi, arbeidsplassene og kvaliteten på offentlige velferdstjenester avhenger av næringslivets konkurransekraft og evne til å utvikle og fornye seg. Den fremtidige verdiskapingen i Norge bygger på foretaksmot og innsatsvilje i et mangfold av store og små bedrifter. Den økonomiske politikken må derfor innrettes på å gi bedriftene konkurransedyktige og forutsigbare rammebetingelser.

Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen tilsynelatende deler denne målsettingen. Ifølge Langtidsprogrammet må den økonomiske politikken være innrettet slik at konkurranseutsatt sektor er tilstrekkelig stor til å finansiere det fremtidige behovet for å kjøpe varer og tjenester produsert i utlandet. Det understrekes at petroleumsformuen langt fra er stor nok til å finansiere dette behovet fremover. Regjeringen mener derfor norsk næringsliv må sikres konkurransedyktige rammebetingelser. Disse medlemmer konstaterer at Regjeringens faktiske politikk ikke er egnet til å nå denne målsettingen. Avstanden mellom Regjeringens ord og handlinger på dette området er oppsiktsvekkende stor. På den ene siden understreker Regjeringen at behovet for konkurransedyktige rammebetingelser. På den annen side har Regjeringen i inneværende års budsjett foreslått og fått gjennomslag for rekordhøye skatte- og avgiftsøkninger som direkte rammer bedriftenes konkurransevne. Disse medlemmer viser til at Regjeringen har som uttalt målsetting at offentlig sektor skal fortrenge bedriftenes andel av realressursene i økonomien. I stedet for å styrke det offentlige tjenestetilbudet gjennom å øke tilgangen på arbeidskraft og stimulere til produktivitetsvekst i offentlig sektor fører Regjeringen en politikk som reduserer sysselsettingen, investeringene og nyskapingen i norsk næringsliv.

Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen gjentatte ganger finner grunn til å påpeke at konkurransedyktige rammevilkår også må måles etter andre kriterier enn skattesatser, konkurransepolitikk og

andre tradisjonelle næringspolitiske virkemidler. Man skulle forvente at en slik påpekning ble ledsaget av konkrete forslag til økt satsing på samferdsel, forskning og utdanning, et mer entreprenørvennlig regelverk eller forbedringer i andre myndighetsbestemte rammebetingelser. Uten slike forslag fremstår denne påpekningen enten som en selvfølgelighet eller som et hjelpeløst forsøk på å bagatellisere virkningene av Regjeringens skatte- og avgiftspolitikk. De samlede rammebetingelsene Regjeringen kan påvirke går i feil retning.

Disse medlemmer viser i denne sammenheng til at den sveitsiske høyskolen IMD hvert år utarbeider rapporten "World Competitiveness Yearbook" som rangerer verdens mest konkurransedyktige land basert på 293 ulike kriterier. Rapporten viser i hvor stor grad hvert enkelt land har lagt forholdene til rette for et konkurransekraftig næringsliv. Rapporten for 2001 viser at Norge de siste fire årene har falt fra 5. til 20. plass på listen over konkurransedyktige land. Norge ligger for eksempel etter alle de øvrige nordiske landene. For produktionsvirksomheter har Norge falt fra 22. til 24. plass fra 2000 til 2001. Tilsvarende har Norge bare det siste året falt fra 20. til 24. plass for forskning og utvikling og fra 19 til 24. plass for service- og rådgivningsvirksomheter blant de 49 landene undersøkelsen omfatter.

Disse medlemmer har merket seg Regjeringens advarsel mot økt bruk av petroleumsinntekter:

"Ved økt bruk av petroleumsinntekter vil norske konkurranseutsatte produkter erstattes av import, og sysselsetting og andre ressurser vris i favør av tjenesteyting og annen virksomhet som er skjermet fra internasjonal konkurranse. Dersom denne prosessen må reverseres vil kostnadene kunne bli betydelige."

Disse medlemmer slutter seg til disse vurderingene. Det er en betydelig fare for at den nye handlingsregelen for å fase inn petroleumsinntektene i norsk økonomi vil føre til at ressursene vris fra konkurranseutsatt til offentlig og annen skjermet sektor. Forutsetningen for at det ikke skal skje er at petroleumsinntektene i stor grad brukes til å forbedre rammebetingelsene for konkurranseutsatt næringsliv gjennom lavere skatter og avgifter.

Disse medlemmer mener at næringslivet må få bruke mer tid på produktiv virksomhet og slippe å bruke tid og krefter på å tilpasse seg et uoversiktlig og komplisert offentlig regelverk. Henvendelser og søknader til det offentlige som ikke er besvart innen en bestemt frist bør for eksempel automatisk godkjennes. Det må ryddes opp i skjemaveldet og forskriftsjungen. Antall regler og skjemaer som belaster småbedriftene må reduseres. For å fremme verdiskaping og utvikling i småbedriftene vil Høyre forenkle arbeidsmiljøloven og øke bruken av anbudskonkurranser i offentlig tjenesteproduksjon.

Disse medlemmer er derfor positive til Regjeringens ambisjon om å ligge i forkant av utviklingen i

EU når det gjelder regelverket for offentlige anskaffelser. Et naturlig første skritt i retning av en slik lederrolle vil være å innføre en allmenn momskompensasjonsordning for det offentlige kjøp av tjenester fra private tilbydere. Bare slik kan man sikre konkurransemessig likebehandling mellom private og offentlige tjenesteprodusenter. Dette aktualiseres av den forestående utvidelsen av merverdiavgiftsgrunnlag til flere tjenesteområder. Disse medlemmer mener også det er positivt at Regjeringen varsler en gjennomgang av ulike sider av konkurranselovgevingen og særlig klageordningen for enkeltvedtak av Konkurransetilsynet. Dagens ordning der Arbeids- og administrasjonsdepartementet er klageinstans, er ikke tilfredsstillende. Disse medlemmer viser til at Høyre gjentatte ganger har fremmet forslag om å opprette en uavhengig klageinstans for Konkurransetilsynets vedtak. Det er ikke behov for nye utredninger av dette spørsmålet. En lovendring bør komme raskt. Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen vil legge til rette for økt konkurranse på det norske jernbanenettet. Disse medlemmer mener imidlertid det ikke er noen grunn til å begrense konkurransen til godstransport. Det bør så snart som mulig åpnes for økt konkurranse på jernbanen både for person- og godstransporten.

Disse medlemmer peker på at nye bedrifter etableres og gamle avvikles i et høyere tempo enn før. Utviklingen stiller større krav til omstilling, men byr også på store muligheter for land som greier å utvikle et klima for nyskaping og entreprenørskap. For at Norge skal oppfattes som et jevnbyrdig investeringsområde, mener disse medlemmer norske rammebetingelser må kompensere for ulempen av å stå utenfor eurosone. Disse medlemmer vil føre en forsvarlig økonomisk politikk som sikrer lav inflasjon og som kan bringe det norske rentenivået ned mot nivået i eurosone. Skal vi sikre et høyt norsk velferdsnivå i fremtiden må det samlede skatte- og avgiftsnivået reduseres ned mot nivået i EU-landene.

Disse medlemmer mener økt kvalitet i skolen og i høyere utdanning er viktig for å styrke næringslivets tilgang på kompetent arbeidskraft. Samtidig må forskningsinnsatsen styrkes. For å stimulere næringslivets eget forsknings- og utviklingsarbeid vil Høyre innføre en fradragsordning for bedriftenes FoU-utgifter i tråd med Hervik-utvalgets forslag.

Disse medlemmer ønsker en sterkere satsing på samferdsel som kan øke effektiviteten og konkurransekraften i norsk næringsliv. Det er en klar sammenheng mellom gode transportløsninger og et konkurransedyktig næringsliv. Store avstander innenlands, flaskehals i veinettet og lange transportveier til markedene i utlandet gjør det nødvendig å satse på investeringer i veier og havneanlegg. Disse medlemmer vil derfor øke bevilgningene til veiinvesteringer. Høyres målsetning er at alle deler av landet skal ha en sikker og moderne infrastruktur. For å få best mulig samferdselsløsninger ut av hver offentlige krone som brukes på samferdsel, ønsker disse medlemmer at også pri-

vate må få anledning til å prosjektere, bygge, vedlikeholde og drive infrastruktur som havner, veier, jernbane og flyplasser. Det høye norske avgiftsnivået påfører norsk næringsliv en betydelig konkurranseulempe. Disse medlemmer vil derfor redusere avgiftene på eie og bruk av kjøretøy.

Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen mener at endringene i innholdet i og rammene omkring statens eierskap gjør det nødvendig å vurdere hvilke områder der statlig eierskap fortsatt er nødvendig for å ivareta overordnede politiske mål. Disse medlemmer er positive til en slik gjennomgang. På områder der formålet med det statlige eierskapet er uklart eller ikke lenger er relevant, bør virksomhetene selges. Private eiere som deltar aktivt i bedriftenes daglige liv har større interesse av å lykkes og utnytter derfor egne investeringer og eierposisjoner bedre enn offentlige myndigheter. Selskaper der staten har betydelige eierinteresser får ofte tilgang til statlig kapital på gunstige vilkår. Dette er både konkurransevridende og gjør det mulig for selskapene å unnsnippe kapitalmarkenes krav til effektivitet og avkastning. Slik svekkes lønnsomhetsincentivene i statlige selskaper og den samlede verdiskapingen i økonomien. Samtidig fører statlig eierskap både til maktkonsentrasjon og uheldige habilitetskonflikter mellom statens rolle som eie og reguleringsmyndighet. Rollekonfliktene kan reduseres, men ikke fjernes ved at eier- og tilsynsansvaret deles på flere departementer. Problemene knyttet til statlig eierskap oppstår både i rendyrkede statlige selskaper og i selskaper der staten har en betydelig eierandel. Disse medlemmer går på denne bakgrunn i mot opprettelsen av et halvstatlig investeringsselskap.

Disse medlemmer vil bygge statens eierskap i næringslivet kraftig ned og i stedet stimulere til økt privat eierskap i næringslivet. Det krever at skattesystemet ikke diskriminerer aktive private eiere. For å styrke det private eierskapet og investeringene i næringslivet må formueskatten avvikles og rammevilkårene for aktive, private eiere bedres. Disse medlemmer viser videre til at Høyre gjennom reformer i folketrygden vil bidra til å bygge opp private pensjonsfond som kan gå inn på eiersiden i norsk næringsliv.

Disse medlemmer understreker at politikkenes oppgave ikke er å peke ut markedets vinnere, men å legge til rette for verdiskaping ved å fjerne hindringer for vekst og nyskaping. Selektiv næringsstøtte til bedrifter og bransjer bør derfor avvikles til fordel for bedre rammebetingelser for all næringsvirksomhet. Rammebetingelsene må samtidig utformes slik at de gir rom for at sterke og veletablerte næringsmiljøer som fiskeri og havbruk, energi og maritime næringer kan utvikle seg videre. Ny teknologi kombinert med lokal innsikt og erfaring gir mange ressursbaserte næringer et betydelig potensial. Disse medlemmer vil derfor sikre eiendomsretten og fjerne politiske hindringer for en forsvarlig utnyttelse av naturressursene. Forbedret markedsadgang gjennom bekjempelse av handelshindringer vil bl.a. skape grunnlag for økt

videreforedling av norske naturressurser og mer lønnsomme og attraktive arbeidsplasser i distriktene. Disse medlemmer er positive til Regjeringens forslag om å avvikle tollene på industrivarer. Tollsatsene bør avvikles så fort som mulig.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sine merknader under kap. 17.

Komiteens medlem fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og representanten Steinar Bastesen vil vise til viktigheten av å sikre nasjonalt eierskap med hovedkontor i Norge, ikke minst i forhold til store industrilokomotiver som Orkla, Kværner, Hydro og andre større konsern. Dette medlem vil særlig understreke disse selskapenes betydning for det samlede nærings- og finansmarked i Norge, ikke minst i form av disse selskapenes betydning for forsknings- og universitets/høyskole miljøet i Norge. Dessuten er de store konsernene store konsumenter av varer og tjenester fra andre, og er således viktig for en rekke underleverandører.

Dette medlem mener prinsipielt at staten ikke bør eie for store andeler i norske konserner, men ser samtidig at dette kan være nødvendig for å hindre oppkjøp fra utlandet. Dette medlem mener derfor at staten enten direkte eller gjennom statlige fond bør bruke sin økonomiske makt for å redusere faren for salg av konserner og virksomheter til utlandet.

Dette medlem vil videre minne om at Norges tilslutning til EØS-avtalen førte til at den daværende konsesjonsloven ble fjernet til fordel for loven om erverv, og at statens muligheter for å hindre uønskede oppkjøp og salg i norsk næringsliv har blitt betydelig svekket som følge av dette. Dette medlem mener at lov om erverv bør revideres for å sikre at langsiktig eierskap med samfunnsansvar. Loven bør være et virkemiddel til å vedlikeholde og videreutvikle samfunnskontrakten mellom samfunnets interesser og næringslivets ønske om fortjeneste.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti understreker at næringslivet skal skaffe det materielle livsgrunnlaget, skape nyttige goder og tjenester, muliggjøre at et samfunn bytter goder med omverdenen, gi mennesker fellesskap og tilhørighet gjennom arbeidet og bidra til bosetting i hele landet. Innenfor rammene av økologisk bærekraftighet og en høy standard på helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet må næringslivet få rammevilkår som gir dem et best mulig utgangspunkt for verdiskapning.

De siste tiårene har Norge blitt mer og mer avhengig av olje- og gassressursene. Det er viktig at norsk økonomi får flere bein å stå på, og det er nødvendig med langsiktig satsing på det landbaserte næringslivet. En sentral forutsetning for dette er at næringslivet må sikres stabile rammevilkår. Det betyr at man bør være forsiktig med hyppige og dårlig gjennomarbeidede end-

ringer av den typen vi har sett en del av i de siste budsjettbehandlingene.

Dette medlem vil arbeide for en overgang til en grønn kunnskapsøkonomi som kan nyttiggjøre seg alle sider av menneskets evner og kunnskaper. Dette innebærer en omstilling av samfunnets produksjon og forbruk av varer og tjenester i en mer miljøvennlig retning. Forbruket av naturressurser må reduseres. En grunnleggende forutsetning for offentlig næringsstøtte til bedrifter og næringer er at denne skal bidra til den nødvendige omstillingen mot et samfunn i økologisk balanse. Internasjonal transport må bære sine reelle kostnader, også overfor miljøet.

Et variert og dermed robust næringsliv må sikre at vi beholder industriell kompetanse i Norge. Det må også skje på områder hvor lønnsomheten ikke er så høy i perioder, men hvor kostnadene ved å legge ned bedrifter og tape den industrielle kompetansen kan være høyere på sikt.

Et avgjørende trekk i norsk økonomi vil fortsatt være foredling av naturgitte, fornybare ressurser som fisk, jord- og skogbruksprodukter og fossekraft og ikke-fornybare ressurser som olje, gass og mineraler. På noen områder ligger Norge langt framme i teknologisk utvikling. I tillegg har statens engasjement på nøkkelområder i industrien bidratt til utvikling av nye næringer i Norge.

Et stabilt og langsiktig eierskap er en forutsetning for å opprettholde og videreutvikle norsk næringsliv. Et viktig virkemiddel for å forebygge slaktning av bedrifter, utflagging og for stor eierkonsentrasjon, ligger i konsesjonslovgivninga. Dette medlem vil arbeide for at ervervsloven brukes aktivt, blant annet ved at oppkjøp konsesjonsbehandles når noen vil kjøpe mer enn 20 pst. av aksjene. Det må også legges vekt på å trygge arbeidsplassene og andre samfunnsmessige hensyn.

For å fremme sosiale og økologiske mål må det være demokratisk kontroll med kapitalbevegelsene. Dette medlem mener det må opprettes et statlig næringsfond for å sikre allmenne langsiktige interesser i store næringsvirksomheter.

SND er et viktig virkemiddel i omforming av det norske næringslivet, men lider av store svakheter. Kravene til avkastning er for strenge, og for å skape nye, varige arbeidsplasser, mener dette medlem SND må ta større risiko enn i dag. Miljøvurderinger må tillegges større vekt innen SND-systemet. Det er viktig at beslutninger treffes på et lavt nivå, slik at lokal kunnskap spiller en sentral rolle i beslutninger om støtte. Dette medlem mener de økonomiske rammene for SND må økes, samtidig som det er behov for større forutsigbarhet i forhold til hvilke økonomiske ressurser SND årlig tildeles. Sosialistisk Venstreparti mener at det må utredes å desentralisere SNDs hovedkontor, og hvorvidt SNDs fylkeskontorer bør være en del av virkemiddelapparatet til det organ som har ansvar for regional utvikling.

Næringspolitikken har mye å si for hvordan samfunnet blir seende ut. Et mål for SVs næringspolitikk er å skape arbeidsplasser der folk bor, innenfor rammene av en bærekraftig utvikling. Dette medlem vil derfor arbeide for en variert næringsstruktur over hele landet, og viser i denne sammenheng til sine merknader til kap. 10.

Internasjonale forhold får større innvirkning på norsk økonomi og næringsliv. Internasjonaliseringen av økonomien er et resultat av deregulering blant annet ved fri flyt av kapital. Det fører til at makt overføres fra demokratisk valgte organer til markedet. Det er derfor viktig å gjenvinne politisk styring.

Dette medlem er svært skeptisk til arbeidet som gjøres i WTO i tilknytning til å liberalisere handelen med tjenester - GATS-prosessen. Mye av motivasjonen for denne prosessen er å gjøre store deler av det offentlige tjenestetilbudet til gjenstand for konkurranse og privatisering.

En framtidsrettet næringspolitikk må innebære en sterk satsing på utdanning, forskning og utvikling, samt tilrettelegging av infrastruktur i hele landet. Det er viktig at eksisterende bedrifter og miljøer med høy kompetanse forblir i Norge, samtidig som en må finne fram til nye muligheter for å skape trygge arbeidsplasser.

Store deler av norsk næringsliv er i større eller mindre grad utsatt for konkurranse fra utlandet. Kravet om konkurransedyktighet blir ofte brukt som argument for å gjøre lønns- og arbeidsvilkår dårligere, og for at Norge ikke kan ha strengere krav til miljø og helse enn andre land. Konkurransesevnen må ikke styrkes på denne måten, men ved å satse på kvalitet, kompetanse og en velfungerende velferdsstat. Samarbeid mellom miljø-, forbruker- og fagorganisasjoner internasjonalt er avgjørende for å hindre økologisk og sosial dumping, og for å presse produksjonen i en mer miljøvennlig retning.

Industrien blir mer og mer kompetansekrevene. Hvis rammevilkårene for denne sektoren blir for skiftende, slik at bedrifter går konkurs eller ikke kan tenke langsiktig, vil deler av kompetansen gå tapt. Det tar tid å dyrke fram slik kompetanse, og den består i et komplisert samspill av markedskunnskap, organisasjonskunnskap og produksjonskunnskap.

Komiteens medlem representanten Steinar Bastesen viser til sine merknader i kap 17.6.

## 5. ET ARBEIDSLIV FOR ALLE

### 5.1 Sammendrag

Arbeidskraften er vår viktigste ressurs. Regjeringen legger derfor stor vekt på et arbeidsliv med plass til alle. Deltakelse i arbeidslivet er noe langt mer enn å heve lønn. En jobb sikrer den enkelte inntekt, et sosialt nettverk og muligheter til å bruke sine evner og ressur-

ser. Sosiale forskjeller er mer enn noe annet knyttet til mangel på arbeid. Arbeidsledighet kan lett føre til passivitet og avmakt hos den enkelte, samtidig som langtidslidighet ofte fører til problemer med å vende tilbake til arbeidslivet. Selv om mye fungerer godt, går utviklingen på enkelte viktige områder i gal retning. Dette gjelder særlig omfanget av sykefravær og uførhet.

Et godt arbeidsmiljø og en sikker arbeidsplass er viktig for den enkeltes motivasjon og muligheter for å være i arbeid fram til pensjonsalderen. I Norge er det høye krav til det fysiske arbeidsmiljøet og det er bygget opp et omfattende avtaleverk som sikrer de ansatte innflytelse over arbeids- og lønnsvilkår, som skal motvirke diskriminering, sikre at helse, miljø og sikkerhet blir ivaretatt og verne mot usaklige oppsigelser.

Arbeidslivet er preget av høy omstillingstakt. Den årlige tilgangen og avgangen av arbeidsplasser utgjør så mye som 8-10 pst. av det eksisterende antall arbeidsplasser. Jobbsikkerhet for den enkelte kan derfor ikke bare sikres gjennom tiltak på den enkelte arbeidsplass. En må også gi den enkelte evne og mulighet til å mestre omstilling. Evne til omstilling er blitt stadig viktigere som følge av nye måter å organisere arbeidet på. Endret arbeidsorganisering kan både ses i sammenheng med innføring av ny teknologi, økte krav til kunde- og brukerorientering og arbeidstakere med krav til fleksible løsninger.

Med de endringene en ser innenfor arbeidslivet, må det vurderes om dagens arbeidslivsreguleringer er godt tilpasset dagens arbeidsliv. På den andre siden er det fortsatt mange som arbeider innenfor en tradisjonell arbeidsorganisering med forholdsvis liten innflytelse over egen arbeidsdag. For å unngå at omstillinger og nye krav slår ut i økte forskjeller, vil Regjeringen legge til rette for en ny og samlet lovgivning for arbeidslivet.

Tilbudet av arbeidskraft i Norge har vist seg å være svært fleksibelt. Gjennom oppgangen på 1990-tallet økte arbeidsstyrken mer enn befolkningsutviklingen skulle tilsi, slik at yrkesdeltakelsen nå er kommet opp på et svært høyt nivå. Sammenlignet med andre land er yrkesdeltakelsen høy i Norge, særlig for kvinner.

Framover anslås veksten i arbeidsstyrken å bli vesentlig lavere enn i de senere tiårene. Mens arbeidsstyrken har økt med om lag 25 000 personer i gjennomsnitt pr. år siden begynnelsen av 1970-årene, kan veksten fram til 2010 anslås til vel 10 000 personer pr. år i gjennomsnitt, og deretter anslås veksten å stoppe opp. Dersom nedgangen i gjennomsnittlig arbeidstid fortsetter, vil antall utførte timeverk vokse mindre enn arbeidsstyrken. Samtidig vil behovet for arbeidskraft i helse- og omsorgssektoren øke kraftig etter hvert som befolkningen eldes og vedtatte velferdsreformer innføres.

Denne utviklingen stiller oss overfor særlige utfordringer. I tillegg er trolig arbeidskraftreserven i Norge relativt liten fordi vi i utgangspunktet har en svært høy yrkesdeltakelse og lav arbeidsledighet i internasjonal sammenheng. Sammen med den gode utviklingen i

yrkesdeltakelsen har imidlertid sykefraværet, uføretilgangen og tidligavgangen fra arbeidsmarkedet økt. Dette har konsekvenser for den enkelte så vel som for samfunnet som helhet. Resultatet for samfunnsøkonomien av den sterke veksten i overføringsordningene er at større byrder legges på den yrkesaktive delen av befolkningen. Redusert tilgang på arbeidskraft reduserer også vekstevnen i økonomien. I tillegg medfører økt sykefravær og uføretrygding økte utgifter over statsbudsjettet som ellers kunne vært brukt til å bedre tjenestetilbudet.

For å skape rom for å satse mer på prioriterte felter må offentlig ressursbruk effektiviseres, yrkesdeltakelsen stimuleres og avgangen fra arbeidslivet begrenses. Regjeringen vil iverksette et bredt sett av tiltak som sikrer dette.

Like viktig som å gjennomføre tiltak som fører folk inn i arbeidsstyrken, er det å hindre at stadig flere faller ut. Terskelen inn i arbeidslivet må bli lavere, samtidig som terskelen ut må bli høyere. For å styrke arbeidslinjen må det legges til rette for at flere kan og vil stå lengre i arbeid. Årsakene til at stadig flere går ut av arbeidslivet før fylte 67 år er sammensatte. Det har på den ene siden sammenheng med den enkeltes ønske om å forlate arbeidslivet og utformingen av pensjons- og stønadsordninger og skattesystemet. På den andre siden vil forhold i arbeidslivet kunne gjøre at flere føler det som problematisk å innfri arbeidslivets krav. Det er neppe tvil om at jobben kan bidra til å påføre mennesker sykdom og uførhet. Dette kan være knyttet til fysisk slitasje og farlige arbeidssituasjoner, men også til stress, dårlig ledelse og sosialt arbeidsmiljø og en oppjaget arbeidssituasjon.

Holdningene til eldre arbeidstakere har blitt påvirket av god tilgang på yngre arbeidskraft. I årene framover vil tilgangen av yngre arbeidskraft bli mindre. Dette kan i seg selv bidra til at arbeidsgivere oppfatter eldre arbeidstakere som en viktig ressurs. Erfaringer fra arbeid med seniorpolitikk i ulike virksomheter viser at det kan være god økonomi å satse på eldre arbeidstakere. For den enkelte kan tilknytning til arbeidslivet representere viktige verdier. Det gir for eksempel anledning til å utnytte evner og anlegg, til utfoldelse og til livslang læring. I dagens situasjon, med mangel på arbeidskraft i mange sektorer og utsikter til lav vekst i arbeidsstyrken i årene framover, er satsing på eldre arbeidstakere særlig viktig. Gjennom arbeidet med seniorpolitikk vil Regjeringen synliggjøre hvilken ressurs eldre arbeidstakere er, og bidra med kunnskap om hvordan bedriftene bedre kan legge til rette for en personalpolitikk som også møter eldre arbeidstakeres ulike behov.

I Norge er det gjennom de siste tiårene blitt lagt bedre til rette for å kombinere yrkesliv og omsorg for barn gjennom bedre barnehagetilbud, skolefritidsordninger, samt bedre permisjonsordninger ved fødsel og for småbarnsforeldre. Flexibiliteten i barnehagene har de senere årene økt for å tilpasse tilbudet bedre til foreldrenes arbeidstid. Den høye yrkesdeltakelsen blant

norske småbarnsforeldre må ses i sammenheng med gode tilbud for barn. Regjeringen vil videreføre dette arbeidet slik at barnehagetilbudet kan møte brukernes behov og ønsker på en enda bedre måte enn i dag, jf. kapittel 12 i meldingen.

For å sikre et arbeidsmarked med høy geografisk og yrkesmessig mobilitet er det viktig å ha en effektiv og god arbeidsmarkedsetat som kan bistå med tilpasset service både til arbeidsgivere og overfor personer som trenger hjelp for å komme i arbeid. For at arbeidsmarkedstiltakene skal gi størst effekt, må de rettes mot de grupper som har størst problemer på arbeidsmarkedet. Regjeringen vil særlig prioritere unge, langtidsledige, innvandrere og personer med lav utdanning.

Innvandrere fra land utenfor OECD-området har gjennomgående lav yrkesdeltakelse og høy arbeidsledighet. Regjeringen vil vurdere tiltak som kan bidra til å øke yrkesdeltakelsen blant denne gruppen. Målrettede tiltak overfor nyankomne innvandrere og flyktninger er særlig viktig for å sikre varig deltakelse i samfunnslivet. I meldingen vises det til dens kapittel 12 for en nærmere omtale av særskilte tiltak overfor denne gruppen.

Et godt utdanningssystem skal bidra til at det er tilstrekkelig utdannet arbeidskraft til å møte behovene i arbeidslivet. På den annen side innebærer deltakelse i utdanning at studentene i hovedsak ikke er disponible på arbeidsmarkedet. I dag er norske studieløp lange sammenlignet med hva som er vanlig i andre land. Kortere studieløp og raskere studieprogresjon blant studentene vil gjøre at ungdom kan komme tidligere ut i fast arbeid. Regjeringen har i St.meld. nr. 27 (2000-2001) Gjør din plikt - Krev din rett varslet tiltak for å legge til rette for dette, jf. kapittel 13 i langtidsprogrammet.

Den framtidige verdiskapingen og videreutviklingen av velferdsstaten er avhengig av at vi klarer å opprettholde en stor og velkvalifisert arbeidsstyrke og at arbeidskraften nyttes best mulig. Gjennom etter- og videreutdanningsreformen vil Regjeringen legge til rette for at alle yrkesaktive skal ha mulighet til kompetanseutvikling. Dermed legges et viktig grunnlag for at arbeidstakerne er bedre rustet til å møte krav til omstilling og ny kompetanse, og for at arbeidsstyrken skal fungere godt i en økonomi som blir stadig mer kunnskapsbasert. Regjeringen vil legge vekt på at tiltakene i kompetansereformen blir utformet slik at flest mulig kan gjennomføre opplæring uten å måtte tre ut av arbeidsmarkedet.

Arbeidskraftbehovet må også i framtiden i all hovedsak dekkes ved innenlandske arbeidskraftressurser, selv om mulighetene til arbeidsinnvandring vil bli enklere enn i dag. Regjeringen legger til grunn at hovedprinsippet om at innvandringen til Norge skal være begrenset og kontrollert, videreføres. Rekruttering av arbeidstakere fra utlandet, også utenfor Norden og EØS, er likevel aktuelt for å dekke behovet for faglært arbeidskraft i årene framover. Som hovedregel bør det satses på å rekruttere arbeidstakere som etter regel-

verket kan få varig opphold og like muligheter, rettigheter og plikter i Norge som befolkningen ellers. Det gir mindre fleksibilitet i nedgangstider, men er i tråd med viktige prinsipper og verdier i innvandringspolitikken. Regjeringen vil iverksette en rekke tiltak som vil gjøre det enklere å rekruttere etterspurt kvalifisert utenlandsk arbeidskraft. Tiltakene vil både gjøre det enklere for arbeidssøkerne og arbeidsgiverne og forenkle saksgangen hos utlendingsmyndighetene.

Mange av de som i dag er uføre eller på annen måte har mistet tilknytningen til arbeidslivet, har både evne og lyst til å arbeide, dersom det legges bedre til rette for det. Som nasjon må vi se på denne arbeidskraftressursen som viktigere og mer verdifull enn noen gang. Et arbeidsliv for alle krever nytenking med hensyn til måten vi legger til rette for at hver enkelt kan yte en innsats ut fra sine egne forutsetninger. Dette kan ikke myndighetene gjøre alene. Arbeidsgiverne må ta et hovedansvar for å ivareta og tilrettelegge samt skape gode og sunne arbeidsplasser i tillegg til at den enkelte arbeidstaker og partene i arbeidslivet må bidra.

Sandman-utvalget drøftet ulike tiltak for å redusere sykefraværet og uføretrygdingen og foreslo en helhetlig tiltakspakke. Regjeringen vil følge opp Sandman-utvalgets utredning i en egen sak for Stortinget senere i år. Regjeringen vil der legge vekt på en politikk som skal bidra til å dempe økningen og helst redusere sykefraværet og tilgangen på nye uførepensjonister. Utviklingen på dette området, og utsiktene framover, gjør at det er svært viktig å snu utviklingen bort fra økt tilgang til uføretrygd og økt sykefravær. Regjeringen vil imidlertid ikke svekke arbeidstakernes rettigheter i sykkelønnsordningen. Regjeringen har allerede startet arbeidet med å revurdere uførepensjonen til personer som har utsikter til å komme tilbake til arbeidslivet eller hvor det er muligheter for å bedre utnyttelsen av restarbeidsevnen. Dette arbeidet vil ha høy prioritet.

Trygdeordningene er av stor betydning for å sikre folks trygghet og velferd. Det er vanskelig å unngå at avkortingsregler ved overgang fra trygd til arbeid, i kombinasjon med skattereglene, for enkelte fører til lav økonomisk gevinst ved yrkesaktivitet i forhold til å motta trygd. For å forhindre at arbeidsstyrken blir mindre enn det som er gunstig for samfunnet som helhet, er det viktig å sikre at velferdsordningene er utformet slik at det lønner seg å arbeide. Regjeringen vil i forbindelse med oppfølgingen av Sandman-utvalget vurdere ulike forslag til endringer i regelverket for å kombinere uføretrygd og arbeid.

Arbeidstilbudet til lavinntektsgrupper øker relativt sett mye når lønnen etter skatt blir høyere, og potensialet for økt tilbud av arbeidskraft ved en reduksjon i marginalskattesatsene er trolig størst ved å få deltidsarbeidende til å arbeide mer. Regjeringen vil derfor redusere skatten på arbeid.

## 5.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til kapittel 5 i Regjeringens Langtidsprogram 2002-2005.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil peke på at arbeid ikke bare er viktig for den enkelte, arbeidskraften er også samfunnets viktigste ressurs. Videreutviklingen av velferdsstaten er avhengig av at vi klarer å opprettholde en stor og godt kvalifisert arbeidsstyrke og at arbeidskraften nyttes best mulig. Disse medlemmer støtter derfor en politikk som motiverer til arbeid framfor trygd og som utnytter den ressurs eldre mennesker er i arbeidslivet.

Disse medlemmer mener at utviklingen med økt langtidssykefravær og økt uføretrygding må snus. Mange av de som i dag er uføre eller på annen måte har mistet tilknytningen til arbeidslivet, har både evne og lyst til å arbeide, dersom det legges bedre til rette for det. Disse medlemmer mener at disse utgjør en viktig ressurs for samfunnet. Trygdesystemet må derfor være fleksibelt og tilpasset den enkeltes behov, slik at personer med redusert arbeidsevne eller funksjonshemming også får muligheter til å delta i arbeidslivet. Disse medlemmer mener at det er viktig å sikre at velferdsordningene er utformet slik at det lønner seg å arbeide, og er enig i at skatten på arbeid bør reduseres. Disse medlemmer mener at arbeidstakernes rettigheter i sykkelønnsordningen ikke må svekkes. Disse medlemmer vil vise til at Regjeringen har varslet at den vil komme tilbake til Stortinget med en oppfølging av Sandman-utvalget.

Disse medlemmer mener at mangelen på arbeidskraft også i framtiden i første rekke må dekkes ved å sikre høy yrkesdeltakelse innenlands. En målrettet rekruttering av utenlandsk arbeidskraft vil imidlertid kunne redusere kortsiktige mangler på enkelte typer arbeidskraft. Disse medlemmer ser derfor positivt på at Regjeringen vil iverksette flere tiltak som vil gjøre det enklere å rekruttere kvalifisert, utenlandsk arbeidskraft. Tiltakene vil gjøre det enklere både for arbeidssøkere, arbeidsgivere og for utlendingsmyndighetene. For å redusere saksbehandlingstiden i Aetat vil den individuelle vurderingen bli avvirket og erstattet av et årlig tak for hvor mange spesialister/fagutdannede som kan innvilges arbeidstillatelse.

Disse medlemmer støtter også at arbeidsmarkedstiltakene særlig rettes inn mot unge, langtidsledige, innvandrere og personer med lav utdanning. Innvandrere fra ikke-vestlige land har gjennomgående lav yrkesdeltakelse og høy arbeidsledighet. Disse medlemmer mener at det er positivt at Regjeringen vil ha spesielt fokus på tiltak som kan øke yrkesdeltakelsen i denne gruppen.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til sine merknader under kap. 17.2.6 og 17.2.9.

Komiteens medlemmer fra Høyre deler Regjeringens oppfatning av at mangelen på arbeidskraft er en av de største utfordringene det norske samfunn står overfor. Arbeidskraftreserven er beskjeden, samtidig som det er ventet en sterk vekst i etterspørse-

len etter arbeidskraft innen helse- og omsorgssektoren. Det er derfor nødvendig med et bredt spekter av tiltak for å sikre tilstrekkelig tilgang på arbeidskraft.

Disse medlemmer vil understreke viktigheten av å effektivisere offentlig sektor. Det innebærer en bedre og mer effektiv organisering av offentlige tjenester og forvaltning, og en kritisk gjennomgang av hva det offentlige skal bruke ressurser på. Gjennom færre offentlige reguleringer og enklere regelverk vil vi frigjøre ressurser fra byråkrati og forvaltning som kan settes inn i tjenesteproduksjonen på prioriterte områder som utdanning og helse. Høyre vil arbeide for å bygge ned eller slå sammen offentlige kontorer og direktorater der det er naturlig.

Disse medlemmer vil vise til at Høyre vil legge ned fylkeskommunen. Tre forvaltningsnivåer er ett for mye i et land med bare drøyt fire millioner innbyggere. Gjennom redusert byråkrati og dobbeltarbeid vil vi frigjøre ressurser og arbeidskraft som kan brukes til å yte befolkningen bedre tjenester.

Videre er det nødvendig å konkurransetsette offentlige oppgaver og slippe private til i tjenesteproduksjonen. Sykehusene må fristilles, og få ansvar for lønns- og personalspørsmål. Konkurransetsetting av pleie- og omsorgstjenester, og fristilling av sykehusene vil gi et mer mangfoldig og variert arbeidsmarked innen omsorgssektoren. Det vil bidra til å bringe sykepleiere og annet helsepersonell som i dag har andre jobber tilbake til omsorgssektoren. Erfaringene med konkurransetsetting av pleie- og omsorgstjenester så langt viser at de private institusjonene bruker mindre ressurser på administrasjon og mer på pleie enn de offentlige. Det gir en bedre utnyttelse av knappe arbeidskraftressurser til beste for samfunnet.

Disse medlemmer mener at ved å iverksette tiltak knyttet til organiseringen og finansieringen av undervisningen ved universiteter og høyskoler vil man kunne bedre gjennomstrømningen av studenter og slik bedre tilgangen på arbeidskraft ved at studentene kommer tidligere ut i arbeid. Høyre vil ta opp disse problemstillingene ved behandlingen av rapportene fra Mjøs-utvalget og Åmodt-utvalget.

Disse medlemmer vil peke på nødvendigheten av at det blir lettere å få godkjent utenlandsk utdanning, og å få komplettert utdanningen for å tilfredsstille norske krav. Mange innvandrere har høy faglig kompetanse og god utdanning fra hjemlandet, men det kan være et problem å få den godkjent i Norge. For å gjøre det lettere for innvandrere å få utnyttet sin kompetanse på det norske arbeidsmarked mener Høyre det må bli lettere å få godkjent utdanning fra utlandet.

Disse medlemmer mener at det er samsvar mellom folks innsats i arbeidslivet og det de sysselsatte sitter igjen med når skatten er betalt. Disse medlemmer vil derfor øke lønnsfradraget og redusere toppskatten med sikte på å fjerne den helt over tid slik at arbeidstakerne får beholde mer av sin lønnsinntekt. Det vil mobilisere arbeidsstyrken og stimulere til økt arbeidsinnsats.

Byråkrati, lover og offentlig regelverk bidrar å forhindre en hensiktsmessig anvendelse av arbeidskraft. Arbeidsmiljøloven er et eksempel på en lov som i dag er for restriktiv.

Disse medlemmer mener at arbeidsmiljøloven må forenkles. Et godt fysisk og psykisk arbeidsmiljø er viktig, både for trivsel og helse, og dette bør fortsatt lovfestes. På andre områder er imidlertid arbeidsmiljøloven moden for en revisjon. Valgfriheten og effektiviteten i det nye arbeidslivet må ikke begrenses av rigide krav og paragrafrytteri. Begrensningene i frivillig overtid og forbudet mot midlertidige ansettelser må fjernes. Høyre har i denne sammenheng nylig fremmet et forslag i Stortinget om å myke opp bestemmelsene om frivillig overtid.

Disse medlemmer vil vise til at vi lever lenger, men pensjonerer oss tidligere. Det må legges til rette for økt yrkesaktivitet blant eldre. I 1967 var det 3,7 yrkesaktive pr. pensjonist. I 1997 var det 2,7 yrkesaktive pr. pensjonist. I 2050 vil det i følge SSB være 1,7 yrkesaktive pr. pensjonist. Fra 1995 til 1999 ble gjennomsnittlig avgangsalder redusert fra 60,7 til 58,9 år.

Antallet AFP-pensjonister har doblet seg de siste årene, og er nå over 31 000. AFP-ordningen bør erstattes av en ordning som gir anledning til fleksibel pensjonering basert på folketrygden, slik Olsen-utvalget har foreslått (lavere pensjon ved avgang før 67 år, høyere pensjon ved avgang etter 67 år). Den nedre grensen i ordningen bør ligge høyere enn den nedre grensen i dagens AFP-ordning.

Den faktiske pensjoneringsalderen har falt, selv om eldre mennesker lever lenger og holder seg friskere lenger enn før. Det er svært stor variasjon mellom eldre arbeidstakere når det gjelder helse og funksjonsdyktighet, og hvorvidt man fortsatt ønsker å være i arbeid. Eldre må få frihet til å velge om man ønsker å stå i arbeid også utover fylte 70 år. Reglene om avkorting av pensjon mot arbeidsinntekt for pensjonister mellom 67 og 70 år må i større grad legge til rette for og oppmuntre pensjonister til å arbeide og ha lønnsinntekt ved siden av pensjonen. Høyre foreslo i statsbudsjettet for 2001 å heve grensen for hva pensjonister kan tjene fra 1 til 2 G, men uten å oppnå flertall for forslaget.

Disse medlemmer vil vise til at mange uførepensjonister har en betydelig restarbeidsevne som de ønsker å bruke, og som samfunnet har nytte av at blir brukt, i inntektsgivende arbeid. Mange uføretrygdede representerer en betydelig arbeidskraftreserve. Ordningene må ikke innrettes slik at mennesker med restarbeidsevne avskrives og parkeres på uføretrygd for resten av livet. For mennesker som har restarbeidsevne må reglene for kombinasjon av arbeid og trygd legge til rette for at restarbeidsevnen i størst mulig grad blir utnyttet.

For uførepensjonerte med restarbeidsevne (mindre enn 100 pst. uføregrad) bør grunnlaget for uførepensjoneringen vurderes jevnlig, f.eks. hvert fjerde år slik Sandman-utvalget har foreslått. Varig uførepensjon

skal bare gis til personer som er 100 pst. uføre uten utsikt til bedret arbeidsevne.

Disse medlemmer mener det må bli lettere å kombinere arbeid og trygd. Sandman-utvalget har pekt på at dagens ordning med friinntekt på 1 G etter for uførepensjonister etter en ventetid på ett år, har uheldige terskelvirkninger og er et incitament mot å øke arbeidsinntekten ut over dette. Denne ordningen kan erstattes med en modell hvor uførestønaden graderes trinnløst (ikke i 10 pst. intervaller som i dag), og hvor uførepensjonen gradvis reduseres i takt med arbeidsinntekten - og hvor yrkesaktiviteten kan gjenopptas uten en ventetid på ett år. Uføregraden bør da kunne senkes ned til 20 pst. Inngangsvilkåret for uførepensjon skal fortsatt være 50.

Disse medlemmer mener det er nødvendig å utvide ordningen med lønnstilskudd til personer med nedsatt arbeidsevne. Dette vil gjøre det lettere for bedrifter å ansette mennesker med nedsatt arbeidsevne. Et tiltak vil være å utvide perioden det kan mottas lønnssubsidier for. Et forsøk med utvidelse fra tre til fem år er allerede satt i gang. En må også se på nivået på tilskuddene og mulighetene for å utvide målgruppen.

Ordningen gjelder i dag personer som har variabel arbeidsevne, og som ikke oppfyller kravene til uføretrygd og har gjennomført attføring uten å komme i arbeid. Tilskuddet gis til arbeidsgiver som kompensasjon for redusert arbeidsevne. Formålet er at personene gjennom arbeid skal trenes opp og etter hvert kan ansettes på ordinære vilkår uten tilskudd. Lønnstilskudd må også kunne brukes for å bringe innvandrere lettere inn i arbeidslivet.

Disse medlemmer mener at Aetat må omorganiseres til en kvalifiseringsetat som har som oppgave å hjelpe mennesker med særlige problemer inn i arbeidslivet. Ordinær arbeidsformidling bør i hovedsak overlates til private. Også i opplæring og formidling av yrkeshemmede er det viktig å slippe private aktører til, og Stortinget sluttet seg nylig til et forslag om at andre aktører enn Aetat skal benyttes til opplæring og formidling av yrkeshemmede. Aetat må i større grad samordnes (og samlokaliseres) med trygdekontorene og sosialkontorene slik at disse i større grad kan gi koordinert og individrettet bistand med sikte på å bringe klienter som er i stand til det ut i arbeid fremfor at friske mennesker blir sittende fast i de ulike sikkerhetsnettene.

Disse medlemmer vil vise til at arbeidsledigheten blant innvandrere er langt høyere enn gjennomsnittet. Innvandrere har tradisjonelt møtt problemer på arbeidsmarkedet. Noe skyldes språkproblemer, men noe skyldes også fordommer og mer eller mindre bevisst diskriminering. Det er sløsing med ressurser ikke å benytte innvandrernes kvalifikasjoner. Disse medlemmer tror imidlertid ikke på kvotering og andre tvangstiltak for å få arbeidsgivere til å ansette personer med innvandrerbakgrunn. Disse medlemmer vil understreke at arbeidet overfor fremmed-

språklige langtidsledige skal være høyt prioritert for arbeidsmarkedsetaten.

Disse medlemmer vil vise til at veksten i sykefraværet har vært sterk de siste årene. Folketrygdens utgifter til sykelønn vil fra 2000 til 2001 øke med anslagsvis 27 pst. eller over 5 mrd. kroner til over 25 mrd. kroner. Antall sykepengedager betalt av folketrygden har økt fra 8,2 i 1994 til 11,7 i 1999. Det totale sykefraværet i 2000 antas å utgjøre 9 pst. av det totale antall dagsverk. I tillegg dekker arbeidsgiverne utgiftene til ordningen de første 16 dagene og bedriftenes utgifter til sykelønnsordningen ligger på samme nivå som statens. Dertil kommer bedriftenes tap ved nedsatt effektivitet og tapt produksjon. Sintef Unimed har angitt at sykefraværet totalt koster samfunnet 85 mrd. kroner.

Dette er i dag den eneste sosiale ordningen uten egenandel og det påvirker omfanget av ordningen. Høyre vil innføre en egenandel i sykelønnsordningen. En egenandel vil bidra til å redusere sykefraværet og slik frigjøre arbeidskraft.

Disse medlemmer vil styrke satsingen på kjøp av helsetjenester til sykmeldte for å bringe dem raskere tilbake i arbeid. Ordningen må utvides til å omfatte nye diagnosegrupper og behandlingsformer. I tilfeller der arbeidsgiver betaler for behandling eller helseforsikring for arbeidstakere, bør det ikke utløse skatteplikt for arbeidstaker og arbeidsgiver.

I tillegg til å nyttiggjøre seg de eksisterende arbeidskraftreservene her til lands er det etter disse medlemmer nødvendig å åpne for arbeidsinnvandring også fra land utenfor EØS-området.

Disse medlemmer vil i denne sammenheng vise til at Stortinget nylig behandlet et forslag fra Høyre om å myke opp reglene for arbeidsinnvandring. Her foreslo Høyre at alle med tilbud om fast arbeid skulle få arbeidstillatelse. Det ble forutsatt at stillingen hadde vært utlyst i Norge og det ikke var egnede søkere til stillingen, at jobben ga en inntekt man kan leve av og at man hadde tilbud om bolig. Forslaget innebar også at man kunne søke fra Norge. Det gjelder ikke for asylsøkere da dette vil undergrave asylinstituttet. Videre foreslo Høyre at studenter fra land utenfor EØS som har studert i Norge kunne søke om arbeids- og oppholdstillatelse uten å måtte oppholde seg i 5 år utenfor Norge.

Høyre fikk flertall for deler av sine forslag i Dokument nr. 8:4 (2000-2001). Det ble flertall for at det skal være mulig å søke fra Norge og at studenter fra land utenfor EØS kan arbeide og bo i Norge uten karantenedetid. Det ble også flertall for forenklinger i saksbehandlingen og at det skal bli enklere for eksperter og folk med fagutdanning å få arbeidstillatelse. Høyres forslag om generell oppmykning av bestemmelsene slik at arbeidssøker som ikke oppfyller kravene om fagutdanning også kunne få arbeidstillatelse fikk ikke flertall. Det er beklagelig ettersom det også er et udekket behov for ufaglært arbeidskraft. Høyres forslag ville også

innebære ytterligere forenklinger i saksbehandlingen i forhold til UDI.

Disse medlemmer vil vise til den uakseptable lange saksbehandlingstiden i UDI ved søknader om arbeidstillatelser og at det er nødvendig å få gjort noe med den.

Disse medlemmer vil i den sammenheng vise til den varslede gjennomgangen av UDI.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sine merknader under kap. 17.

Komiteens medlem fra Senterpartiet og komiteens medlem representanten Steinar Bastesen viser til Sandman-utvalgets utredning "Sykelønn og uførepensjonering - et inkluderende arbeidsliv" er lagt fram. Regjeringen sa først at den skulle behandles i Stortinget i vårsesjonen, men sier nå i Langtidsprogrammet (2002-2005) at den skal behandles i løpet av året.

Disse medlemmer er, sammen med både partene i arbeidslivet, arbeidsgiver-organisasjonene og partiene på Stortinget, bekymret over økningen i sykefraværet og særlig at økningen i uførepensjoner er stor i gruppen under 30 år. Nå viser kurven over økningen i sykefraværet en utflating, men det er ennå for tidlig å si om trenden snur noe.

Disse medlemmer er glad for at Arbeiderpartiet i Langtidsprogrammet (2002-2005) sier at de ikke vil svekke arbeidstakernes rettigheter i sykelønnsordningen. Disse medlemmer vil peke på at det er en rekke tiltak som kan gjøres uten å redusere sykelønnsordningen. Senterpartiet vil støtte en politikk som kan legge en demper på økningen og helst redusere sykefraværet og prioritere tiltak som reduserer tilgangen på nye uførepensjonister. Disse medlemmer vil understreke at mange av de som i dag er uføre eller på annen måte har mistet tilknytningen til arbeidslivet, har både evne og lyst til å arbeide, dersom det legges til rette for det.

Disse medlemmer mener at det aller viktigste grunnlaget for at færre blir syke i arbeidslivet og at behovet for uføretrygding reduseres, er et inkluderende arbeidsliv. Med det menes et arbeidsliv der hensynet til effektivitet ikke får prioritet foran de menneskelige innsatsfaktorene, som arbeidstakerne utgjør. Det er særlig et arbeidsgiveransvar å tilrettelegge et arbeidsliv som er fleksibelt når helsen skranter, og som satser på helse, miljø og sikkerhet for den enkelte arbeidstaker på arbeidsplassene. Arbeidsoppgavene og tempoet må tilpasses den enkelte arbeidstaker, slik at alle får anvendt sin arbeidsevne, til beste både for arbeidstakeren og arbeidsgiveren.

Disse medlemmer viser til at Senterpartiet og Kystpartiet vil arbeide for ordninger som opprettholder høy yrkesdeltakelse, gjør det mulig for den enkelte å utnytte sin arbeidsevne, hindrer utstøting fra arbeidslivet og gir sikkerhet ved inntektsbortfall.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil understreke at en offentlig, sterk og aktiv arbeidsmarkedspolitikk er nødvendig for å sikre rettferdig fordeling og arbeid til alle. Menneskene er et lands viktigste ressurs. For den enkelte er arbeid den viktigste sikring mot utstøtning og fattigdom. Det er derfor viktig både for den enkelte og for landet, at alle ressurser får utvikle seg og komme til nytte.

Sykelønnsordninga er en hjørnestein i velferdsstaten. Den sikrer at syke i tillegg til ulempene dette medfører, ikke straffes økonomisk. Dette medlem mener at kutt i denne ordningen er svært usolidarisk, og vil motarbeide alle forsøk på svekkelse.

Økningen i sykefravær og uførhet vi har sett på 90-tallet er urovekkende, både for de det gjelder og for samfunnet. Dette må møtes med et bredt spekter av tiltak, men dette medlem vil sterkt advare mot at kutt i arbeidstakernes rettigheter gjøres til et sentralt poeng i dette arbeidet.

Norsk arbeidsmarked er stramt. Spesielt blir det stort behov for nye arbeidstakere i utdanning, helse og omsorg. Samtidig er det fortsatt ledige hender, antall uføretrygdete øker, sykefraværet er høyt og ledigheten er stigende. Mange unge blir uføretrygdet, og ledigheten blant funksjonshemmede har vært stabilt høy og har økt selv i perioder der ledigheten i alle andre grupper har gått ned. Ledigheten er også høy i innvandrerbefolkningen.

Det er behov for økt arbeidskraft. Samtidig er det et stort antall mennesker som av ulike grunner ikke får arbeid. Store endringer i arbeidsmarkedet både nasjonalt og internasjonalt, sterkere global innvirkning på arbeidsvilkår, økte og stadig endrede krav til kompetanse og behovet det er for å gi flere av de som nå står utenfor arbeidsmarkedet adgang til det, er grunner som gjør dette nødvendig.

Dette medlem ber Regjeringa om å legge fram en helhetlig pakke på dette området med basis i disse tiltakene:

- Alle uføretrygdete under 50 år innkalles til intervju for å gå igjennom mulighetene for å ta seg lettere arbeid på hel- eller deltid.
- Funksjonshemmede må lettere få jobb, utdanning og transport.
- Ledige skal få tilbud om jobb, utdanning eller tiltaksplass innen 4 uker.
- Ordning med lønnstilskudd økes, jf. Innst. S. nr. 222 (1999-2000) Utjammingsmeldinga.
- Lettere få godkjenning av utenlandsk kompetanse og utdanning.
- Innføring av "Green Card-ordning" - med åpning for arbeidsinnvandring fra land utenfor EØS. Behandlingstida i Utlendingsdirektoratet må reduseres kraftig.
- Sette av en pott hvor kommunene kan søke om midler til rekrutteringstiltak for helse-, omsorgs- og undervisningspersonell.

- Økt grense for hvor mye studenter kan tjene ved siden av studiene.
- Skattelette til lavtlønte.
- Øke beløpet pensjonister kan tjene i tillegg til pensjonen.

Dette medlem vil påpeke at til tross for tverrpolitisk enighet om arbeidslinja både som mål og middel, har ikke dette ført til en helhetlig gjennomgang og organisering av de etater som har ansvar for å gjennomføre politikken. Mange trenger samordnet bistand med kombinasjoner av sosialhjelp, trygd og arbeidsmarkedsetatens tjenester. De opplever hjelpeapparatet som utilgjengelig og fragmentert. Arbeidslinja har forsterket dette problemet, fordi den forutsetter et godt samordnet apparat for å hjelpe grupper med sammensatte problem. Aetat, trygdeetat og sosialkontor er separate etater med oppsplittet ansvar og de fleste steder adskilte kontorer. Ingen av etatene har et overordnet ansvar, verken lokalt eller sentralt. Vi har i realiteten ikke noen helhetlig administrasjon til å realiserer arbeidslinjen. Hjelpen kan derfor bli dårlig koordinert og minst tilgjengelig for de som trenger den mest.

Dette medlem vil understreke at det er viktig å øke satsingen på å kvalifisere arbeidsledige, og at kvaliteten på opplæring og formidling må heves. Det må også satses på effektive tiltak for å rekruttere og beholde personell i yrker der det er mangel på arbeidskraft. I offentlig sektor er det nødvendig med en mer helhetlig lønns- og arbeidsgiverpolitikk som sikrer videre utbygging av og bedrer kvaliteten på helse, skole og omsorg. Arbeidsmarkedet er stramt og tilbyr mange gode, interessante og godt betalte jobber i andre bransjer. Konkurransen om arbeidskraften er derfor sterk, og det blir viktig at velferdsoppgavene ikke taper i kampen om arbeidskraften.

Dette medlem mener i tillegg at det er behov for en mer åpen innvandringspolitikk. En streng og lukket innvandringspolitikk er ingen garanti for nok satsing på tiltak og opplæring til arbeidsledige, og en mer åpen innvandringspolitikk er ingen unnskyldning for ikke å legge nok ressurser i arbeidsmarkedspolitikken.

Sunn fornuft og erfaring tilsier at jo tidligere en kommer i gang med tiltak, kompetanseheving og språkkopplæring, jo bedre er det. Dette medlem er på dette grunnlag kritisk til at Regjeringen ikke legger om politikken i tråd med dette overfor alle arbeidsledige. Dette medlem viser til eget forslag i statsbudsjettet for 2001 om en sysselsettingspakke der pekes på rett til tiltak og/eller kompetanseheving etter 4 ukes ledighet og økt bruk av lønnstilskudd. Dette ville gitt asylsøkere og innvandrere med arbeidstillatelse langt større mulighet til å komme i arbeid og å lære norsk. All erfaring tilsier at det er i arbeidsplassen eller skolen en knytter sosiale kontakter og lærer både språk og nødvendig taus kunnskap.

Dette medlem vil vise til at mange trenger Aetats virkemidler for å kunne nyttiggjøre seg sin arbeidstillatelse. Dette medlem vil understreke viktigheten

av at Aetat trenger en omlegging av policy og en styrking av budsjettet slik at dette blir mulig. Det er behov for en total gjennomgang av politikken, virkemidlene og organiseringen av dette arbeidet. Arbeidsløsheten er på vei opp samtidig som behovet for arbeidskraft øker. Innsatsen må rettes inn mot å gi alle tilgang på opplæring og erfaring for å kunne fylle de kompetansekrav og sosiale ferdigheter som kreves i dagens arbeidsmarked. Uten en forsterket innsats på dette området vil de økonomiske forskjellene mellom folk øke, og vi vil oppleve større skiller mellom en velutdannet og høyt-lønnet elite som tar del i den globale økonomien, og der resten av befolkningen har lav utdanning, lav lønn eller trygd.

Arbeidsinntekt beskattes i dag vesentlig hardere enn kapitalinntekt. Sjøl om skatt på aksjeutbytte retta opp noe av skeivheten, står det mye igjen. For å øke arbeidstilbudet mener dette medlem det er viktig at den bebudede skattereforment finner en løsning på dette.

Dette medlem mener derfor med bakgrunn i alle de nevnte forhold at det er behov for en stortingsmelding om arbeidsmarkeds- og sysselsettingspolitikk i det 21. århundret.

Komiteens medlem representanten Steinar Bastesen viser til sine merknader i kap 17.6.

## **6. EN BALANSERT ØKONOMISK UTVIKLING**

### **6.1 Sammendrag**

Regjeringens hovedmål er å sikre arbeid for alle, en rettferdig fordeling, videreutvikling av det norske velferdssamfunnet og en bærekraftig utvikling. For å nå disse målene må den økonomiske politikken sikre tilstrekkelige ressurser til å finansiere fellesskapsløsningene, bidra til høy sysselsetting, jevne utsvingningene i økonomien, være opprettholdbar over tid og bidra til en effektiv utnyttelse av ressursene både i offentlig og privat sektor. De ulike delene av den økonomiske politikken må virke sammen for å nå disse målene.

Regjeringen vil videreføre den økonomiske politikken basert på Solidaritetsalternativet, som sprang ut av arbeidet til Sysselsettingsutvalget. Gjennomføringen av Solidaritetsalternativet ga gode resultater på 1990-tallet, med økt sysselsetting og redusert arbeidsledighet. Budsjettpolitikken må bidra til en stabil utvikling i produksjon og sysselsetting. Regjeringen legger vekt på å videreføre det inntektspolitiske samarbeidet, hvor partene i arbeidslivet gjennom moderate lønnsoppgjør skal bidra til å sikre en sterk konkurranseutsatt sektor. Pengepolitikken skal understøtte budsjettpolitikken og inntektspolitikken i å sikre en stabil økonomisk utvikling. For å bidra til en stabil valutakurs må vi ha lav inflasjon og en stabil utvikling i produksjon og sysselsetting. En videreføring av disse sentrale elementene i

Solidaritetsalternativet skal bidra til å sikre arbeid for alle og en sterk konkurranseutsatt sektor.

En hovedutfordring i den økonomiske politikken framover er å sørge for at budsjettpolitikken er opprettholdbar på lang sikt. Dette betyr at den økonomiske politikken skal kunne videreføres uten at en på sikt må gjennomføre en sterk innstramming i de offentlige utgiftene eller en sterk økning i skattenivået. Det ville være lite rimelig å basere budsjettpolitikken på at framtidige generasjoner skal måtte foreta vesentlig større innstramninger enn de vi selv er villig til å foreta nå. Solidaritet i dag må forenes med solidaritet med generasjonene etter oss, og vi bør ikke føre en økonomisk politikk i dag basert på at våre barn og barnebarn skal betale regningen.

Med et samlet overskudd i offentlig forvaltning på over 200 mrd. kroner eller vel 15 pst. av bruttonasjonalproduktet i 2000, kan problemstillinger knyttet til den langsiktige opprettholdbarheten av finanspolitikken synes lite aktuelle for Norge. De langsiktige utsiktene for petroleumsinntektene og folketrygdens utgifter forandrer imidlertid bildet:

- På grunn av et høyt utvinningstempo og høye oljepriser ligger statens petroleumsinntekter i dag betydelig over det nivået en kan regne med på sikt. Oppbyggingen av kapital i Statens petroleumsfond har derfor en motpost i en reduksjon i formuesverdien av petroleumsressursene. På samme måte som den enkelte ikke blir rikere av å ta ut sparepengene fra banken, men bare får mer penger mellom hendene, er vi som nasjon ikke blitt rikere av at vi nå tapper ut petroleumsreservene i høyt tempo.
- Samtidig skjer det en sterk økning i de framtidige forpliktelsene knyttet til folketrygdens alders- og uførepensjon, som ikke er reflektert i de offentlige budsjettene. I løpet av de neste tiårene anslås dette å føre til en dobling av utgiftene til alders- og uførepensjon regnet som andel av bruttonasjonalproduktet.
- I tillegg må vi regne med at aldringen av befolkningen vil føre til en ytterligere økning i behovene på helse- og omsorgssiden.
- Vår evne til å møte disse utfordringene reduseres samtidig av at veksten i antall personer i yrkesaktiv alder gradvis vil stanse opp, og av en stor økning i sykefravær, uføretrygding og tidligpensjonering, noe som vil føre til lavere økonomisk vekst, lavere vekst i skatteinntektene og økte trygdeutgifter.

Basert på utviklingstrekkene ovenfor er det utarbeidet langsiktige økonomiske framskrivinger som illustrerer konsekvensene av ulike veivalg i den økonomiske politikken. Framskrivingene viser at det vil være mulig å finansiere den anslåtte økningen i offentlige utgifter til pensjoner, helse og omsorg med om lag samme skattenivå som i dag. Med langsiktig balanse i de offentlige finansene og oppbygging av betydelige reserver i Petroleumsfondet står Norge bedre rustet enn

de fleste andre land til å trygge og videreutvikle velferdsordningene i årene framover.

Hoveddelen av statens inntekter fra olje- og gassvirksomheten har så langt blitt brukt i norsk økonomi. I perioden 1971 til 2000 har staten brukt om lag 800 mrd. kroner av samlede olje- og gassinntekter på om lag 1 100 mrd. kroner. Oljeinntektene har gitt oss lavere arbeidsledighet, mer offentlig velferd og lavere skatter enn vi ellers ville hatt. Det har også gitt oss et bedre grunnlag for å sikre likeverdige levekår og motvirke økte forskjeller i Norge.

Etter Regjeringens vurdering må det ved innfasingen av oljeinntektene legges vesentlig vekt på at den økonomiske politikken gir en rimelig generasjonsmessig balanse, at det offentlige tjenestetilbudet skal kunne opprettholdes på lang sikt og at konkurranseutsatt sektor har en størrelse som er nødvendig for å ha balanse i utenriksøkonomien over tid. Dette krever at en betydelig del av de store overskuddene i statsbudsjettet vi har nå, må settes til side for å dekke framtidige utgifter. Bruken av inntektene fra petroleumsvirksomheten skal derfor skilles fra opptjeningen ved at de vesentligste delene av de høye petroleumsinntektene i årene framover tilføres Petroleumsfondet. Usikkerheten om framtidige inntekter gjør det dessuten viktig ikke å legge opp til et nivå på bruk av inntektene som ikke er opprettholdbart ved et eventuelt prisfall.

Spørsmålet om hvor store oljeinntekter det vil være forsvarlig å bruke i årene framover, er ikke først og fremst et spørsmål om en skal bruke mer oljepenger, men når dette bør skje. I denne vurderingen må det foretas en avveining mellom behovet for en jevn utvikling i det offentlige velferdstilbudet og behovet for en forholdsvis jevn innfasing av oljeinntektene.

Dersom vi i en situasjon med full kapasitetsutnyttelse bruker for mye av inntektene, risikerer vi en for høy aktivitet i økonomien med påfølgende pris- og kostnadsvekst. Dette vil føre til en nedbygging av norsk konkurranseutsatt virksomhet. Vi må unngå å svekke konkurranseutsatt sektor på en slik måte at vi står overfor et betydelig omstillingsproblem et stykke fram i tid.

Innenfor de rammene langsiktige hensyn setter, må derfor den økonomiske politikken bidra til en stabil økonomisk utvikling, hvor en unngår unødig sterke konjunkturutslag. De midlene som disponeres over statsbudsjettet, utgjør en så stor del av den samlede økonomien i Norge at det i praksis ikke er mulig å få en stabil økonomisk utvikling uten at budsjettpolitikken tar et hovedansvar. Vi bør være varsomme med å legge for store byrder på pengepolitikken. Med fortsatt høy aktivitet i økonomien, tilsier dette forsiktighet ved utformingen av budsjettpolitikken. Det inntektspolitiske samarbeidet må bidra til at kostnadsveksten i Norge ikke kommer ut av takt med våre handelspartnere, slik at en kan sikre et varig grunnlag for lav arbeidsledighet.

Inntektene fra produksjonen av olje og gass har styrket grunnlaget for den velferden vi opplever i dag. Pro-

duksjonen i Fastlands-Norge utgjør likevel om lag 4/5 av den samlede produksjonen i norsk økonomi. Det skal derfor ikke et stort inntektstap til i resten av økonomien før den handlefriheten som petroleumsinntektene gir, er brukt opp.

På lang sikt vil det således være vekstevnen i fastlandsøkonomien som bestemmer hvilken privat og offentlig velferd vi kan unne oss i Norge. For å videreutvikle velferdssamfunnet, må den økonomiske politikken bidra til at samfunnets ressurser utnyttes mest mulig effektivt. Regjeringens generelle økonomiske politikk og politikken på ulike sektorområder legger stor vekt på effektiv ressursbruk.

- Regjeringen vil styrke arbeidslinja i sysselsettings- og trygdepolitikken. Verdien av vår menneskelige kapital er mer enn 13 ganger større enn verdien av petroleumsformuen. Dette betyr at en reduksjon av den effektive arbeidsstyrken på vel 7 pst., gjennom utstøting fra arbeidslivet eller lavere pensjonsalder, lengre ferie, kortere daglig arbeidstid eller økt sykefravær, vil redusere de framtidige inntektene like mye som om hele petroleumsformuen ble borte. Tiltak for å øke yrkesdeltakelsen og redusere tilgangen til trygdeordningene vil også ha avgjørende betydning for handlefriheten i den økonomiske politikken, gjennom å øke vekstevnen i økonomien og å dempe utgiftsveksten i folketrygden. I meldingen vises det til nærmere omtale i dens kapittel 5.
- Regjeringen vil styrke og fornye offentlig sektor for å skape rom for en videreutvikling av det offentlige tjenestetilbudet i takt med behov og ønsker. Siktemålet er å få mer ut av de ressursene det offentlige allerede disponerer gjennom fornyelse og effektivisering av offentlig sektor. I meldingen vises det til nærmere omtale i dens kapittel 3.
- Regjeringen vil legge til rette for et konkurransedyktig næringsliv, gjennom å legge til rette for en høy produktivitsvekst, en godt utdannet arbeidsstyrke, en infrastruktur som på en god måte ivaretar næringslivets behov og en aktiv forsknings- og nyskapingpolitikk. I meldingen vises det til omtalen i dens kapittel 4, 7 og 13.

Inntektene fra petroleumsvirksomheten har blitt betydelig høyere de siste to årene enn tidligere forutsatt. Dette har gitt svært store avsetninger til Statens petroleumsfond, og økt rom for bruk av avkastningen av disse midlene. De framskrivningene som er gjort av framtidige oljeinntekter ligger også betydelig over det som tidligere har vært forutsatt. Dette har økt handlefriheten i budsjettpolitikken. Regjeringen mener på den bakgrunn at det er grunnlag for en begrenset økning i bruken av oljeinntektene de nærmeste årene.

Et nærliggende alternativ vil være å legge opp til en jevn innfasing av inntektene over tid tilsvarende om lag den forventede realavkastningen av Petroleums-

fondet. En politikk basert på å bruke forventet realavkastning av Petroleumsfondet sikrer at realverdien av fondet ikke reduseres. Samtidig baseres bruken på opptjente inntekter, og ikke usikre framtidige inntekter.

Etter en samlet vurdering vil Regjeringen legge til grunn følgende som retningslinje for budsjettpolitikken:

- Det legges stor vekt på å jevne ut svingningene i økonomien for å sikre god kapasitetsutnyttelse og lav arbeidsledighet.
- Petroleumsinntektene fases gradvis inn i økonomien. Det legges til grunn en innfasing om lag i takt med forventet realavkastning av Petroleumsfondet.

For en nærmere omtale av blant annet spørsmålet om innfasing av oljeinntekter vises det til St.meld. nr. 29 (2000-2001).

## 6.2 Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Regjeringens hovedmål for den økonomiske politikken om arbeid for alle, en rettferdig fordeling, videreutvikling av det norske velferdssamfunnet og å bidra til en bærekraftig utvikling. Komiteen vil også understreke at et sterkt og konkurransedyktig næringsliv er en forutsetning for å nå disse målene, og at en politikk for økt produktivitet i offentlig og privat sektor vil være avgjørende for videreutvikling av velferdssamfunnet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, har merket seg at Regjeringen vil videreføre den økonomiske politikken basert på Solidaritetsalternativet, under henvisning til resultatene denne strategien har gitt. Flertallet er enig i at det er mange positive trekk i den økonomiske utviklingen det siste tiåret, men vil også peke på at de siste årene har skjedd en bekymringsfull nedbygging av industrien, både når det gjelder sysselsetting og som andel av den samlede verdiskaping. Denne utviklingen skyldes blant annet at kostnadsveksten i Norge de siste årene har vært høyere enn hos våre handelspartnere.

Flertallet mener finanspolitikken må bidra til en stabil utvikling i produksjon og sysselsetting. Videre er finanspolitikken avgjørende for å bestemme størrelsen på offentlig og privat, herunder konkurranseutsatt, sektor. Flertallet mener finanspolitikken over tid bør sikte mot å gi rom for en konkurranseutsatt sektor om lag av samme omfang som i dag. Partene i arbeidslivet skal gjennom moderate lønnsoppgjør sikre en fortsatt sterk konkurranseutsatt sektor og holde arbeidsledigheten lav. Pengepolitikken skal understøtte finanspolitikken og inntektspolitikken i å sikre en stabil økonomisk utvikling.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet, viser til at Regjeringen går inn for

en langsiktig strategi for bruken av oljeinntektene, der det legges opp til å bruke den årlige forventede realavkastningen av Statens petroleumsfond. Flertallet støtter grunntanken i en slik strategi.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, tar videre til etterretning at Regjeringen har endret retningslinjene for pengepolitikken, og viser til nærmere omtale nedenfor.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at det i meldingen beskrives flere utfordringer for norsk økonomi. Det er i dag høy kapasitetsutnyttelse og lite ledige ressurser. Særlig er det i mange sektorer knapphet på arbeidskraft. Videre står vi overfor store langsiktige utfordringer i budsjettpolitikken, med kraftig økte utgifter til pensjoner, pleie og omsorg som følge av en økende andel eldre i samfunnet. Det er usikkerhet knyttet til størrelsen på fremtidige petroleumsinntekter, en usikkerhet som blant annet understreker betydningen av at vi i Norge bevarer rom for en konkurranseutsatt sektor utenom petroleumssektoren. Det er også viktig å unngå store omveltninger i den økonomiske politikken på kort tid, blant annet fordi dette i seg selv kan gi store omstillingskostnader.

Flertallet understreker at både kortsiktige og langsiktige forhold dermed tilsier tilbakeholdenhet med vesentlig økt bruk av oljeinntektene i norsk økonomi, for å unngå skadevirkninger som på sikt kan være betydelig større enn de kortsiktige gevinstene en slik politikk vil kunne gi.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil også understreke at det på lang sikt er vekstevnen i fastlandsøkonomien som bestemmer velferdsutviklingen i Norge, slik det også pekes på i meldingen. Uansett utvikling i petroleumspriser og produksjon vil verdiskapingen i Fastlands-Norge være langt høyere enn inntektene fra petroleumssektoren. Dette innebærer at det må legges avgjørende vekt på tiltak som fremmer verdiskaping og økt produktivitet i både offentlig og privat sektor. Flertallet mener derfor at en økning i bruken av petroleumsinntekter bør rettes inn mot tiltak som kan øke produktiviteten, og dermed vekstevnen, i resten av økonomien.

Komiteen vil peke på at skatte- og avgiftspolitikken, og satsing på infrastruktur, utdanning og forskning er viktig for å få en mer velfungerende økonomi.

Komiteen mener det, utover en økt satsing, er avgjørende å sørge for en mest mulig effektiv bruk av de store ressursene som brukes både i offentlig og privat sektor i dag. Det må unngås at petroleumsformuen og -inntektene brukes som unnskyldning for å la være å foreta nødvendige systemreformer. De langsiktige fremskrivningene i Langtidsprogrammet 2002-2005 viser spesielt at det er en forutsetning for videre utvik-

ling av velferdssamfunnet at produktiviteten i offentlig sektor forbedres. Komiteen viser til at fornyelsesprogrammet for offentlig sektor legger vekt på at tjenestene skal bli mer fleksible og tilpasset brukernes behov. Komiteen viser til merknader til de øvrige kapitlene for en nærmere drøfting av konkrete tiltak når det gjelder fornyelse av offentlig sektor.

Komiteen viser til at Regjeringen mener den økonomiske politikken må ivareta hensyn til en stabil økonomisk utvikling som er opprettholdbar over tid og som bidrar til en effektiv utnyttelse av ressursene. Komiteen slutter seg til dette.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser videre til at Regjeringen foreslår en retningslinje for bruk av petroleumsinntektene i tråd med årlig forventet realavkastning av Petroleumsfondet. Regjeringen gir videre uttrykk for at en i situasjoner med høy aktivitet i økonomien bør være mer tilbakeholden med bruken av petroleumsinntekter enn denne regelen tilsier, mens det ved konjunkturtilbakeslag kan være behov for en noe større bruk.

Flertallet mener en regel om å bruke petroleumsinntektene tilsvarende den årlige forventede realavkastningen av Statens petroleumsfond vil være et fornuftig utgangspunkt. Flertallet vil imidlertid understreke at bruken av realavkastningen må tilpasses konjunktursituasjonen.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, mener videre at en gradvis innfasing av petroleumsinntektene i norsk økonomi, kombinert med Regjeringens endrete pengepolitikk, setter særlige krav til strukturpolitikken for å sikre at bruken av oljeinntektene slår ut i økt velferd og ikke i økte kostnader. Særlig er det viktig at tilgangen på arbeidskraft bedres, gjennom tiltak på en bred front.

Komiteen vil understreke at en slik regel for bruk av petroleumsinntekter ikke kan være statisk, og at det er viktig med kontinuerlig vurdering for å fange opp ny informasjon og eventuelle utilsiktede virkninger.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil i denne sammenheng understreke betydningen av at finans-, penge-, struktur- og inntektspolitikken skal virke sammen for å nå målet om stabile rammevilkår for næringslivet og en sunn økonomisk utvikling. Finanspolitikken må brukes aktivt for å utjevne svingningene i økonomien og for å virke konjunkturstabiliserende. Flertallet mener samtidig at en bør være varsom med å legge for store byrder på pengepolitikken da dette over tid vil kunne føre til en styrket krone som igjen vil svekke konkurranseutsatt sektor.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, mener det er viktig å opprett-

holde rom for en sterk konkurranseutsatt sektor, og mener derfor det må legges stor vekt på at videre utvikling av velferdssamfunnet og det offentlige tjenestetilbudet er basert på modernisering og effektivisering i offentlig sektor og tiltak for å øke tilgangen på arbeidskraft.

Komiteen viser til at Regjeringen den 30. mars 2001 nedsatte en pensjonskommisjon med representanter fra partiene på Stortinget og uavhengige eksperter som skal avklare hovedmålene og prinsippene for et samlet pensjonssystem. I mandatet for denne kommisjonen heter det at "Et spørsmål som må vurderes, er om en fondering av pensjonsytelsene kan bidra til å sikre et bærekraftig pensjonssystem på sikt."

Komiteen legger til grunn at pensjonskommisjonen vil kunne legge frem konkret forslag til en reform, blant annet basert på vurderingene i NOU 1998:19 Fondering av folketrygden? og NOU 1998:19 Fleksibel pensjonering.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, mener at en av de aller viktigste langsiktige utfordringene vil være finansieringen av våre fremtidige pensjonsforpliktelser. I denne sammenheng vises det til at den nylig nedsatte pensjonskommisjonen skal se på disse spørsmålene. Flertallet mener det er naturlig å se på eventuell fondering av Folketrygden i denne sammenheng samt finne tiltak som gjør at flere arbeidstakere kan stå lenger i arbeid. Til sammen vil dette kunne gi løsninger og innretninger av Folketrygden som kan skape større tillit og trygghet hos folk til at de får den pensjonen de har krav på i fremtiden.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at det ved Kronprinsregentens resolusjon av 29. mars 2001 er fastsatt nye retningslinjer for pengepolitikken, og tar dette til etterretning.

Flertallet viser til at pengepolitikken i Norge tradisjonelt har vært rettet inn mot å holde en fast eller stabil valutakurs, og at en de senere årene i økende grad har fokusert på de grunnleggende forutsetningene for dette. Erfaringene har vist at det er vanskelig å finstyre valutakursen, samtidig som det i en liten åpen økonomi som den norske er en nær og gjensidig sammenheng mellom valutakursutvikling og inflasjon.

Flertallet er enig i at pengepolitikken skal sikte mot stabilitet i den norske kronens verdi, nasjonalt og i forhold til våre handelspartnere, og samtidig understøtte finanspolitikken ved å bidra til å stabilisere utviklingen i produksjon og sysselsetting.

Flertallet viser til at Regjeringen i samsvar med dette har fastsatt at den operative gjennomføringen av pengepolitikken skal rettes inn mot lav og stabil inflasjon.

Flertallet viser videre til at dette er definert som en årsvekst i konsumprisene som over tid er nær 2,5

pst., og at det forventes at konsumprisveksten som hovedregel vil ligge innefor et intervall +/- 1 prosentpoeng rundt dette målet.

Flertallet har merket seg at en målsetting om en årsvekst i konsumprisene på 2,5 pst. innebærer at en legger opp til en noe høyere prisvekst enn det man sikter mot i euroområdet. Samtidig er imidlertid en slik målsetting på linje med for eksempel Storbritannia, og i tråd med den gjennomsnittlige prisstigning i Norge på 90-tallet.

Flertallet har videre merket seg at de nye retningslinjene ikke i seg selv bør innebære en vesentlig annerledes innretning av de pengepolitiske virkemidlene, og at det dermed ligger til rette for kontinuitet i utøvelsen av pengepolitikken.

Flertallet viser for øvrig til at Norges Bank i brev av 27. mars 2001 legger til grunn at en gradvis innfasing av petroleumsinntektene i takt med forventet realavkastning av Petroleumsfondet isolert sett vil kunne bidra til at vilkårene for konkurranseutsatt virksomhet svekkes.

Flertallet mener dette understreker betydningen av tiltakene omtalt i denne innstillingens avsnitt 2.2, der det blant annet legges vekt på effektivisering av offentlig sektor, tiltak for å styrke vekstevnen i norsk økonomi, tiltak for å bedre tilgangen på arbeidskraft og et konkurransedyktig skatte- og avgiftsnivå. Flertallet viser til at det er ulike synspunkter på hva som er kravene til et konkurransedyktig skatte- og avgiftsnivå, og viser til de enkelte fraksjoners merknader.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener at skattegrunnlaget må være så bredt at det kan finansiere en aktiv velferdsstat. Et bredt skattegrunnlag gjør det også mulig å holde lavere skatte- og avgiftssatser. Skattene må være slik at de som har mest yter mest. Skattesystemet må bidra til at vi bruker ressurser på en rasjonell, effektiv og miljømessig god måte. Grunnrente må i størst mulig grad komme fellesskapet til gode gjennom en effektiv beskatning. Videre mener disse medlemmer at skattesystemet må være lett å forstå, lett å administrere og at folk må oppfatte det som rettferdig.

Disse medlemmer mener skatt på arbeid må utformes med sikte på at det skal være mer lønnsomt å arbeide enn å motta trygd. Det er derfor viktig å unngå for høy marginalsatt på arbeidsinntekt, særlig for personer med lave inntekter og for personer som kombinerer pensjon og arbeid. Disse medlemmer viser til at Regjeringen går inn for å redusere skatten på arbeid.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen legger til grunn at det er begrensede muligheter for å øke det samlede skatte- og avgiftsnivået i årene som kommer. Dette skyldes både at et for høyt skattenivå vil føre til ineffektiv bruk av samfunnets ressurser, det blir for lite lønnsomt å arbeide og investere og at konkurranse om å tiltrekke seg internasjonalt flyttbare ressurser gjør at en må ta hensyn til utviklingen i andre land.

Disse medlemmer viser til at skatte- og avgiftsinntektene i Norge nå tilsvarer om lag 44 pst. av BNP. Dette er noe lavere enn i Danmark, Finland og Sverige, men høyere enn i land som Tyskland, Storbritannia, Japan og USA. Disse medlemmer viser til at skatter og avgifter som andel av BNP er et lite presist mål på den virkningen skatter og avgifter har på velferdsnivået og den økonomiske aktiviteten i landene.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen ønsker at norsk næringsliv skal sikres konkurransedyktige rammevilkår. Skattesatser, støtteordninger og andre tradisjonelle næringspolitiske virkemidler utgjør bare en del av disse vilkårene. Disse medlemmer viser til at det er vel så viktig å føre en økonomisk politikk som sikrer stabilitet, og dermed reduserer usikkerhet. En framtidrettet utdannings- og forskningspolitikk, en god infrastruktur i form av veier, jernbane, flyplasser og havner og aktiv bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi skal gjøre næringslivet mer nyskapende og omstillingsdyktig. Disse medlemmer mener et samfunn preget av trygghet, rettferdig fordeling og gode velferdsordninger også gir næringslivet gode forutsetninger for høy verdiskaping.

Disse medlemmer viser til at Arbeiderpartiet og sentrumspartiene i budsjettavtalen for 2001 ble enige om at beskatningen av nærings- og kapitalinntekter skulle legges om etter følgende prinsipper:

- en mer rettferdig fordeling
- nøytralitet mellom ulike investerings-, finansierings- og virksomhetsformer
- en effektiv beskatning av kapitalinntekter
- en tilnærming mellom beskatningen av kapital og arbeid slik at delingsmodellen dermed blir avviklet.

Disse medlemmer viser til at disse prinsippene bygger videre på prinsippene som lå til grunn for skattereformen av 1992.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen som en oppfølging av budsjettavtalen mellom Arbeiderpartiet og sentrumspartiene tar sikte på å fremme en stortingsmelding med en helhetlig vurdering av nærings- og kapitalbeskatningen, der beskatningen av arbeids- og kapitalinntekter ses i sammenheng. I dette arbeidet vil det bli vurdert ulike modeller for endret skattlegging av nærings- og kapitalinntekter. Disse medlemmer mener at et viktig element i en slik reform vil være å redusere satsforskjellene mellom arbeids- og kapitalinntekter.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til sine merknader under kap. 17.2.9.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener petroleumsinntektene også bør brukes til å gjennomføre en trygghetsreform av Folketrygden. Disse

medlemmer viser til kap. 15 for en nærmere omtale av dette.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen i meldingen over noen linjer omtaler skatte- og avgiftsspørsmål. Disse medlemmer er glad for at Regjeringen i meldingen går langt i å innrømme at skattenivået i Norge er høyt, og at utviklingen i våre naboland går i stikk motsatt retning av Norge på dette området. Disse medlemmer er samtidig skuffet over at Regjeringen ikke tar konsekvensene av dette. Disse medlemmer mener det ikke holder at Regjeringen kommer med vage formuleringer om fremtidige skatter og avgifter. Tiden er overmoden for et krafttak for å bringe det norske skatte- og avgiftsnivået ned.

Disse medlemmer viser til at skatter og avgifter er nødvendige for å finansiere fellesgodene. Men det høye norske skatte- og avgiftsnivået innebærer betydelige merkostnader som ikke står i forhold til gjenytelsene fra det offentlige. Den enkeltes valgfrihet og mulighet til å klare seg på egen inntekt blir redusert. Innsatsvilje og skaperevne blir motarbeidet. Mangfoldet i samfunnet blir mindre når stadig mer skal presses inn i skattefinansierte offentlige løsninger. Disse medlemmer vil la folk bestemme over mer av sin egen inntekt.

Disse medlemmer viser til at i dagens verden flytter de beste forretningsideene dit rammebetingelsene for verdiskaping er best. Det høye norske skatte- og avgiftsnivået er en viktig årsak til at bedrifter og personer velger å flytte fra Norge, og at nyetableringer skjer i andre land. Resultatet er færre arbeidsplasser, lavere investeringer og et mindre skattegrunnlag. Over tid vil dette undergrave velferdsstaten.

Disse medlemmer vil understreke at globaliseringen fører til reduserte skatteinntekter for det offentlige. Vi har imidlertid muligheten til å velge hvordan dette skal skje. Holder vi på dagens høye skatter og avgifter, vil reduksjonen i skatteinntekter komme gjennom utflytting, handelslekkasjer og stagnerende verdiskaping. Disse medlemmer vil i stedet redusere skatte- og avgiftssatsene. Dermed blir det mer attraktivt å bli og etablere seg i Norge, både for enkeltpersoner og bedrifter. Den enkelte betaler mindre i skatt, men verdiskapingen og velferdsgrunnlaget blir i Norge.

Derfor mener disse medlemmer at det totale skatte- og avgiftsnivået må reduseres ned mot nivået i EU-landene. Det må legges stor vekt på å redusere de skatte- og avgiftstyper som svekker Norges konkurranseevne. Dette vil sikre velferden, både for den enkelte og for samfunnet. Den enkelte går en tryggere fremtid i møte når skattenivået ikke fører til nedlagte arbeidsplasser. Velferdssamfunnet er avhengig av et verdiskapende næringsliv, ikke minst for å finansiere fellesgodene. Disse medlemmer viser til at Høyres skattepolitikk dermed legger grunnlaget for gode, offentlige velferdstilbud også i et langsiktig perspektiv.

Disse medlemmer vil at det skal lønne seg å arbeide og å yte en ekstra innsats. Derfor vil disse medlemmer redusere skatten på arbeidsinntekt. Bunnfradraget må økes for at de med lavere inntekter lettere skal kunne leve av egen inntekt. Disse medlemmer vil arbeide for et flatere og enklere skattesystem, ved å kombinere økte fradrag med en gradvis avvikling av toppskatten. Dermed vil forskjellene i marginalsatt på arbeidsinntekter og kapitalinntekter jevnes ut. For disse medlemmer er det viktig at en slik utjevning skjer ved å gi arbeidstagerne skatteletter fremfor å sette arbeidsplasser i fare ved å legge nye skattebyrder på næringslivet.

Disse medlemmer mener det er et mål at flest mulig kan eie egen bolig, og vil utvikle fordelsbeskatningen av egen bolig og fritidsbolig.

Disse medlemmer vil redusere de høye norske særavgiftene. Avgiftene rammer blindt, uavhengig av den enkeltes evne til å betale. Ofte er det de med dårligst råd som rammes hardest av de høye særavgiftene. Samtidig fører flere av særavgiftene til handelslekkasjer og svekket konkurransevne for norsk næringsliv. Disse medlemmer vil derfor senke avgiftene ned mot et nordisk og europeisk nivå. Blant annet vil disse medlemmer redusere den samlede avgiftsbelastningen på bil. Det er også nødvendig å redusere avgiftene på grensehandelsutsatte varer deriblant avgiften på alkohol.

Disse medlemmer er imot rushtidsavgift. En slik ny avgiftsbelastning vil ha en skjev sosial profil.

Disse medlemmer vil styrke norske arbeidsplasser, norske bedrifter og norsk eierskap gjennom lettelse i beskatningen av næringsvirksomhet og eierskap. Selskapsbeskatningen må forbedres, blant annet ved å forbedre avskrivningsreglene. Disse medlemmer vil også fjerne den særnorske investeringsavgiften. Den fører til at investeringer er dyrere i Norge enn i andre land, og bidrar dermed til å drive næringsvirksomhet og arbeidsplasser ut av landet.

Disse medlemmer vil fjerne formuesskatten. Formuesskatten innebærer at den effektive skatten på kapitalavkastning i Norge er svært høy for enkelte typer kapital, den fører til skattemotiverte kapitalplasserings ved at ulike typer kapital forskjellsbehandles og den svekker norsk eierskap. Videre vil disse medlemmer fjerne dobbeltbeskatningen av utbytte. Disse medlemmers mål om å fjerne toppskatten og å gjøre hele eller deler av trygdeavgiften om til innskudd på private pensjonskonti vil gi tilnærmet lik skattesats for ulike typer inntekt. Dermed kan delingsmodellen fjernes. Disse medlemmer vil lette belastningen ved generasjonsskifte i familieeide bedrifter ved å redusere arveavgiften.

Disse medlemmer kan langt på vei slutte seg til analysen i Langtidsprogrammet når det gjelder hvilke utfordringer og forbedringsbehov vi står overfor når det gjelder tilgangen på arbeidskraft og å utnytte ressursene mer effektivt i offentlig og privat sektor. Samtidig finner disse medlemmer grunn til å etterlyse

konkret tiltak for å møte disse utfordringene. Regjeringen gir i meldingen svært få konkrete signaler, og disse går dessverre i motsatt retning av det som er nødvendig. Følgende sitat fra kapittel 5 i meldingen er betegnende for hele meldingen:

"Utviklingen på dette området, og utsiktene fremover gjør at det er svært viktig å snu utviklingen bort fra økt tilgang til uføretrygd og økt sykefravær. Regjeringen vil imidlertid ikke svekke arbeidstakernes rettigheter i sykelønnsordningen."

Her slås det først fast at det er svært viktig at noe gjøres, men det eneste signalet som kommer fra Regjeringen er at den ikke vil ta i bruk det sannsynligvis viktigste og mest effektfulle virkemiddelet for å løse problemet.

Disse medlemmer viser til at mangel på arbeidskraft er en av våre viktigste utfordringer, og at forslaget om å innføre en egenandel i sykelønnsordningen må ses i sammenheng med dette. Skal vi lykkes i å øke tilgangen på arbeidskraft er det nødvendig med tiltak på bred front, også når dette betyr tiltak som isolert sett er upopulære. Disse medlemmer viser til avsnitt 5.2 i denne innstillingen for en bred gjennomgang av Høyres tiltak for å bedre tilgangen på arbeidskraft.

Disse medlemmer vil også understreket nødvendigheten av å fornye og effektivisere offentlig sektor, slik det tas til orde for i meldingen. Disse medlemmer konstaterer dessverre med skuffelse at det også på dette området er dårlig samsvar mellom situasjonsbeskrivelsen i langtidsprogrammet og den konkrete politikk Regjeringen står for. Skal en gjennomføre en modernisering og forbedring av offentlig sektor er det nødvendig å gjennomføre omfattende endringer, også i praksis. Regjeringens politikk er i alt for stor grad preget av snakk om behovet for fornyelse, mens de konkrete endringsforslag som er kommet eller varslet i altfor liten grad innebærer reelle endringer.

Disse medlemmer mener det er nødvendig med omfattende omorganisering, deregulering, konkurranseutsetting og privatisering i offentlig sektor, for å sikre at tjenestetilbudet blir best mulig til en lavest mulig kostnad. Samtidig vil disse medlemmer understreke at det også er nødvendig med en sterk vilje til prioritering blant offentlige oppgaver. I et samfunn i utvikling må det offentlige tjenestetilbudet også utvikle seg. Dette kan innebære nye offentlige tjenester og oppgaver, men det må også innebære at man ser kritisk på de eksisterende oppgaver og tjenester.

Disse medlemmer viser til avsnitt 3.2 for en bredere gjennomgang av Høyres politikk for reformer i offentlig sektor.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sine merknader under kap. 17.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti understreker at det sentrale målet for

den økonomiske politikken på kort og lang sikt er å sikre velferdsstatens framtid. Dette er av avgjørende betydning for den individuelle velferden til store grupper i det norske samfunnet, samtidig som tryggheten og de relativt mindre forskjeller dette gir er en sentral verdi for alle nordmenn. For Sosialistisk Venstreparti er det et mål at alle skal få realisert sine evner til gagn for seg selv og samfunnet.

For å oppnå dette er det viktig at det føres en økonomisk politikk som er bærekraftig på lang sikt. Det innebærer at det må legges stor vekt på å stimulere til god utnyttelse av samfunnets menneskelige og kapitalmessige ressurser. Det må vises forsiktighet i bruken av fellesskapets ressurser - både når det gjelder petroleumsformuen og når det gjelder naturressurser og vårt felles miljø. Samtidig må man sikre en mer rettferdig fordeling av samfunnets ressurser.

Dette medlem er enig i en forsiktig bruk av oljeformuen. Hovedregelen om å bruke forventet realavkastning i økonomien, innebærer i realiteten at oljeformuen ikke røres. Realverdien av formuen vil opprettholdes, men omplasseres fra petroleum til finanskapital i et relativt høyt tempo. Og det er kun avkastningen av den delen av formuen som er omplassert til finansmarkedene man ønsker å bruke til økt velferd i norsk økonomi, mens kapitalen blir stående urørt. Dette medlem vil imidlertid understreke at Stortinget til enhver tid står fritt til å bruke de penger Stortinget finner riktig, og vil advare mot en skjematisk forståelse av den foreslåtte tommelfingerregelen. Dette medlem støtter intensjonen i regelen, men vil forbeholde seg rette til å vurdere dette på fritt grunnlag fra budsjett til budsjett.

Dette medlem påpeker at petroleumsformuen er hele folkets formue. Dette er verdier som er blitt stilt til vår disposisjon gjennom heldige geologiske hendelser langt tilbake i tid. Det er derfor ikke urimelig om vesentlige deler av formuen bør investeres i næringsvirksomhet som kan skape utvikling i den fattigste delen av verden, kombinert med en økning av bistanden. Som et absolutt minimum bør vi sørge for å forvalte denne formuen på en måte som ikke bidrar til å forverre situasjonen for utsatte grupper. Forvaltningen av oljefondet bør underlegges etiske retningslinjer.

For å gi framtidige generasjoner reell mulighet til å ha innflytelse på disponeringen av oljeformuen, vil SV ha et lavere tempo i utvinning og letevirsomhet på norsk sokkel. Av hensyn til klimaproblemene kan det faktisk tenkes at våre barn og barnebarn vil foretrekke å la være å utvinne deler av petroleumsressursene. Det er også grunn til å spørre om man ikke trenger arbeidskraften på andre felter i økonomien. Dette medlem vil derfor anbefale å redusere letevirsomheten, særlig i de sårbare områdene i nord.

Hensynet til bærekraft i forhold til naturressurser og miljø må også ivaretas av den økonomiske politikken. Det er nå fem år siden grønn skattekommisjon leverte sine anbefalinger, men det står fremdeles mye igjen før disse er fulgt opp. Dette medlem mener det bør

være et mål for neste langtidsperiode at grønne skatter innføres i den økonomiske politikken. Det vil redusere miljøbelastningene, samtidig som det blir mulig å redusere andre skatter og avgifter som bidrar til dårligere effektivitet i økonomien. Det vises for øvrig til merknader til kap. 8.

Det er et potensial for å bedre velferden i Norge gjennom å forbedre effektiviteten i utnyttelsen av ressursene vi disponerer. Det er primært kapasiteten i arbeidsmarkedet som bremser den økonomiske utviklingen i Norge. Tiltak som kan få ledige ut i arbeid, og tiltak som kan bedre den effektive tilgangen på arbeidskraft, bør derfor etterlyses. Dette medlem vil særlig rette fokuset mot en satsing på skole og utdanning som kan øke arbeidskraftens produktivitet, og viser for øvrig til merknader til kap. 5.

Også i skatte- og avgiftspolitikken er det mulig å finne effektivitetsforbedringer. Gjennom satsing på avgifter som korrigerer uønsket atferd, på skatter med bredt grunnlag og lave satser og forutsigbarhet i skatte- og avgiftspolitikken, vil man kunne sikre offentlige inntekter med et så lite effektivitetstap som mulig. Dette krever bl.a. at Stortingsflertallet avstår fra skattevedtak som ikke er utredet, og der konsekvensene ikke er kjent.

Det bør være et mål for den økonomiske politikken i neste periode å bidra til en stabil utvikling. Raske endringer i aktivitetsnivået vil skape omstillingskostnader. Arbeidsledighet er i tillegg til å være et alvorlig problem for de som rammes, sløsing med samfunnets ressurser. Dette medlem påpeker at Norge de siste 20 årene konsekvent har hatt motsatt konjunkturutvikling av EU. En forutsetning for å kunne føre en effektiv stabiliseringspolitikk er derfor at Norge unngår medlemskap i EU og deres økonomiske og monetære union (ØMU).

Også pengepolitikken må styres politisk. Dette medlem viser til Regjeringens foreslåtte omlegging av pengepolitikken i St.meld. nr. 29 (2000-2001), der målet politikken legges om fra et fastkursmål til et inflasjonsmål. Dette innebærer blant annet at Norges Bank får en mer selvstendig rolle i den økonomiske politikken, på bekostning av det politiske system. Vi kan risikere å oppleve at effekten av en ekspansiv politikk et flertall på Stortinget går inn for, blir opphevet av en innstramning av pengepolitikken. Det er også et faktum at pengepolitikken er et indirekte virkemiddel som rammer de ulike sektorene i økonomien vilkårlig. Skadevirkningene av en innstramning via pengepolitikken kan derfor bli vesentlig større enn gjennom en presis bruk av finanspolitiske virkemidler i de sektorene der innstrammingsbehovet er størst. Dette medlem er derfor skeptisk til den foreslåtte omleggingen av pengepolitikken.

Regjeringens langsiktige framskrivninger er sårbare for endrede forutsetninger. Andre verdier på sentrale størrelser som produktivitetsutvikling, oljepris og yrkesdeltakelse, kan endre premissene for diskusjonen radikalt. Det er derfor grunn til en viss forsiktighet i

tolkningen av konsekvensene av de ulike alternativene som skisseres. Uansett er Norge i en unik situasjon. Med dagens økonomiske politikk har vi balanse i generasjonsregnskapet - noe vi er nesten alene om i verden. Det innebærer at enhver produktivitetsforbedring kan brukes til å forbedre fordeling og velferd uten at det går på bekostning av framtidige generasjoner.

Komiteens medlem representanten Steinar Bastesen viser til kap. 17.6.

## 7. FORSKNING OG NYSKAPING

### 7.1 Sammendrag

Regjeringen vil satse på utdanning, forskning og utvikling og utbygging av infrastrukturen slik at samfunns- og arbeidsliv er i stand til å møte kravene til omstilling og nyskaping. En viktig fellesnevner for satsing på disse områdene er at avkastningen ligger i økt framtidig produktivitet av arbeidskraft og andre ressurser. Utfordringen for politikken på disse områdene er å bidra til at investeringene får et nivå og en sammensetning som gjør at de kommer samfunnet som helhet til gode.

Forskning og utviklingsarbeid (FoU) er grunnleggende for å oppnå ny kunnskap og utvikle anvendelser av kunnskapen. Ny kunnskap utvider menneskenes erkjennelse og har derigjennom egen verdi. Kunnskap og kompetanse er grunnleggende for demokrati, kultur og samfunnsbygging. Kunnskapsutviklingen er global, og også på FoU-området må et lite land som Norge konsentrere ressursinnsatsen til noen utvalgte områder der mulighetene for og betydningen av å lykkes vurderes som størst. Samtidig er det viktig at norsk forskning har en bredde og kvalitet som gjør det mulig å kunne dra fordel av internasjonale forskningsresultater.

Regjeringen vil fortsette arbeidet med å styrke forskningen, med sikte på at FoU-innsatsen i Norge innen 2005 minst skal være på gjennomsnittlig OECD-nivå, målt som andel av BNP. En hovedprioritering ved bruk av offentlige midler vil være å satse på langsiktig grunnleggende forskning. I tillegg vil Regjeringen prioritere følgende områder: Marin forskning, informasjon- og kommunikasjonsteknologi (IKT), medisinsk og helsefaglig forskning og forskning i skjæringsfeltet mellom energi og miljø. Regjeringen vil legge vekt på tiltak for å fremme samarbeidet mellom næringslivet og forskningssystemet og tiltak for spredning av ny teknologi. Den samlede FoU-satsingen vil øke behovet for gode forskere betydelig. Regjeringen vil derfor arbeide både for å styrke forskerrekutteringen i Norge og legge til rette for økt forskerutveksling med andre land.

Næringslivets evne til omstilling og nyskaping er viktig for å sikre økonomisk vekst. På lang sikt vil evnen til å utnytte ressursene effektivt bestemme verdiskapingen og dermed også velferden. Produktivitetsnivået i næringslivet er blant annet et produkt av orga-

niseringen i den enkelte bedrift, sammensetningen av bedrifter og næringer, samt utvikling og anvendelse av nye teknologiske løsninger.

Regjeringen vil innrette virkemiddelbruken slik at innovasjonsevnen i næringslivet øker. Produktivitetsveksten øker desto raskere næringslivet klarer å omstille arbeidskraftens kompetanse og organiseringen av produksjonen til de nye mulighetene som den teknologiske utviklingen gir.

Utdanning skal bidra til personlig utvikling, og til å styrke demokratiske verdier, kultivere og sammenbinde samfunnet, samt stimulere til nytenking, produktivitet og verdiskaping. Utdanningspolitikken skal blant annet bidra til at arbeidsstyrken er mest mulig kompetent til å møte den teknologiske utviklingen og omstillinger som følge av denne. Norge er i dag blant de land i verden hvor befolkningen i gjennomsnitt bruker flest år på utdanning. Flere analyser tyder på at balansen mellom tilbudet av og etterspørselen etter arbeidskraft med ulike typer utdanning kan forbedres, blant annet ved å endre sammensetningen av innsatsen innen høyere utdanning. Regjeringen vil arbeide for at kompetanseinnholdet i høyere utdanning i større grad rettes inn mot arbeidslivets behov. Spesielt synes det å være et behov for å stimulere utdanningen innenfor matematiske, naturvitenskapelige og teknologiske fag, herunder IKT, blant annet gjennom en styrking av undervisningstilbudet på disse fagområdene i grunnskolen og videregående skole.

Økt omfang av etter- og videreutdanning er viktig for å oppgradere arbeidskraftens kompetanse til de behov som løpende oppstår i arbeidslivet. Regjeringen vil i det videre arbeidet med kompetansereformen vurdere tiltak som gjør det lettere for voksne å få tilgang til det formelle utdanningssystemet. Blant annet vil arbeidet med etableringen av et nasjonalt system for dokumentasjon og anerkjennelse av realkompetanse fortsette. Systemet må ha legitimitet både i arbeidslivet og i utdanningssystemet, og sikre alle voksne mulighet til etter- og videreutdanning. Videre vil Lånekassens regelverk tilpasses bedre til voksnes behov. Regjeringen vil også gjennomføre tiltak som stimulerer universitets- og høyskolesektoren til å utvikle etter- og videreutdanningstilbudene.

Regjeringen vil gi utdanningsinstitusjonene økt handlefrihet og incentiver til å møte omgivelsenes behov for grunnutdanning, etter- og videreutdanning og FoU. Regjeringen vil legge til rette for raskere gjennomføring av studiene. Studieopphold i utlandet vil stimuleres blant annet ved å gjøre den norske gradsstrukturen mer tilpasset internasjonale forhold.

Godt utbygd infrastruktur er også en viktig forutsetning for vekst og nyskaping i næringslivet. Bruk av informasjon- og kommunikasjonsteknologi (IKT) kan bidra til lavere kostnader. IKT spiller en sentral rolle så vel i næringslivet som i folks privatliv. Utviklingen går i retning av en sammensmelting av ulike nettanvendelser, som for eksempel datautstyr, telefonforbindelser og TV- og radiokringkasting. Økt nettbruk og nye

anvendelser medfører at overføringskapasiteten i de elektroniske nettene kan bli for knapp. Utbyggingen av elektronisk infrastruktur gjennomføres i dag av kommersielle aktører.

Det er Regjeringens mål at styrking av konkurransen og offentlig etterspørsel skal bidra til gode markedstilbud innen bredbåndskommunikasjon i alle deler av landet. Spesielt er det et mål at alle grunn- og videregående skoler, folkebibliotek, sykehus og kommunadministrasjoner skal ha et slikt tilbud innen utløpet av 2002, og at alle norske husstander skal ha det innen utløpet av 2004. Samtidig er det et mål å øke sikkerheten ved nettanvendelser. I tillegg vil det vurderes om det er behov for særskilte offentlige tiltak for områder eller grupper der det eventuelt viser seg ikke å være kommersielt grunnlag for utbygging innen rimelig tid.

I oppfølgingen av Regjeringens eNorge-plan vil det bli lagt vekt på å bidra til at alle får tilgang til den nye teknologien, øke befolkningens kompetanse og forståelse og i tillegg gjennomføre tiltak som øker tilliten til den nye teknologien. I tillegg arbeider Regjeringen med rammebetingelser for å legge forholdene til rette for at Norge skal ligge i forkant av utviklingen innen elektronisk handel.

Effektiv person- og godstransport og utnyttelse av informasjon og kommunikasjonsteknologi forutsetter at infrastrukturen bygges ut, vedlikeholdes og drives i tråd med kriterier for samfunnsøkonomisk lønnsomhet. Både Norges geografiske plassering i forhold til de viktigste markedene og den spredte bosettingen og lokaliseringen av næringsvirksomhet, forsterker betydningen av en utbygget infrastruktur.

Investeringer i transportinfrastrukturen (vei, bane, flyplasser, kaier og havner) finansieres i stor grad over offentlige budsjetter. Regjeringen ønsker i større grad å prioritere transportprosjekter utfra samfunnsøkonomisk lønnsomhet, for å få best mulig utnyttelse av ressursene. For å sikre effektiv utnyttelse av veikapasiteten, ønsker Regjeringen å legge større vekt på tiltak for å regulere biltrafikken i de store byområdene gjennom blant annet veipricing, differensierte bompengesatser m.v. Avgiftene knyttet til biltransport bør reflektere de reelle kostnadene knyttet til utslipp, veislitasje og køkostnader. Regjeringen vil legge vekt på økt bruk av miljøvennlige transportformer som sjø- og jernbanetransport i innenlandsk godstransport.

## 7.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til kapittel 7 i Regjeringens Langtidsprogram 2002-2005.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener at på forskningsområdet må et lite land som Norge konsentrere ressursene til noen utvalgte områder der mulighetene for å kunne lykkes er størst. I tillegg til langsiktig, grunnleggende forskning støtter disse medlemmer Regjeringens prioritering av marin forskning, informasjons- og kommunikasjonsteknologi, medisinsk og helsefaglig forskning og

forskning i skjæringsfeltet mellom energi og miljø. Disse medlemmer slutter seg til målet om å styrke forskningen slik at FoU-innsatsen i Norge innen år 2005 minst skal være på gjennomsnittlig OECD-nivå, målt som andel av den samlede verdiskapingen.

Norge er blant de landene i verden hvor befolkningen i gjennomsnitt bruker flest år på utdanning. Det sier noe om kvaliteten på arbeidskraften i Norge, men betyr også at det kan være mulig å øke effektiviteten i utdanningssystemet. Disse medlemmer mener at det bør legges til rette for raskere gjennomføring av studiene, og ser derfor positivt på at Regjeringen har foreslått en ny gradstruktur for høyere utdanning. Hovedmodellen er tre år på lavere grad (bachelor) og to år på høyere grad (master). Studiefinansieringen vil bli bedre og utformet slik at den stimulerer til å fullføre studiene på normert tid. Derfor vil støttebeløpet i første omgang bli utbetalt som lån. Senere omgjøres støttebeløpet til stipend etter hvert som studiene gjennomføres.

Disse medlemmer mener det er viktig at vi får et bedre samsvar mellom de som utdannes og arbeidslivets behov. I dag er det mangel på fagfolk innen blant annet matematiske, naturvitenskapelige og teknologiske fag. Disse medlemmer er derfor tilfreds med at Regjeringen vil styrke undervisningen i realfag.

Etter- og videreutdanning er viktig for å sikre at arbeidskraften har kunnskap som samsvarer med de krav som løpende stilles i arbeidslivet. Dette gjør arbeidstrakerne bedre rustet til å møte krav til omstillinger og ny kunnskap. Disse medlemmer vil derfor understreke betydningen av at etter- og videreutdanningsreformen (kompetansereformen) gjennomføres. Opplæringstilbudene vil bli utformet slik at flest mulig kan gjennomføre utdanningen samtidig som de er i arbeid. Disse medlemmer mener at det er positivt at Regjeringen vil etablere et nasjonalt system for dokumentasjon av voksnes realkompetanse på videregående nivå. Voksne fikk rett til videregående opplæring fra høsten 2000, fra høsten 2002 vil voksne få rett til grunnskoleopplæring.

En godt utbygd infrastruktur er en forutsetning for vekst og nyskaping i næringslivet. Bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi kan bidra til lavere kostnader. Disse medlemmer ønsker at styrkingen av konkurransen og offentlig etterspørsel skal bidra til gode markedstilbud innen bredbåndskommunikasjon i alle deler av landet. Effektiv person- og godstransport forutsetter at infrastruktur som veier, baner, flyplasser og havner bygges ut. For å sikre effektiv utnyttelse av veiene, må det legges større vekt på å regulere biltrafikken i de store byområdene.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til sine merknader under kap. 17.2.5 og 17.2.6.

Disse medlemmer viser til budsjettbehandlingen for 2001 der disse medlemmer støttet innføring av en offentlig tilskuddsordning til FoU-arbeid i bedriftene. Disse medlemmer viser videre til at

flertallet i Hervik-utvalget (NOU 2000:7 Ny giv for nyskaping) gikk inn for et fradrag i skyldig skatt til FoU-tiltak. Disse medlemmer mener en slik ordning med skatteintensiv vil øke FoU-innsatsen i næringslivet, spesielt i små og mellomstore bedrifter. Disse medlemmer mener på denne bakgrunn det må arbeides videre med modeller for slike skatteordninger som kan utløse mer FoU-arbeid i næringslivet.

Komiteens medlemmer fra Høyre ser forskning som en investering i fremtiden.

Det er en klar sammenheng mellom forskningsinnsats og nyskaping i næringslivet. Sammen med konkurransedyktige skatte- og avgiftsbetingelser og et brukervennlig lovverk er forskningsinnsats og utdanningsnivå avgjørende for nyskaping og næringsutvikling. Disse medlemmer konstaterer at forskningsinnsatsen er lav i Norge sammenlignet med andre OECD-land. Særlig når det gjelder næringslivets egen FoU innsats henger Norge etter. Disse medlemmer viser til at Høyre ved behandlingen av statsbudsjettet for 2001 foreslo en ordning med skattefradrag for dokumenterte FoU-utgifter i tråd med Hervik-utvalgets forslag. Forslaget fikk ikke flertall. Disse medlemmer mener det er dokumentert behov for en slik ordning og fremsetter følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2002 legge fram forslag om å innføre en ordning med fradrag i skyldig skatt for bedriftenes FoU-utgifter og for samarbeidsprosjekter mellom bedrifter og forsknings- og utdanningsinstitusjoner, i tråd med Hervik-utvalgets forslag i NOU 2000:7."

Disse medlemmer viser for øvrig til sine merknader under 4.2 i denne innstillingen der nødvendige tiltak for å legge til rette for nyskapingen og styrke Norges stilling som lokaliseringsland er beskrevet.

Forskningen har samtidig en selvstendig kultur- og opplysningsverdi og er et viktig grunnlag for samfunnsdebatten. Uavhengige forskningsmiljøer er nødvendig for å bevare mangfoldet i samfunnet, på samme måte som den akademiske friheten er en viktig del av det norske demokrati.

Disse medlemmer konstaterer at Regjeringens omtale av forskningspolitikken i Langtidsprogrammet i hovedsak er en oppsummering og sammenfatning av de standpunkter og holdninger som kom frem under Stortingets behandling av forskningsmeldingen (jf. Innst. S. nr. 110 (1999-2000)). Disse medlemmer vil derfor nøye seg med å henvise til at komiteens fellesuttalelser og Høyres særbemerkninger i nevnte innstilling gir en bred fremstilling av prinsipper og mål for Høyres forskningspolitikk i kommende stortingsperiode.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sine merknader under kap. 17.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti understreker at satsing på forsknings- og utviklingsarbeid er helt avgjørende for fremtidig verdiskaping i Norge. Skal dette være mulig, må rekrutteringen til forskning bedres. Sosialistisk Venstreparti er glad for at Stortinget gav sin tilslutning til Sosialistisk Venstrepartis forslag om å be Regjeringen utarbeide en plan slik at Norge i løpet av de nærmeste åra kommer minst på nivå med gjennomsnitt for OECD-landene når det gjelder FoU-innsats målt i forhold til BNP i behandlingen av St.meld. nr. 41 (1997-1998).

Dette medlem støtter Regjeringen i at finansiering av forskning bør være uavhengig av studenttall, dette for å sikre stabilitet og langsiktighet. Samtidig mener Sosialistisk Venstreparti at forskningen må være gjenstand for kontinuerlig evaluering, og at dette bør danne grunnlag for beregninger av bevilgninger over statsbudsjettene. Den private finansieringen av forskning er svak i Norge sammenliknet med andre OECD-land.

Dette medlem ønsker å påpeke at forskning foregår både ved høyskoler og universiteter, men at universitetene fremdeles bør ha en spesiell rolle ved at de representerer en bredde i forskningsvirksomheten og har sterke forskningsmiljøer i alle fag som tilbys. Dette medlem er bekymret for rekrutteringen til norsk forskning. Dette henger både sammen med økonomi og undervisningssituasjonen ved universitetene. Dette medlem vil spesielt fremheve behovet for rekruttering av flere kvinner til forskningssektoren. Kvinner er i flertall blant dagens studenter, mens menn er i overveldende flertall i høyere vitenskapelige stillinger. Dette medlem understreker derfor at tiltak som kvotering, nettverksbygging og øremerkede stillinger må fremheves. Dette medlem tror at en ny finansieringsmodell for forskning som Regjeringen har foreslått (St.meld. nr. 27 (2000-2001)) Gjør din plikt - krev din rett og St.meld. nr. 40 (1999-2000) Forskning ved et tidsskille, og dette medlem understreker at en slik ordning vil gi institusjonene mulighet for mer langsiktig forskningsvirksomhet.

Dette medlem er bekymret for fraværet av likestilling i vitenskapelige miljøer i Norge. Forskere kan i dag søke opprykk til professorstilling når de er kvalifiserte for det. Opprykk etter kompetanse vil i større grad ivareta likestillingshensyn enn opprykk avhengig av ledige stillinger. Videre mener Sosialistisk Venstreparti at i meriteringskravene for opprykk til professorstilling må også undervisningskompetanse tillegges vekt.

Dette medlem ønsker i større grad å fremheve utviklingspolitikken i utdanningssystemet, gjennom å styrke utviklingsrelatert forskning og utdanning, og øke antallet studieplasser på kvoteprogram og NORAD-finansierte studieprogram. Studieplasser for utenlandsstudenter fra utviklingsland finansieres i dag over to ulike programmer, med noe ulike finansieringsbetingelser, og disse kunne med fordel vært bedre koordinert.

Komiteens medlem representanten Steinar Bastesen viser til kap. 17.6.

## 8. ET BEDRE MILJØ

### 8.1 Sammendrag

Arbeidet for et bedre miljø er både et mål og et middel. Det er et mål på vår evne til å finne gode løsninger på felles problemer og vår evne til å ivareta hensynet til de som kommer etter oss. Men det er også et middel til å skape bedre levekår, sunnere rammer for vår livsutfoldelse og et robust grunnlag for framtidig vekst.

Det er et overordnet mål at rammevilkårene for produksjon og forbruk globalt blir slik at miljøhensyn blir godt ivaretatt. For å nå dette målet trenger vi både forpliktende internasjonalt samarbeid og sektorovergripende nasjonale virkemidler. Norge kan bidra både gjennom tiltak innenlands og gjennom en aktiv innsats internasjonalt for å oppnå effektive og forpliktende avtaler. Regjeringen vil at Norge skal være et foregangsland i miljøvernpolitikken.

De internasjonale klimaforhandlingene er inne i en svært krevende og viktig fase. Det er avgjørende for den videre framdriften i det internasjonale klimasamarbeidet at landene kommer til enighet, slik at Kyoto-protokollen kan tre i kraft. Ved at Kyoto-protokollen trer i kraft, legges grunnlaget for internasjonal enighet om ytterligere utslippsreduksjoner. Dette er nødvendig for å motvirke menneskeskapte klimaendringer. Norge har gjennom Kyoto-protokollen tatt på seg en krevende utslippsforpliktelse for klimagasser, som vil innebære omstillinger både i næringslivet og husholdningene.

Norsk klimapolitikk må vurderes i lys av utviklingen i de internasjonale klimaforhandlingene. Regjeringen vil legge fram et forslag til kvotesystem for klimagasser våren 2001, som kan iverksettes dersom Kyoto-protokollen trer i kraft. Forslaget vil bygge på de hovedlinjene som ble trukket opp av Kvoteutvalget i NOU 2000:1 Et kvotesystem for klimagasser. Det vil være en sentral oppgave for Norge framover å få klimaforhandlingene tilbake på et godt spor, med sikte på å få til en bindende avtale så snart som mulig. Inntil en slik avtale er på plass vil det bli arbeidet videre med å effektivisere de nasjonale klimavirkemidlene.

Gøteborg-protokollen om reduksjon av forsurende, overgjødning og bakkenær ozon stiller også store krav om å redusere miljøskadelige utslipp. Det legges vekt på å utforme virkemidlene for å oppfylle forpliktelsene om å redusere utslippene av blant annet nitrogenoksider ( $\text{NO}_x$ ) og svoveldioksid ( $\text{SO}_2$ ) mest mulig kostnadseffektivt. Regjeringen vil komme tilbake med konkrete forslag til hvordan Norge skal oppfylle Gøteborg-protokollen. Virkemidlene må ses i sammenheng med virkemidlene for å oppfylle Kyoto-protokollen.

Arbeidet med å redusere bruken og utslippene av helse- og miljøfarlige kjemikalier vil også i tiden framover bli gitt høy prioritet. Det er viktig å stanse bruk og

utslipp av de farligste kjemikaliene i Norge. Samtidig vil Regjeringen arbeide aktivt for forpliktende internasjonale avtaler som enten forbyr eller setter strenge grenser for bruk av helse- og miljøfarlige kjemikalier. Regjeringen vil videre arbeide for at kunnskapsgrunnlaget om kjemikaliers skadelige virkninger gjøres mer tilgjengelig for publikum. Oppryddingen av tidligere tiders utslipp av miljøgifter vil bli videreført. Det er en særlig utfordring å redusere helse- og miljøproblemene knyttet til forurensede sediment i havner og fjordområder.

Norge skal fortsatt være aktiv i det internasjonale samarbeidet for å forvalte det biologiske mangfoldet, og vil videreutvikle virkemidlene nasjonalt. Det omfatter blant annet tiltak for å verne truede arter og sårbare naturområder, forebygge og redusere problemene med fremmede organismer i norsk natur og sikre en samfunnsnyttig og bærekraftig bruk av genteknologien. Dette forutsetter et styrket sektoransvar, bedre kunnskapsgrunnlag gjennom kartlegging og overvåking, mer effektive og samordnede virkemidler på tvers av sektorene og at kommunene får tilstrekkelig handlingsrom i naturforvaltningen. Regjeringen vil våren 2001 legge fram en stortingsmelding om forvaltning av det biologiske mangfoldet. Regjeringen har også besluttet å nedsette et utvalg som skal utrede et nytt lovgrunnlag for en samordnet forvaltning av biologisk mangfold.

Det er et mål å sørge for at skadene fra avfall på mennesker og naturmiljø blir så små som mulig. Dette skal gjøres ved å løse avfallsproblemer gjennom virkemidler som sikrer en samfunnsøkonomisk god balanse mellom omfanget av avfall som genereres og som gjenvinnes, forbrennes eller deponeres. Regjeringen vil vurdere innretningen av avgiften på sluttbehandling av avfall.

Det er Regjeringens mål å redusere risikoen for akutt forurensning i forbindelse med skipshavarier langs norskekysten og ulykker som kan medføre radioaktiv forurensning i Norge. Tiltak for å styrke sikkerheten og beredskapen langs kysten vil bli vurdert. Norge vil videreføre samarbeidet med Russland for å redusere risikoen for akutt radioaktiv forurensning fra anlegg i Russland.

Det er Regjeringens mål at mangfoldet av kulturminner og kulturmiljø skal forvaltes og ivaretas som bruksressurser, og som grunnlag for opplevelse og videreutvikling av fysiske omgivelser. Kulturminnepolitikken vil bli utviklet videre gjennom oppfølgingen av det regjeringsoppnevnte Kulturminneutvalget, som skal levere sin innstilling i desember 2001.

Allemannsretten er viktig for å sikre gode muligheter for rekreasjon i friluftsområder og et aktivt friluftsliv. Regjeringen vil trappe opp innsatsen for å sikre allemannsretten i kyst- og strandområder, tydeliggjøre ferdselsbestemmelsene i friluftsløven, og avklare forholdet mellom allemannsretten og virksomhet i

utmark. Regjeringen vil våren 2001 legge fram en stortingsmelding om friluftsliv.

Det er viktig at miljømålene og de internasjonale forpliktelsene nås med stor grad av sikkerhet og til lavest mulige kostnader for samfunnet. Med et økende ambisjonsnivå i miljøvernpolitikken legger Regjeringen vekt på å benytte mest mulig kostnadseffektive virkemidler for å sikre miljøhensynene. Det legges blant annet opp til å øke bruken av økonomiske virkemidler som miljøavgifter og omsettelige utslippskvoter, i tråd med prinsippet om at forurenser skal betale. Disse virkemidlene kan i tillegg gi inntekter som kan brukes til å redusere andre skatter og avgifter, og dermed bidra til å effektivisere skattesystemet. De kan også stimulere til at det utvikles og tas i bruk mer miljøvennlig teknologi på en samfunnsøkonomisk effektiv måte.

Det er behov for å vurdere kritisk om grunnlaget for de ulike tilskudds- og støtteordningene med negativ miljøeffekt er tilstede. Regjeringen vil kartlegge omfanget av tilskudds- og støtteordninger med miljøskadelige virkninger. Regjeringens mål er å redusere omfanget av slike ordninger og gjøre dem mer målrettet.

## 8.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til kapittel 8 i Regjeringens Langtidsprogram 2002-2005.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener at Norge skal være et foregangsland i miljøpolitikken. Et godt miljø er viktig både for folks helse og trivsel. Et av de alvorligste miljøproblemene i dag er endringer i klimaet som skyldes utslipp ved forbrenning av blant annet olje og kull. De internasjonale klimaforhandlingene er inne i en svært krevende og viktig fase.

Disse medlemmer mener det er viktig at Regjeringen jobber aktivt for å få forhandlingene tilbake i et godt spor for å få en bindende avtale så snart som mulig, slik at utslippene av klimagasser fra de industrialiserte landene kan reduseres. Inntil en slik avtale er på plass vil, støtter disse medlemmer at det arbeides videre med effektive klimatiltak i Norge. Regjeringen vil legge fram et forslag til kvotesystem for klimagasser våren 2001, som kan iverksettes dersom Kyoto-protokollen trer i kraft. Disse medlemmer viser i denne sammenheng til det nordiske miljøhandlingsprogram 2001-2004. Der går de nordiske landene inn for å utvikle Østersjøområdet (de nordiske land og de baltiske stater) til et forsøksområde for Kyoto-mekanismene.

Disse medlemmer slutter seg til at arbeidet med å redusere av forsurening, overgjødning og utslipp av bakkenær ozon også skal ha prioritet, og ser positivt på at Regjeringen vil sikre det biologiske mangfoldet og mangfoldet av kulturminner og kulturmiljøer. Allemannsretten er viktig for å sikre folk gode muligheter til rekreasjon og et aktiv friluftsliv, og disse med-

lemmer mener det er viktig å øke innsatsen for å sikre folks tilgang til kyst- og strandområder.

Disse medlemmer er enig med Regjeringen i at det er viktig å spare verdifull vassdragsnatur, og at det vil bli lagt økt vekt på miljøhensyn i vassdragsforvaltningen. Økning i produksjonskapasiteten av vannkraft framover vil primært begrenses til opprusting av allerede utbygde vannkraftanlegg og til skånsomme, nye utbygginger.

Det er behov for en kritisk gjennomgang av ulike støtte- og tilskuddsordninger med negativ miljøeffekt, for å redusere omfanget av dem. Disse medlemmer ser positivt på at Regjeringen har satt i verk en kartlegging av slike ordninger.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til sine merknader under kap. 17.2.8.

Disse medlemmer mener at det miljøpolitiske perspektivet må være sektorovergripende. Ansvarsdelingen i samfunnsplanleggingen gjør at miljømyndighetene ofte blir for svake i forhold til andre myndigheter og interesser. Virkemidler for å sikre en sektorgripende tilnærming bør i større grad tas i bruk.

Disse medlemmer vil understreke at utslipp av klimagasser er den største miljøutfordringen i vår tid. Det er derfor en svært viktig oppgave å redusere utslippene av drivhusgasser globalt og nasjonalt.

Disse medlemmer er positive til kostnadseffektive miljøtiltak og bruk av fleksible gjennomføringsmekanismer. Slike ordninger sikrer at en får mer miljøtiltak for hver krone. Disse medlemmer vil samtidig understreke at fleksible gjennomføringsmekanismer som for eksempel internasjonale kvotekjøp, etter klimaprotokollen kun skal være supplement til nasjonale tiltak. Det er ikke meningen at enkelte land skal kunne kjøpe seg fri fra sine forpliktelser. Dette betyr at vi vil måtte redusere våre utslipp betydelig.

Disse medlemmer mener derfor at det må utarbeides en nasjonal klimaplan for hvordan vi skal gjennomføre vår del av forpliktelsene hjemme. Her vil bruken av et nasjonalt kvotesystem stå sentralt. Et nasjonalt kvotesystem bør etableres uavhengig av hva som skjer i klimaforhandlingene internasjonalt. Disse medlemmer er overrasket over at Regjeringen i Langtidsprogrammet sår tvil om dette og sier:

"På bakgrunn av dette vil regjeringen i stortingsmeldingen om klimapolitikken legge fram et forslag til kvotesystem som kan iverksettes dersom Kyoto-protokollen trer i kraft."

Disse medlemmer mener at det nasjonale kvotesystemet og handlingsplanen må gjennomføres med tiltak innen oljevirkosomheten, energiforsyningen, avfallsindustrien, transportsektoren og den kraftkrevende industri. Skatte- og avgiftspolitikken må også brukes aktivt for å bidra til reduksjon av utslipp.

Disse medlemmer viser til stortingsmeldingene om friluftsliv og biologisk mangfold som nylig er

fremlagt, og vil overlate en politisk behandling av disse spørsmålene til disse. Disse medlemmer vil imidlertid særskilt vise til Langtidsprogrammets håndtering av villaksspørsmål, og registrerer at Arbeiderpartiets tidligere meget sterke signaler i forhold til oppfølging av Villaksutvalgets innstilling ikke lenger synes å ha gyldighet.

Disse medlemmer vil minne om at det i St.meld. nr. 8 (1999-2000), som ble fremlagt av Sentrumsregjeringen, er fastsatt som strategisk mål at støyproblemer skal forebygges og reduseres slik at hensynet til helse og trivsel ivaretas. Her settes det som mål at støyplagen skal reduseres med 25 pst. innen 2010 i forhold til 1999. Støy er et av de miljøområdene som rammer flest mennesker i Norge i dag. I Langtidsprogrammet åpner Regjeringen for en justering av målet i 2005. Disse medlemmer viser til at Regjeringen er forpliktet til å følge opp Stortingets mål. Disse medlemmer mener at vi må få en støypolitikk med konkrete tiltak og bevilgninger som følger opp målsettingen om 25 pst. reduksjon i støyplagen.

Disse medlemmer viser til Stortingets vedtak i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 8 (1999-2000) Om rikets miljøtilstand, Innst. S. nr. 256 (1999-2000) Om opprettelse av Norsk Kulturminnefond som skal bidra til en ny giv i kulturminnesatsingen i en dugnad mellom offentlige og private aktører. Disse medlemmer mener det er kritikkverdig at Regjeringen i Langtidsprogrammet ikke omtaler vedtaket og ikke signaliserer hvordan en har til hensikt å følge dette opp. Disse medlemmer mener at dette ikke er i samsvar med de sterke signaler Regjeringen har kommet med om å satse på kulturminnevern.

Komiteens medlemmer fra Høyre vil sikre at fremtidige generasjoner får de samme muligheter til naturopplevelser og velstand som dagens. Forvaltningen av naturen er en forpliktelse på tvers av generasjonene. Hver generasjon har en forpliktelse til å overlate jorden til den neste i minst like god forfatning som man selv fikk den fra den forrige. Derfor legger disse medlemmer føre-var-prinsippet til grunn i miljøpolitikken.

Det er en økende miljøbevissthet i næringslivet. Flere og flere bedrifter ser at investeringer i miljøvennlig teknologi kan gjøres til et konkurransefortrinn. Gjennom en kombinasjon av miljøkrav og økte bevilgninger til forskning vil disse medlemmer stimulere norske bedrifter til å ligge i forkant internasjonalt. I tillegg må reguleringer og avgifter som virker hemmende i forhold til miljøvennlig teknologi fjernes.

For å redusere forurensning av luft, vann og jord er det nødvendig å kombinere virkemidler, men disse medlemmer er av den oppfatning at et velfungerende kvotesystem har en mer effektiv virkning enn avgifter. Når en bruker skatte- og avgiftssystemet som virkemiddel bør dette utformes slik det lønner seg å opptre miljøvennlig. Særnorske avgifter vil få alvorlige konsekvenser for verdiskapning, sysselsetting og

distriktene der virksomhetene er lokalisert. Klimagassutslippene kan komme til å øke dersom virksomhetene etablerer seg i land hvor krafttilførselen baseres på fosil kraft i stedet for vannkraft. Hensynet til å unngå lekkasje av miljøproblemer til utlandet må stå sentralt også i den videre utformingen av tiltak overfor norske konkurranseutsatte virksomheter.

Disse medlemmer vil ta i bruk kvotehandel som miljøpolitisk virkemiddel både nasjonalt og internasjonalt for å redusere klimagassutslippene. Et slikt system vil sikre at vi får mest mulig miljø ut av de kronene som investeres, og vil gjøre det mulig å komme lenger i kampen mot klimatrusselen. Disse medlemmer mener på denne bakgrunn at ingen sektor bør fritas for utslippsforpliktelser, og at alle sektorer selv må bære kostnadene ved utslippsreduksjoner, i tråd med prinsippene som ble trukket opp i Innst. S. nr. 233 (1997-1998). De internasjonale klimaforhandlingene er inne i en avgjørende fase og disse medlemmer vil understreke at det er avgjørende at landene kommer til enighet slik at Kyoto-protokollen kan tre i kraft.

Disse medlemmer vil vise til at et system med kvotehandel gir større sikkerhet for at vi klarer å redusere utslippene i henhold til målsettingene enn et system med avgifter, fordi kvotene setter et samlet tak på utslippene fra de næringene som omfattes av ordningen.

For en del utslipp vil fortsatt konsesjonsbehandling med utslippstillatelser være nødvendig. Dagens ordning hvor SFT foretar en svært vid skjønnsmessig vurdering, samtidig som tilsynet har flere roller, har klare svakheter. Disse medlemmer viser til Budsjettinnst. S. nr. 9 (1999-2000) der energi- og miljøkomiteens flertall påpekte dette og mente at det var behov for en gjennomgang av systemet for å sikre likebehandling av bedrifter innen samme bransje. Disse medlemmer vil på den bakgrunn foreslå at det gjennomføres en fullstendig gjennomgang av SFTs roller og konsesjonssystemet.

Mulighet for naturopplevelser er viktig for folks naturforståelse og miljøengasjement. Sikring av naturområder er derfor viktig. Disse medlemmer mener at den private eiendomsrett er den som best sikrer en forsvarlig forvaltning av naturområder. Disse medlemmer vil være forsiktig med inngrep i den private eiendomsrett som reduserer grunneierens bruksrett. Der hvor det offentlige griper inn med vernevdtak, mener disse medlemmer at grunneierne må sikres full erstatning for redusert bruksverdi. Staten har sikret store områder langs kysten og langs vassdrag til friluftsmål, blant annet gjennom byggeforbudet i strandsonen. For å øke tilgangen på friluftsområder må staten både kjøpe eiendommer og legge ut egnede statseide områder til friluftsmål. Kystområder som tidligere var disponert til forsvarsformål, er spesielt aktuelle. Disse medlemmer ønsker ikke ytterligere innstramning i kommunenes muligheter til å gi dispensasjon fra byggeforbudet.

Disse medlemmer vil ta vare på det biologiske mangfoldet og mener at dette best kan ivaretas gjennom en kombinasjon av vern og bærekraftig bruk. Fordi størstedelen av forsureningen kommer fra utlandet, vil internasjonale forpliktende avtaler være nødvendig for å løse problemene. Disse medlemmer mener derfor at det er viktig for Norge å støtte EUs arbeid med å etablere nasjonale utslippskrav, og at det blir arbeidet for tiltak i våre nærområder, deriblant i Nordvest-Russland. I tillegg må det bevilges tilstrekkelige midler til oppryddingstiltak og kalking av sure vassdrag i Norge.

Den omfattende petroleumsvirksomheten på norsk sokkel og skipsfarten langs norskekysten forutsetter en høy oljevernberedskap. Med økt aktivitet i Norskehavet og i Barentshavet mener disse medlemmer det er nødvendig å styrke både miljøkompetansen og oljevernberedskapen i Nord-Norge.

Disse medlemmer vil prioritere arbeidet med å rydde opp i gamle miljøsynder. Miljøgifter, som PCB, er en trussel mot både mennesker og dyr. Forurensere må betale for oppryddingen. I mange tilfeller er likevel ansvarsforholdene for gamle synder uklare. Det bør derfor etableres et eget oppryddingsfond i et samarbeid mellom myndighetene og næringslivet for å fjerne miljøgiftene fra naturen eller begrense skadevirkningene. Det vises her til Dokument nr. 8:38 (2000-2001) om PCB og behovet for å rydde opp i gamle miljøsynder.

Rovdyrforvaltningen er en avveining av hensynet til biologisk mangfold og hensynet til husdyrhold og dyrevern. Disse medlemmer vil kombinere målsettingen om levedyktige rovdyrstammer med aktive utmarksnæringer. For å sikre at begge hensyn ivaretas, mener disse medlemmer det er nødvendig med en ny og helhetlig gjennomgang av rovdyrpolitikken, noe som Høyre fikk gjennomslag for under behandlingen av Innst. S. nr. 110 (2000-2001).

Disse medlemmer vil styrke innsatsen for å bevare de ville laksebestandene gjennom å opprette nasjonale laksevassdrag og fjorder.

Den lokale luftkvaliteten er viktig for helse- og trivselstilstanden. Strengere EU-krav til utslipp fra veitrafikken vil bedre luftkvaliteten også i Norge. Disse medlemmer er skeptisk til omfattende bruk av forbud og straffetiltak, og ønsker isteden økt bruk av positive tiltak som avgiftslettelse, stimulering til investeringer i miljøvennlig teknologi og panteordninger for å oppmuntre folk til å handle miljøvennlig og redusere utslippene.

For å redusere utslippene og redusere rushtidsproblemer i de store byene vil disse medlemmer øke satsingen på kollektivtransport. Disse medlemmer vil også stimulere bruken av transportmidler med liten eller ingen forurensing som el-biler og gassdrevne ferger, busser og biler. Disse medlemmer vil dessuten øke forskningsinnsatsen på hydrogen som miljøvennlig energikilde for bl.a. transportsektoren.

Disse medlemmer er tilhengere av et sterkt kulturminnevern. Vern av historiske minnesmerker er av

avgjørende betydning for å forstå norsk kulturarv og historie. Disse opplevelsene må også sikres for fremtidige generasjoner. Staten eller den som krever utgraving, og undersøkelse av kulturminner, må påta seg kostnadene ved dette.

Disse medlemmer mener at det er en prioritert oppgave å sørge for at viktige historiske byggverk og kulturområder er i forsvarlig stand. Bruk og vern av kulturminner bør kombineres. Aktiv bruk av kulturminner kan hindre forfall. Høyre mener at eiere av kulturminner som får bruksverdien redusert som følge av vern, bør bli økonomisk kompensert for dette.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sine merknader under kap. 17.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at langtidsprogrammet i kapittelet om miljø i flere sammenhenger viser til nødvendigheten av tiltak som er kostnadseffektive. Etter dette medlems mening er dette bra, og en riktig primær strategi. Imidlertid er det et viktig poeng at kostnadseffektivitet ikke blir et altoverskyggende mål. I de tilfeller der det viser seg umulig å nå erklærte miljømål på en kostnadseffektiv måte, må ytterligere tiltak iverksettes. Dette kan være tiltak av administrativ art, som forbud. Det kan også være tiltak som i sin natur er mindre kostnadseffektive enn de ideelt burde være, men som leder mot målet. Som eksempel på dette kan nevnes tiltak om å redusere utslipp av drivhusgasser i Norge, uten at et velfungerende internasjonalt kvotesystem er på plass, eller nasjonale tiltak som en konsekvens av et tak på hvor store deler av norske forpliktelser som kan gjennomføres i andre land.

Det er etter dette medlems mening viktig at Norge ikke velger en strategi hvor det beste, nemlig kostnadseffektive tiltak, ikke blir gode miljøforbedrende tiltaksfiende.

Dette medlem er uenig i påstanden om at Norge har tatt på seg krevende utslippsforpliktelser for klimagasser gjennom Kyoto-protokollen. Norge kan tillate seg å slippe ut en prosent mer enn nivået var i 1990, noe som ikke burde være uoppnåelig med en aktiv klimapolitikk. Og dette medlem finner det viktig å minne om at Kyotoprotokollen kun representerer et første skritt, og at det er sannsynlig med ytterligere reduksjonsforpliktelser etter 2012, når den første perioden går ut.

Dette medlem ser at det finnes positive tendenser i miljøsituasjonen i Norge. Denne utviklingen skjer for en stor del som en konsekvens av internasjonale avtaler, for eksempel den såkalte Montreal-protokollen som har redusert utslippet av ozon-nedbrytende stoffer sterkt. Men dette medlem registrerer med skuffelse at Regjeringens tiltak for å møte miljøutfordringene er små og utilstrekkelige.

Å si at miljøsituasjonen i Norge er bra grunnet nasjonal politikk er i beste fall en sannhet med modifikasjoner.

Norge eksporterer sin forurensing gjennom import av varer og produkter. Norges inntekter kommer først og fremst gjennom salg av fossile brennstoffer på det internasjonale markedet, og en alt overveiende del av norske forbruksvarer blir kjøpt ved hjelp av den valutaen dette salget gir. Disse varene blir produsert i andre land, som også tar belastningen ved forurensingen produksjonen av varene gir. På denne måten kan man si at den gunstige miljøsituasjonen i Norge til dels eksisterer på bekostning av miljøsituasjonen i andre land.

Når det gjelder forurensing av regional karakter vil dette medlem peke på at situasjonen når det gjelder utslipp av eutrofierende stoffer ikke er så positiv som meldingen beskriver. Faktum er at utslippene av nitrogen i hele det eutrofiopåvirkede området i 1998 var redusert med 27 pst. siden 1985. I perspektiv av det nasjonale målet om 50 pst. reduksjon, innebærer dette at det fortsatt gjenstår tiltak for å nå målet for nitrogen, jf. Regjeringens melding om Rikets miljøtilstand (St.meld. nr. 28 (2000-2001)).

Det er klart at dagens og fremtidens miljøutfordringer er store, for Norge som for alle andre land, og klimaproblemet er identifisert som et av de viktigste. Dette medlem mener at dette er en korrekt beskrivelse, men ønsker samtidig å minne om at Kyoto-protokollen kun må betraktes som et første steg. Ikke minst vil det være viktig at senere forhandlinger finner en måte å inkludere utviklingslandene, der de største utslippsøkningene er forventet å komme. Langtidsmeldingen beskriver i et senere kapittel at Kina og India - to land med til sammen en tredjedel av verdens befolkning - har et oljeforbruk per capita som er en tiendedel av gjennomsnitt for OECD landene. Etter dette medlems mening vil det stå helt sentralt at de rike landene i denne fasen demonstrerer en evne og villighet til å redusere egne utslipp og legge om energipolitikken. Videre er det viktig at det utvikles ny energiteknologi som kan gjøres tilgjengelig for utviklingslandene i en periode med stor og nødvendig vekst.

Bruken av kjemikalier er et annet meget alvorlig miljøproblem. Som nevnt i langtidsmeldingen øker denne bruken kraftig - fra 7 til 250 tonn i løpet av de siste 40 årene. Mange av disse stoffene er helse- og miljøfarlige, der vi til dels har manglende kunnskap om virkningene av en rekke av dem. Som eksempel kan nevnes at forskere nå har begynt å bekymre seg over en stadig opphoping av fluorforbindelser i dyr over hele kloden, forbindelser som tidligere var antatt å være uskadelige. Dette viser betydningen både av å redusere bruken av miljøgifter i størst mulig grad, samt av å anvende førevar prinsippet i introduksjon av nye stoffer.

Det pekes på at bruken av økonomiske virkemidler i miljøpolitikken bør styrkes. Dette medlem er tilhenger av økt bruk av grønne skatter og økonomiske virkemidler for å redusere miljøbelastningen. Prinsippet er at forurenser skal betale.

Enkelte av disse virkemidlene forutsetter kjennskap til hva de eksterne kostnadene ved forskjellige former for forurensing er. Denne kunnskapen er i dag mangel-

full, ikke minst for de globale miljøproblemene. For enkelte miljøproblemer er det sannsynlig at de eksterne kostnadene vil være så store at det vil være vanskelig å få aksept for en pris på forurensende virksomhet som fullt ut fanger opp disse. Dette er primært et pedagogisk problem der det må skapes forståelse for kostnadene ved å la være å gjøre noe med problemene.

Det pekes i langtidsmeldingen på at det er et behov for å vurdere kritisk om grunnlaget for de ulike tilskudds- og støtteordningene med negativ miljøeffekt fortsatt er tilstede, og subsidier bør avvikles om de ikke bidrar til bærekraftig utvikling. Dette er et syn som dette medlem støtter. I den sammenheng pekes det på den fortsatte støtten av kulldrift på Svalbard, som må ansees å være i konflikt en bærekraftig utvikling. Disse midlene burde blitt anvendt til å utvikle annen næringsvirksomhet som gir mindre belastning på den sårbare naturen på Svalbard.

Det er klart, slik langtidsmeldingen presiserer, at den teknologiske utviklingen henger nært sammen med de omfattende miljøproblemene verden står overfor - både som årsak og som en del av en løsning. Etter dette medlems oppfatning bør ikke Norge fortsette elektrisitetsproduksjon ved hjelp av forbrenning av fossile brennstoffer, som i et gasskraftverk. Dette benytter gammeldags teknologi, og sender helt gale signaler til andre land som står foran viktige valg av fremtidige energibærere. Norge bør i stedet arbeide for å utvikle teknologi som løser fremtidens behov uten dagens miljøproblemer, først og fremst på energiområdet. Dette vil gjøre det mulig for utviklingsland å øke sin velstand uten at forurensingen øker.

Det er meget bekymringsfullt at partene under klimakonvensjonen ennå ikke har blitt enige om et regelverk som gjør det mulig å ratifisere Kyoto-protokollen. Utviklingen våren 2001 gir ikke noe varsel om at dette vil bedres under de kommende forhandlingene i Bonn sommeren 2001.

Skillet mellom partene i klimakonvensjonen går mellom EU, USA og gruppen av utviklingsland, G77 og Kina. Norge har gjennom sin deltakelse i den såkalte Umbrella-gruppen valgt å samarbeide med USA i forhandlingene.

Uenighetene i forhandlingene har vært flere. En av dem dreier seg om hvor stort ansvar industrilandene skal påta seg for å kompensere utviklingsland for negative effekter av klimaendringer. En annen viktig uenighet har vært hvor stor del av forpliktelsene de forskjellige landene har kunnet ta gjennom bruk av Kyotomekanismene. Dette har vært et område der USA og EU har stått på hver sin side. EU mener det skal være et tak på hvor mye som kan gjennomføres i andre land, mens USA mener det ikke skal være noe tak. Norge har alliert seg med USA ut fra argumentet om at bare en ordning uten tak sikrer kostnadseffektive reduksjoner.

Etter dette medlems mening er dette et klassisk eksempel på at det beste kan bli det godes fiende. Det er ingen tvil om at en kvoteordning som muliggjør

reduksjoner der de er billigst i utgangspunktet hadde vært det beste. Dette er imidlertid ikke politisk mulig i dag. Utviklingslandene ser en slik ordning i konflikt med selve rammekonvensjonen, som krever at Kyoto-mekanismene skal være et *supplement* til nasjonale tiltak, og dessuten en ordning som gjør det mulig for i-landene å fortsette "*business as usual*." Derfor bør Norge akseptere at den optimale kostnadseffektive ordningen ikke er mulig i denne omgang, og alliere seg med EU for å på plass et regelverk som muliggjør ratifisering av protokollen. Det primære bør være at Kyoto-protokollen trer i kraft, så kan den bedres ettersom erfaringene og forhandlingene kommer lenger.

USA har nylig uttalt at landet ikke ser Kyoto-protokollen som et gunstig redskap for å håndtere klimaproblemet, først og fremst fordi utviklingslandene ikke er involvert, og at landet ser Umbrellagruppen som sine nærmeste samarbeidspartnere og allierte. Dette medlem mener at Norge og USA ikke har felles interesser når det gjelder arbeidet med å komme frem til et regelverk som muliggjør ratifisering av protokollen, og at Norge bør gjøre det helt klart for USA at vi ikke deler deres synspunkt på Kyoto-protokollen. Dette medlem mener derfor at Norge bør trekke seg ut av dette samarbeidet.

Langtidsmeldingen peker på at en hovedutfordring fremover er utviklingslandene deltakelse i klimaarbeidet. Dette medlem deler denne oppfatningen, og peker på industrilandene må ta ansvar for å gå foran og demonstrere fremgang. Det er viktig å vise utviklingslandene at det er mulig å skape økonomisk vekst uten store utslipp av drivhusgasser. Dersom rike land som Norge ikke er i stand til å klare dette, er det utenkelig at land som India og Kina vil gjøre det i sin velstandsutvikling i årene som kommer. Dette vil medføre så store utslipp av drivhusgasser at det vil mer enn oppveie reduksjoner i henhold til Kyoto-protokollen. Denne situasjonen kan unngås ved at Norge og andre industriland

- ratifiserer avtalen og iverksetter tiltak for å redusere egne utslipp, og
- utvikler teknologi som gjør utviklingslandene i stand til å utvikle sin velstand uten å øke utslippene av drivhusgasser.

Dette medlem registrerer at Regjeringen stadfester og viderefører arbeidet med å stanse bruken av de farligste miljøgiftene. Disse stoffene er skadelige for naturen og utgjør en ikke ubetydelig helsetrussel.

I motsetning til tidligere, hvor utvinning av råvarer og produksjon av varer utgjorde den største kilden til utslipp av kjemikalier, utgjør *produkter* i dag hovedkilden til kjemikalieutslipp. De gamle konsentrerte punktutslippene har i økende grad fått avløsning av de mange spredte og diffuse kildene. En regner med at ca. 80 pst. av de skadelige kjemikalieutslippene skjer i form av masseproduserte produkter til forbrukerne.

Stadig flere produkter lages i dag av PVC. Dette er et plastprodukt der klor brukes som en av innsatsmaterialene. Produksjonen av PVC fører til utslipp av dioksiner, noe som for eksempel har vært påvist ved flere av Norsk Hydros fabrikker. Det er også grunn til å tro at PVC frigjør store mengder gift i sin levetid, og destruering av platen ved forbrenning fører til nye utslipp av dioksiner og andre klororganiske stoffer. Dette er bakgrunnen til at PVC settes i et stadig sterkere søkelys.

Dette medlem peker på at det er et politisk mål å redusere utslippene av dioksiner. Dette er ikke mulig uten å redusere produksjon og bruk av de materialene som fører til utslipp av dioksin ved produksjon, bruk eller destruksjon. Det samme gjelder andre former for produkter der helse- og miljøfarlige kjemikalier inngår som en nødvendig del.

For å verne om naturen og det biologiske mangfoldet må vi hindre nye omfattende inngrep. Bygging av nytt Regionskytefelt Østlandet, vannkraftutbygging i Øvre Otta og på Saltfjellet er eksempler på utbygginger som vil ødelegge viktige naturverdier i Norge.

Så lenge det finnes rovdyr vil det oppstå skader på bufe og rein. Det må derfor gis økonomisk tilskudd til oppretting av effektive tilsynsordninger, og det må iverksettes forebyggende tiltak for å redusere skadeomfanget. Erstatningsordningene må bli bedre og mer rettfærdige slik at samfunnet som helhet bærer kostnadene. Forvaltninga av de store rovdyra i Norden bør ses i sammenheng. Det er viktig at levedyktige bestander av alle arter som naturlig hører hjemme i Norge - inkludert rovdyr - sikres.

Dette medlem er opptatt av at det arbeides for at gjenværende vassdragsnatur vernes, og at inngrep i allerede vernede områder hindres. Utrydningstruede arter, de såkalte rødlisteartene, leveområder må sikres. Videre er det viktig at levedyktige bestander av villaks sikres ved at det innføres oppdrettsfrie fjorder, og verne om villaksens leveområder. Det er naturlig at berørte lokalsamfunn må få økonomisk kompensasjon for slikt vern. Skogen bør forvaltes etter økologiske prinsipper, og større områder bør vernes. Motorferdsel i utmark og til sjøs bør begrenses og bringes under kontroll. Forsvaret skal ikke beslaglegge nye naturområder.

Norge har imidlertid også et ansvar for biologisk mangfold utenfor Norges grenser. Dette medlem er derfor opptatt av at biologisk mangfold, spesielt i utsatte regnskogsområder, gjøres til en prioritert oppgave i utenriks- og bistandspolitikken.

Dette medlem vil komme tilbake til spørsmålet om biologisk mangfold i behandlingen av den bebudede stortingsmeldingen senere i år. Dette medlem forventer også at den varslede stortingsmeldingen om friluftsliv vil inneholde forslag om tiltak som skal bevare og styrke mengden inngrepsfrie områder.

Dette medlem viser til meldingen der det poengteres at Norge etter Gøteborg-protokollen er forpliktet til å redusere NO<sub>x</sub>-utslippene med 32 pst. innen 2010 sammenlignet med 1999-nivået. Denne forpliktelsen

vil bli særlig krevende. Det vises videre til at virkemidler som tar sikte på å begrense utslippene av CO<sub>2</sub> ved å begrense bruken av fossile brennstoffer, også fører til reduserte utslipp av NO<sub>x</sub>. Det pekes i meldingen på at ett av de mest lønnsomme tiltakene for å redusere utslippene av NO<sub>x</sub> er å erstatte dieselmotorer med bensinmotorer. Dette medlem vil vise til det innlysende faktum at det aller billigste tiltaket for å møte Norges forpliktelser etter Göteborg-protokollen for NO<sub>x</sub>, er å ikke bygge de planlagte gasskraftverkene.

Biltrafikk er årsak til problemer med lokal forurensning og støy. Meldingen peker på betydningen av å redusere denne, for eksempel ved overgang til kollektivtrafikk. Videre peker meldingen på at Samferdselsdepartementet arbeider med prosjektet "Bedre Byluft" som skal legge til rette for lokale tiltak som kan redusere den lokale forurensningen fra veitrafikk i de fem største byene.

Dette medlem vil peke på at Stortinget nylig har behandlet Nasjonal Transportplan (Innst. S. nr. 119 (2000-2001)), og på viktigheten av at de gode målsettingene når det gjelder kollektivtrafikk følges opp i kommende statsbudsjett.

Dette medlemmer vil øke offentlig kjøp av kollektivtjenester for å øke tilbudet og redusere prisene, og viser til at Norge bruker lite på kjøp av kollektive transporttjenester i forhold til de fleste land i Europa.

Dette medlem minner om planene om transport av radioaktivt avfall langs norskekysten til Japan gjennom Nordøstpassasjen, som et alternativ til den lengre sørlige ruten, med stor motstand fra en rekke land. Blir planene gjennomført, vil risikoen for Norge som kyststat og fiskerinasjon bli meget stor. Det er derfor viktig å signalisere kraftig motstand mot planene.

Dette medlem vil peke på at det faktum at radioaktivt materiell fra Haldenreaktoren ender ved represseringsanlegget i Sellafield, svekker argumentet mot transporten langs kysten. Det er derfor nok et argument - i tillegg til reaktorens alder - for at Haldenreaktoren bør legges ned.

Dette medlem viser til at forskning og utvikling med sikte på å fjerne CO<sub>2</sub>-utslippene ved gasskraftproduksjon kan bli et viktig bidrag i klimapolitikken. Dette medlem ønsker å peke på betydningen av at forskningen ikke begrenser seg til teknologi som har til hensikt å fjerne utslipp fra gasskraftverk, men også inkluderer alternativer til gasskraftverk.

Dette medlem viser til Langtidsprogrammets omtale av den mest kostnadseffektive gjennomføringen av Kyoto-protokollen, og hva de norske CO<sub>2</sub>-utslippene vil være i 2010. Ifølge meldingen vil utslippene da være 58 mill. tonn CO<sub>2</sub> ekvivalenter, eller rundt 7,5 pst. over nivået i 1990. Som kjent er Norge gjennom Kyoto-protokollen forpliktet til ikke å øke sine utslipp med mer enn 1 pst. i dette tidsrommet.

Denne beregningen baserer seg på at Norge blir med i et internasjonalt kvotesystem for klimagasser, og at kvoteprisen øker gradvis fra 125 kroner pr. tonn CO<sub>2</sub> ekvivalenter i 2010 til 200 kroner pr. tonn i 2020.

Dette medlem antar at et internasjonalt kvotesystem vil være på plass i 2010, og er ikke motstander av at Norge benytter dette kvotesystemet til å møte deler av sine internasjonale forpliktelser om å redusere utslippene av klimagasser. Likevel mener dette medlem at antagelsene som legges til grunn for framskrivningene er for usikre variabler til at de kan legges til grunn for det antatt mest kostnadseffektive utslippsnivå i 2010. Det er høyst usikkert hva prisen på CO<sub>2</sub> kvoter vil være når kvotesystemet er på plass og handel begynner. Med andre kvotepriser blir det optimale utslippsnivå et helt annet.

Etter dette medlems mening er derfor framskrivningene som langtidsmeldingen beskriver et tvilsomt argument for gasskraftverk. Derimot er det et argument for at Norge burde legge an en energipolitikk med minst mulige nasjonale utslipp av CO<sub>2</sub>. Dette vil også bli verdifullt når et internasjonalt kvotesystem kommer på plass.

Dette medlem mener dessuten det er tvilsomt at gasskraftverk i Norge vil føre til reduserte utslipp av CO<sub>2</sub> i andre land, og viser til rapporter fra SSB og Frischsenteret i den anledning. Forskerne bak rapportene pekte i en høring på Stortinget høsten 2000 på det tvilsomme i denne argumentasjonen.

Komiteens medlem representanten Steinar Bastesen viser til kap. 17.6.

## 9. EN FRAMTIDSRETTET ENERGI-POLITIKK

### 9.1 Sammendrag

Norge har store energiresurser. Det har stor betydning for miljøet og for miljøpolitikken at vi evner å forvalte disse på en god måte.

Spesielt for Norge er at elektrisitet dominerer energiforsyningen, og at vannkraften står for nær all elektrisitetsproduksjon. Norge har derfor et godt utgangspunkt for å nå Regjeringens ambisjon om at energiforsyningen i Norge skal være verdens mest miljøvennlige.

For å spare verdifull vassdragsnatur, vil Regjeringen legge økt vekt på miljøhensyn i den framtidige forvaltningen av vannkraftressursene. Økningen i produksjonskapasiteten av vannkraft framover vil primært begrenses til opprusting av allerede utbygde vannkraftanlegg og til skånsomme utbygginger.

Regjeringen vil satse mye på å framskaffe energi fra nye, fornybare energikilder. Dette gjelder særlig vindkraft og vannbåren varme. Det er Regjeringens mål å bygge vindkraftanlegg som årlig produserer 3 TWh og bruke 4 TWh mer vannbåren varme basert på nye, fornybare energikilder, varmpumper og spillvarme innen 2010. Regjeringen vil også satse på energisparing der dette er samfunnsøkonomisk lønnsomt. Målet er å begrense veksten i energibruken.

Som ledd i dette arbeidet vil Regjeringen opprette et nytt statlig organ som skal bidra til å styrke arbeidet med å legge om energibruk og energiproduksjon. Virksomheten planlegges etablert i midten av 2001. I tillegg vil Regjeringen utvikle kommunenes og fylkeskommunenes rolle i energipolitikken.

Forbruket av elektrisitet i Norge har økt forholdsvis mye det siste tiåret samtidig som utbyggingen av ny produksjonskapasitet har vært relativt liten. Norge har derfor i år med normal nedbør og temperatur gått fra å være nettoeksportør til å bli nettoimportør av elektrisitet. Utviklingen med økt nettoimport vil fortsette de nærmeste årene, og sårbarheten for og de økonomiske konsekvensene av tørrår vil derfor øke.

Sårbarheten for tørrår kan blant annet reduseres ved å øke den innenlandske kapasiteten for produksjon av elektrisitet og ved å øke kapasiteten i overføringsnettet. Regjeringen vil legge til rette for at det over tid utvikles en samfunnsøkonomisk god balanse mellom økt produksjonskapasitet og økt overføringskapasitet, som tar høyde for både unormalt nedbørsfattede og unormalt nedbørsrike år. En slik utbygging vil skje innenfor rammen av en miljøvennlig energipolitikk.

Regjeringen ønsker at en større del av gassressursene skal tas i bruk innenlands. Naturgass har flere anvendelsesmuligheter, herunder i transport, energiforsyning og i framstilling av industriprodukter. Regjeringen vil bidra til å finansiere pilotprosjekter for bruk av gass i Norge. Arbeidet med å øke den innenlandske bruken av naturgass vil være en integrert del av det nye energioorganets arbeid med å legge om energibruk og energiproduksjon.

Ved å åpne for produksjon av gasskraft i Norge vil Regjeringen legge til rette for at sårbarheten for tørrår reduseres. Det er et krav til bruk av naturgass i Norge at den skal innordnes Norges internasjonale klimapliktelser. Regjeringen vil arbeide for at Norge og norske teknologimiljøer, i samarbeid med andre land, kan få en sterk posisjon i utvikling av teknologi som kan redusere utslippene fra produksjon av gasskraft.

For å legge grunnlaget for en effektiv energiforsyning, er det viktig at miljøkostnadene, transportkostnadene og energiprisene er synlige for forbrukere og produsenter. Både utformingen av energiavgiftene, innteksreguleringssystemet, fastsetting av pris for net-tjenester og markedsutviklingen er områder som vil bli fulgt nøye. Regjeringen vil også i større grad utforme avgiftssystemet og de miljøpolitiske virkemidlene slik at miljøkostnadene ved å benytte de ulike energikildene blir synlige. Nivået på energiavgiftene må blant annet ses i sammenheng med en effektivisering og videreutvikling av de klimapolitiske virkemidlene.

Det er et mål å forvalte petroleumsressursene slik at de gir høyest mulig verdiskaping og bidrar til å sikre velferd og sysselsetting. Det er viktig at sikkerhet for liv og helse ivaretas, og at utvinningen skjer på en mest mulig miljøvennlig måte. Norge skal forene rollen som en stor energiprodusent med å være et foregangsland i miljøspørsmål. Konesjonspolitikken, skattleggingen

av petroleumssektoren og statens direkte økonomiske engasjement (SDØE) er viktige virkemidler i den samlede forvaltningen av petroleumsressursene. Det er et mål å bidra til at industrien knyttet til olje- og gassvirksomheten internasjonaleseres med utgangspunkt i industriens konkurranseevne.

Regjeringen vil videreføre en lete- og utvinningspolitikk som sikrer at de gjenværende petroleumsressursene forvaltes langsiktig og bærekraftig. Regjeringen vil utlyse den 17. konsesjonsrunden høsten 2001 med sikte på å tildele nye blokker våren 2002. I Nordsjøen vil det som hovedregel bli lagt opp til at selskapene hvert år blir invitert til å foreslå arealer som skal utlyses. Nye tildelinger i Barentshavet vil bli vurdert når det foreligger bedre kunnskap om de geologiske forholdene i dette området.

Gjennom skattesystemet og den foreslåtte omstruktureringen av SDØE og utvidelse av eierskapet i Statoil vil Regjeringen sikre at en stor andel av inntektene fra petroleumsvirksomheten tilfaller fellesskapet. Skattesystemet bør utformes slik at det stimulerer til samfunnsøkonomisk lønnsomme investeringer både hjemme og i utlandet. Regjeringen har lagt fram forslag for Stortinget til endringer i petroleumsskatteloven.

Petroleumsvirksomheten på sokkelen er nå inne i en periode med svært høy produksjon. Produksjonstoppen for råolje nås trolig et av de nærmeste årene. Utvinningen av petroleum vil være høy i mange år framover, og gassproduksjonen vil øke. Etter hvert som naturgassen får en mer dominerende posisjon i norsk petroleumproduksjon, blir utviklingen i det europeiske gassmarkedet viktigere.

EUs gassmarkedsdirektiv kan få konsekvenser for hvordan forvaltningen av norsk gass organiseres. Det er et mål at gassforvaltningen fortsatt skal kunne sikre at petroleumsressursene utnyttes effektivt. Regjeringen er i aktiv dialog med EU med sikte på at gassmarkedsdirektivet skal gjennomføres i norsk lovgivning på en måte som sikrer at gassressursene kan forvaltes effektivt.

Betydelig lavere investeringer i petroleumssektoren framover enn i toppårene 1998 og 1999 har ført til at bedriftene som leverer varer og tjenester til petroleumssektoren, er inne i en krevende omstillingsperiode. Økt eksport kan gi mulighet for fortsatt lønnsom virksomhet, og kan samtidig gjøre industrien mindre sårbar overfor aktivitetsnivået på den norske kontinentalsokkelen. Samarbeidet mellom oljeselskaper, leverandørindustrien og myndighetene for å synliggjøre den norske petroleumsnæringens kompetanse og erfaring internasjonalt, vil bli videreført.

## 9.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til kapittel 9 i Regjeringens Langtidsprogram 2002-2005.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet støtter ambisjonen om at energiforsyningen i

Norge skal være verdens mest miljøvennlige. Norge har et godt utgangspunkt for å klare dette fordi vannkraft er dominerende i energiforsyningen. Disse medlemmer er enig i at det skal legges økt vekt på miljøhensyn i forvaltningen av vannkraftressursene. I framtiden vil økningen i produksjonskapasiteten primært være opprustning av eksisterende vannkraftanlegg og skånsomme utbygginger.

Disse medlemmer viser til tabell 9.2 "Tilgang og bruk av elektrisitet i Referansealternativet. TWh". I tabellen framkommer det beregninger som isolert sett kan indikere at den kraftforedlende industrien kan få om lag 7 TWh elektrisk kraft mindre til disposisjon i 2010 sammenlignet med 2005. Disse medlemmer vil peke på at tabellen inneholder teoretiske beregninger basert på makroøkonomiske framskrivninger og at den ikke gir uttrykk for et politisk mål om å bygge ned den kraftforedlende industrien.

Disse medlemmer mener at disse framskrivningene illustrerer at Norge har store utfordringer innenfor energiforsyningen i årene som kommer. Disse medlemmer vil understreke at Arbeiderpartiet ønsker å legge til rette for at den kraftforedlende industrien skal ha levedyktige rammevilkår.

Disse medlemmer mener at det er viktig å satse mye på nye fornybare energikilder og energisparing, og ser derfor positivt på at Regjeringen vil opprette et nytt statlig organ som skal styrke arbeidet med å legge om energibruken og energiproduksjonen.

Forbruket av elektrisitet har økt forholdsvis mye det siste tiåret, samtidig som utbyggingen av ny produksjonskapasitet har vært relativt liten. Norge har derfor periodevis gått fra å være nettoeksportør til å bli nettoimportør av elektrisitet. Nettoimporten vil øke i framtiden og sårbarheten overfor tørrår vil øke. Disse medlemmer innser at både økt kapasitet i overføringsnett og økt produksjon av elektrisk kraft er nødvendig for å redusere denne sårbarheten.

Disse medlemmer mener at en større del av naturgassen skal brukes innenlands, og ser positivt på at Regjeringen vil finansiere flere pilotprosjekter for bruk av gass i Norge, til for eksempel transport og framstilling av industriprodukter. Disse medlemmer går inn for at det legges til rette for å bygge gasskraftverk i Norge, og mener at det vil bidra til å redusere sårbarheten overfor tørrår. Disse medlemmer vil understreke at bruken av naturgass i Norge skal innordnes Norges internasjonale klimaforpliktelser.

Disse medlemmer mener at avgiftssystemene og de miljøpolitiske virkemidlene bør utformes slik at miljøkostnadene ved å bruke ulike energikilder blir synlige. Energiavgiftene må blant annet ses i sammenheng med de klimapolitiske virkemidlene.

Disse medlemmer vil peke på at det er et mål å forvalte petroleumsressursene slik at de gir høyest mulig verdiskaping og at de bidrar til velferd og sysselsetting. Det er viktig at utvinning og leteboring utføres på en miljøvennlig måte, og at de gjenværende petroleumsressursene forvaltes langsiktig og bærekraftig.

Disse medlemmer vil understreke at Norge skal forene rollen som stor energiproducent med å være et foregangsland i miljøpolitikken.

Gjennom skattesystemet og den foreslåtte omstruktureringen av SDØE og utvidelse av eierskapet i Statoil, mener disse medlemmer at vi vil sikre at stor andel av inntektene fra petroleumsvirksomheten tilfaller fellesskapet.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til sine merknader under kap. 17.2.8.

Disse medlemmer vil understreke at kraftproduksjon av naturgass uten CO<sub>2</sub>-rensing vil føre til en betydelig økning i de nasjonale klimautslippene. Bygging av gasskraftverk med gammel og forurensende teknologi vil gjøre det mye vanskeligere for Norge å oppfylle sine klimaforpliktelser. Også når det gjelder effekten i en internasjonal sammenheng er faglige instanser ikke entydige i analysene om hvorvidt norske gasskraftverk vil medføre reduserte totalutslipp av klimagasser. Disse medlemmer vil dessuten påpeke at den usikkerhet som nå råder omkring klimaforhandlingene, vil gjøre det være svært vanskelig å få etablert ordninger med internasjonale kvotekjøp. Dette vil få konsekvenser for spørsmålet om bygging av gasskraftverk. Argumentene mot bygging av gasskraftverk er etter disse medlemmers vurdering ytterligere forsterket. Det gjelder også våre internasjonale forpliktelser i forhold til reduksjon av NO<sub>x</sub>-utslippene, der Regjeringen i Langtidsprogrammet understreker hvilken krevende oppgave det er for Norge å klare å oppfylle sine forpliktelser.

Disse medlemmer vil dessuten vise til at flere norske miljøer har presentert teknologi for gasskraftproduksjon der CO<sub>2</sub>-utslippene er sterkt redusert. Strenge miljøkrav kombinert med bedre rammevilkår for ny teknologi vil øke sjansene for at norske aktører vil finne det lønnsomt å utvikle gasskraftverk som nesten ikke gir utslipp. Disse medlemmer mener at Norge ved å stimulere slik forskning kan Norge bli et foregangsland på området. Disse medlemmer vil ikke bygge gasskraftverk med gammel forurensningsteknologi.

For øvrig vil disse medlemmer vise til den nylig fremlagte St.meld. nr. 37 (2000-2001). Øvrige energiforsyningsspørsmål vil bli behandlet og kommentert i denne sammenheng.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener at Norge fra naturens side har alle forutsetninger for å bli Vest-Europas ledende energinasjon. I tillegg har norske fagfolk og bedrifter utviklet kompetanse i verdensklasse innenfor utvinning og utnyttning av energiresurser. Endringene i internasjonal oljeindustri og liberaliseringen av elektrisitets- og gassmarkedene i EU skaper derfor store forretningsmessige muligheter for Norge som energinasjon. I denne situasjonen er det omfattende offentlige eierskapet til energiresursene

en hemsko. Konesjonslovgivningen for vannkraftanlegg hindrer et aktivt privat eierskap og bremser omstruktureringen i kraftbransjen.

Disse medlemmer vil redusere statens eierandeler i energi- og petroleumsindustrien og avvikle statens hjemfallsrett til vannkraftanlegg. Disse medlemmer mener samtidig at rammebetingelse for olje- og gassindustrien må sikre at norsk sokkel i fremtiden er et attraktivt investeringsområdet. Disse medlemmer viser i denne sammenheng til behandlingen av petroleumsmeldingen og delprivatiseringen av Statoil, som vil gi bedre muligheter for en dynamisk utvikling i bransjen og et godt grunnlag for en videre omlegging av politikken.

I dag blir så godt som all gass fra norsk sokkel eksportert til utlandet. Disse medlemmer mener at naturgass i større grad må benyttes til innenlands verdiskaping. Gass kan brukes både som energikilde og som råstoff til industrien, og det er behov for en offensiv satsing på distribusjon og bruk av naturgass innenlands. Disse medlemmer vil i den sammenheng vise til at Høyre har fått gjennomslag for at Regjeringen skal fremme en helhetlig strategi for bruk av gass på land. Disse medlemmer viser videre til vedtaket av 26. april 2001, sak. 6, der Stortinget slo fast at en skal komme tilbake til hvem som skal ha ansvaret for oppfølgingen av den nasjonale gasstrategien i forbindelse med denne meldingen.

I tillegg til å fortsette satsingen på å utvikle alternative energikilder vil disse medlemmer øke den offentlige forskningsinnsatsen knyttet til bruk av naturgass.

Hoveddelen av norsk kraftproduksjon kommer fra vannkraft. Norge importerer i tillegg betydelige mengder kraft i år med normal nedbør. Med de begrensninger som er lagt på videre utbygging, er epoken med store vannkraftutbygginger over. Disse medlemmer mener at hensynet til kommende generasjoners naturopplevelser tilsier en restriktiv holdning til videre vassdragsutbygging, og at vi lar de aller fleste vassdrag som står igjen forbli urørt. Det bør i stedet satses på modernisering og oppgradering av eksisterende kraftverk.

Energien Norge importerer, kommer fra mange forskjellige kilder, blant annet sterkt forurensende kullkraftverk. Disse medlemmer vil i denne sammenheng vise flertallets standpunkt når det gjelder bygging av gasskraftverk og vilkår for dette som ble slått fast ved behandlingen av St.meld. nr. 29 (1998-1999).

Nasjonale og internasjonale virkemidler må sikre at mindre forurensende energikilder får et konkurransefortrinn. Disse medlemmer vil øke innsatsen for å stimulere til energiøkonomisering og økt energieffektivitet.

Disse medlemmer viser til den fremskrivningen av energiforbruk som Regjeringen har lagt til grunn i meldingen, og den usikkerheten forutsetningene for denne fremskrivningen har skapt for prosessindustrien. Disse medlemmer er bekymret for rammebetin-

gelsene for prosessindustrien. Høyre vil komme tilbake til dette i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 37 (2000-2001) om vannkraften og kraftbalansen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sine merknader under kap. 17.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti merker seg at langtidsprogrammet ikke nevner behovet for å få ned energibruken generelt og elektrisitetsbruken spesielt. Det fokuseres kun på å begrense veksten. Uansett perspektiv og utgangspunkt burde det være enighet om at redusert energiforbruk er ønskelig, ettersom alle energiformer har negative følger for natur og miljø.

Langtidsmeldingen peker på at Norges energiforsyning skal være verdens mest miljøvennlige. Dette er et mål dette medlem støtter. Dette er også en av årsakene til at dette medlem går imot bygging av gasskraftverk. Norge har pr. i dag en elektrisitetsproduksjon som er så godt som totalt basert på fornybare energiformer, nemlig vannkraft, og etter dette medlems mening bør dette fortsette.

Imidlertid mener dette medlem at norsk energipolitikk er dominert av elektrisitet i for stor grad. Dette er ineffektivt og ikke i tråd med moderne energifilosofi. Å bruke elektrisitet, som er en energikilde av meget høy kvalitet, til formål som oppvarming av rom og vann er misbruk av den kvalitet elektrisitet har. Elektrisitet burde vært forbeholdt høykvalitetsformål som kraftkrevende industri eller andre former for industriell produksjon.

Dette er bakgrunnen for at dette medlem går inn for kraftig vekst for alternativ energiteknologi som varmpumper og solvarme. Dette er energiteknologi som lett kan erstatte mye av elektrisitetsbruken, noe som ville gjøre Norge langt mindre sårbar for tørrår og andre begrensninger i elektrisitetsproduksjonen. Det ville frigjøre elektrisitet for eksport, og det ville fjerne behovet for bygging av ny kapasitet, for eksempel ved hjelp av gasskraft.

Det pekes i meldingen på betydningen av at de gjenværende petroleumsressursene forvaltes bærekraftig. Dette medlem er enig i at oljeproduksjon skal gjøres mest mulig miljøvennlig, med et minimum av belastning på naturen. Men i og med at petroleumsprodukter er en ikke-fornybar ressurs, blir det utvinning og et misbruk av begrepet å si at de skal forvaltes bærekraftig.

Når det gjelder Barentshavet er dette medlem av den oppfatning at leting og utvinning i dette sårbare området ikke skal skje.

Det pekes i meldingen på at forbruket av energi er nært knyttet til utviklingen i velstand og produksjon. Dette har tradisjonelt vært riktig. Imidlertid har også historien vist at når industriproduksjon og velstand når et visst nivå, skiller forbindelsen mellom velstandsutvikling og energiforbruket lag. Dette skyldes at mye av

velstanden tidlig er knyttet til industriproduksjon, mens den på et senere tidspunkt er mer knyttet til tjenester. Det er etter dette medlems mening viktig å være klar over at forbindelsen ikke er ubrytelig og skjebnebestemt, men i stor grad kommer an på politiske valg, ikke minst når det gjelder grad av energieffektivitet.

Det presiseres at Norge med sin store avhengighet av elektrisitet produsert ved hjelp av vannkraft er sårbar for nedbørssvingninger. Det gis i meldingen et inntrykk av at gasskraft vil kunne bidra til å redusere denne sårbarheten. Dette medlem vil i den sammenheng minne om at forpliktelsene i Kyoto-protokollen kun er et første skritt, og at det er høyst sannsynlig og ønskelig at forpliktelser om ytterligere reduksjoner vil tre i kraft i løpet av et gasskraftverks levetid.

Derfor må fokus ikke bare være på *hva slags* energiforsyning vi skal ha - men hvor høy.

Norge er i den meget heldige situasjon at nær 100 pst. av elektrisiteten produseres ved hjelp av en fornybar energikilde, nemlig vannkraft. Dette har en helt spesiell konsekvens, nemlig at energieffektivitet er å betrakte som en fornybar energikilde. Dersom Norge hadde brukt kull som elektrisitetskilde hadde situasjonen vært en helt annen: Da ville det vært mer miljøvennlig å gå over til gass enn å satse på energiøkonomisering (ENØK).

I en plan for miljøvennlig energiproduksjon i Norge bør derfor etter dette medlems mening ENØK nevnes spesielt, noe meldingen ikke gjør.

Det gjøres klart at fyringsolje vil spille en rolle på kort og mellomlang sikt, og det argumenteres med at en fleksibel bruk av fyringsolje også vil gjøre tilpasninger til tørrår lettere. Videre argumenteres det med at bruk av fyringsolje kan være med på å legge grunnlag for bruk av varmekilder (vann, fjernvarme o.l.) senere. Dette medlem vil minne om at utslipp fra fyringsolje forårsaker store lokale miljøproblemer i tillegg til å være en kilde til drivhusgasser. Forbindelsen mellom fyringsolje og vannbårne oppvarmingssystemer er ikke et argument for fortsatt bruk av fyringsolje, men for en rask overgang til bruk av fornybare kilder som varmpumper, fjernvarme og spillvarme.

Dette medlem går imot bruk av gass til elektrisitetsproduksjon, først og fremst av fire årsaker:

- i) Det er en meget ineffektiv bruk av gassen, med meget liten virkningsgrad.
- ii) Det fører til økte utslipp av CO<sub>2</sub> og gjør det vanskeligere for Norge å møte sine forpliktelser etter Kyotoprotokollen.
- iii) Gasskraft produsert i Norge fører ikke nødvendigvis til reduserte utslipp av CO<sub>2</sub> i andre land.
- iv) Det finnes gode alternativer til å gjøre Norge mindre sårbar for tørrår.

Dette kapitlet analyserer hvordan utviklingen av energibruken vil være frem mot 2020, og hvilke faktorer som kan komme til å påvirke det. En slik faktor er

Kyoto- protokollen. Men det sies ingenting om *post-Kyoto*, og sannsynlige forpliktelser etter 2012. Det er ingen grunn til å tro at dette ikke vil fortsette med stadig økte forpliktelser om reduksjoner. Dette er et viktig element som bør komme med i en analyse av utviklingen fremover mot 2020. Det poengteres også at "forbruket av elektrisitet øker mer enn tilgangen på ny kapasitet".

Dette medlem minner om at elektrisitetsforbruket ikke er skjebnebestemt, men er en konsekvens av energipolitikken, særlig av i hvilken grad det satses på alternative energikilder.

Det skrives videre at "teknologien som er i omfattende bruk mot slutten av denne perioden (i dag til 2020) vil i betydelig grad være kjent i dag". Dette medlem tror dette er en korrekt beskrivelse, men vil peke på at meget få av de teknologiene Worldwatch Institute nevner i sin rapport *Jordens Tilstand 2000* er funnet verdig i nevne i langtidspogrammet. Noen eksempler på dette er mikroturbiner, solceller, solvarme, geovarme, mikrokraftverk, brenselceller, Sterlingmotoren eller mange andre av de lovende energiteknologiene vi kjenner i dag. Det pekes i stedet på den sterke avhengigheten av vannkraft, og sårbarheten dette medfører. Men etter dette medlems oppfatning er det *nettopp* et argument for å gjøre oss mindre avhengige av vannkraft og elektrisitet.

Dette medlem registrerer at et flertall på Stortinget har åpnet for delprivatisering av Statoil, og for salg av betydelige deler av statens direkte økonomiske engasjement i oljevirksomheten. Dette gir mindre kontroll med en sentral sektor innenfor norsk økonomi, og reduserer mulighetene til å regulere olje- og gassproduksjonen i tråd med politiske mål på energiområdet eller andre områder. Dette medlem vil derfor motarbeide et videre nedsalg av statens eierinteresser i olje- og gassproduksjonen.

Komiteens medlem representanten Steinar Bastesen viser til kap. 17.6.

## 10. EN POLITIKK FOR VEKSTKRAFTIGE REGIONER

### 10.1 Sammendrag

By og land har ulike funksjoner i den nasjonale arbeidsdelingen og er gjensidig avhengig av hverandre. Regjeringens mål er å skape likeverdige levekår i alle deler av landet og å bevare hovedtrekkene i bosetningsmønsteret. Vi vil ta hele landet i bruk og utnytte de naturgitte mulighetene som finnes i landets ulike regioner.

For å sikre dette vil Regjeringen bidra til å utvikle robuste samfunn i alle deler av landet som en motkraft til sentralisering. Satsing på næringsutvikling er et sentralt element for å oppnå dette. De globale utfordringene og kravene til omstilling og nyskaping krever en samordnet satsing. Det innebærer at den samlede inn-

satsen både på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå rettes mot å utvikle konkurransedyktige og lønnsomme bedrifter og næringer med høy evne til verdiskaping. Næringsutviklingen på lokalt og regionalt nivå skal således være forankret i de nasjonale næringspolitiske målene.

Regjeringen legger vekt på næringsutvikling i de ulike regionene ut fra regionale fortrinn. Det er viktig å stimulere til vekst, nyskaping og nyetableringer i distriktsområder, ved å styrke verdiskapingsmiljøer for bedriftene og utvikling av nettverk mellom bedrifter. Regjeringen legger derfor vekt på å stimulere til samarbeid mellom bedrifter og FoU-miljø, styrking av regionale FoU-miljø og utdanningsinstitusjoner, entreprenørskap i skolen og desentralisert utdanning. På denne måten vil bedriftene være bedre rustet til å møte hyppige omstillinger. Nylig gjennomførte undersøkelser internasjonalt viser at norsk næringsliv har stor grad av evne til omstilling og nyskaping. Dette gir et godt utgangspunkt for en aktiv distriktpolitikk.

Regjeringen legger stor vekt på å utvikle og å styrke felles bo-, arbeidsmarkeds- og serviceregioner. Dette vil bidra til å øke bredden i tjenestetilbudet og arbeidsmarkedet. Regjeringen vil samtidig følge opp og videreutvikle en egen satsing mot områder med stor avstand til sentra og nedgang i folketall.

Statlig virksomhet har positiv betydning for distriktene og bidrar til et variert arbeidsmarked der de er lokalisert. Lokalisering av statlig virksomhet har også betydning for publikumsrettede tjenestetilbud. Regjeringen vil derfor føre en bevisst statlig lokaliseringpolitikk både når det gjelder fordeling av arbeidsplasser og tilgang på tjenester. Det vil særlig bli fokusert på desentralisering av eksisterende oppgaver og funksjoner. Ved etablering av nye statlige virksomheter legger Regjeringen til grunn at de normalt skal lokaliseres utenfor det sentrale østlandsområdet. Unntak fra dette prinsippet skal begrunnes særskilt.

Regjeringen legger vekt på å utnytte mulighetene innenfor informasjons- og kommunikasjonsteknologi til å redusere avstandsulempen og utvikle desentrale løsninger innenfor både offentlig og privat virksomhet. Regjeringen vil understreke betydningen av kultur, trivsel og deltakelse som grunnlag for lokal tilhørighet og identitet. Ikke minst for kvinner og ungdom kan dette være avgjørende faktorer for bosetting eller tilbakeflytting.

Regjeringen ser det som en utfordring å bidra til en positiv utvikling i storbyene. I storbyene finner vi etter norsk målestokk store ulikheter i levekår. Regjeringen vil arbeide for en rettferdig fordeling av velferd, en solidarisk boligpolitikk, og tiltak for å løse kollektive utfordringer som transport og bærekraftig bymiljø. Storbyene må også selv ta ansvar for en helhetlig levekårspolitikk og samordne kommunal innsats, bruke statlige virkemidler og sikre en prioritering av bydeler med store utfordringer.

Regjeringen vil styrke fylkeskommunenes/regionenes og kommunenes muligheter og ansvar for å utøve

en regional utviklingsrolle. Det legges stor vekt på at statlige organer gis frihet til å finne gode lokale løsninger på utfordringer i regionen i samarbeid med kommuner, fylkeskommuner og næringslivet.

Innenfor ulike politikkområder innebærer distriktpolitisk begrunnede ordninger og statlig politikk av betydning for regional utvikling betydelig innsats av ressurser. Det er derfor viktig å sammenholde og vurdere de ulike virkemidlene, med sikte på best mulig effekt samlet i forhold til målene for distrikts- og regionalpolitikken.

Landbruket har ved siden av å produsere mat og skogsprodukter, betydning for realisering av distriktpolitiske, miljøpolitiske og matvaresikkerhetsmessige mål. Matvaresektoren står overfor store utfordringer, ikke minst som følge av internasjonale forhandlinger, internasjonal markedsutvikling og endrede forbrukerkrav. Importvernet og omfanget av støtteordninger er tema i de pågående WTO-forhandlingene om landbruk. Forhandlingsrunden i WTO har betydelige reduksjoner i støtte- og vernetiltak som langsiktig mål. Det skal samtidig tas hensyn til blant annet ikke-handelsmessige forhold. For norsk jordbruk og matindustri vil utviklingen framover kreve betydelige tilpasninger dersom produksjonen skal kunne utvikles videre i tråd med overordnede mål for nærings- og distriktpolitikken.

Samtidig viser den senere tids utvikling i Europa når det gjelder kugalskap og munn- og klovsyke hva en for sterk fokus på stordrift og effektiv landbruksdrift kan føre til. Europeisk landbruk må i tiden som kommer i større grad vektlegge god økologi, ikke minst for å gjenvinne forbrukernes tillit til europeisk matproduksjon. Norge har i så måte et godt utgangspunkt.

Regjeringen mener at både landbruksnæringen og samfunnet er tjent med en gradvis og langsiktig omstillingsprosess, der nødvendige tiltak gjennomføres i god tid slik at en unngår en situasjon med raske og dramatiske kursendringer i framtiden. Satsingen på tiltak i landbrukspolitikken som kan bidra til økt konkurranse i hele verdikjeden, nyskaping og lavere kostnads- og overføringsnivå vil derfor videreføres. Dette krever strukturendringer både i jordbruket og næringsmiddelindustrien. Uten tiltak som prioriterer bønder som henter en vesentlig del av sysselsetting og inntekt fra gården, vil det langsiktige grunnlaget for næringen falle bort.

En økt satsing på økologisk landbruk vil være en viktig del av Regjeringens politikk. Regjeringen vil også videreføre og øke satsingen som nå skjer i tilknytning til verdiskapingsprogrammet for norsk matproduksjon. Økt mangfold i produksjonen av mat er viktig.

Fiskeri- og havbruksnæringen har de senere årene utviklet seg betydelig, og eksporten har økt kraftig. Næringen har særlig betydning for verdiskaping og bosetting langs store deler av kysten. Regjeringen legger opp til et nært samarbeid med Russland, Island og EU om forvaltningen av de marine ressursene i våre nære havområder. Utviklingen i oppdrettsnæringen har

bidratt betydelig til livsgrunnlaget langs kysten. En systematisk satsing på forskning og utvikling har vært viktig for å videreføre dette. Gjennom markedsorientering og økt verdiskaping skal næringen bidra til gode arbeidsplasser og bosetting langs kysten. Regjeringens fiskeripolitikk skal legge til rette for en lønnsom og bærekraftig utvikling av næringen. Norge har fortrinn innenfor fiskeri og havbruk gjennom naturgitte rammebetingelser og tilgang på arbeidskraft med høy kompetanse og erfaring. Det er store muligheter for ytterligere verdiskaping basert på marine ressurser. Regjeringen vil målrette FoU-innsatsen for å utvikle næringen og øke verdiskapingen.

I videreutviklingen av verdikjedene i landbruks- og fiskerinæringen vil Regjeringen legge vekt på å utnytte regionale fortrinn for å øke lønnsomheten i næringene, og dermed bidra til å bevare hovedtrekkene i bosettingsmønsteret i kyst- og landbruksområder.

### 10.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til kapittel 10 i Regjeringens Langtidsprogram 2002-2005.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener at det er viktig å legge til rette for lønnsom næringsutvikling i alle deler av landet. En politikk for nyskaping og vekst kombinert med gode rammevilkår skal sikre dette. Disse medlemmer er enig at det skal legges vekt på å utforme rammebetingelsene slik at næringsmiljøer som er veletablerte og sterke i Norge, som fiskeri og havbruk, olje og gass og maritime næringer skal kunne utvikle seg. I tillegg vil informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) bli vektlagt, fordi denne sektoren har så stor betydning for utviklingen av økonomien.

Disse medlemmer slutter seg til ønsket om å bevare hovedtrekkene i bosettingsmønsteret og å skape likeverdige levekår i alle deler av landet. Næringsutvikling, infrastruktur og gode velferdstilbud er nøkkelord. IKT må tas i bruk for å redusere avstandsulemper og utvikle desentrale løsninger. Bredbånd må bygges ut i alle deler av landet. Disse medlemmer er enig med Regjeringen i at nye statlige virksomheter normalt skal lokaliseres utenfor sentrale områder. Samtidig er det viktig å legge vekt på kultur, trivsel og deltakelse i utformingen av distriktpolitikken.

Landbruket bidrar ved siden av å produsere mat blant annet til å styrke distriktene. Matvaresektoren står overfor store utfordringer, blant annet som følge av internasjonale forhandlinger, internasjonal markedsutvikling og endrede forbrukerkrav. Disse medlemmer mener at landbruksnæringen og samfunnet er tjent med en gradvis og langsiktig omstillingsprosess. Disse medlemmer mener videre at satsing på tiltak i landbruket som kan bidra til økt konkurranse i hele verdikjeden, nyskaping og lavere kostnader skal videreføres, og at det skal satses på økologisk landbruk. Disse medlemmer er enig i at landbruket bør bli mer forbrukerrettet, og at fokuset derfor i større

grad bør settes på produktutvikling, etikk i produksjonen, kvalitet og akseptable priser.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til sine merknader under kap. 17.2.7.

Disse medlemmer mener Regjeringens distriktpolitiske satsing er for passiv. Det er en viktig målsetting for sentrumspartiene å sikre at folk kan bo der de selv ønsker. Det forutsetter at tjenestetilbudet i distriktene opprettholdes. Dette er viktig for å kunne realisere viktige samfunns mål knyttet til ressursutnyttelse, miljø, velferd og trivsel.

Disse medlemmer vil vise til den store verdiskaping distriktene bidrar med. Disse medlemmer vil sikre Norge handlefrihet til å føre en aktiv distriktpolitikk. Lovverket skal fremme lokalt eierskap, og større del av verdiene som blir skapt skal komme lokalsamfunnet til gode.

Utbygging av infrastruktur er avgjørende for utvikling av framtidens næringsliv. Der markedet ikke løser dette, må det offentlige medvirke til at bredbånd bygges ut til hele landet. Sammen med en bevisst satsing på samferdsel vil det bidra til å redusere avstandskostnadene.

Ny teknologi og økt satsing på forskning og utvikling, der de regionale forskingsmiljøene samarbeider tett med lokalt næringsliv, blir viktige pilarer for nyskaping - spesielt innenfor fiskeri og havbruk. Sentrumsregjeringens satsing på næringshager har vist gode resultat, og må videreutvikles i regi av SIVA.

Landbruket har vært, og er, et viktig grunnlag for bosetting i bygde-Norge, i tillegg til å produsere mat av høy kvalitet.

Disse medlemmer vil videreutvikle småskala-landbruket gjennom å gi inntektsmuligheter som sikrer rekrutteringa til næringa. Den siste tids hendelser i Europa har vist at produksjon av mat krever en jordbrukspolitikk tufta på langsiktig tenking og en økologisk forsvarlig ressursforvaltning mer enn kortsiktig profitt.

Disse medlemmer er fornøyd med at Regjeringen så klart understreker målsettingen om at all mat som omsettes i Norge skal være trygg og at det er myndighetenes oppgave å påse at dette er tilfelle. Samtidig slår imidlertid Regjeringen fast at det er et mål å redusere matprisene og overføringene til norsk jordbruk.

Disse medlemmer viser til at ledende politikere i EU nå har tatt til orde for en omlegging av landbrukspolitikken, der fokuset på lavest mulig pris blir erstattet med fokus på god og sunn mat. Disse medlemmer mener at det også i Norge er nødvendig å føre en landbrukspolitikk der en innser at det vil medføre kostnader å produsere trygg mat.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at Høyre har en annen distriktpolitikk enn Regjeringen. Regjeringen fortsetter en distriktpolitikk med sterk vektlegging av selektiv næringsstøtte og støtte-

programmer i offentlig regi. Erfaringene viser at dette ikke er tiltak som fører til at de distriktpolitiske målsettingene blir oppnådd. Skal en oppnå en positiv utvikling innen bosetting og sysselsetting må en vektlegge andre tiltak innen distriktpolitikken.

Høyre prioriterer i sin distriktpolitikk økte bevilgninger til veinvesteringer, mer ressurser til forskning og utdanning, og bedre rammevilkår for små og mellomstore bedrifter. Høyres satsinger på disse områdene finansieres ved å redusere bevilgningene til direkte subsidier til utvalgte bedrifter, næringer og geografiske områder. Et lønnsomt næringsliv er fundamentet for all annen samfunnsaktivitet, det gjelder ikke minst i distriktene. Dette er den eneste oppskriften for å oppnå et levedyktig og mangfoldig Distrikts-Norge.

Disse medlemmer vil understreke at det også må være grenser for politikk i forhold til utvikling av regioner og distrikter. Regjeringen legger blant annet til grunn en overdreven tro på fylkeskommunen og fylkeskommunale planer for å oppnå en mer positiv utvikling i distriktene.

Disse medlemmer vil vise til at Regjeringen Stoltenberg i sitt budsjettforslag for 2001 fremmet en rekke distriktsfiendtlige forslag. Dessverre vedtok Arbeiderpartiet og sentrumspartiene i budsjettforliket for 2001 forslag som rammer næringslivet i distriktene sterkt. Innstramningene i avskrivningsreglene er et eksempel. Et annet er økningen i elavgiften som rammer næringslivet i Distrikts-Norge.

Disse medlemmer viser til kap. 6 for omtale av Høyres skatte- og avgiftspolitikken.

Disse medlemmer vil understreke viktigheten av at distriktskommunene får økonomisk gevinst ved å legge til rette for næringsutvikling. Overføringen av hele selskapsskatten til staten har fratatt distriktskommunene viktige incentiver for å styrke sysselsettingen og bosettingen. Høyre har derfor nylig fremmet forslag - Dokument nr. 8:88 (2000-2001) - om å tilbakeføre deler av selskapsskatten til kommunene.

Disse medlemmer vil påpeke at deler av Distrikts-Norge lider under mangel på arbeidskraft. Arbeidskraftmangelen fører til at distrikter som sliter med å holde oppe folketallet ikke klarer å utvikle næringer og bedrifter som kan snu den negative utviklingen. Sjømatproduksjon er et eksempel på en næring med stort vekstpotensial i distriktene som ikke får utnyttet sitt potensiale på grunn av mangelen på arbeidskraft. Også reiselivet lider under mangelen på arbeidskraft og dette bidrar til å undergrave den årelange satsingen på reiseliv som en viktig vekstnæring i distriktene. Det er derfor beklagelig at stortingsflertallet ikke fulgte opp Høyres forslag i Dokument nr. 8:4 (2000-2001) - om å bedre tilgangen på arbeidskraft.

Disse medlemmer vil understreke at Høyres samferdselspolitiske målsetting om at alle deler av landet skal ha en moderne infrastruktur. Innen geografiske områder der det ikke er kommersielt grunnlag for moderne transporttjenester, er det en offentlig oppgave å bidra til at tjenestene likevel etableres.

Disse medlemmer understreker den avgjørende betydningen en godt utbygget infrastruktur innen samferdselssektoren har for sysselsetting og bosetting i distriktene. Med lange avstander og spredt bosetting er Norge som nasjon avhengig av et godt transporttilbud.

Det må videre være en hovedoppgave å legge de transportpolitiske forutsetningene slik til rette at det eksisterende næringsliv fortsatt skal finne det mulig å drive sin virksomhet i eller ut fra Norge. Samtidig må infrastrukturen stimulere til nyetableringer i Norge. I en internasjonal sammenligning av lokaliseringsfaktorer kommer Norge relativt dårlig ut, med lave investeringer i samferdsel i forhold til BNP. Et svært høyt avgiftsnivå på transport svekker vår posisjon ytterligere.

Disse medlemmer mener at et godt transporttilbud også er en forutsetning for å skape fungerende arbeidsmarkedsregioner. Mange distriktsregioner sliter med å få nok arbeidskraft og kompetent arbeidskraft. Et godt transporttilbud øker mobiliteten til arbeidstakerne og styrker verdiskapningen og bosettingen i distriktene. Større mobilitet gjøre det også enklere for begge i et parforhold å finne interessante jobber i alle deler av landet. Særlig viktig er det at dette kan gjøre det enklere å få kvinner til å bosette seg i distriktene.

Disse medlemmer vil peke på at transporten rammes av et avgiftsnivå som ligger høyere enn gjennomsnittet i de land vi konkurrerer med. Det fører til at norske bedrifter har høyere logistikkostnader enn de land vi konkurrerer med. Derfor foreslo Høyre i statsbudsjettet for 2001 å gå lenger i reduksjonen av drivstoffavgiftene enn det Regjeringen la opp til.

Et annet avgiftsproblem som rammer distriktene er de høye avgiften på flytrafikk. På grunn av de lange avstandene er luftfarten av avgjørende betydning for distriktene. Det høye avgiftsnivået undergraver blant annet Luftfartsverkets muligheter til å vedlikeholde, oppgradere og bygge ut flyplasser. Bedres ikke Luftfartsverkets økonomi vil en del flyplasser på sikt være truet av nedleggelse. Høyre var imot innføringen av passasjeravgiften som er en ren fiskalavgift og har foreslått at den skal avvikles, men har ikke oppnådd flertall for det. Høyre vil arbeide videre for å fjerne passasjeravgiften.

Disse medlemmer har merket seg at det sjelden mangler verbal støtte når det gjelder å satse på utbygging av transporttilbudet i Distrikts-Norge. Derimot mangler stortingsflertallet vilje til å prioritere disse tiltakene i de årlige budsjettproposisjonene. Dårlig standard på infrastrukturen, lange avstander til viktige markeder og høye transportavgifter gir næringslivet i distriktene transportkostnader som truer sysselsettingen og bosettingen.

Disse medlemmer er skuffet over neglisjeringsen av transport og infrastruktur i Langtidsprogrammet. Spørsmålet er knapt omtalt og føyer seg inn i rekken av Arbeiderpartiets nedprioriteringer av samferdselssektoren, senest anskueliggjort ved behandlingen av Nasjonal transportplan.

Ved behandlingen av Nasjonal transportplan foreslo Høyre en betydelig økning i bevilgningene til samferdselsformål. Høyre foreslo blant annet å øke bevilgningen til riksveginvesteringer med 7 mrd. kroner og bevilgningen til kystforvaltningen med 750 mill. kroner i perioden 2002-2011. Dette er nødvendig for å redusere etterslepet og oppnå den nødvendige kvalitetshevingen på infrastrukturen. Dessverre sluttet ikke stortingsflertallet opp om disse nødvendige påplussningene.

Disse medlemmer viser til at det lenge har vært en klar trend at innbyggerne flytter fra spredtbygde strøk til regionale sentra eller byer. I dag bor 1 av befolkningen i byer eller tettsteder. Det er stadig flere som aktivt velger å bo i byer på grunn av de tilbud, eller kombinasjoner av tilbud, som bare er mulig der mange mennesker er samlet. Årsakene til denne utviklingen er sammensatt. Familie- og livssituasjon, kombinert med mulighetene for arbeid, er viktige faktorer. Utviklingen er drevet av ønsker om en livsstil preget av valgfrihet, mangfoldige arbeids- og utdanningsmuligheter, et variert kulturtilbud og større variasjon i livsstil, familieorganisering, fritids- og rekreasjonsmuligheter. Dette stiller igjen nye krav til offentlige tilbud og offentlig regulering, slik at befolkningens ønsker om fleksibilitet gjenspeiles.

Denne utviklingen er ikke isolert til de største byene, men finner sted over hele landet i regionale sentra, lokale tettsteder og forstedene til de største byene. Gjennom nye kommunikasjonsmuligheter og bedret samferdsel er landet blitt knyttet tettere sammen, samtidig som impulser fra omverdenen når ut til alle. Mange av de samme behov og trender gjør seg gjeldende over hele landet, og stiller nye krav til politikken.

Urbaniseringen skaper både muligheter og utfordringer. Byfortetning og tettstedsutvikling gir andre transportbehov og økonomiserer med arealressurser. Samtidig oppstår nye utfordringer med å sikre et rent miljø der mennesker bor tett, og å unngå at folk kaster bort sin tid i kø. Store byer gir mange valgmuligheter for innbyggerne, blant annet når det gjelder arbeid og fritidsaktiviteter, men det oppstår dessverre også særskilte problemer knyttet til kriminalitet, rusmisbruk og andre sosiale problemer. Disse medlemmer vil vise at Stortinget i Budsjett-innst. S. nr. 5 (2000-2001) vedtok Høyres forslag om å utrede kriterier for kriminalitet, rusmisbruk og andre sosiale problemer slik at disse forhold kan legges inn i overføringssystemet til kommunene.

Det er viktig å legge til rette for bosetting i hele landet for å sikre et størst mulig mangfold og reelle valgmuligheter. Dette oppnås best ved å stimulere de lokale og regionale sentra. Det offentlige må respektere befolkningens valg og tilpasse politikken til de endringer vi ser i befolkningsstrukturen og folks ønsker.

Disse medlemmer mener at byenes spesielle muligheter og utfordringer må tas hensyn til på en bedre måte enn i dag. Ved siden av vekstfremmende

distriktpolitikk må det også være rom for en aktiv og positiv storbypolitikk. Det innebærer at det tas hensyn til de spesielle problemer storbyene har knyttet til kriminalitet, rusmisbruk og sosialklienter. Videre må det tas høyde for at bolig-, tomte- og byggekostnadene er høyere i mange byområdene enn andre steder i landet, både når det gjelder tildeling av midler til for eksempel idrettsanlegg og ordninger for boligsubsidier.

Disse medlemmer mener at norsk landbruk skal gi forbrukerne kvalitetsprodukter til konkurransedyktige priser, utnytte nye markedsmuligheter og bevare kulturlandskapet. Eiendomsretten og råderetten i landbruket må vernes. Bonden, og ikke myndighetene, er best skikket til å bestemme hvordan driften på det enkelte bruk bør innrettes. Høyre vil derfor liberalisere reglene for omsetning av landbrukseiendommer.

Disse medlemmer vil vise til at konkurranse innen foredlings- og omsetningsleddene er viktig for å oppnå lavere priser, økt mangfold, lønnsomhet og kvalitet. Økt konkurranse om råstoffet er også til gunst for produsentene. Høyre vil derfor sikre uavhengige produsenter konkurransedyktige rammebetingelser og gjøre konkurranselovgivningen gjeldende for omsetningsleddet. De årlige jordbruksforhandlingene bør samtidig utvikles. Disse medlemmer legger vekt på at det etableres en praktisk og rettferdig markedsordning for melk.

Jordbruket er tillagt et betydelig ansvar for bosetting, biologisk mangfold og bevaring av kulturlandskapet. Disse medlemmer mener at det offentlige bør betale for disse offentlige godene, mens inntektene fra den løpende matproduksjonen må i større grad komme fra markedet. Høyre vil derfor at de offentlige tilskuddene til jordbruket gjøres mer produksjonsnøytrale bl.a. gjennom arealstøtte. Tilskuddsordningene bør endres slik at innsats og initiativ belønnes enten gårdsbruket er stort eller lite.

Disse medlemmer mener at landbrukspolitikken må utformes slik at den samlede støtten til landbruket kan reduseres. For å sikre forbrukerne lave matvarerpriser mener Høyre at importvernet og markedsreguleringen bør nedtrappes.

Disse medlemmer vil understreke at for norsk landbruk bør produksjon av trygg og ren mat betraktes og utnyttes som et konkurransefortrinn. Det bør være et system for merking av matvarer hvor forbrukerne informeres om hvor varen er produsert og hvilke tilsetningsstoffer den inneholder.

Disse medlemmer vil vise til at utmarksressursene representerer et betydelig verdiskapingspotensial. Høyre vil trygge grunneiernes rettigheter til jakt og fiske, mineralforekomster og skogressurser. For å styrke økonomien i skogbruket vil Høyre selge statens produktive skogeiendommer. For å opprettholde og styrke den samlede verdiskapingen i skognæringen må skogbruket få konkurransedyktige rammebetingelser.

Disse medlemmer legger til grunn at fiskeripolitikken skal baseres på en bærekraftig fiskeriforvaltning der hensynet til både fiskeribestandene og

næringsutøverne ivaretas. En lønnsom fiskerinæring er et viktig grunnlag for verdiskaping og sysselsetting langs kysten. For å øke lønnsomheten vil Høyre arbeide for færre reguleringer, mer markedstilpassede produkter og bedre internasjonal markedsadgang. Høyre mener flest mulig bør ha anledning til å satse på fiskeryrket og bli eier eller medeier av eget fartøy. Det vil bidra til at inntektene fra fiskerinæringen reinvesteres i kystsamfunnene.

Disse medlemmer mener Norge i de kommende forhandlingene i Verdens Handelsorganisasjon vil prioritere en friere verdenshandel med fiskeprodukter.

Disse medlemmer mener at enhetskvoter eller andre sammenslåingsordninger bør innføres for alle regulerte fiskerier. Slike ordninger vil gjøre det mulig å slå sammen kvoterettighetene og fiske kvotene med færre fiskefartøyer. På denne måten gis det mulighet for en fortløpende kapasitetstilpassing. Disse medlemmer vil understreke de miljømessige gevinstene en kapasitetstilpassing kan gi. Av hensyn til forutsigbarheten i næringen er det viktig at kriteriene for fordelingen av kvoter mellom de enkelte fartøygruppene ligger fast. Dagens stivbeinte kvote- og rettighets-system gjør det ofte vanskelig for unge fiskere å starte for seg selv. Disse medlemmer ønsker å sette av rekrutteringskvoter slik at unge mennesker får mulighet til å etablere seg.

Disse medlemmer mener at for å sikre mangfold og en dynamisk utvikling av fiskerinæringen er det viktig at eierskapet til den norske fiskeflåten er spredt. For stor eierkonsentrasjon kan bli en trussel mot den frie konkurransen om råstoffet. Høyre mener deltakerloven må liberaliseres slik at det i større grad blir anledning for andre enn fiskere å investere i fiskeflåten. Dette vil styrke fiskeindustriens muligheter til å eie fiskefartøy, samtidig som fiskerne i større grad får anledning til å innhente ekstern kapital.

Disse medlemmer ønsker en friere førstehåndsomsetning av fangsten mellom kjøper og selger. Det vil sikre at råstoffet kan selges dit det gir størst lønnsomhet. Utviklingen av fiskeindustrien er avhengig av en stabil tilgang på råvarer for å tilfredsstille eksportmarkedenes stadig strengere krav til forsyningssikkerhet og høyt bearbejdede produkter. Det må derfor være mulig å inngå langsiktige leveringsavtaler mellom kjøper og selger uten at disse kan settes til side av salgslagene. Fiskere med svak lokal markedsstilling må fortsatt sikres mot manglende konkurranse på mottakssiden.

Disse medlemmer viser til at havbruksnæringen er en av våre viktigste næringer. Utviklingen innen bioteknologi, havbeite og oppdrett av marine arter gir samtidig næringen større fremtidsmuligheter. Bedre markedsadgang er en forutsetning for å utnytte dette. For å utnytte markedsmulighetene vil Høyre føre en aktiv frihandelspolitikk hvor fiskeprodukter prioriteres.

Disse medlemmer viser til at oppdrettsnæringen er hemmet av et stivbeint lov- og regelverk. Opp-

drett av fisk og skalldyr er avhengig av offentlig konsesjon. Dette hindrer nyetablering og vekst i næringen. Disse medlemmer vil i utgangspunktet innføre full etableringsfrihet i næringen, innenfor de grensene som miljøhensyn setter. Det skal fortsatt stilles krav til kompetanse og dyrehelse. Inntil markedsadgangen til EU er sikret, kan likevel enkelte produksjonsbegrensninger for laks være nødvendige. Disse medlemmer legger vekt på at lokale og regionale kystverneplaner utformes slik at de ikke hindrer utviklingen av havbruksnæringen.

Disse medlemmer vil for øvrig vise til Høyres merknader til St.meld. nr. 34 (2000-2001) - Om distrikts- og regionalpolitikken, som ligger til behandling i Stortinget.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sine merknader under kap. 17.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil understreke at distriktpolitiske hensyn må inn i vurderingen av alle saker. Kommuneøkonomi, en moderne utdannings- og forskningspolitikk og differensiert arbeidsgiveravgift er bærebjelker i norsk distriktpolitikk. Et godt og likeverdig velferdstilbud i hele landet forutsetter en sterk offentlig sektor og en sterk kommuneøkonomi. En svekket kommuneøkonomi river grunnlaget bort for annen satsing. Gode offentlige tjenester er en forutsetning for å få til ny næringsetablering. Desentralisering av makt, og reell utflytting av beslutninger er nødvendig for å få dette til.

Dette medlem vil peke på at Sosialistisk Venstreparti har gått imot Regjeringens forslag til kutt i bevilgningene til næringssetning i distriktene. Desentralisering av makt og økonomiske virkemidler er helt nødvendig for å styrke det lokale selvstyre. Samordning på statlig nivå vil aldri gi rom for lokale valg og tilpasninger.

Dette medlem vil vise til sine merknader i tidligere budsjettinnstillinger, og til forslag i forbindelse med distriktpolitisk redegjørelse i 1998 og 1999 om å desentralisere deler av SND, og desentralisere myndighet til fylker og kommuner på områder som arbeidsmarked, samferdsel og næringsutvikling.

Dette medlem vil understreke at i den næringsstrategien som skal danne grunnlaget for et livskraftig næringsliv i fremtiden må utdanning, skole og forskning være sentralt.

Dette vil legge til rette for at næringslivet, både det offentlige og det private, har rammebetingelser som stimulerer til nyskaping. Dette medlem er også opptatt av at Staten utvikler en ny, fremtidsrettet eierstrategi med industriell kompetanse. Staten har nå et passivt eierskap uten langsiktige målsetninger. Nasjonens midler må forvaltes på en bedre organisert, mer effektiv og langsiktig måte. I tillegg må fellesskapets verdier forvaltes på en måte som ikke er i strid med miljø og sosiale rettigheter.

Dette medlem har gått inn for 0-sats for merverdiavgift for kollektivtransport, overnatting og reisebyråer, med fradragmulighet for inngående merverdiavgift. Sammen med Sosialistisk Venstrepartis øvrige satsing på kollektivtransporten og geografisk differensiert årsavgift på bil betyr dette reduserte transportkostnader gjennom billigere persontransport og reduserte trafikkproblemer, og en betydelig lettelse for viktige distriktsnæringer. Dette medlem avviser auksjon av fiskeoppdrettskonsesjoner. Dette gir mulighet for i stedet å bruke penger på forskning og utvikling i havbruksnæringen.

Det er behov for en langt bedre regional samordning av næringsutvikling, ressursforvaltning, samferdsel, boligbygging og utvikling av offentlige tjenester. Storbyene, og særlig Oslo, har problemer med overbelastede trafikksystemer og boligmangel. Distriktene trues av fraflytting og arbeidsledighet. Dette medlem mener fylkeskommunene må ha regional planlegging som en sentral oppgave, og bli gitt virkemidler og myndighet slik at de i langt større grad enn i dag kan sette planlagte tiltak og politikk ut i livet.

For å utvikle muligheten for et yrkesliv i distriktene er det nødvendig å tilbakeføre en større andel av verdiene som blir skapt i distrikta. Eksempler på slike er bevilgninger til kystverket, desentralisering av offentlige arbeidsplasser og styrking av offentlig service generelt i distriktene.

Differensiert arbeidsgiveravgift er en bærebjelke i distriktpolitikken med et volum på ca. 7 mrd. kroner i direkte bedriftsstøtte. Ordningen er kun godkjent av EU til 2003. Dette medlem vil beholde geografisk differensiering og volumet på støtten bedriftene får. Arbeidsgiveravgiften bør reduseres i kombinasjon med økte miljøavgifter.

Nærbutikken er i mange utkantområder svært viktig for at folk blir boende og har en god livskvalitet. I lokalsamfunn med store avstander til offentlige servicetilbud, ønsker dette medlem at nærbutikken skal stimuleres til å etablere offentlige servicetilbud i butikken med for eksempel post, bibliotek, og andre tjenester.

Dette medlem vil peke på at flest mulig av de distriktpolitisk virkemidlene må legges som helhetlige bevilgningsrammer som kommuner og fylkeskommuner kan disponere mye friere enn i dag, ut fra lokalt vedtatte planer og behov.

Landbrukets oppgave er å forsyne egen befolkning med mat som naturlig kan produseres her, og bidra til å ivareta egen matvaresikkerhet. Et sterkt landbruk forutsetter at bondens arbeidsvilkår sikres. Særlig avgjørende er dette for å sikre rekruttering. Gjennom overføringer, markeds- og prisregulering må bønder i Norge sikres et forsvarlig inntektsnivå. Et sterkt landbruk er viktig for bosettingen i distriktene, og dette medlem vil arbeide imot en ytterligere nedbygging av det norske landbruket. Mangel på ferie og fritid og manglende lønnsomhet gjør at mange unge er usikre på om de vil overta gårdsbruk. Sosialistisk Venstreparti

vil derfor stimulere til sterkere samarbeid mellom gårdsbruk for å sikre nødvendig rekruttering til næringa.

Dette medlem vil at landbruket skal utvikles i miljøvennlig retning. Det økologiske landbruket må fungere som en veiviser, og ikke isoleres som en nisje-produksjon for særlig interesserte bønder og forbrukere. På denne måten vil det økologiske landbruket kunne bli en kunnskapsbase og en ressurs for hele landbruket. Utvalget av økologiske matvarer som tilbys forbrukere i Norge er for lite til å gi forbrukerne noen reell valgmulighet. En stor del av den økologisk produserte maten blir ikke solgt og markedsført som økologisk mat. Markedsføring og distribusjon av økologiske produkter må forbedres i Norge.

Dette medlem vil understreke vårt ansvar for en langsiktig ressursforvaltning. Det er grunn for sterk bekymring for den kvotepolitikk som føres bl.a. i den norsk-russiske forvaltning av torskebestanden. Fiskepolitikken må ta sikte på en bærekraftig høsting ved å prioritere fangstmåter som begrenser uttaket av småfisk, og viser til at i torskefisket de siste år er uttaket av fisk under 2,5 kg mellom 80-90 pst. for redskapstyper som ringnot og trål. Det er ikke en bærekraftig høsting av ressursen.

Dette medlem viser til at overkapasitet i fiskeflåten er et resultat av en forfeila fiskeripolitikk, hvor det er blitt tilrettelagt for kapasitetsutvidelse på havfiskeflåta. Dette er den flåtetype som har de minst bærekraftige fangstmetoder. For å legge grunnlaget for langsiktig bærekraftig ressursforvaltning må vi bruke harde tiltak mot fiskejuks og rovfiske, vi må bygge ned havfiskeflåten - spesielt ombordproduksjonen - og følge opp konsesjonsvilkårene.

Fiske og havbruk vil være en viktig næring i framtida, og derfor er infrastruktur som kan rask og presis tilgang til markedet viktig.

Komiteens medlem representanten Steinar Bastesen viser til kap. 17.6.

## 11. RETTFERDIG FORDELING OG UTJEVNING AV LEVEKÅR

### 11.1 Sammendrag

Regjeringens mål er en rettferdig fordeling av inntekt og gode levekår for alle. Levekår omfatter en rekke forhold som er viktige for den enkeltes velferd, blant annet arbeid, helse, bolig, utdanning og inntekt. Fordelingen av goder påvirker den enkeltes velferd direkte, men også gjennom virkningen på samfunnet som helhet. En relativt jevn fordeling styrker det sosiale samholdet og reduserer den sosiale spenningen.

Regjeringens fordelingspolitikk skal bidra til at samfunnets samlede velferd fordeles på en jevn og rettferdig måte. En effektiv fordelingspolitikk omfatter derfor tiltak på en rekke områder: Det offentlige utdanningsystemet med en felles grunnskole for alle

og omfattende studiefinansieringsordninger legger til rette for lik rett til utdanning uavhengig av sosial bakgrunn, inntekt eller andre individuelle forhold. En aktiv arbeidsmarkedspolitikk påvirker fordelingen av arbeid og lønn, og trygde- og skattepolitikken påvirker inntektsfordelingen.

Behovet for velferdstjenester varierer fra person til person og gjennom livsløpet. Et viktig fordelingspolitisk mål for Regjeringen er at alle som har behov for det skal ha tilgang på grunnleggende velferdstjenester, og at ingen skal utelukkes på grunn av egen økonomisk situasjon. For å oppnå dette mener Regjeringen det er nødvendig med et godt utbygd offentlig tjenestetilbud for eksempel innen helse- og omsorgssektoren.

Regjeringen legger fram en handlingsplan for sosial og økonomisk trygghet for å løfte mindretallet, jf. kapittel 11.4 i meldingen. Regjeringen vil med de foreslåtte tiltakene gi de vanskeligst stilte i samfunnet et løft, og ønsker særlig å bedre situasjonen for grupper som har lav inntekt og levekårsproblemer over tid. Tiltak rettet mot å bedre arbeidsmarkedstilknytningen og boligproblemene til de vanskeligst stilte, samt tiltak rettet mot grupper uten inntektssikring i folketrygden, vil bli prioritert. Regjeringen er spesielt opptatt av å bedre oppvekstvilkårene for barn som vokser opp i familier med lav inntekt.

En jevn inntektsfordeling er en forutsetning for jevne levekår. Lønn er den dominerende inntektskomponenten i husholdningene. Lønnsforskjellene i Norge er lave sammenlignet med andre land. Et fellestrekk ved de fleste som forblir i lavinnteksgruppen over tid er at de mangler en stabil tilknytning til arbeidsmarkedet. Regjeringen vil derfor arbeide for at så mange som mulig får innpass i arbeidslivet. Det skal være lønnsomt og attraktivt for den enkelte å bidra til verdiskapingen i samfunnet.

Regjeringen vil føre en politikk som motiverer til arbeid framfor trygd. Den økende tendensen til langtidssykemelding og uføretrygding må snus. Trygdesystemet må være fleksibelt og tilpasset den enkeltes behov, og det må utformes slik at det støtter opp under og fremmer enkeltpersoners deltakelse i arbeidsmarkedet.

Regjeringen ønsker mer fleksible løsninger for kombinasjon av arbeid og uførepensjon.

Regjeringen har iverksatt tiltak for å begrense tilgangen til folketrygdens uførepensjonsordning, blant annet ved å skjerpe kravet til at attføring skal prøves før uførepensjon kan bli vurdert. Regjeringen vil videre, som et straktiltak, styrke innsatsen for at flere uførepensjonister skal vende tilbake til arbeidslivet, på hel- eller deltid, blant annet ved å etablere nettverksprosjekter for reaktivisering av uførepensjonister.

For å legge til rette for at flere funksjonshemmede skal kunne delta i arbeidslivet, vil Regjeringen, som et annet straktiltak, prøve ut ordninger som skal sikre dekning av transportutgifter til arbeids- og utdanningsreiser for funksjonshemmede som ikke kan benytte egentransport eller offentlige kommunikasjonsmidler.

For å styrke arbeidsgivernes motivasjon til å ansette personer som ikke har full arbeidsevne, er det igangsatt et forsøk med lønnstilskudd av lengre varighet til arbeidsgivere som ansetter personer med varierende yteevne over tid på grunn av kroniske lidelser. Regjeringen vil vurdere en opptrapping av tiltak i lys av erfaringene som innhentes.

Regjeringen mener sosialhjelpen skal være en midlertidig ytelse, og at det raskest mulig må settes inn aktive tiltak slik at sosialhjelpsmottakere kan få utdanning eller komme i arbeid. Regjeringen har iverksatt forsøk med et mer helhetlig kommunalt ansvar for arbeids- og aktiviseringstiltak for langtidsmottagere av sosialhjelp. Regjeringen vil dessuten videreføre og styrke innsatsen for å få arbeidsledig ungdom i arbeid.

Regjeringen mener det er spesielt viktig å skape gode oppvekstvilkår for barn for å utjevne forskjeller og forebygge dårlige levekår senere i livet. Regjeringen vil derfor bekjempe fattigdom blant barn. Regjeringen ønsker å bedre levekårene til barnefamilier med varig lav inntekt, blant annet gjennom bedre målretting av tjenester og overføringer. Regjeringen vil sikre at alle barn og unge har mulighet til å delta i et fullverdig sosialt liv. Det er behov for tiltak som når barna direkte, blant annet for å gi bedre muligheter for deltakelse i skole- og fritidsaktiviteter. Grunnskolen skal være gratis og fri for egenandeler. Ingen skal stenges ute fra aktiviteter fordi foreldrene ikke har råd til å betale.

Utdanning gir bedre tilknytning til arbeidsmarkedet, og har dessuten en stor egenverdi for den enkelte. En god grunnutdanning legger et godt grunnlag for gode levekår seinere i livet. Regjeringen mener at det beste grunnlaget legges i en felles grunnskole og videregående skole som vektlegger faktiske kunnskaper og ferdigheter, og som også fremmer innsikt, forståelse og evne til samarbeid. Regjeringen er videre opptatt av at sosial bakgrunn ikke skal være til hinder for å kunne ta høyere utdanning. Regjeringen ønsker å følge opp kompetansereformen. I et utjevningsspektiv er det særlig muligheten for voksne til å fullføre en grunnskoleutdanning og retten til videregående opplæring som har betydning. Regjeringen vil utforme opplæringstilbudene slik at flest mulig av de som er i arbeid kan gjennomføre videreutdanningen uten å gå ut av arbeidslivet.

Helse er en viktig levekårsfaktor. En lang rekke undersøkelser har vist at helsetilstanden følger et sosialt trappetrinnsmonster. Jo høyere sosial posisjon, desto bedre helse og høyere levealder. Innenfor folkehelsearbeidet vil Regjeringen legge større vekt på utjevning av helseforskjeller mellom grupper i befolkningen, herunder sosiale forskjeller. Regjeringen vil sette i verk tiltak rettet mot geografisk avgrensede områder med langvarig opphopning av dårlige levekår i befolkningen. Regjeringen vil særlig arbeide for å bedre levekårssituasjonen i de indre delene av Finnmark, og vil straks iverksette tiltak for å avhjelpe situasjonen gjennom et samarbeid med kommunene i indre

Finnmark, fylkeskommunen og aktuelle næringsutviklingsmiljøer.

Boligstandard og boutgifter har stor betydning for den enkeltes levekår og livssituasjon. De boligpolitiske virkemidlene bør først og fremst rettes inn mot økonomisk vanskeligstilte husholdninger og ungdom i etableringsfasen. Regjeringen vil styrke boligtilskuddet i Husbanken og gjennomføre flere forbedringer i bostøtteordningen, særlig for å bedre situasjonen for vanskeligstilte barnefamilier i de største byene og enslige med lav inntekt. I den forbindelse vil Regjeringen vurdere ytterligere heving av boutgiftstaket. Regjeringen vil i tillegg vurdere å myke opp finansieringskravet i bostøtteregelverket for vanskeligstilte barnefamilier med høye boutgifter og lave inntekter.

For Regjeringen er det svært viktig at kommunene og staten samordner innsatsen for å bedre situasjonen for de bostedsløse. Regjeringen har derfor i samarbeid med de fem største bykommunene satt i gang et utviklingsarbeid for å bedre boligsituasjonen for bostedsløse og sikre dem et helhetlig hjelpetilbud. Regjeringen vil arbeide for å redusere bruken av hospits, særlig blant barnefamilier. Regjeringen ønsker en samordnet innsats for å løse problemene for de bostedsløse gjennom egne tilpassede boligløsninger med tilkoblede helse- og sosialtjenester.

### 11.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til kapittel 11 i Regjeringens Langtidsprogram 2002-2005.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener et godt samfunn er preget av gode levekår for alle, i alle aldre og i alle deler av landet. Tilgangen til utdanning og gode helse- og omsorgstjenester skal være uavhengig av størrelsen på den enkeltes lommebok. Barn og ungdom må ha gode oppvekstvilkår. Sammen med en politikk som sikrer arbeid for alle og en solidarisk boligpolitikk, er dette hjørnesteinene i en politikk for et rettferdig samfunn.

Disse medlemmer viser til at Regjeringens handlingsplan for sosial og økonomisk trygghet skal gi de vanskeligstilte et løft. Særlig skal situasjonen for dem med lav inntekt og varige levekårsproblemer bedres. Tiltak for å bedre tilknytningen til arbeidsmarkedet og boligmarkedet, samt tiltak rettet mot grupper uten inntektssikring i folketrygden, vil bli prioritert. Disse medlemmer viser til at Regjeringen særlig vil bekjempe fattigdom blant barn. Derfor skal levekårene til barnefamilier med varig lav inntekt bedres, blant annet med bedre målretting av tjenester og overføringer.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til sine merknader under kap. 17.2.4.

Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen i Langtidsprogrammet varsler oppfølging av tiltakene i Utjamningsmeldingen. Disse medlemmer

mener Stortingets vedtak fra juni i fjor forutsetter en plan for når de ulike tiltakene skal fases inn. Disse medlemmer vil minne om at erfaringen med oppfølgingen av Velferdsmeldingen tilsier nettopp det.

Når Regjeringen uttrykker bekymring for de enslige forsørgere som på grunn av endret regelverk mister retten til overgangsstønad, ser disse medlemmer grunn til å minne Regjeringen om at Arbeiderpartiet avviste Senterpartiet/Kristelig Folkeparti og Sosialistisk Venstrepartis forslag i Velferdsmeldingen om nødvendige endringer for enslige forsørgere blant annet i overgangsstønad, som ville motvirket de negative utslagene som Regjeringen peker på i sitt langtidsprogram.

Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen har fulgt opp forslaget i Utjamningsmeldingen og tatt initiativ til en sterkere normering av sosialhjelpen ved å innføre rettlede statlige normer for utmåling av økonomisk sosialhjelp. Disse medlemmer er imidlertid bekymret over det lave nivået Regjeringen har lagt seg på i anbefalingene til størrelsen på økonomisk sosialhjelp, og særlig til barnefamiliene. Disse medlemmer mener at Regjeringen i det minste burde ha fulgt SIFOs satser som grunnlag for sosialhjelpen. Disse medlemmer er enig i at barnetrygden kan regnes som en del av inntektsgrunnlaget for tilståelse av økonomisk sosialhjelp, men mener samtidig at Regjeringen har lagt seg på altfor lagt nivå når det gjelder utgifter til livsopphold for barn som følger av forsørgeransvaret for barn. Disse medlemmer er særlig bekymret over dette, fordi denne gruppen er en stor del av de barna som lever i fattigdom i Norge i dag. Disse medlemmer vil henstille til Regjeringen å revurdere satsene til sosialhjelp når det gjelder forsørgertillegget for barn. Disse medlemmer ser det som en investering i framtiden, for å unngå at barn som vokser opp med foreldre med lav inntekt over lang tid, ikke selv skal få problemer på grunn av dårlig foreldreøkonomi.

Komiteens medlemmer fra Høyre vil arbeide for et samfunn som inkluderer alle, hvor alle deltar og får muligheter, og får utvikle seg etter sine evner, ønsker og behov.

Disse medlemmer vil understreke at forskjeller mellom mennesker ikke nødvendigvis innebærer noe negativt. Vi er skapt forskjellige, med ulike anlegg og interesser. Det vil også føre til økonomiske forskjeller mellom oss, uten at det i seg selv er et problem. Den viktigste sosialpolitiske utfordringen er ikke å bekjempe forskjeller, men å bekjempe fattigdom og løfte opp mennesker som har falt utenfor.

Disse medlemmer vil understreke at et godt utdanningstilbud er det viktigste utjevningstiltaket som finnes, og at det er avgjørende med et godt skoletilbud til alle.

Disse medlemmer legger vekt på at sosialpolitikken må være mer enn å mekanisk betale ut sosialhjelp eller trygdeytelser. En velferdsstat som låser

mennesker fast i klientrollen, har mislykkes. Støtteordninger som er ment å være midlertidige, må utformes slik at de gir hjelp, men ikke skaper varig avhengighet. Målet med sosialpolitikken må i størst mulig grad være å sette den enkelte i stand til å bli selvhjulpne og uavhengig av offentlig hjelp. Mennesker som har falt utenfor, skal hjelpes til igjen å ta aktivt del i samfunnet ut fra sine evner og ferdigheter. Støtteordningene må utformes slik at alle får utnyttet sine ressurser så godt som mulig. Det skal stilles krav til alle, ut fra hver enkelts evner og ressurser. Å stille krav er et uttrykk for respekt og tro på de enkelte mennesker. Alle mennesker har noe å bidra med. Arbeid og deltakelse gir selvrespekt.

Disse medlemmer viser til at det er en klar sammenheng mellom levestandard og tilknytning til arbeidslivet. Lav levestandard henger i de fleste tilfeller sammen med manglende tilknytning til arbeidslivet. For å bekjempe fattigdom må det være et overordnet mål å bidra til at flest mulig er i arbeid. Skatte- og avgiftspolitikken må innrettes slik at flere kan leve av egen inntekt. Det skal lønne seg å jobbe og det skal være mulig å leve av egen inntekt. De som tjener minst må få lavere skatt ved at bunnfradraget heves. Topp-skatten på vanlige inntekter må fjernes.

Disse medlemmer viser til at Høyre vil omorganisere arbeidsmarkedsetaten til en kvalifiseringsetat som skal arbeide med å dyktiggjøre mennesker som har særlige problemer med å få fotfeste i arbeidsmarkedet. Det offentlige hjelpeapparatet er imidlertid ikke de eneste som kan hjelpe folk til å bli selvhjulpne. Det offentlige bør også kunne kjøpe tjenester fra private på dette området.

Disse medlemmer mener det er behov for i større grad å samordne arbeidet ved arbeidsmarkedsetaten og trygdekontorene for raskt og effektivt å kunne hjelpe mennesker til å komme tilbake i arbeid igjen. Høyre vil styrke ordningen med lønns subsidier til arbeidsgivere som ansetter personer som på grunn av helseproblemer eller av andre årsaker har vanskelig for å få arbeid.

Disse medlemmer viser til at rusmisbruk er en vanlig årsak til at mennesker faller utenfor. Høyre vil ha en aktiv politikk overfor rusmisbrukere, hvor de får hjelp til å overvinne sitt rusmisbruk slik at de igjen kan ta ansvar for sitt eget liv. Høyre ønsker en restriktiv narkotikapolitikk med vekt på behandling og rusfrihet. For en del narkomane vil imidlertid metadonbasert eller legemiddelassistert behandling være best egnet.

Disse medlemmer mener det må satses på et bredt spekter av behandlingstilbud i både offentlig og privat regi. Høyre vil bruke tvangsbehandling av narkomane når det kan motivere for videre behandling med sikte på rusfrihet. Høyre vil opprette flere akutt-plasser innen alkohol- og narkotikaomsorgen kombinert med en sterkere satsing på ettervern. Det hjelper lite med akutt-plasser hvis man må returnere til sitt tidligere rusmisbrukermiljø etter avrusning. Det må tilbys

verdigere botilbud til de tyngste misbrukerne, slik at de har alternativer til gaten eller hospits.

Disse medlemmer vil understreke at frivillige organisasjoner har en viktig oppgave både i rusforebyggende arbeid og i behandling av rusmisbrukere. Høyre vil sikre frivillige organisasjoner rammevilkår som gjør at de fortsatt kan gjøre en viktig innsats på dette området.

Disse medlemmer mener at det er viktig å inkludere funksjonshemmede i samfunnet. Mange funksjonshemmede opplever hindringer i hverdagen. Høyre vil arbeide for å fjerne flest mulig av disse. Høyre vil dessuten arbeide for å øke yrkesaktiviteten blant funksjonshemmede. Arbeidsmarkedsetaten bør følge bedre opp for å gi funksjonshemmede et arbeidstilbud.

Disse medlemmer viser til den sterke veksten i sykefraværet og antallet uførepensjonister. Den sterke veksten i sykepengeutbetalingene binder opp betydelige ressurser for samfunnet. Disse medlemmer viser til at Sintef Unimed i juni 2000 offentliggjorde en undersøkelse som viste at sykefraværet koster samfunnet totalt 85 mrd. kroner i året. 47 mrd. kroner er knyttet til tapt produksjon i privat næringsliv og offentlig tjenesteyting. Resten er folketrygdens og arbeidsgivernes utgifter til sykelønn. Folketrygdens utgifter til sykelønn for 2001 er anslått å bli ca. 25 mrd. kroner, en økning på 27 pst. fra 2000. Til sammenligning utgjorde de offentlige utgiftene til somatiske helsetjenester i 1998 37 mrd. kroner.

Sandman-utvalgets utredning har dokumentert at den norske sykelønnsordningen er enestående i europeisk sammenheng, ved at den ikke inneholder noen egenandel for arbeidstakeren og gir full kompensasjon ved sykdom. Dette gjør den enestående også sammenlignet med andre sosiale ytelser i Norge. Eksempelvis ligger de ytelser man får på attføring etter ett år på sykelønn, eller som uføretrygdet, betydelig under den lønn man hadde mens man var i arbeid. En person med arbeidsinntekt på 300 000 kroner vil f.eks. etter å ha blitt uføretrygdet bare motta ca. 150 000 kroner årlig. Disse medlemmer viser til at Sandman-utvalget la frem forslag om å innføre en egenandel for arbeidstakerne i sykelønnsordningen, som del av en helhetlig tiltakspakke for redusert sykefravær, hvor det offentlige og bedriftene også tar på seg økt ansvar, og hvor det derfor ikke vil være mulig å velge bort et bærende element som innføring av en slik egenandel.

Disse medlemmer viser til at man i Sverige har innført en slik egenandel i sykelønnsordningen, med redusert sykefravær og lavere offentlige utgifter som følge.

Disse medlemmer viser til at Sandman-utvalget også foreslo endringer i uføretrygden. Mange uføretygdede har en betydelig restarbeidsevne som de ønsker å bruke i inntektsgivende arbeid. Det må i større grad legges til rette for å utnytte den arbeidskraftreserven disse representerer. Disse medlemmer ønsker i likhet med Sandman-utvalget at det innføres en ord-

ning hvor grunnlaget for uføretrygding vurderes jevnlig med sikte på tilbakeføring til arbeidslivet, og viser til Høyres forslag om dette i Budsjett-innst. S. nr. 11 (2000-2001). Disse medlemmer viser til at Høyre der også fremmet forslag for å gjøre det enklere å kombinere arbeid og trygd, ved å endre reglene for hvor mye man kan tjene ved siden av uførepensjonen slik at uførepensjonen reduseres gradvis i takt med arbeidsinntekten. Dagens ordning med en friinntekt på en gang folketrygdens grunnbeløp har uheldige terskelvirkninger og motvirker at uføretrygdede øker arbeidsinnsatsen utover dette.

Disse medlemmer har for øvrig merket seg at Regjeringen ikke kommer med nye, konkrete initiativ på dette området, men nøyer seg med å varsle nye meldinger og for øvrig følge opp Stortingets vedtak i forbindelse med utjevning meldingen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sine merknader under kap. 17.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti påpeker at det er fordelingspolitikken som viser et samfunns menneskesyn. Sosialistisk Venstreparti kjemper for et solidarisk samfunn, der de økonomiske forskjellene mellom folk er små og alle har muligheten til et godt liv. Men SSBs inntekts- og formuesstatistikk viser at utviklingen har gått i feil retning gjennom hele 90-tallet. Både inntekt og formue blir stadig skjevare fordelt - de rikeste tar en større del av kaka, mens de fattigstes del blir mindre. I følge SSB er det særlig utbetaling av aksjeutbytte som er blitt dramatisk skjevare fordelt. Dette medlem godtar ikke en urettferdig fordeling av makt og økonomiske goder. Forskjeller må utjevnes gjennom aktiv omfordeling.

Norge er i dag et av verdens rikeste land. På tross av det er det mennesker og grupper som er fattige. Velferdsstatens viktigste mål må være å sikre alle innbyggere økonomisk grunntrygghet. Nå mangler vi en tidsmessig og gjennomarbeidet politikk som er egnet til å nå dette målet. Politikken nå er usammenhengende og motsetningsfylt. Den klarer ikke å motvirke de ulikheter markedet skaper. På lengre sikt kan bare en mykere arbeidslinje, en sosial boligpolitikk, en fornyelse av virkemiddelapparatet og lavere skatter for lavinntektsgruppene avskaffe fattigdommen.

Det er stort behov for en ny og helhetlig tiltakskjede, og da vil spørsmålet om fornyelse av den økonomiske grunntryggheten være sentralt. Dette medlem vil derfor foreslå utredning av samfunnslønn.

Den moderne fattigdommen fører til utestengning fra kulturelle og sosiale aktiviteter og fellesskap. Dette rammer i særlig grad barn og unge. Undersøkelser viser at det er tre grupper som er særlig utsatt: arbeidsløse, enslige forsørgere og innvandrere. Det er derfor særlig viktig å satse på tiltak som hjelper disse gruppene.

Spesielt er det viktig å sette fokus på fattige barnefamilier. Det er mange tusen barn som vokser opp i fat-

tigdom i Norge. Barnefattigdom er et alvorlig og uakseptabelt angrep på anstendighet og velferd i vår tid. Vi står overfor valg som til sjuende og sist dreier seg om ideologi og holdninger. Barn er den viktigste ressursen vi har i dette samfunnet. At barn må leve i fattigdom i dagens Norge er etisk uakseptabelt og en enorm sløsing med samfunnets ressurser. Pågangsmot og livslyst ødelegges og mange barn føler at de har veldig lite å se fram til.

Tiltak for å rette dette opp må være både langsiktige og akutte tiltak å gjøre noe med de verste utslagene av fattigdom i barnefamilier raskt. Kontantoverføringene fra fellesskapet og gode velferdsordninger i form av sosial boligbygging, tilgjengelige helsetjenester og opplærings- og utviklingsmuligheter for alle er aktuelle tiltak. Regjeringens skisserte tiltak i meldingen er på langt nær gode nok og akutte hjelpetiltak mangler helt.

Dette medlem vil i tillegg til de forslagene Regjeringen skisserer foreslå konkrete tiltak som er rettet direkte mot målgruppa fattige barnefamilier og direkte mot de økonomiske årsakene til at barn blir ute-stengt fra sosiale fellesskap i skole og fritidsaktiviteter.

- Slutt å regne barnetrygd, kontantstøtte og engangstønad med i beregningen av sosialhjelpen. I praksis behovsprøves nå barnetrygden og kontantstøtten bare for de fattigste. Fattige familiene blir fratatt det ekstra økonomiske tilskuddet alle andre får og forskjellene øker. Å gå vekk fra avkorting vil gi flere tusen kroner rett til de fattigste barnefamilie. Det vil ikke være noen særfordel for dem, bare likebehandling i forhold til alle andre som får pengene uavkortet.

- Innfør forpliktende minstesatser for sosialhjelp og la staten betale ekstrakostnadene.

Veiledende nasjonale normer for sosialhjelp vil ikke kunne sikre at barnefamilier med dårlig råd får det bedre, fordi kommunene ikke er forpliktet til å følge normen og Regjeringen vil ikke bidra med penger til å sette dem i stand til det.

Kommunesektoren har gjennom flere år akkumulerte underskudd på ca. 11 mrd. kroner i 1999 - ca. 10 mrd. kroner i 2000 og det ligger an til et tilsvarende underskudd i 2001. Gapet mellom pålagte oppgaver og økonomi øker. Økte rammer til kommunen i årets budsjett er på forhånd spist opp av pålegg og reformer, og gir ikke nok rom for satsing på økte sosialhjelpssatser til de fattigste. Normen for sosialhjelp må bli slik at det går an å leve av den.

Flere kommuner har satt satsene ned. Reglene kan få svært dramatiske konsekvenser for de barnefamilie som har behov for hjelp. Det er derfor nødvendig å innføre en fast minstenorm ingen kan gå under. Staten må finansiere dette løftet for de fattigste.

- Fjern alle egenandelene i skolen nå. Grunnskolen skal være gratis. Tiltak til barn og unge nedprioriteres systematisk og det gjør at det er stor penge-

mangel i skolen i mange kommuner. KS har gjennomført en spørreundersøkelse i 185 kommuner og 16 fylkeskommuner som viser at hver tredje kommune kutter i skolebudsjettene på grunn av økonomiske vanskeligheter. Det har vært politisk enighet om å fjerne egenandelene i skolen. Likevel kreves det inn slike egenandeler hver eneste dag: til klasseturer, til svømming, til kosetimer, til gaver og noen ganger til helt vanlige læremidler.

Denne situasjonen kan ikke fortsette. Vi må gjennom politiske beslutninger sørge for å gi en klar beskjed til alle barn og unge om at de er like mye verdt, og at de skal få like muligheter til å delta i skolens ulike aktiviteter. Ingen er mer avhengig av å være med på alt skolen kan tilby dem, enn de som har lite penger hjemme og heller ingen er mer avhengig av at skolen er god og mangfoldig enn de som kommer fra familier med dårlig råd.

- Øk barnetrygden for tredje og fjerde barn. Ifølge Statistisk sentralbyrå vil økt barnetrygd for tredje eller flere barn treffe veldig godt i forhold til de fattige familiene.
- Innfør maksimalpriser på skolefritidsordning og barnehager.

Dette medlem understreker at skattepolitikk har tre formål. Skatt og avgifter skal finansiere bedre velferdsordninger, bidra til en mer rettferdig fordeling og skape et bedre miljø. Økte minstefradrag, økt progresjon i inntektsskatten og høyere skatt på kapitalinntekt og formue, kombinert med grønne avgifter, vil danne et skattesystem som utjevner sosiale forskjeller, og som samtidig bidrar til et bedre miljø. Skatt på vanlig og lav arbeidsinntekt må reduseres, mens skatt på aksjeutbytte må videreføres som den kanskje mest presise omfordelende skatt.

Dette medlem påpeker at egenandeler innenfor helsevesenet er skatt på sykdom. Sammen med kraftige økninger i gebyrer og avgifter fører denne utviklingen til et skattesystem som rammer sosialt skjevt.

Komiteens medlem representanten Steinar Bastesen viser til kap. 17.6.

## 12. OPPVEKSTMILJØ, TRYGGHET OG MANGFOLD

### 12.1 Sammendrag

Regjeringen vil bidra til å utvikle gode og trygge oppvekstmiljøer for barn og ungdom. Mens både samfunnet og familie- og samlivsmønstrene endrer seg, har barna det samme behovet for trygghet og tilhørighet som tidligere. Det er viktig at vi som samfunn er i stand til å legge til rette for dette, slik at framtidige generasjoner får et best mulig grunnlag å møte nye utfordringer på.

Å legge til rette for gode oppvekstmiljøer er derfor en viktig investering i fremtiden. Det betyr at vi må ta nødvendige hensyn til barn og ungdoms behov i utføringen av politikken på en rekke områder, og at vi gjør det mulig for hver enkelt familie å løse sine omsorgsoppgaver på en god måte. I de tilfellene der familiene ikke er i stand til å gi en tilstrekkelig omsorg, må samfunnet bidra med tiltak som er tilpasset barnas og familienes behov.

En god oppvekstpolitikk bygger først og fremst på at foreldre og familie utøver sitt ansvar som omsorgspersoner. Derfor er familiepolitikken en viktig del av oppvekstpolitikken. I et samspill mellom foreldrene og skolen, de frivillige organisasjonene og lokalmiljøet for øvrig, må det legges til rette for at barn og ungdom gis mulighet til utfoldelse og utfordringer. På denne måten vil en også bidra til å forebygge problemer blant barn og ungdom. Oppvekstmiljøet i videre forstand, herunder det fysiske oppvekstmiljøet og bomiljøet spiller også en viktig rolle. Regjeringen vil særlig peke på den store betydningen det frivillige arbeidet og organisasjonslivet har for engasjerte og aktive lokalmiljøer.

Medvirkning og medbestemmelse fører til større engasjement og interesse for lokalmiljøet. Kommunene må derfor legge til rette for at barn og ungdom trekkes aktivt inn i arbeidet for å bedre oppvekstmiljøet, for eksempel gjennom barne- og ungdomsråd. Friluftsliv, idrett og fysisk aktivitet er helsefremmende og bidrar til økt trivsel og til å skape sosiale møteplasser i nærmiljøet. Regjeringen vil stimulere til økt innsats i de lokale idrettslagene ved å gi en større andel av de statlige midlene til idrettsformål til slike virksomheter. Samtidig vil Regjeringen satse på utbygging av fotballbaner, flerbrukshaller og svømmehaller, der større byer og tettsteder særlig skal prioriteres.

Regjeringen vil bygge flere og billigere barnehageplasser. Alle familier som ønsker det, skal få et tilbud om barnehageplass innen utgangen av 2003. Regjeringen vil foreslå at kommunene får en lovfestet plikt til å tilby barnehageplass, og at det som ledd i dette etableres frivillige samarbeidsavtaler mellom kommunene og private barnehager. Regjeringen vil øke den statlige finansieringen slik at foreldrebetalingen kan reduseres. Dette kan gjennomføres på ulike måter, for eksempel ved å etablere maksimalsatser eller ved å ha en viss gratis kjernetid for alle. Regjeringen mener at tilbud om barnehageplass også må vurderes i et fordelingsperspektiv, og vil derfor legge vekt på løsninger som ivaretar hensynet til barn og familier som særlig har behov for det tilbudet som en barnehageplass er.

Regjeringen vil videre stimulere til mer fleksibilitet i barnehagetilbudet. Det må bli enklere å få en barnehageplass som er tilpasset den enkelte families behov, for eksempel med hensyn til åpningstider og mulighet for endring i oppholdstid når arbeidssituasjonen eller andre forhold tilsier det.

Regjeringen vil følge opp arbeidet for å skape full likestilling mellom kvinner og menn. Dette må skje

ved at likestilling blir fulgt opp på alle politikkområder. Det er et mål å bedre kvinnerepresentasjonen i ledende posisjoner i samfunnet. Regjeringen vil arbeide for en større grad av likestilling mellom mor og far når det gjelder permisjonsrettigheter ved fødsel og adopsjon. Regjeringen vil blant annet vurdere en gradvis utvidelse av stønadsperioden ved fødsel, kombinert med at en større del av permisjonstiden øremerkes fedre.

Regjeringen vil at skolefritidsordningen skal være et tilbud alle kan benytte. Foreldrebetalingen må derfor ikke være så høy at noen stenges ute. Regjeringen vil se på måter å utvikle et fritidstilbud etter skoletid også for eldre elever som ikke har et tilbud i skolefritidsordningen.

Regjeringen vil at alle skal disponere en god og hensiktsmessig bolig i et godt bomiljø. Viktige forutsetninger for en vellykket boligpolitikk er blant annet at en gjennom den generelle økonomiske politikken klarer å holde lav og stabil rente, samt at Husbanken og kommunene har virkemidler som bidrar til at økonomisk svakstilte husstander kan skaffe seg en hensiktsmessig bolig. Regjeringen vil videreføre ordningene med etableringslån, bostøtte og tilskudd til boligetablering for å lette etableringsproblemer på boligmarkedet for ungdom og økonomisk svaktstilte grupper, og sikre at Husbanken prioriterer dette i nært samarbeid med kommunene. Blant annet vil Regjeringen styrke boligtilskuddet og gjøre flere forbedringer i bostøtten.

Innvandringen de siste tiårene har bidratt til større kulturelt mangfold og et mer mangeartet samfunn. Regjeringen vil legge til rette for at det økte kulturelle mangfoldet i form av tradisjoner, levemåter og livssyn, kan gi positive bidrag til det norske samfunnet og hindre at det oppstår uønskede sosiale forskjeller og motsetninger. Det er et mål å sikre likeverdige muligheter for deltakelse i alle deler av samfunnslivet. Samtidig må det legges til rette for at ulike kulturelle og religiøse grupper skal ha rett og mulighet til utfoldelse innenfor felles rammer.

Innvandrere fra ikke-vestlige land har gjennomgående lavere utdanning og svakere tilknytning til arbeidsmarkedet og dårligere levekår enn norskfødte. Målrettede tiltak overfor nyankomne innvandrere er særlig viktig for å sikre varig deltakelse i samfunnslivet. Regjeringen vil innføre en individuell rett til norskopplæring for voksne innvandrere og gjøre deltakelse i denne opplæringen obligatorisk.

Regjeringen vil føre en aktiv samepolitikk, slik at samisk språk og samfunnsliv skal ha en sikker framtid i Norge. Regjeringen har startet arbeidet med å opprette et kompetansesenter for urfolks rettigheter. Regjeringen har lagt fram en stortingsmelding om politikken overfor nasjonale minoriteter. Det skal legges vekt på dialog og samarbeid med organisasjoner som representerer nasjonale minoriteter.

Regjeringen vil legge til rette for at flest mulig skal kunne oppleve kunst og kultur, og går inn for at den offentlige innsatsen på kultursektoren skal styrkes i

årene som kommer. De frivillige organisasjonene på kulturområdet er også viktige i denne sammenheng, og skal sikres gode kår. Kulturinstitusjonene skal sikres driftsgrunnlag og investeringsbehov gjennom offentlige bevilgninger. Det er av stor betydning at det finnes arenaer for kulturell aktivitet og kulturformidling i alle deler av landet. Dette er viktig for å stimulere det lokale engasjementet og bidra til økt aktivitet i lokalmiljøene. Som ledd i markeringen av tusenårsskiftet og fram til markeringen av jubileet i 2005, er det lagt opp til å etablere egne tusenårssteder i alle landets kommuner og fylker.

Biblioteker og museer er sentrale institusjoner i mange lokalsamfunns sosiale og kulturelle liv. Regjeringen vil i de årlige budsjettforslagene legge fram en investeringsplan for nybygg. Regjeringen vil også sette museene bedre i stand til å bevare og formidle den viktige delen av kulturarven som disse institusjonene forvalter.

Mediene er samfunnets hovedarena for meningsbrytning og kulturformidling. Regjeringen vil derfor sikre et mangfold av medier og å motvirke ensretting. Et godt medietilbud til barn og unge som har grunnlag i nasjonale verdier og tradisjoner er særlig viktig i en tid med økende omfang av internasjonalt produsert TV-underholdning. Regjeringen vil sikre at allmennkringkasternes forpliktelser på dette området opprettholdes.

Gode idrettsprestasjoner gir opplevelser og har en betydelig identitetsskapende effekt for befolkningen. Idrett er god kultur. Regjeringen mener derfor det er viktig at staten har et aktivt engasjement for å sikre et faglig og etisk toppidrettsmiljø.

Regjeringen vil bevare Den norske kirke som en åpen og inkluderende folkekirke. Det er videre et mål å sikre en større deltakelse ved kirkelige valg, slik at kirkens organer kan bli mest mulig representative for statskirkens medlemmer.

Trygghet er en viktig forutsetning for velferd. I særlig grad er det viktig å styrke innsatsen mot ulike former for voldskriminalitet og ved forebyggende arbeid rettet mot barn og ungdom søke å hindre en videre vekst i kriminaliteten. Rask straffesaksavvikling har høy prioritet i Regjeringens innsats mot kriminalitet. Straffens preventive virkning styrkes ved rask reaksjon - dette gjelder særlig for unge lovbrøyttere - samtidig som offeret føler at samfunnet tar deres sak alvorlig. Økt vekt på innholdet i kriminalomsorgens reaksjoner skal bidra til å hindre tilbakefall til kriminelle handlinger.

Rasisme og diskriminering er i strid med grunnleggende verdier og må motarbeides aktivt. Regjeringen vil legge til grunn en null-toleranse overfor rasisme og vold. Hverdagsrasismen må bekjempes og ulike kulturers verdier og kvaliteter må respekteres. Regjeringen prioriterer å bekjempe alle former for vold mot kvinner og barn, herunder oppfølging av handlingsplanene mot kjønnslemlestelse og mot tvangsekteskap.

Styrking av den forebyggende innsatsen blant barn og ungdom i risikozonen er viktig. Ansvar for egne

handlinger skal gjøres klarere gjennom tilpassede reaksjoner, også der lovbyrteren er under den kriminelle lavalder. Tiltak mot diskriminering står også sentralt i arbeidet mot vold, gjengkriminalitet og mobbing i skolen.

### 12.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til kapittel 12 i Regjeringens Langtidsprogram 2002-2005.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at Regjeringen vil bidra til å utvikle gode og trygge oppvekstmiljøer for barn og ungdom. I et samspill mellom foreldre, skolen, de frivillige organisasjonene og lokalmiljøet for øvrig, må det legges til rette for at barn og ungdom får mulighet til utfoldelse og utfordringer. Dette vil også bidra til å forebygge problemer blant barn og ungdom. Disse medlemmer vil særlig peke på den store betydningen det frivillige arbeidet og organisasjonslivet har for engasjerte og aktive lokalmiljøer. Disse medlemmer er opptatt av at den offentlige innsatsen i særlig grad må rettes inn mot de mest utsatte barna og ungdommene. Hjelpeapparatet må målrettes mot de svakest stilte.

Disse medlemmer viser til at når kontantstøtten ble innført var meningen at den skulle gi foreldrene mer tid med barna og større frihet i valg av omsorgsform. Disse medlemmer vil vise til at hovedinntrykket fra evalueringen av ordningen er at den har hatt liten effekt. Mødre med ett- og toåringer har i gjennomsnitt redusert arbeidstida med en og en halv time i uka, mens fedrene jobber like mye som før. Disse medlemmer vil peke på at det gir grunn til bekymring at ordningen, til tross for at den er kjønnsnøytral, først og fremst er en ordning for mødre. Den fungerer ikke som en oppmuntring til fedre om å bruke mer tid sammen med barna sine. Disse medlemmer mener videre at det er grunn til å engste seg for at utbyggingen av småbarnsplasser i barnehage synes å ha stoppet opp, og at kontantstøtten ser ut til å ha ført til en liten nedgang i etterspørselen etter barnehageplasser for ett- og toåringer med minoritetsbakgrunn. Disse medlemmer viser til at Regjeringen ikke har foreslått å avvikle ordningen, til tross for at den mener at midlene kunne ha vært anvendt på bedre måter. Grunnen til det er at fem partier har inngått en avtale om kontantstøtten som gjelder for hele stortingsperioden, og at det derfor ikke er flertall for å avvikle den eller å justere dagens ordning.

Disse medlemmer vil understreke at Regjeringen i større grad vil ha likestilling mellom mor og far når det gjelder permisjonsrettigheter ved fødsel og adopsjon. Dette kan f.eks. skje ved at en større del av permisjonstiden øremerkes fedre.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen vil bygge flere og billigere barnehager, slik at alle som ønsker det skal få et tilbud om barnehageplass innen utgangen av 2003. Disse medlemmer viser videre til at Regjeringen vil foreslå at kommunene får en lov-

festet plikt til å tilby barnehageplass og at de statlige tilskuddene til barnehagene skal øke, slik at foreldrenes betaling kan bli lavere. Dette kan for eksempel skje ved å etablere maksimalsatser eller gratis kjernetid.

Disse medlemmer vil at skolefritidsordningen skal være et tilbud for alle. Derfor kan ikke foreldrebetalingen være for høy. Disse medlemmer viser til at Regjeringen vil se på måter å utvikle et fritidstilbud etter skoletid på også for eldre elever som i dag ikke har et tilbud i skolefritidsordningen.

Disse medlemmer vil at grunnskolen skal være gratis og fri for egenandeler. Ingen skal stenges ute fra aktiviteter fordi foreldrene ikke har råd til å betale. Skolen skal ha høy kvalitet både når det gjelder innhold, utstyr og lokaler. Elevene skal ha gode lærevilkår. Det krever at skolebyggene holdes vedlike. Den kulturelle skolesekken skal bidra til å sikre elevene et godt kulturtilbud i skolen.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen vil følge opp arbeidet med å skape full likestilling mellom menn og kvinner ved at likestilling følges opp på alle politikkområder.

Boligstandard og boutgifter er viktig for den enkeltes levekår og livssituasjon. Disse medlemmer mener at det er riktig å styrke boligtilskuddet i Husbanken og gjennomføre flere forbedringer i bostøtten. Disse medlemmer ser derfor positivt på at en ytterligere heving i boutgiftstaket og endringer i finansieringskravet i bostøtten for vanskeligstilte barnefamilier vil bli vurdert.

Innvandringen har de siste tiårene bidratt til større kulturelt mangfold. Innvandrere fra ikke-vestlige land har gjennomgående lavere utdanning, svakere tilknytning til arbeidsmarkedet og dårligere levekår enn norskfødte. Disse medlemmer er derfor enig med Regjeringen i at målrettede tiltak overfor nyankomne innvandrere er viktig for å sikre varig deltakelse i samfunnslivet.

Disse medlemmer støtter opp om en aktiv samepolitikk, slik at samisk språk og samfunnsnivå skal ha en sikker framtid i Norge.

Den offentlige innsatsen på kulturområdet skal, etter disse medlemmers mening, styrkes i årene som kommer. Sammen med friluftsliv, idrett og fysisk aktivitet er det viktig at kulturen stimulerer til lokalt engasjement og dermed økt aktivitet i lokalmiljøet. De frivillige kulturorganisasjonene skal sikres gode kår. De lokale idrettslagene skal få mer av pengene staten bruker på idrett. Nye baner og haller skal særlig prioriteres i de store byene og tettstedene. Det er også viktig å sikre et faglig og etisk toppidrettsmiljø.

Disse medlemmer mener det er viktig å sikre driftsgrunnlag og investeringsbehov ved kulturinstitusjonene gjennom offentlige bevilgninger. De lokale og regionale kulturbygningene er viktige møtesteder for å skape og formidle kunst og kultur.

Disse medlemmer vil understreke viktigheten av å utbygge og utvikle vår nasjonale "hukommelse", både ved å utvikle våre museer, arkiver og biblioteker,

men også ved å satse på utvikling av teknologi på disse områdene. Både nytt operahus innen 2008, samt utbygging av distriktsopera vil være viktige kulturelle satsingsområder i perioden.

Disse medlemmer ønsker å slå ring om våre allmennkringkastere, slik at disse kan bestå i en digital framtid og videreutvikles som viktige kulturbærere for det norske samfunnet. Disse medlemmer vil sikre et bredt spekter av aviser for å sikre mangfold og ytringsfrihet.

Trygghet er en viktig forutsetning for velferd, derfor mener disse medlemmer at særlig innsatsen mot voldskriminaliteten må skjerpes. Dette skal kombineres med forebyggende arbeid blant barn og ungdom. Rask straffesaksavvikling har høy prioritet, og disse medlemmer er enig i at det skal legges til grunn en nulltoleranse overfor rasisme og vold. Hverdagsrasismen må bekjempes og ulike kulturers verdier og kvaliteter må respekteres.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til sine merknader under kap. 17.2.4.

Disse medlemmer mener det er viktig med en fleksibel familiepolitikk, slik at familier har valgmuligheter som dekker ulike behov. Disse medlemmer peker på at her må man også kunne kombinere gode verdier som både ligger i hjemmebasert omsorg, som kan gi mer tid til samvær mellom foreldre og barn og barnehagens pedagogiske tilbud. Disse medlemmer viser til at reell valgfrihet innebærer at man både har kontantstøtte og full barnehagedekning.

Disse medlemmer vil vri ressursbruken fra reparasjon til forebygging. Forebygging er viktig overfor alle grupper, men det er aller viktigst overfor barn og unge. Forebygging innebærer at ressursene settes inn for å hindre at problemene oppstår isteden for å vente til krisen er et faktum. I dag er det i for stor grad det motsatte som skjer. Det kuttes i forebyggende tiltak og vi får regningen i form av en voldsom økning i sosial-, helse- og justisbudsjettene.

Disse medlemmer vil derfor styrke de sektorbudsjettene som representerer forebygging. En god del av dette er kommuner og fylkeskommuner sitt ansvar. Derfor er det viktig å styrke kommuneøkonomien. I tillegg vil disse medlemmer omprioritere innenfor sektorbudsjettene og gi forrang til forebyggende tiltak.

Disse medlemmer viser når det gjelder samepolitikk til sine merknader under kap. 17.2.4.

Urbefolkningene hører ofte til verdens mest undertrykte og tilsidesatte folk. Det dreier seg om indianergrupper, inuitter eller eskimoer, maori, pygmeer, australske urinnvånere, samer og andre folkegrupper. De har alle opplevd at deres identitet, språk, næringsveier og leveområder trues av aktører utenfra. Derfor har de også en egen status internasjonalt. Samene er et urfolk i Norge. Disse medlemmer vil understreke at det er helt avgjørende for urfolkets egenart at deres livsform, kultur og verdier kan videreføres selv om egen-

arten også utvikles og forandres med tiden. Norge har påtatt seg folkerettslige forpliktelser som har relevans for samenes status som urfolk.

Disse medlemmer mener at samer som har mistet eller ikke har fått opplæring i samisk språk, må få tilbud om opplæring i språket finansiert fra det offentlige. Det må settes inn ekstra ressurser til små samiske grender i de marginale områdene hvor fornorskingen har kommet lengst, og hvor kulturen og språket er i ferd med å dø ut. Disse medlemmer mener videre at det bør forskes på om et felles bokstavsystem kan lette kommunikasjonen mellom de samiske språkene.

Samisk livsform er nært knyttet til naturressursene og utnyttelsen av disse. Særlig gjelder dette reindriften, som er en nomadekultur med rettigheter til beite, fiske og fangst. Det norske storsamfunnet er klart forpliktet til å legge forholdene til rette for samisk næringsvirksomhet. Disse medlemmer vil sikre reindriftnæringen gode rammevilkår.

Sametinget har funnet sin plass i det norske og det samiske samfunnet og er det fremste organ for samiske interesser. Disse medlemmer mener at det er viktig at Sametingets oppgaver utvikles videre. Samemantallet gir Sametinget demokratisk legitimitet. Disse medlemmer vil derfor arbeide videre med oppslutningen om samemantallet. Disse medlemmer støtter Samenes internasjonale arbeidet for å fremme demokrati og utvikling blant urfolk, særlig det arbeidet som blir gjort i våre nærområder, for eksempel gjennom Barentssamarbeidet.

Komiteens medlemmer fra Høyre understreker familiens rolle som en bærebjelke i samfunnet. Familiepolitikken må legge til rette for at de enkelte familiene kan ta ansvar for sin egen situasjon.

Disse medlemmer ser på ekteskapet som en viktig verdibærende institusjon, men respekterer den enkeltes valg av samlivsform. For Høyre er det viktigste en trygg ramme rundt barns oppvekst, enten dette er i ekteskapet, i samvær med bare en av foreldrene eller i andre samlivsformer.

Disse medlemmer vil peke på venner og familie som viktige kilder til livskvalitet og velferd. Offentlige tjenester og ytelser kan aldri erstatte betydningen av nære og personlige bånd til venner og familie.

Disse medlemmer ser på økonomisk handlefrihet og mulighet til å kunne tilpasse sin tid til barnas situasjon som forutsetninger for gode oppvekstvilkår. Gjennom skatte- og avgiftslettelser vil Høyre la familiene få beholde mer av egen inntekt, og viser til sin merknader om skatte- og avgiftspolitikken i denne innstillingen. Høyre ønsker også skattelettelser som er rettet spesielt inn mot barnefamiliene, og vil forbedre ordningen med inntektsfradrag for utgifter til pass og stell av barn slik at det gis tilnærmet det samme fradraget for hvert barn ved skatteutmålingen. I dag er fradraget begrenset oppad til 25 000 kroner for ett barn, og 30 000 kroner for to eller flere barn.

Disse medlemmer vil styrke familienes frihet til å velge omsorgstilbud for barna. Høyre vil sikre foreldrenes rett til barnehageplass ved å samle den statlige og kommunale støtten til barnehagene i en statlig stykkpris som følger barnet til den barnehagen foreldrene velger, uavhengig av om den drives av private eller kommunen. Det samlede offentlige tilskuddet til barnehagene må økes, slik at foreldrebetalingen kan reduseres.

Med Høyres modell for brukerstyrt finansiering av barnehagene, vil foreldrene få en rett til barnehageplass i form av en verdisjekk. Lik offentlig støtte til private og kommunale barnehager vil legge til rette for større mangfold og økt privat utbygging slik av vi raske kan nå målet om full behovsdekning.

Fremfor kostbare tiltak som maksimalpriser og gratis kjernetid, vil disse medlemmer prioritere full behovsdekning slik at alle familier som ønsker barnehage for sine barn kan få tilbud om det.

Disse medlemmer mener likevel barnehagene i dag er for dyre for foreldrene, og er skuffet over at Regjeringens bidrag på dette området så langt har vært å legge til rette for økte priser. En undersøkelse bladet Kommunal Rapport har gjort viser at 70 pst. av kommunene har eller kommer til å øke foreldrebetalingen dette året. Regjeringen må dele dette ansvaret for kommunene, siden resultatet av budsjettforliket mellom Arbeiderpartiet og sentrumspartiene var at statstilskuddet til barnehagene ikke øker i takt med kostnadene i sektoren.

Disse medlemmer viser til at det under behandlingen av barnehagemeldingen våren 2000 ble inngått et forlik mellom Høyre og Arbeiderpartiet om å øke statstilskuddet slik at det innen 2005 dekker 50 pst. av kostnadene i barnehagene, mot knapt 40 pst. i dag. Det vil gi større likebehandling av private og kommunale barnehager, og lavere foreldrebetaling. Disse medlemmer er skuffet over at Regjeringen ikke fulgte dette opp i statsbudsjettet, og frykter at 2001 blir et tapt år i forhold til den satsing det var bred enighet om i barnehagemeldingen i fjor. Disse medlemmer viser til at Høyre i sitt alternative budsjett foreslo å bevilge 275 mill. kroner til barnehagene utover Regjeringens forslag. Dersom Høyres forslag hadde blitt vedtatt, ville det gitt en økning på 5,6 pst. utover Regjeringens forslag, eller ca. 2 370 kroner pr. barn under tre år og det halve for barn over tre år.

Disse medlemmer vil videreføre ordningen med kontantstøtte til småbarnsfamilier som ikke benytter seg av offentlig subsidiert barnehageplass. Det var tre mål for innføringen av kontantstøtten: Den skal gi økt valgfrihet mellom ulike omsorgsløsninger, den skal bidra til økt likhet når det gjelder offentlige overføringer til barnefamilieene uavhengig av hvilke omsorgsløsninger man velger, og den skal legge til rette for at foreldre som ønsker å tilbringe mer tid sammen med barna får større anledning til det. For Høyre er det viktig å beholde valgfriheten i ordningen, og muligheten til å velge fritt mellom alternative

omsorgsløsninger. Høyres utgangspunkt er tillit til at den enkelte familie best kan foreta dette valget selv. Det vil derfor ikke være aktuelt for disse medlemmer å endre ordningen slik at kontantstøtte bare ytes til familier der en av foreldrene er hjemme med barnet.

Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen vil utvide skolefritidsordningen til også å være et tilbud for eldre elever. Disse medlemmer støtter ikke dette, og advarer mot at ressurser som kunne vært brukt på bedre undervisning blir brukt på å utvide skolefritidsordningen til nye aldersgrupper. Disse medlemmer vil også advare mot at skolefritidsordningen gis et innhold som gjør at den utvikler seg i retning av å bli et obligatorisk tilbud. Disse medlemmer viser til at det er bred enighet om å fjerne det øremerkede tilskuddet til skolefritidsordningen fra høsten av, og mener konsekvensen av dette må være at kommunene også får stå fritt når det gjelder å utforme ordningen og fastsette foreldrebetaling.

Disse medlemmer vil vise til statens sentrale betydning for boligpolitikken. Staten har gjennom sin generelle politikk en avgjørende påvirkning for hvor store boligutgifter den enkelte familie får gjennom skatte- og avgiftspolitikken direkte på boliger, og indirekte gjennom finanspolitikken virkning på av rentene. Disse medlemmer konstaterer at Regjeringen gjennom skatte- og avgiftspolitikken bidrar til å øke boutgiftene for folk flest, samt at de nye signalene om mer bruk av oljepenger kan bidra til å øke allerede høye utgifter. Disse medlemmer viser til at boligbyggingen synes å være svært rente- og skattefølsom. Renteuoen i 1998 bremsset boligbyggingen det året. Disse medlemmer vil vise til at boutgifter beslaglegger en stor del av den enkeltes inntekt og at det er viktig å føre en politikk som ikke bidrar til å øke boutgiftene ytterligere. Dette vil være et viktig styringsmål for disse medlemmer i neste fireårsperiode. Disse medlemmer vil legge opp til at boutgiftene skal lettes bl.a gjennom en fast finanspolitikk og gjennom lettelser i beskatning av bolig.

Disse medlemmer viser til at det er behov for å opprettholde boligbyggingen på et høyt nivå i årene som kommer, særlig i pressområdene hvor det er stor ubalanse i boligmarkedet. For å få dette til et det viktig å forenkle hele plan- og bygningsloven slik at man ikke hindrer boligbygging gjennom lange planprosesser eller ved at detaljerte byråkratikrav øker kostnadene ved boligbyggingen. Disse medlemmer viser til at Høyre har fremmet forslag om endringer i byggesaksdelen i plan og bygningsloven ved flere anledninger de siste årene. Disse medlemmer konstaterer at en del krav etter den nye plan- og bygningsloven har bidratt til å øke kostnadene ved bygging av boliger bl.a gjennom økte administrative kostnader. Disse medlemmer mener at disse kravene har hindret at økt etterspørselen etter boliger raskt gav seg uttrykk i høyere boligbyggingstakt.

Disse medlemmer vil understreke at det fortsatt er behov for drastiske forenklinger i byggesaksbehand-

lingen etter plan og bygningsloven, og forutsetter at Regjeringen foretar en grundig gjennomgang av de forslag Høyre fremmet i Dokument nr. 8:59 (2000-2001) og som flertallet i Stortinget støttet. Disse medlemmer vil videre understreke at en høyere boligbyggingstakt fremover også krever forenklinger i planprosessene etter plandelen i plan og bygningsloven. Disse medlemmer viser til at Høyre tidligere har foreslått, og fått gjennomslag for, at man skal samordne bruken av innsigelser i planarbeidet mellom de statlige etater. I tillegg har Stortinget til behandling et forslag om å fastsette tidsfrister for slike innsigelser. Dette vil gi nedkorting av saksbehandlingstiden i plan- og reguleringsaker av nye boligområder.

Den viktigste direkte rollen for staten i boligsektoren må være å ivareta sosiale hensyn gjennom å målrette statens direkte låne- og tilskuddsengasjement til personer med etableringsproblemer, eller personer som har et varig problem med å klare seg selv i boligmarkedet. Disse medlemmer mener Husbankens rolle først og fremst skal være sosialt begrunnet gjennom å forvalte de sosiale tilskuddsordningene og være en førstehjemsbank. Disse medlemmer viser til at Høyre i Dokument nr. 8:23 (2000-2001) foreslo en slik omlegging av deler av Husbankens virksomhet, samt en reform av formidlingen av lån slik at staten kan inngå avtaler med aktører i bankvesenet fremfor å bruke Husbanken som formidler av etableringslån til ungdom. Disse medlemmer konstaterer at kommunalministeren har rapportert om betydelige problemer med å låne ut de ekstra etableringslånsmidlene til ungdom som ble bevilget på inneværende års budsjett. Disse medlemmer mener dette bekrefter at en omlegging i retning av Høyres forslag er nødvendig.

Disse medlemmer mener den viktigste sosiale oppgaven i boligpolitikken er å sikre bostedsløse en bolig. Disse medlemmer viser til at bostedsløse ofte har flere problemer som må løses for å gi dem en bedre livssituasjon. Bolig er et viktig element bl.a. for rusmisbrukere som er i en behandlingssituasjon. Det er først og fremst kommunene som har ansvar for å skaffe boliger til de som har slike sammensatte problemer, men samtidig må tilskuddsordningene gjennom Husbanken til anskaffelser av kommunal boliger være utformet fleksibelt, både i forhold til standardkrav og stønadsbeløp, slik at kommunene har mulighet til å skaffe boliger. Disse medlemmer vil understreke at tiltak for bostedsløse skal ha første prioritet ved tildeling av boligtilskuddsmidler til kommunene, og der nest må boliger som gjør bosetting av flyktninger mulig prioriteres. Andre formål må prioriteres etter dette.

Disse medlemmer vil understreke at Norge i årene som kommer er avhengig av en god integreringspolitikk av både flyktninger og innvandrere. Når Norge mangler arbeidskraft er det uholdbart at byråkratiske ordninger, uforstand og negative holdninger hindrer at vi bruker de menneskelige ressurser vi har på en bedre måte. Disse medlemmer vil vise til at ECON har

beregnet gevinstene for det norske samfunnet de neste 10 årene til å bli 50 mrd. kroner, hvis vi klarer å få flyktninger og ikke-vestlige innvandrere like raskt i arbeid som vestlige innvandrere. Dette viser det potensialet som ligger i bedre integreringspolitikk. Disse medlemmer viser til Innst. S. nr. 197 (2000-2001) som trekker opp linjene for flyktning- og asylpolitikken i årene som kommer.

Disse medlemmer vil understreke behovet for å starte integreringsarbeidet allerede på asylmottaket gjennom norskopplæring og arbeid. I en periode som i utgangspunktet er belastende pga. uviss fremtid, er det viktig ikke å pasifisere asylsøkerne. Det er viktig å starte avdekning av kvalifikasjoner og arbeidet med utdanningsdokumentasjon så tidlig som mulig. Disse medlemmer vil vise til at Stortinget gjentatte ganger har påpekt behovet for raskere godkjenningsordninger av utenlands utdanning og at det skal etableres systemer for praktisk yrkesprøving. Disse medlemmer er ikke tilfreds med tempoet i dette arbeidet og viser til at en samlet kommunalkomite ber om at Regjeringen i budsjettet for 2002 går igjennom tempoet i saksbehandlingen av godkjenning av utenlandsk utdanning og organiseringen av yrkesprøvingen.

Disse medlemmer vil vise til at Norge er blitt et mer flerkulturelt samfunn. Mange, både utenlandske statsborgere og nordmenn, har familiære bånd utenfor landet. Dette medfører at antallet saker etter utlendingssaker øker, og sammen med et økt antall asylsøkere de senere årene har det ført til et sterke sakspress på utlendingssaker. Disse medlemmer vil understreke at dagens lange saksbehandlingstider i UDI er uverdige og uakseptable, og at det må ryddes opp i dette så snart som mulig. Norge fremstår ikke som et attraktivt lokaliseringsside for bedrifter eller attraktivt bosted for personer vi trenger, hvis det ikke blir en radikalt forbedret saksbehandlingstid i utlendingssaker.

Disse medlemmer mener derfor det bør iverksettes strakstiltak for å få ned restansene som har bygget seg opp i UDI, samt at det foretas langsiktige endringer som forhindrer at slike problemer oppstår på nytt. Slike langsiktige endringer må gi en enklere saksbehandling i en rekke saker. Disse medlemmer viser til forslag i Dokument nr. 8:4 (2000-2001) om forenklet prosedyre for arbeidstillatelser. I denne forbindelse er det viktig å få en fullstendig gjennomgang av utlendingssaker for å revidere den i tråd med de endringer som har skjedd i det norske samfunn siden loven ble vedtatt.

Disse medlemmer vil vise til at Stortinget etter forslag fra Høyre har vedtatt at det skal iverksettes et større forsøksprogram med prosjekter med ulike samarbeidspartnere for å få flere personer med langtidspolmer i arbeidsmarkedet ut i jobb. I tillegg til å gi langtidsløse kvalifisering og opplæring er det viktig å komme inn i en mer direkte kontakt med arbeidsgiverne gjennom å bruke ulike formidlingstiltak.

I et slikt forsøk mener disse medlemmer det må gis rom for ulike modeller for å få innvandrere/flyktninger i arbeid og å motvirke den ubevisste diskriminering som synes å forekomme bl.a. ved at personer med utenlandske navn ikke innkalles til intervju og lignende. Det er viktig å understreke at i en globalisert verden kan for stor homogenitet i et arbeidsmiljø bli en konkurranseulemp. Større mangfold kan gi nye impulser og konkurransefortrinn.

Disse medlemmer er enig med Regjeringen i at det er viktig å trekke alle flyktninger og innvandrere med i det norske samfunnet og at det derfor er viktig at alle har en basiskunnskap i norsk. Dette er viktig ikke minst for at den enkelte skal ha mulighet til å orientere seg i det norske samfunn. Disse medlemmer er derfor glad for at Regjeringen nå har snudd og er enig med Høyre i at en basisopplæring i norsk skal være obligatorisk.

Disse medlemmer mener kunst og kultur er av avgjørende betydning for utviklingen av den enkeltes personlighet og livskvalitet. Kulturell utfoldelse motvirker fremmedfrykt og bidrar til å skape trygghet i omgang med andre. Kulturen bidrar med utveksling av ideer som kan foredle samfunnet. Et rikt kulturliv som gir impulser og stimulerer til kreativitet, bidrar til en positiv utvikling på alle områder. Åpenhet mot ny viten og andre kulturer gir impulser til menneskelig, kulturell og økonomisk vekst. Selv om samfunnet blir mer mangfoldig, er en felles referanseramme i vår nasjonale historie og kulturarv viktig. Vi plikter å vedlikeholde den kulturarven våre forfedre har overlevert oss, og bringe den videre til våre etterkommere.

Disse medlemmer mener at det er viktig å støtte våre bærende nasjonale kulturinstitusjoner. Staten har et ansvar for å finansiere kulturinstitusjoner over hele Norge.

Disse medlemmer mener det må stimuleres til deltagelse fra den enkelte i kulturelle aktiviteter. Egen deltagelse i kulturaktiviteter stimulerer kreativitet og gir økt livskvalitet. Det frivillige kulturliv er mange steder viktig for å styrke den lokale identiteten. Høyre vil opprettholde offentlig støtte til frivillige organisasjoner innen kulturen. Støtten fra det offentlige må komme som et supplement til, og motivere til, eget inn-tektsarbeid.

Disse medlemmer peker på betydningen av et sterkt kulturminnevern. Staten eller den som krever utgraving og undersøkelser av kulturminner, påtar seg kostnadene ved dette. Vern av historiske minnesmerker er av avgjørende betydning for å forstå norsk kulturarv og historie. Disse opplevelsene må også sikres for fremtidige generasjoner. Det må derfor være en prioritert oppgave å sørge for at viktige historiske byggverk og kulturområder er i forsvarlig stand. Bruk og vern av kulturminner bør kombineres. Aktiv bruk av kulturminner kan hindre forfall. Høyre mener at eiere av kulturminner som får bruksverdien redusert som følge av vern, bør bli økonomisk kompensert for dette.

Disse medlemmer ser ikke på det offentlige som eneste finansieringskilde for kulturen. Privat kapital er like verdifull som offentlig kapital, og vil for mange kulturinstitusjoner være viktigste finansieringskilde. Disse medlemmer vil derfor gi mulighet for fradrag i skattbar inntekt for private gaver til kulturinstitusjoner, idretten og øvrige organisasjoner.

Disse medlemmer mener at rettssikkerhet og trygghet for liv, helse og eiendom er en forutsetning for frihet og livsutfoldelse. Derfor er forebygging og bekjempelse av kriminalitet en av myndighetenes viktigste oppgaver.

Disse medlemmer viser til at Høyre som et konservativt parti bygger på tillit til enkeltmennesket og frihet under ansvar. De som misbruker denne friheten, ved å begå kriminelle handlinger må møte klare reaksjoner fra samfunnet. Disse medlemmer fastholder at den enkelte er ansvarlig for sine handlinger.

For disse medlemmer kan samfunnets behov for kriminalitetsbekjempelse aldri gå på bekostning av den enkelte persons rettssikkerhet. Prinsippet om at enhver er uskyldig inntil det motsatte er bevist er grunnlaget for rettsstaten.

Mange lover og forskrifter oppfattes som unødvendige, og strider mot den alminnelige rettsoppfatning. Disse medlemmer mener derfor at det offentlige må redusere antall lover og forskrifter.

Disse medlemmer viser til at i de senere årene har det vært en urovekkende økning av grovere volds-, vinnings- og narkotikaforbrytelser i Norge. Samtidig med økning i tradisjonelle former for kriminalitet har det oppstått nye. Gjengkriminalitet og organisert kriminalitet er blitt utbredt, særlig i de største byene.

Vekst i internasjonal kriminalitet øker behovet for samarbeid over landegrensene, og for nye former for organisering av det internasjonale politisamarbeidet. Disse medlemmer vil derfor bruke de muligheter som ligger i Schengen-avtalen for å effektivisere etterforskning og pågripelse av forbrytere på tvers av landegrensene.

Disse medlemmer vil bekjempe årsakene til kriminalitet like hardt som kriminaliteten selv. Derfor vil disse medlemmer satse på forebygging. En god skole, trygge familier og gode bomiljøer med et godt utbygd fritidstilbud er viktige deler av dette. Det er viktig å gripe inn før det skjer en forbrytelse.

Et viktig forebyggende tiltak er å tilføre politiet tilstrekkelige ressurser til å holde kontakt med utsatte miljøer før de bryter loven. Dette gjelder særlig i forhold til ungdomskriminalitet. Politiets nærvær i ungdommenes lokalmiljø er viktig.

Disse medlemmer vil ha et godt synlig politi. Et synlig politi øker oppdagelsesrisikoen for potensielle kriminelle, og bidrar til økt trygghetsfølelse for folk flest. For å forebygge kriminalitet er en høy oppklaringsprosent viktig.

Tiltak for å unngå tilbakefall til kriminalitet etter soning, er blant de viktigste forebyggende tiltakene. Disse medlemmer vil derfor styrke ettervernet,

blant annet gjennom økt støtte til Kriminalomsorg i Frihet. Disse medlemmer ønsker individuelt tilpassede soningsopplegg, med vekt på utdanning og annen kvalifisering til et arbeidsliv utenfor fengselet.

Disse medlemmer vil styrke arbeidet mot misbruk av narkotika i fengslene. Rusmisbruk under soning øker sannsynligheten for nye lovbrudd etter soning. Disse medlemmer vil ha økt bruk av kontraktsoning hvor den innsatte forplikter seg til ikke å bruke narkotika mot tidligere løslatelse. Disse medlemmer vil ha økt kontroll av de innsatte, og vil gi fengslene muligheter til å undersøke besøkende for å stoppe innførselkanalen.

Barn har rett til trygghet, uten trusler og vold. Disse medlemmer vil ha kontant reaksjon overfor voldelige ungdomsgjenger som begår ulovlige handlinger overfor barn eller andre.

Barn som er ofre for kriminalitet bør få gi forklaring uten at tiltalte eller tilskuere er tilstede. Saker som vedrører vold mot barn skal være prioritert av politiet og gis en hurtig domstolsbehandling, slik at barna slipper den belastning det er at saker drar ut over flere år.

Disse medlemmer mener at både ungdom og barn under den kriminelle lavalder må møtes raskt med reaksjoner dersom de begår straffbare handlinger, selv for mindre alvorlige forbrytelser. Nye og ulike reaksjonsformer bør innføres. Disse medlemmer mener videre at barnevernloven må endres slik at tvang også kan anvendes overfor personer under den kriminelle lavalder for å beskytte samfunnet mot kriminelle unge.

Disse medlemmer er av den oppfatning av det må særlig legges vekt på hurtig etterforskning og rettsbehandling for unge lovbrøyttere. Disse medlemmer vil ha økt bruk av hurtigdomstoler for å få en rask reaksjon overfor førstegangs lovbrøyttere som begår mindre alvorlige forbrytelser. Unge kriminelle som idømmes fengselsstraff bør under soning holdes adskilt fra voksne kriminelle.

Disse medlemmer mener at det er viktig å etterforske og påtale også mindre alvorlige lovovertrедelser, fordi disse lett kan bli en innfallspurt til grovere kriminalitet. Det må reageres allerede ved første lovbrudd. Ingen sak med kjent gjerningsmann skal henlegges.

For at straffen skal være preventiv, er det viktig at saker blir raskt oppklart og pådømt. Disse medlemmer vil fjerne flaskehals hos politi, påtalemyndigheter, domstoler og i kriminalomsorgen for å redusere tiden mellom anmeldelse, pågrepelse, dom og soning. Dette vil også hindre oppsamling av forbrytelser før straffereaksjon, og dermed motvirke uheldige virkninger av "kvantumsrabatten" i straffelovsystemet.

For å få en høyere oppklaringsrate vil disse medlemmer gi adgang for domstolene til å gi straffenedsettelse for tilståelse. Disse medlemmer vil også gi adgang til å gi straffenedsettelse for vitneprov i andre saker enn den vedkommende er tiltalt i.

Disse medlemmer mener at det ved mange forbrytelser er dårlig samsvar mellom forbrytelsens alvor og straffereaksjonen. Det virker urimelig i forhold til folks rettsfølelse når grov vold straffes mildere enn mer "uskyldige" forbrytelser. Disse medlemmer vil ta initiativ til en samlet gjennomgang av strafferammene for å få en bred vurdering av alvor og straffenivå for de forskjellige forbrytelsene.

Alvorlige forbrytelser som sedelighetskriminalitet, voldskriminalitet og alvorlig narkotikakriminalitet skal medføre fengselsstraff og ikke samfunnstjeneste. For de forbrytelser som kan møtes med samfunnstjeneste, mener disse medlemmer at brudd på vilkårene skal medføre omgjøring til soning i fengsel.

Disse medlemmer vil avskaffe automatikken i prøveløslatelse. Brudd på prøvetidsvilkår skal gi full soning for gamle forhold, i tillegg til ny utmålt straff.

Disse medlemmer mener at forbrytelser med en strafferamme på mer enn 3 måneder begått av personer som ikke er norske statsborgere, bør medføre utvisning, med mindre særlige forhold taler mot det.

Disse medlemmer vil innføre minstestruffer ved gjentatt pådømmelse av grove vinningsforbrytelser. Ved pådømmelse av flere straffbare forhold samtidig bør den utmålte straff kunne økes til mer enn 1,5 ganger maksimalstraffen, slik regelen er i dag.

Disse medlemmer vil øke bevilgningene til politiet. Innbyggerne har rett til å vente at politiet kan ta imot en anmeldelse og gjøre noe med den. Styrking av politiet er også sentralt i det forebyggende arbeidet. Disse medlemmer mener at politiet bør ha en desentralisert struktur med vekt på lokale politistasjoner, slik at den enkelte politimann blir kjent i og med nærmiljøet.

For å skaffe flere politifolk vil disse medlemmer sørge for fortsatt høy utdanningskapasitet ved politihøyskolene. For å ha et politi som har kunnskap om alle slags miljøer i et flerkulturelt samfunn, vil disse medlemmer støtte en aktiv rekruttering av kvalifiserte søkere med innvandrerbakgrunn til politihøyskolene.

Politiets ressurser må brukes mest mulig målrettet til å redusere kriminaliteten. Disse medlemmer er motstandere av å pålegge politiet arbeid som ikke har noe med kriminalitetsbekjempelse å gjøre, og vil fjerne oppgaver som kontroll av båtregistrering og butikkers åpningstider eller areal.

Disse medlemmer vil frita politiet for oppgaver som er viktige, men som politiet strengt tatt ikke behøver å gjøre. Slike oppgaver omfatter blant annet fangetransport, arrestforvaring, kontortjenester og vaktoppgaver. I tillegg er det nødvendig med mer kontorpersonell til administrative oppgaver for å frigjøre politifaglig kapasitet.

De siste årene er det begått flere drap og grove voldsforbrytelser av sinnslidende personer. Irrasjonelle handlinger begått av sinnslidende er det vanskelig å beskytte seg helt mot. Å forebygge dem er først og fremst en oppgave for det psykiske helsevern. Det psy-

kiske helsevern har endret karakter fra behandling ved sentrale psykiatriske institusjoner til behandling i hjemkommunen for integrering i lokalsamfunnet.

Utviklingen har vist at mange kommuner ikke har ressurser til å gi mennesker med alvorlige sinnslidelser et tilfredsstillende tilbud. Det har utsatt pasientenes lokalmiljø for belastninger som vanskelig kan forsvares. Disse medlemmer vil derfor at det skal opprettes sentrale institusjoner hvor spesielt krevende og potensielt farlige sinnslidende kan få kvalifisert behandling av høyt kompetente spesialister.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sine merknader under kap. 17.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti understreker nødvendigheten av en fortsatt utbygging av barnehager for å sikre et trygt og godt oppholdssted for barn i førskolealderen. Barnehagene er den viktigste fellesarenaen for førskolebarn, en arena der barn får utvikle seg i lek og samhandling med andre barn og med voksne. Men det er ikke tilstrekkelig å bygge nok barnehager. Like viktig er det faglige innholdet og et utemiljø hvor barna kan utfolde seg fysisk og kreativt.

Dette medlem vil understreke at barnehager er et sikkerhetsnett for de barna som vokser opp i familier som tilhører de svakest gruppene i samfunnet, som bl.a. langtidsarbeidsløse, trygdede og andre utsatte grupper. Det er spesielt viktig for innvandrerfamilier at de får tilrettelagt et barnehagetilbud, som gjør at barna kan lære seg norsk språk og kultur. Forskning viser at barn som har hatt et pedagogisk tilbud før de begynner på skolen, klarer seg bedre i en undervisningssituasjon.

Dette medlem vil rette oppmerksomheten mot at dagens situasjon er prekær. Mange kommuner legger ned barnehageplasser, og det spares på kvalitet og faglig kompetanse. Sosialistisk Venstreparti vil derfor sette kvalitetskrav i forhold til bemanning og areal, både for offentlige og private barnehager.

Dette medlem viser til at en familie med to vanlige inntekter kan måtte betale over 4 000 kroner pr. måned for en barnehageplass. Det rammer småbarnsfamiliene svært hardt, særlig dem med flere barn. For en plass i skolefritidsordningen kan kostnaden komme opp i 1 600 kroner pr. måned i tillegg. Dette medlem mener at de høye prisene på barnehageplasser og SFO, forhindrer mange fra å benytte seg av disse tilbudene. Dessverre er det ofte de barna som trenger det mest som først blir tatt ut ved høye priser. Ingen skal betale mer enn 3 pst. av inntekten på en barnehageplass, og maksimalt 1 140 kroner. Tilsvarende skal ingen betale mer enn 2 pst. av inntekten, maksimalt 760 kroner, for en SFO-plass.

Dette medlem vil innføre individuell rett til gratis kjernetid i barnehage for alle barn. Det skal være frivillig for den enkelte om man ønsker å benytte seg av dette.

Målet med innføring av kontantstøtten var mer tid sammen for barna og foreldrene, og en frihet i forhold til valg av barnepass. Dette medlem vil påpeke at evalueringen av kontantstøtten har vist at det har vært et tiltak uten vesentlig effekt. Ukentlig arbeidstid har gått ned med ca. en og en halv time. En del småbarnsforeldre har valgt å ta ut barna sine fra barnehager for å motta kontantstøtten. Kvinner tar seg av barna, og menn jobber mer overtid. De fleste jobber like mye eller mer, og betaler dagmammaer for tilsyn av barna sine.

Dette medlem vil peke på at bruken av dagmammaer er med på å konservere kjønnsrollemønsteret i arbeidslivet. Kvinner som jobber som dagmammaer oppgir sjeldent inntekten, noe som også gjør at disse arbeidstakerne mister verdifulle pensjonspoeng og andre rettigheter i arbeidslivet, samtidig som det offentlige taper inntekt.

På denne bakgrunn går dette medlem inn for å fjerne kontantstøtten.

Barnevernet står ovenfor store utfordringer i en mer kompleks og utfordrende verden der barn og unge blir utsatt for press fra mange hold. Mange barn og unge har kontakt med miljøer som er preget av vold, narkotika og kriminalitet. Dette medlem understreker at mange barn og unge i dag har bruk for et barnevern som ser dem, kan snakke med dem og sette i gang riktige tiltak på et tidlig stadium.

Dette medlem mener at barnevernets ansatte må ha høy faglig kompetanse for å kunne ta imot barn i dyp krise på en tilfredsstillende måte. I dag har en av fem som jobber i barnevernet har mindre enn ett års arbeidserfaring. Dette medlem peker på at vi trenger en nasjonal handlingsplan for barnevernet, med fokus på kapasitet og kompetanseheving.

Også det tverrfaglige samarbeidet må styrkes. De fleste meldingene til barnevernet om barn som trenger hjelp, kommer fra hjelpeapparatet selv. Bevilgningene til etablering av tverrfaglige team i kommunene må økes, for å styrke akuttberedskapen. De kan raskt komme med tiltak overfor en familie som har havnet i en situasjon de ikke klarer å takle selv.

Dette medlem vil peke på at behovet for akutt-plasser er stort. Fordi kommunene ikke selv har et tilstrekkelig antall plasser, er det blitt etablert mange private barnevernsinstitusjoner. Det finnes mange eksempler på mangelfull profesjonalitet i flere private institusjoner. Sosialistisk Venstreparti har foreslått at det skal være en nasjonal godkjenningssordning for barnevernsinstitusjoner, slik at alle må dokumentere kvalifikasjoner på planer og personell. Samtidig må bygningsmassen og sikkerheten også være tilfredsstillende. Dette medlem vil understreke at dette må være minstekrav til en institusjon som skal håndtere barn og unge med vanskelige og sammensatte problemer.

Dette medlem opplever et uavklart ansvarsforhold mellom barnevernet og utlendingsmyndighetene når det gjelder å ta ansvar for de enslige mindreårige

asylsøkerbarna som kommer til Norge. Mindreårige asylsøkere blir mangelfullt og ulikt behandlet ut ifra kommunenes og mottakenes tilgjengelige ressurser, kompetanse og instruksjer. Dette medlem vil understreke at alle barn skal ha lik rett til beskyttelse, tiltak og oppfølging fra barnevernet.

Dette medlem mener at barnet må bli hørt i større utstrekning enn nå ved skilsmisse med et høyt konflikt-nivå. Sosialistisk Venstreparti vil innføre tvungen mekling også for registrerte samboende par.

Dette medlem støtter at underholdningsbidraget ikke bare skal regnes ut fra den bidragspliktiges inntekt, men at også bidragsmottakerens inntekt tas med i utregningen. Sosialistisk Venstreparti går imot flyttesoner for foreldre med daglig omsorg for barn. Det skal ikke være mulig å idømme delt daglig omsorg for barn.

Dette medlem vil understreke at arbeidslivet må være tilrettelagt slik at det går an å kombinere omsorg for barn og jobb. Sosialistisk Venstreparti vil gjennom likestillingsloven sikre at menn med familieansvar ikke skal diskrimineres vis a vis menn uten familieansvar, slik at også menn kan ta større del i omsorgen for barna. Fortsatt er det slik at menn jobber mer overtid og har mindre kontakt med barna.

Mange tusen barn vokser opp i fattigdom i Norge. Det er overvekt av eneforsørgere, barnefamilier og ikke-vestlige innvandrere i gruppen som forblir fattige over lengre tid. Det er flere og sammensatte grunner for det, men blant årsakene er lav utdanning, dårlige boforhold og helseproblemer. En fellesnevner er dårlig kontakt med arbeidsmarkedet.

Dette medlem vil særlig prioritere tiltak for barn og unge som lever i vedvarende fattigdom. Moderne fattigdom fører til utestenging fra kulturelle og sosiale aktiviteter, og rammer særlig barn og unge.

Dette medlem mener at kontantoverføringer fra fellesskapet og gode velferdsordninger i form av sosial boligbygging, tilgjengelig helsetjenester og opplærings- og utviklingsmuligheter for alle, er nødvendige tiltak for å bekjempe fattigdom. Privatisering og konkurranseutsetting av offentlige tjenester vil undergrave det politiske ansvaret for den offentlige tjenesteproduksjonen.

Dette medlem vil understreke at bolig er et grunnleggende gode som ingen kan klare seg uten. Markedet vil ikke alene skaffe boliger til folk med dårlig råd. Myndighetene må ta et langt større ansvar enn det de gjør i dag for å sikre at alle, uavhengig av inntekt, kan ha en bolig. Dette medlem vil vise til at Sosialistisk Venstreparti derfor fremmer forslag om å grunnlovsfeste retten til bolig.

Dette medlem vil rette oppmerksomheten mot at antall sosiale utleieboliger er alt for lavt og prisnivået på dem er i ferd med å bli for høyt til at de tjener det formålet de var tiltenkt. I andre europeiske land har de flere ganger så mange slike boliger som Norge. Denne mangelen er viktigste årsak til at dereguleringen av boligmarkedet som har skjedd de siste 10 år får mer dramatiske følger i Norge enn i mange andre land. Det

er helt nødvendig å få etablert et tilstrekkelig stort skjermet boligtilbud til folk med dårlig råd. Etter Sosialistisk Venstrepartis mening er det behov for at mellom 10 og 20 pst. av utleieboligmassen er sosiale utleieboliger. Nå er dette tallet svært lavt - under 5 pst.

Dette medlem vil også påpeke at Norge har bygget altfor få studentboliger. Dekningen er bare ca. 14 pst. på landsbasis. Dette fører til at prispresset i leie-markedet blir ekstra stort der boligmarkedet ellers er presset av økt tilflytting.

Dette medlem vil understreke at for mange unge og vanskeligstilte er det verken tilrådelig eller oppnåelig å oppta lån til egen bolig. Derfor må staten gi økte låne- og tilskuddsmidler, og sammen med kommunene ta et hovedansvar for en ny offentlig strategi for etablering av utleieboliger og straksboliger. Uten en slik satsing vil forskjellene mellom folk øke dramatisk og flere vil bli uten et trygt hjem.

Husleiereguleringsloven er fjernet og nå kommer meldingene om at folk med små inntekter må flytte fordi de ikke makter leieøkningene. Mange unge med dårlig økonomi greier ikke å skaffe seg bolig. De sover tilfeldig hos venner, litt ute, litt på hospits og noen okkuperer tomme bygninger. For mange som i utgangspunktet kun hadde et økonomisk problem, ender det med at blir påført en mengde tilleggsproblem. Noen kommuner kan tilby kommunale boliger til en akseptabel pris, men det finnes alt for få gode tilrettelagte botilbud til personer som trenger det, særlig i sentrale strøk.

Dette medlem viser til at personer med rusproblemer, psykiske problemer og atferdsproblemer er særlig utsatt. Likeens er noen innvandrere, arbeidsløse og andre som har fattigdomsproblemer også helt uten håp om et trygt og godt sted de kan kalle hjemme. Tilbudet mange får er private hospits. Som boligløsning er det under enhver kritikk. Det offentlige har skyhøye utgifter til det som ser ut til å være et meget dårlig og kortsiktig tilbud for de bostedsløse.

Dette medlem vil påpeke at mens flere enn noen-sinne er tvunget til å forlate sine hjem og søke beskyttelse i andre land, ser det ut til at viljen i vestlige land til å ta i mot flyktninger og asylsøkere blir stadig mindre. Det er mellom 35-40 millioner flyktninger eller internt fordrevne mennesker på flukt i verden. Dette er av de største menneskelige tragediene verdenssamfunnet står overfor og som Norge må ta sitt medansvar i.

Dette medlem vil påpeke at Norge gir få asylsøkere flyktningsstatus i henhold til FN konvensjonen av 1951. Dette kan gi et uheldig signal til befolkningen om at få har et reelt behov for beskyttelse. Det faktum at mange får opphold på humanitært grunnlag gir inntrykk av at Norge har en liberal og raus praksis. Dette er ikke riktig. Tvert imot framstår norsk flyktningspolitikk som streng og restriktiv.

Dette medlem vil støtte at det er behov for raske reaksjoner for å utvise personer som åpenbart ikke har asylgrunn og som har kriminelle hensikter.

Dette medlem vil hevde at det er behov for en gjennomgang av utlendingslovens bestemmelser og tilhørende forskrifter med sikte på å ta inn i loven elementer som gir grunnlag for flyktningsstatus, slik som kjønnsrelatert forfølgelse, tilhørighet til særlig sosial (etnisk) gruppe, barn som sosial gruppe, krigsflyktninger, internt fordrevne og forfølgelse fra ikke-statlige aktører. Dette vil sikre likebehandling og forutsigbarhet og bidrar til å få en nødvendig politisk avklaring av viktige prinsipielle avveininger som nå er lagt til Utlendingsnemnda.

I tillegg er det behov for å få innarbeidet Flyktningskonvensjonen av 1951 med tilhørende protokoller fra 1967, i norsk rett.

Dette medlem vil påpeke at skal en lykkes bedre i arbeidet for flyktninger og asylsøkere enn i dag, er det avhengig av endringer innenfor all generell politikk. Det norske samfunnet kommer til å være mer mangfoldig og flerkulturelt i framtida. All politikk må ha dette som et positivt utgangspunkt og legge til rette for respekt og inkludering av minoriteter i samfunn og sosialt fellesskap.

Dette medlem vil slå fast at prinsippene om likestilling mellom kjønnene og prinsippet om ikke-diskriminering er en viktig del av vårt verdigrunnlag. Disse verdiene er ikke kultur- eller religionsrelative. Dette verdigrunnlaget er en helt nødvendig forutsetning for et likeverdig samfunn og for å kunne lykkes i arbeidet med å ivareta interessene til minoriteter.

I tillegg til en bedre og mer inkluderende politikk for flyktninger og asylsøkerer, er det et stort behov for å få et helhetlig lovverk mot rasisme. Både arbeidsledighet, problemer på boligmarkedet, sosiale konflikter og segregering kan ha sin rot i diskriminering.

Dette medlem vil peke på at visumkrav i praksis kan gjøre det nærmest umulig å kunne reise fram til Norges grense på lovlig måte. Det er ikke ulovlig å ta seg inn i andre land uten visum eller innreisedokumenter, så lenge hensikten er å søke, men visumkrav gjør det langt vanskeligere å reise lovlig og retten til å søke asyl derved blir undergravd. Dette åpner opp et marked for menneskesmugling og kriminalitet. Det er behov for å åpne for lovlige måter å komme til Norge ved for eksempel å gi asylsøkere rett til å søke asyl på flere norske utenriksstasjoner, såkalt eksteritorial asyl prosedyre.

Dette medlem vil vise til at tilbakevending må være en viktig komponent i alt arbeid med flyktninger og asylsøkere. Kriteriet på en vellykket tilbakevending er ikke først og fremst at asylsøkeren er sendt hjem og ikke vender tilbake hit, men at tilbakevendingen ikke fører til større konflikter og økt usikkerhet i områder der spenningen fra før av er stor.

FNs komité for barnets rettigheter har anbefalt Norge å vurdere en ny samlet gjennomgang av sin politikk i forbindelse med barn som søker asyl i lys av konvensjonens prinsipper og bestemmelser. Gjennom barnekonvensjonen er Norge forpliktet til å sørge for at alle barn som bor i Norge har de samme grunnleggende ret-

tigheter. Utlendingsloven skal ikke har forrett framfor Barnekonvensjonen. For å tydeliggjøre dette, mener dette medlem det ville være en fordel at Barnekonvensjonen ble inkorporert i norsk lov.

Kunst og kultur gjør samfunnet rikere på opplevelser, og gir økte muligheter til å utvikle egne skapende evner. Dette medlem vil derfor skape gode rammevilkår både for videreutvikling av kunstneriske tradisjoner, og for nyskapende og utradisjonell kulturvirksomhet. Sosialistisk Venstreparti vil arbeide for en kulturlov som sikrer hele befolkningen viktige kulturtilbud, og at bevilgningene til kunst og kultur innen år 2005 utgjør minst 1 pst. av statsbudsjettet.

Kunst og kultur må verdsettes i kraft av sin egenverdi. Men kunsten er likevel ikke et verdinøytralt gode. Kunsten har et viktig, kritisk potensial, men kan også fremme overdreven nasjonalisme, individualisme og førerdyrkelse, like mye som den kan fremme demokrati og solidaritet. Dette medlem vil derfor sette kunstdebatten inn i en bred samfunnsdebatt. Sosialistisk Venstreparti vil arbeide for å sikre bedre levestandard for kunst- og kulturarbeidere, og gjøre det mulig for langt flere kunstnere å leve av sin kunstneriske virksomhet.

Dette medlem mener at deltakelse i kulturaktiviteter kan bidra til å utvikle identitet og til å skape samhørighet og fellesskap mellom generasjoner og miljøer. Derfor må den lokale kulturaktiviteten styrkes, bl.a. gjennom et samspill mellom profesjonelle kunstnere og amatører. Dette medlem vil bidra til å bedre arbeidsvilkårene for frivillige organisasjoner, foreslå økt støtte til frie grupper og frivillige organisasjoner.

Kunstuttrykk og kulturaktiviteter er viktige brobyggere ikke minst mellom ulike nasjoner, etniske og politiske grupper og aldersgrupper. Altfor mye kulturaktivitet er i dag innrettet på én aldersgruppe av gangen. Det internasjonale kultursamarbeidet må styrkes, blant annet ved å støtte opp om møteplasser mellom ulike kulturer i Norge.

Dette medlem viser til at Sosialistisk Venstreparti vil arbeide for utvikling og videre utbygging av kulturskoler for barn og unge. For å sikre at alle ungdommer, uavhengig av foreldreøkonomi, får adgang til kulturopplevelser, vil dette medlem arbeide for at det etableres kulturkort for ungdom som gir lettere og billigere adgang til kulturtilbud.

Dette medlem vil understreke viktigheten av at hele befolkningen sikres tilgjengelighet til kulturtilbudene, blant annet ved fysisk tilrettelegging, rimelige priser og fleksible åpningstider. Det må finnes lokaler som utgjør gode arenaer lokalt, både for sambruk og for spesielle behov. Kommunene må sikres en økonomi som gjør at de har mulighet til å vedlikeholde og videreutvikle kulturkapitalen lokalt. Dette medlem vil at bibliotekene sammen med museene i større grad skal være kultur- og informasjonssentra i lokalsamfunnet. Sosialistisk Venstreparti vil at utlån og formidling av bøker, tidsskrifter, aviser og lignende skal fortsatt være gratis.

I dag er det norske språket truet på viktige områder. Særlig ser vi økende innslag av engelsk i næringslivet, høyere utdanning, ungdomskulturen og ikke minst innenfor informasjonsteknologi. I arbeidet med å bygge et trygt og flerkulturelt samfunn er det ikke minst viktig å sikre et stabilt og trygt norsk språk, både bokmål og nynorsk.

Dette medlem mener tilrettelagte idrettsaktiviteter er viktige av flere grunner. Idrett og friluftsliv gir positive opplevelser og livsutfoldelse. Idretten gir helsegevinst og utvikler fellesskaps holdninger og respekt for medmennesker. Mange får styrket selvbilde og bedre selvtilit ved at de mestrer idrettsaktiviteter. Sosialistisk Venstreparti mener at breddeidretten skal prioriteres. Dette betyr satsing på allsidig tilbud og idrettsglede framfor tidlig spesialisering og konkurransealvor. Dette medlem går imot offentlig støtte til idrettslag som drives helkommersielt, og vil arbeide for økt innsats mot dopingbruk og kroppsfiksering i idrettsmiljø. Dette medlem vil prioritere midler til idrettsanlegg og aktiviteter beregnet på masse-, ungdoms- og mosjonsidrett, og sikre arealer til friluftsliv, bading, fiske og fangst.

Dette medlem peker på at toppidrett er underholdning for mange og betyr mestring og egenutvikling på høyt nivå. Men toppidretten nasjonalt og internasjonalt kommersialiseres i stadig større omfang. Kommersialiseringen må ikke få prege bredde- og masseidretten blant barn og unge. Dette medlem mener at det er viktig å opprettholde idretten som en bred massebevegelse.

Det skjer en konvergens der sektorgrensene mellom kringkasting, tele og IT etter hvert blir borte. Midt oppe i denne forrykende prosessen, mener dette medlem at det er viktig at de politiske myndighetene tar grep for at markedet ikke skal ta helt overhånd. Dette medlem vil peke på at Stortinget har styringsmekanismer gjennom lovgivning, konsesjoner og eierskapet til NRK.

Dette medlem mener det er et mål at NRK skal befestes og videreutvikle sin sterke markedsposisjon, og å være med i konkurransen om seere. NRK skal fortsatt være lisensfinansiert. Det er et ufravikelig krav at NRK skal videreutvikles som en allmennkringkaster med forpliktelser i forhold til kultur, språk, minoriteter, ytringsfrihet og demokrati. NRK skal fortsatt være reklamefri, og det vil være et av selskapets store konkurransefortrinn.

Mediekvalitet og mangfold trues i økende grad av eierkonsentrasjon og kommersialisering. Dette medlem vil være restriktiv i forhold til konsentrasjon av eierskap, krysseierskap og vertikal integrasjon i mediene.

Dette medlem mener forholdene må legges til rette for at lokalkringkasting og lokalpresse skal kunne ivareta den nærhet befolkningen ønsker. I et samfunn der de kapitalsterke får mer og mer makt, må også interessene til medieselskap med dårlig kapitalgrunnlag støttes. Sosialistisk Venstreparti vil øke pressestøt-

ten for å ivareta mangfoldet både politisk og språklig. Digital portaler skal også gi tilgang til lokale medier.

Dagens restriksjon for Telenor til å kunne gå inn i innholdsselskaper skal opprettholdes. Dette medlem vil foreslå begrensninger på vertikal integrasjon mellom infrastruktur- og innholdsselskaper.

Internett gjør det enkelt og billig å nå ut med et budskap. Dette kan dermed bidra til utjevning når det gjelder mulighet til å nå ut med informasjon, men realiteten vil lett bli at det er de kapitalsterke som vinner kampen om oppmerksomheten. Dette medlem viser til at Sosialistisk Venstreparti vil at nettet skal være en digital allmenning, og vil begrense de store selskaperes makt over netjtjenester.

Dette medlem påpeker at mange opplever en utrygghet som ikke minst er et resultat av den sterke mediafokuseringen på gatevold. Denne utryggheten skal tas på alvor, og synlig politikk er et viktig virkemiddel i så måte. På den annen side er det viktig å huske på at den største andelen voldsforbrytelser skjer i hjemmene, og her rammes først og fremst kvinner og barn. Denne volden må fram i lyset, og det må settes i verk omfattende tiltak både overfor offer og voldsutøver/overgriper.

I Norge har det vært en økning i den registrerte kriminaliteten. Vinningsforbrytelser utgjør hovedtyngden, men skadeverk og voldskriminalitet utgjør også en betydelig andel av de anmeldte lovbrudd. Voldskriminaliteten har blitt grovere de siste åra. Omkring 80 pst. av all voldskriminalitet skjer når gjerningsmannen er påvirket av alkohol eller narkotika.

Skatteunndragelser og ulovligheter i mange konkurrer svekker respekten for lov og rett. En regner i dag med en svart økonomi i Norge på mellom 40 og 60 mrd. kroner. Miljøkriminalitet med ulovlige giftutslipp setter menneskers liv og helse i fare i tillegg til ødeleggelser miljøet påføres. Dette medlem mener at denne typen kriminalitet må prioriteres høyt.

Straffereaksjonene overfor den enkelte lovbrøyer må etter dette medlems oppfatning primært innrettes slik at de motvirker gjentagelser. Dette betyr rask oppklaring av lovbrudd og rask straffereaksjon. Lengden av eventuell frihetsberøvelse, soningsforhold og oppfølging i og etter frihetsberøvelsen må vurderes ut i fra hva som best forebygger nye lovbrudd. Alternative straffereaksjoner til frihetsberøvelse må benyttes mer enn i dag.

Dette medlem viser til at det har skjedd en økning av mer alvorlig kriminalitet som ran, vold og narkotikaforbrytelser blant barn og ungdom. Antall siktede for narkotikaforbrytelser har økt sterkt. Men fortsatt er det tyveri som er den mest utbredte forbrytelsen for ungdommer.

Dette medlem vil peke på at i forbrukssamfunnet barn og ungdom vokser opp i, er de nyeste og mest moderne forbruksvarer det som gir status blant venner. Mange barn og unge opplever at verken de eller foreldre har økonomisk mulighet til å være med på denne kjøpefesten. Dette kan gi motivasjon for vinningskri-

minalitet. Data fra politiet viser at aldersgruppen 15-24 år er betydelig overrepresentert blant voldsofrene.

Desto tidligere tiltak settes inn i en problematisk utvikling, jo bedre er effekten for de ungdommene som berøres. Det er etter dette medlems mening viktig å framheve det tverrfaglige samarbeidet i hjelpeapparatet. Forebygging av kriminalitet må sees på som en kontinuerlig prosess over lang tid, og ikke bare et strakstiltak eller som et engangstiltak. Involvering av unge i denne prosessen er en forutsetning for suksess. Ungdomsorganisasjoner og engasjerte enkeltpersoner vil være viktige samarbeidspartnere.

Dette medlem mener at det er viktig å underbygge prosesser som gjør at voldelige gjenger går i oppløsning. Vi må hele tiden være bevisst på hva det er kommunen, skolen, politi, lokalbefolkningen gjør eller kan gjøre for å stoppe voldelige eller rasistiske ungdomsgjenger.

Dette medlem viser til at den økende voldsutviklingen blant barn og unge er nok en understrekning av viktigheten av tydelige voksne og gode fritidstilbud. Dette medlem vil understreke viktigheten av at fritidsklubber, kulturtilbud og frivillige organisasjoner får nok ressurser til å kunne tilby rammer som gjør det mulig for ungdommer å skape meningsfulle aktiviteter.

Personvern innebærer retten til kontroll med opplysninger som gjelder en selv. Bruk av datateknologi gjør det enkelt å samle inn, lagre, ajourføre og sammenkople enorme mengder informasjon. Ved bruk av datateknologi etterlater vi oss elektroniske spor som kan brukes til kartlegging av hvor vi har vært, tidspunkt og hva vi har gjort. Dette medlem mener at reglene for lagring og utlevering av data fra elektronisk overvåking må strammes inn.

Kampen for kvinnefrigjøring og likestilling er en høyt prioritert oppgave for Sosialistisk Venstreparti. Kvinner er diskriminert på arbeidsmarkedet. Lønnsnivået i yrker med kvinneflertall er lavt. Dette medlem vil arbeide for at offentlig sektor utarbeider en arbeidsgiverpolitikk som hever lavtlønnsyrker og sikrer likelønn, og for at Likestillingsloven endres slik at "arbeid av lik verdi" kan sammenlignes på tvers av yrker.

En rettferdig fordeling av lønna og ulønna arbeid i familien er en forutsetning for likestilling. Fortsatt arbeider mange kvinner deltid, og fortsatt utfører kvinnene det meste av husarbeidet. Deltidsarbeidende kvinner kan vanskelig skape seg en karriere i konkurranse med fulltidsarbeidende menn. Dette medlem vil peke på at redusert normalarbeidsdag vil gjøre det mulig for flere kvinner å arbeide heltid med full lønn. Redusert arbeidstid vil også gi menn mer tid hjemme. Dette medlem vil derfor arbeide for en arbeidstidsreform der målet er gradvis reduksjon av arbeidstid til 6 timers arbeidsdag/30 timers uke. Dette medlem vil foreslå forsøksordninger med redusert arbeidstid både i privat og offentlig sektor, og tilskuddsordninger til virksomheter som setter i gang forsøk med redusert arbeidstid. Dette medlem vil understreke at kon-

tantstøtten har vært med på å bremse likestillingsprosessen.

Kvinnerepresentasjonen må økes på mange områder, blant annet ved at det blir flere kvinnelige ledere. Øremerking av flere stillinger for kvinner og kvotering vil bidra til større likestilling på mange arbeidsplasser. Dette medlem vil arbeide for at kvinner skal få større politisk innflytelse, blant annet ved hjelp av økt kvinnerepresentasjon i politiske organisasjoner og folkevalgte organ.

Det er viktig å bidra til at flere fedre tar ut en større del av fødselspermisjonen, noe som vil gi barn et nærmere forhold til sin far. Dette medlem vil arbeide for å gi alle fedre sjølstendige rettigheter til fødselspenger, uavhengig av mors stillingsbrøk og disposisjoner etter fødselen.

Kvinner som har røtter i flere kulturer, møter til dels andre problem enn norske kvinner. Mange har vanskelig for å få arbeid. Det må settes inn målrettede tiltak som kan gi kvinner med minoritetsbakgrunn et reelt valg mellom hjem og jobb. Dette medlem vil også arbeide for at utenlandske kvinner som er gift med menn bosatt i Norge, skal få opphold på sjølstendig grunnlag fra første dag.

Reklamens skjønnhetsideal er urealistisk, og konsekvensen av mange markedsføringskampanjer er at jenter blir misfornøyde med sitt eget utseende. Dette er også i ferd med å bli et problem for gutter. Dette medlem vil arbeide for at lovverket styrkes for å hindre kvinnediskriminerende reklame, og vil foreslå forbud mot markedsføring av kosmetisk kirurgi og slankemidler. Dette medlem vil foreslå at det igangsettes arbeid mot seksuell trakassering i skolen.

Dette medlem mener at vold mot kvinner er et alvorlig samfunnsproblem som hindrer likestilling og kvinnefrigjøring. Dette medlem vil arbeide for at det settes ned et kvinnevoldutvalg for å koordinere arbeidet med å samle inn kunnskap om og synliggjøre vold mot kvinner, slik at det kan settes inn tiltak som virker.

Komiteens medlem representanten Steinar Bastesen viser til kap. 17.6.

## 13. LIVSLANG LÆRING

### 13.1 Sammendrag

Regjeringens overordnede prinsipp i utdanningspolitikken er lik rett til utdanning. En rettferdig utdanningspolitikk er nøkkelen til et rettferdig samfunn. Alle skal ha mulighet til å realisere sine evner og utvikle sin kompetanse. Utdanning skal bidra til personlig utvikling og til å styrke demokratiske verdier. Videre skal utdanning bidra til å kultivere og sammenbinde samfunnet, og stimulere til nytenking, produktivitet og verdiskaping.

Livslang læring omfatter opplæring på alle nivåer, formell og uformell læring og realkompetanse tilegnet i arbeids- og samfunnsliv. Kompetansereformen er vesentlig for å realisere livslang læring for alle. Refor-

men skal bidra til å gi hele befolkningen muligheten til kompetanseutvikling, uavhengig av alder, kjønn, bosted og tidligere utdanning. Regjeringen vil utforme opplæringstilbudene slik at flest mulig kan gjennomføre utdanning uten å gå ut av arbeidsmarkedet. Tilbudene må legges til rette for brukerne og i tillegg være rimelige i pris.

Grunnskolen og videregående opplæring har de siste årene vært preget av store reformer, og det er innført en felles opplæringslov for det 13-årige opplæringsløpet. Det er gjennomført en forskningsbasert evaluering av Reform 94, og den forskningsbaserte evalueringen av Reform 97 skal ferdigstilles i 2003. Det er framover viktig å se grunnskolen og videregående opplæring som et samlet opplæringsløp. Regjeringen vil sette ned et offentlig utvalg som skal vurdere struktur og innhold i det 13-årige opplæringsløpet.

Regjeringen vil videreutvikle grunnskolen og videregående opplæring gjennom å gi større lokal frihet. Samtidig skal rettighetene til den enkelte ivaretas. Et overordnet mål er en systematisk utvikling av pedagogisk praksis som setter elevenes læring i sentrum. Den enkeltes læringsarbeid og utvikling av den enkeltes læringslyst skal være i fokus.

Arbeidet med kvalitetsutvikling i skolen skal videreutvikles. Skolen skal ha høy kvalitet både når det gjelder innhold, utstyr og lokaliteter. Elevene skal ha gode lærevilkår. Skolebygningene må holdes ved like. Regjeringen vil videreføre arbeidet med lærernes lønns- og arbeidsforhold. Et viktig tiltak er å få arbeidstidsordninger i skolen og opplæringen som gir større frihet i organiseringen av arbeidet, bedrer ressursutnyttelsen og legger til rette for en opplæring som er bedre tilpasset behovene både hos elever, lærere og foreldre. Slik kan lærernes arbeidskraft utnyttes på en bedre måte, og gjøre skolen til en mer attraktiv arbeidsplass.

Regjeringen vil innføre ny gradsstruktur for høgre utdanning, jf. St.meld. nr. 27 (2000-2001). Hovedmodellen i den nye gradsstrukturen blir 3 år på lavere grad (bachelor) og 2 år på høyere grad (master). Ny gradsstruktur skal medføre en faglig og pedagogisk gjennomgang og fornyelse av studienes innhold og oppbygging, slik at kvaliteten videreutvikles og gjennomstrømmingen forbedres.

Regjeringen holder fast ved målet om at alle skal ha lik rett til utdanning uavhengig av økonomisk og sosial situasjon. Skal det overordnede målet om like muligheter for alle til deltakelse i kunnskapssamfunnet nås, må hver enkelt student gis mulighet til å studere på heltid. Dette forutsetter at studiefinansieringen både er til å leve av under studiene og til å leve med etter studiene. I St.meld. nr. 27 (2000-2001) foreslås det derfor å øke kostnadsnormen fra 6 950 per måned for studieåret 2001/2002 til kr 8 000 i studieåret 2002/2003. Hele økningen gis som tillegg i stipendet. Dette innebærer at stipendandelen øker fra dagens nivå på om lag 30 pst. til om lag 39 pst.

Økt gjennomstrømming vil innebære store gevinster både for samfunnet og den enkelte. For studenten vil ett års innspart studietid ikke bare medføre mindre gjeld, men også ett år ekstra med inntekt. For at dette potensialet skal kunne utløses, må studiefinansieringssystemet utformes slik at det både legger til rette for og stimulerer til å fullføre studiene på normert tid. Ved å gi studentene betingelser som gjør det mulig å konsentrere seg om studiene på heltid, kan det stilles krav til at studentene utnytter studietiden effektivt og bruker mer tid på studiene. I St.meld. nr. 27 (2000-2001) foreslås det derfor at det ordinære utdanningsstipend skal tildeles som følge av gjennomførte studier. Støttebeløpet skal i første omgang utbetales som lån. I stedet for at en fast andel av støttebeløpet er stipend allerede ved utbetaling, konverteres deler av støttebeløpet til stipend etter hvert som studiene gjennomføres.

De foreslåtte endringene gir et helhetlig og offensivt støttesystem. Studentene gis bedre økonomiske vilkår, samtidig som en i større grad enn tidligere belønner studieprogresjon.

Regjeringen vil også foreta endringer i finansieringen av institusjonene i høyere utdanning, med fokus på finansieringsmodeller som i større grad synliggjør forskningen og som vektlegger etterspørsel og resultater, både innenfor forskning og utdanning. Dette skal kombineres med tiltak som sikrer opprettholdelse av faglig bredde og dybde ved institusjonene. Institusjonene skal også i framtiden være kunnskapsbanker og kulturbærere i det norske samfunnet, og ikke styres av kortsiktige svingninger.

Regjeringen vil legge til rette for at høyskolene i større grad enn i dag skal satse på kortere yrkesrettede utdanningstilbud, jf. St.meld. nr. 20 (2000-2001). Det skal i tillegg åpnes for avkortede løp i høyere utdanning på grunnlag av tidligere utdanning og yrke. Videre vil Regjeringen arbeide for å øke tallet på studenter som velger realfag og teknisk naturvitenskapelig utdanning, blant annet gjennom en styrking av undervisningstilbudet på disse fagområdene i grunnskolen og videregående opplæring.

### 13.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til kapittel 13 i Regjeringens Langtidsprogram 2002-2005.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener at det overordnede prinsipp i utdanningspolitikken er lik rett til utdanning. Alle skal ha mulighet til å realisere sine evner og utvikle sin kompetanse.

Disse medlemmer er også enig i at kvaliteten i skolen skal utvikles videre, både når det gjelder innhold, utstyr og lokaliteter. Disse medlemmer gir sin tilslutning til at dette blant annet skal skje ved at grunnskolen og den videregående skole får større lokal frihet. Disse medlemmer er tilfreds med at Regjeringen vil arbeide videre med lærernes lønns- og arbeidsforhold.

Disse medlemmer mener at det bør legges til rette for raskere gjennomføring av studiene, og ser derfor positivt på at Regjeringen har foreslått en ny gradstruktur for høyere utdanning. Hovedmodellen er tre år på lavere grad (bachelor) og to år på høyere grad (master). Studiefinansieringen vil bli bedre og utformet slik at den stimulerer til å fullføre studiene på normert tid. Derfor vil støttebeløpet i første omgang bli utbetalt som lån. Senere omgjøres støttebeløpet til stipend etter hvert som studiene gjennomføres.

Disse medlemmer ser positivt på at Regjeringen vil foreta endringer i finansieringen av institusjonene i høyere utdanning med fokus på finansieringsmodeller som i større grad synliggjør forskningen, og som vektlegger etterspørsel og resultater både innenfor forskning og utdanning. Disse medlemmer er også positivt til at Regjeringen vil legge til rette for at høyskolene i større grad skal satse på kortere yrkesrettede utdanningstilbud, og at Regjeringen vil arbeide for å få flere studenter til å velge realfag.

Disse medlemmer vil understreke betydningen av at etter- og videreutdanningsreformen (kompetanse-reformen) gjennomføres. Opplæringstilbudene må bli utformet slik at flest mulig kan gjennomføre utdanningen samtidig som de er i arbeid.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til sine merknader under kap. 17.2.5.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener at en god utdanning er det viktigste samfunnet kan gi barn og unge. Samtidig er utviklingen av kunnskap og kompetanse av avgjørende betydning for samfunnsutviklingen. Et høyt utdannelses- og kompetansenivå er en nødvendig forutsetning for å opprettholde og videreutvikle verdiskapningen og derved vårt høye velferdsnivå. Kunnskap er også en forutsetning for å kunne danne seg egne meninger og forstå verden omkring seg, samtidig som kunnskap og kompetanse gir den enkelte trygghet til å kunne mestre en stadig raskere forandringsprosess i samfunnet.

Disse medlemmer satser på informasjons- og kommunikasjonsteknologi som et viktig hjelpemiddel innenfor alle deler av norsk utdannessystem.

Disse medlemmer mener at grunnskolen skal sørge for at alle elever, uansett hvor i landet de går på skole, arbeider med en felles basis av grunnleggende kunnskaper og ferdigheter og sikre et felles nasjonalt kulturgrunnlag. Målet er at elevene skal tilegne seg så mye av dette stoffet som deres forutsetninger tilsier. For å øke kvaliteten og valgfriheten i grunnskolen vil Høyre:

- Styrke det faglige innholdet i grunnskolen gjennom øket timetall i norsk, matematikk og engelsk på småskoletrinnet.
- Innføre rutinemessige tester av elevenes lese-, skrive- og regneferdigheter for å sikre at alle elever

tilegner seg grunnleggende ferdigheter. Høyre vil sette nasjonale faglige mål for hva en elev skal ha gjennomgått på de enkelte skoletrinn. For å kunne vurdere og sammenligne skolenes faglige nivå vil Høyre innføre nasjonale normerte prøver fra mellomtrinnet.

- Beholde karakterer som evalueringsform i grunnskolen og gjennomføre skriftlig eksamen i norsk, matematikk og engelsk ved avslutningen av grunnskolen.
- Utvide ordningen med valgfag i ungdomsskolen. Karakterer i fremmedspråk og andre valgfag skal telle med ved opptak til videregående skole. Høyre vil styrke fremmedspråkopplæringen i grunnskolen.
- Legge sterkere vekt på varierte undervisningsformer og differensiering for å sikre at undervisningen i sterkere grad tilpasses den enkelte elevs evner og interesser. Det er særlig viktig å øke mulighetene til differensiering og faglig fordypning på ungdomstrinnet.

Disse medlemmer vil innenfor rammen av nasjonale kunnskapskrav erstatte statlig overstyring og ensretting av skolen med en strategi for større mangfold og valgfrihet. Kunnskapskravene i læreplanene må ledsages av stor pedagogisk og metodisk frihet for den enkelte lærer og skole. Ansvar for å gjennomføre en løpende kvalitetsvurdering av skolene legges til et uavhengig skoletilsyn. Disse medlemmer mener at det er viktig å gi foreldre og elever rett til informasjon om skolens faglige og pedagogiske profil, og vil derfor innføre en systematisk skole- og lærerevaluering.

Disse medlemmer mener at videregående opplæring skal ha som hovedfunksjon å forberede elevene på studier og/eller et fremtidig yrkesliv. Disse medlemmer konstaterer at dagens videregående skole i for stor grad bare fungerer som en forlengelse av den obligatoriske grunnskolen. Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen i Langtidsprogrammet vil forsterke dette inntrykket ved å vektlegge et samlet 13-årig opplæringsløp. Høyre mener for sin del at mange av problemene i dagens videregående skole kan føres tilbake om forestillingen om at videregående opplæring bare er en fortsettelse av grunnskolen med tre nye år. Det er viktig å holde fast på at videregående opplæring må bygge på ulike, men likeverdige tilbud. Forsøk på å samordne fagplaner og undervisning i teorifag på tvers av skillet mellom allmennfag og yrkesfag er etter Høyres syn dømt til å mislykkes, både på grunn av elevenes ulike interesser og forutsetninger og fordi elevene har forskjellige mål og intensjoner med sine kursvalg.

Disse medlemmer vil at det skal tas større hensyn til elevenes ulike evner og arbeidstempo gjennom mer differensierte undervisningsopplegg. Dette er spesielt viktig innenfor allmennfaglig studieretning, hvor den store tilstrømmingen av elever har hatt store konse-

kvenser for det faglige nivå. Høyre vil beholde karakterer og eksamen, og vil gjøre den skriftlige side-målsundervisningen valgfri.

Disse medlemmer mener at det er viktig å arbeide for at flere norske elever får mulighet til å ta deler av sin videregående opplæring i utlandet. Høyre vil arbeide for at det opprettes flere IB-linjer (International Baccalaureate) i Norge.

Disse medlemmer vil styrke fagutdannelsen bl.a. ved å legge større vekt på yrkesrett teori og praksis. Det må være mulig å gå ut i praksis rett etter grunnskolen. Høyre vil ha en lærlingeordning som sikrer samfunnet tilgang på dyktige fagfolk. Bedriftenes rett til å velge lærling og gjensidig prøvetid for lærlinger må gjeninnføres.

Disse medlemmer vil styrke lærerutdannelsen, bl.a. gjennom å gjøre det mulig for studentene å spesialisere seg for småskoletrinnet, mellomtrinnet eller ungdomstrinnet. Lærere som underviser i teorifag på ungdomstrinnet må ha minst ett års faglig fordypning. Opptakskravene til lærerutdannelsen må skjerpes.

For å sikre at lærerne er faglig oppdatert, vil Høyre satse på systematisk og målrettet etterutdanning og kompetanseutvikling for lærere.

I videregående skole begynner mangelen på lektorer å bli følbart, både innenfor realfagene og de humanistiske fag. Høyre vil gjennomføre tiltak for å stimulere ferdige kandidater til å skaffe seg den nødvendige pedagogiske utdanning for å få lektorkompetanse.

Disse medlemmer vil at foreldrene skal ha rett til å velge grunnskole for sine barn. Retten til å gå på nærskolen opprettholdes. Eleven skal selv kunne velge videregående skole, på grunnlag av karakterene fra grunnskolen. Høyre vil finansiere skolene ved at pengene i større grad følger eleven. For elever med særlige behov på grunn av funksjonshemninger, store lærevansker eller atferdsproblemer må støtten fra det offentlige være større enn for elever uten slike behov.

Friheten til å velge må også gjelde private skoler. Høyre vil endre privatskoleloven, slik at alle som ønsker det, og som oppfyller generelle nasjonale krav, får lov til å starte private skoler. Dette vil gi kreativitet i pedagogikken, og mangfold og valgfrihet i skoletilbudet. For å sikre finansieringen vil Høyre at pengene fra det offentlige skal følge elevene også til en privat skole. Finansieringen må minst ligge på dagens nivå.

Disse medlemmer mener at det er viktig å øke kvaliteten i høyere utdanning. Utdannelsessystemet må ses i sammenheng, og det er derfor nødvendig at reformer i høyere utdanning foregår parallelt med et arbeide for å styrke kvaliteten på undervisningen i grunnskolen og den videregående skole.

Høyre vil ha universiteter og høyskoler som uavhengige institusjoner, med stor frihet til å bestemme opptakskrav, velge fagsammensetning og bestemme faglig innhold i undervisningsfagene. Universiteter og høyskoler må sikres uavhengighet av politiske myndigheter ved at de blir selvstendige juridiske enheter, med frihet til å velge styresammensetning og organisasjons-

modell. Høyre mener at også private institusjoner har en viktig plass innenfor høyere utdanning.

Disse medlemmer mener at det er en offentlig oppgave å sikre at alle har de samme muligheter til å ta en høyere utdanning uavhengig av privatøkonomiske forhold. Studiefinansieringen må legges opp med dette for øye.

Disse medlemmer henviser for øvrig til Høyres standpunkter i St.meld. nr. 27 (2000-2001) Gjør din plikt - krev din rett. Kvalitetsreform av høyere utdanning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sine merknader under kap. 17.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti ønsker å peke på at selv om grunnskolen har vært gjennom en rekke reformer de senere år, er det fortsatt forbedringspotensial, både i innhold, form og læringsmiljø.

Dette medlem konstaterer at Regjeringen tar til orde for større lokal frihet i grunnskolen og den videregående skolen. Sosialistisk Venstreparti kan ikke se at denne målsetningen er satt ut i praksis i særlig grad, og etterlyser en mer fleksibel skole og understreker at hensikten med § 1-4 i opplæringsloven nettopp var å åpne for ulike løsninger og lokale tilpasninger. Dette medlem minner om at Sosialistisk Venstreparti har tatt initiativ til at det settes i gang ulike forsøk med alternativ organisering av opplæringen og skoledagen.

Dette medlem mener det skal være et likeverdig tilbud i enhetsskolen, men ikke et likt. Den sterke detaljeringen i nasjonalt lærestoff kan bidra til likedannethet. Sosialistisk Venstreparti er opptatt av at skolen skal være åpen og mangfoldig, og i et mangfoldig læringsmiljø må det være rom. Det innebærer at skolene må oppmuntres til å sette i gang egne prosjekter og forsøk, og i mindre grad enn i dag være bundet opp i nasjonale læreplaner. Dagens læreplaner oppleves av mange som begrensende, og for mange opplever å få avslag på søknader om forsøk i henhold til opplæringslovens § 1-4.

Dette medlem er positiv til at Regjeringen i løpet av 2001 vil sette ned et offentlig utvalg til å vurdere struktur og innhold i det 13-årige skoleløpet. Dette arbeidet bør deretter resultere i en revisjon av læreplanen i skolen og en gjennomgang av organiseringen av skolearbeidet, skolens lokale autonomi og økonomien i skolesektoren. Dette medlem peker på at dagens vurderingssystemer i skolen i liten grad fremmer aktiv læring. Dette medlem understreker videre at ønsket om lokalt selvstyre i skolen ikke harmonerer med dagens detaljerte læreplaner. Et slikt arbeid bør videre gi en avklaring på hvilke grunnleggende kriterier som skal ligge til grunn for offentlig tilskudd til private skoler.

Dette medlem understreker at er viktig å ha en høy standard på den offentlige skolen først og fremst av hensyn til elevene og samfunnets behov for høy

kompetanse, men også for å opprettholde full oppslutning om den allmenne skolen, og hindre at den offentlige skolen blir et alternativ for dem som ikke har råd til annet.

Dette medlem understreker at kvalitetsutvikling i grunnskolen er avhengig av bedre tilgang på teknologiske hjelpemidler. Skolenettet må videreutvikles, og gjøres tilgjengelig for elevene gjennom bevilgninger til utstyr i form av datamaskiner og nye læringsformer. Spesielt fra ungdomstrinnet bør IKT være et naturlig redskap i elevenes arbeid. Innst. S. nr.135 (1993-1994) la grunnlaget for utvikling av skolenettet. Dette medlem mener Regjeringen må begynne arbeidet med å utruste skolene i tilstrekkelig grad til at IKT kan brukes aktivt i undervisningen.

Dette medlem viser til at Sosialistisk Venstreparti har foreslått, og fått Stortingets tilslutning til å be Regjeringen utrede en egen arbeidsmiljølov for elever og studenter. Dette medlem etterlyser oppfølgingen fra Regjeringen i denne saken. Dette medlem mener at elevenes medbestemmelse og det psykososiale arbeidsmiljø bør inkluderes i et slikt fremlegg i tillegg til vilkår for det fysiske arbeidsmiljø.

Loven må spesielt sikre at funksjonshemmede elever sikres tilgang til utdanning og et godt arbeidsmiljø. Områder som må sikres er tilrettelegging av fysisk miljø og undervisning, tilgang til hjelpemidler og egnede evalueringsmetoder.

Dette medlem konstaterer at det siden innføringen av faget Kristendomskunnskap med religions- og livssynsorientering i skolen har manglet en prinsipiell avklaring på spenningsforholdet mellom ønsket om et felles religionsfag og mangfoldet av livssyn i samfunnet. Dette medlem mener at det i skolen bør være et felles fag i tro og livssyn, og at dette ikke bør være konfesjonsorientert som i dag, men i større grad ta høyde for det mangfoldet norske skolebarn i dag representerer. Dette medlem minner om at Sosialistisk Venstreparti ønsker den kristne formålsparagrafen ut av læreplanen.

Dette medlem konstaterer at det er et stort gap mellom oppgaver og bevilgninger i skolen, og understreker at investering i utdanning, forskning og utvikling er med på å stimulere til utvikling og nyskaping. Det er viktig å ha en høy standard på den offentlige skolen først og fremst av hensyn til elevene og samfunnets behov for høy kompetanse, men også for å opprettholde full oppslutning om den allmenne skolen, og hindre at den offentlige skolen blir et alternativ for dem som ikke har råd til annet.

Dette medlem konstaterer at høyere utdanning har kommet stadig flere til gode. Det har vært et viktig politisk mål å øke deltakelsen i universitets- og høyskoleutdanningen. Den store veksten har naturligvis også skapt større bredde. Dette er ubetinget positivt, og fordrer en revurdering av hvordan utdanning og undervisning foregår og hvordan studentene møtes av utdanningsinstitusjonen. Spesielt ved universitetene uttrykkes det fra studentene en mangel på gode

læringsprosesser og oppfølging fra institusjonene. Sosialistisk Venstreparti peker på at en mer målrettet finansieringen og en økt satsing på sektoren må reflektere dette. Dette medlem ønsker å presisere at Kompetansereformen vil skape et økende mangfold i studentmassen, og etterlyser fleksible ordninger for deltids- og heltidsstuderende. Dette medlem støtter Regjeringen i at læringsprosessen i høyere utdanning må endres, og at evaluering og oppfølging av studenter må foregå mer kontinuerlig gjennom semesteret, men understreker at dette krever alternative løsninger for deltidsstudenter.

Dette medlem støtter Regjeringen i at internasjonalt samarbeid må være en viktig del av utdannings-systemet. Dette medlem peker på at en stor del av studentutvekslingen i dag foregår uavhengig av norske utdanningsinstitusjoner, og etterlyser en strategi for oppbygging av flere sterke internasjonale nettverk og utvekslingsavtaler mellom norske og utenlandske utdanningsinstitusjoner.

Dette medlem peker på at Etter- og videre utdanningsreformen skaper nye utfordringer både i organisering og finansiering av studieopplegg. Dette medlem minner om at (komiteen) i behandlingen av Innst. S. nr. 78 (1998-1999) la til grunn at utdanning ved offentlige utdanningsinstitusjoner fortsatt skal være gratis.

Dette medlem understreker at rekrutteringen til høyere utdanning fortsatt er skjev, og ønsker å bedre studiefinansieringen, både under og etter studiene. Dette medlem merker seg at Regjeringen legger stor vekt på at kortere studieløp vil innebære en økonomisk gevinst for den enkelte. Dette medlem understreker imidlertid at studiefinansieringsordningene ikke må virke avskrekkende på unge mennesker, slik en vektallsbetinget stipendmodell vil kunne gjøre.

Sosialistisk Venstreparti ønsker en stipendandel i studiefinansieringen som er uavhengig av avlagte vektall og bedre tilbakebetalingsordninger. Sosialistisk Venstreparti viser til at Statens Lånekasse for Utdanning i 2000 hadde 45 100 inkassosaker. Rapporten fra Lånekassen viser også at det fortsatt er barn fra ressurssterke hjem som tar opp mest lån. Sosialistisk Venstreparti er av den oppfatning at det allerede med dagens studiefinansiering ligger stort press på studentene for å gjennomføre studiene.

Komiteens medlem representanten Steinar Bastesen viser til kap. 17.6.

## **14. TRYGG OG AKTIV ALDERDOM OG GODE HELSETJENESTER**

### **14.1 Sammendrag**

Regjeringens mål er å sikre alle som har behov for det tilgang til nødvendige omsorgs- og helsetjenester, uavhengig av inntekt, bosted, etnisk bakgrunn og kjønn. En godt utbygd offentlig helsetjeneste skal sikre at disse viktige fordelingshensynene ivaretas. Samtidig

må den offentlige helsetjenesten tilpasses slik at den kan møte de utfordringene som ligger i en stadig raskere teknologiutvikling og økende etterspørsel etter helsetjenester.

Helseutgiftene har gjennom de siste tiårene utgjort en stadig større andel av verdiskapingen i Norge. Inn-tektsutviklingen og utviklingen av nye og bedre behandlings- og utredningsmetoder vil føre til at etterspørselen trolig øker også i tiden framover. Teknologien vil gi store deler av befolkningen bedre helse og økt livskvalitet, men den økte etterspørselen er også en stor utfordring. Ny medisinsk teknologi er kostbar å utvikle og bruke, og internasjonale erfaringer tyder på at den teknologiske utviklingen er en hoveddrivkraft bak veksten i helseutgiftene. Dette stiller store krav til det offentliges prioriteringer og til effektivisering av helsevesenet.

Også behovet for pleie- og omsorgstjenester forventes å øke i tiden som kommer. Det er derfor en stor utfordring å legge til rette for at ytterligere forbedringer i tjenestetilbudet ikke samtidig fører til tilsvarende kostnadsøkninger. Helse- og omsorgstjenestene må finansieres slik at en fremmer mest mulig effektiv ressursbruk, samtidig som helsepolitiske prioriteringer ivaretas på en god måte.

De fleste eldre har god helse og er aktive deltakere i samfunnslivet. Eldre skal ha mulighet til selv å forme sine liv, bruke sine evner, følge opp sine interesser og ha innflytelse i samfunnet. De eldre representerer således store ressurser som kommer til nytte i ulike deler av samfunnslivet, både gjennom engasjement og deltakelse på ulike samfunnsområder, men også i form av uformell omsorg for pårørende og deltakelse i organisasjoner og i frivillig arbeid i eldresenter, frivillighets-sentraler m.v. Denne innsatsen er et viktig supplement til det offentlige omsorgstilbudet. Regjeringen ser det som svært viktig at de eldres interesser og råd blir vektlagt av både lokale og sentrale myndigheter. Det vil derfor bli foretatt en evaluering av lokale eldreråd og råd for funksjonshemmede. Regjeringen vil legge vekt på å støtte frivillige organisasjoner som er aktive innen eldreomsorg og arbeidet for funksjonshemmede.

Eldre som trenger det, skal ha trygghet for nødvendig helse- og omsorgstilbud. Pleie-, omsorgs- og helsetjenestene har de siste årene vært under sterk utbygging. Flere handlings- og tiltaksplaner er iverksatt for å løfte eldreomsorgen og helsetjenestene både kvalitativt og kvantitativt. Når handlingsplanen for eldreomsorgen avsluttes, har den bidratt til en betydelig økning i kapasiteten og en geografisk utjevning i tjenestetilbudet til pleie- og omsorgstrengende eldre. Også de andre handlingsplanene innen helsetjenesten, som innebærer en betydelig satsing i de nærmeste årene, kommer i stor grad de eldre til gode. Samlet sett er ressursinnsatsen innen helse- og omsorgssektoren økt med om lag 54 pst. fra 1990 til 1999, målt i faste priser. Den økte innsatsen vil fortsette også i årene framover.

I en periode med sterk utbygging, er det viktig å vurdere alle muligheter for bedret ressursutnyttelse og

bedre tilpasning til brukernes behov. Mulighetene for fritt sykehusvalg er betydelig utvidet gjennom de nye helselovene som trådte i kraft 1. januar 2001. Regjeringen har store forventninger til at dette vil bidra til en bedre utnyttelse av sykehusenes samlede ressurser. Blant annet gjennom KOSTRA-prosjektet er forholdene også lagt til rette for en mer systematisk sammenligning av ressursbruk i ulike virksomheter innen både helse- og omsorgssektoren. Denne kunnskapen må brukes aktivt til å finne fram til de mest effektive virksomhetene, og til å spre deres kunnskap til andre.

Regjeringen vil i langtidsprogramperioden gjennomføre en rekke tiltak for ytterligere å styrke eldreomsorgen og helsetjenestene. Igangsatte handlingsplaner og reformer innen helsesektoren vil bli prioritert. Opptrappingsplanen for sykehusutstyr, nasjonal kreftplan, opptrappingsplan for psykisk helse, fastlegereformen og handlingsplanen for helse- og sosialpersonell, vil utgjøre Regjeringens hovedsatsinger på helsesektoren. I tillegg vil videreføringen av handlingsplanen for eldreomsorgen ha en sentral plass i arbeidet med å videreutvikle og bedre de offentlige helse- og omsorgstjenestene. Det vil bli en krevende oppgave å gjennomføre de vedtatte handlingsplanene, og det vil derfor i liten grad være rom for nye, ressurskrevende satsinger i løpet av programperioden i tillegg til disse.

Forbedringer i tjenestetilbudet er ikke bare avhengig av ressurstilgangen, men kan også oppnås gjennom en mer effektiv organisering av tjenestene. Regjeringen forventer blant annet en klar effektiviseringsgevinst som følge av omorganiseringen av sykehussektoren og den øvrige spesialisthelsetjenesten. Enhetlig, statlig eierskap, samt organisering av virksomhetene som selvstendige foretak, skal bidra til effektivisering. Sykehusreformen innebærer et klarere og mer helhetlig statlig ansvar for spesialisthelsetjenesten, samtidig som virksomhetene (det enkelte sykehus m.v.) gis større frihet i den daglige driften. Samlet sett skal omorganiseringen gi grunnlag for økt behandlingsskapasitet og reduserte ventetider.

#### **14.2 Komiteens merknader**

Komiteen viser til kapittel 14 i Regjeringens Langtidsprogram 2002-2005.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener at den offentlige helsetjenesten skal tilpasses de endringer som følger av en stadig raskere teknologiutvikling og økende etterspørsel etter helsetjenester. Ny teknologi vil gi store deler av befolkningen bedre helse og økt livskvalitet. Ny medisinsk teknologi er imidlertid kostbar å utvikle og bruke. Disse medlemmer vil understreke at dette stiller store krav til prioriteringer, og til ressursbruken i helsevesenet. Disse medlemmer støtter derfor omorganiseringen av sykehusene og spesialisthelsetjenesten. Enhetlig, statlig eierskap, samt organisering av virksomhetene som selvstendige foretak, skal bidra til bedre sykehusstilbud, blant annet kortere køer. Disse

medlemmer er fornøyd med at Regjeringen vil fortsette det viktige arbeidet med å bygge ut det psykiske helsevernet og kreftomsorgen, kjøpe inn nytt sykehusutstyr og styrke rekrutteringen av helse- og sosialpersonell.

Disse medlemmer vil at eldre som trenger det, skal ha trygghet for at de får nødvendige helse- og omsorgstilbud. Pleie-, omsorgs- og helsetjenestene er bygd kraftig ut de siste årene, og disse medlemmer er fornøyd med at den økte innsatsen skal fortsette også i årene framover. De fleste eldre har god helse og er aktive deltakere i samfunnslivet. Disse medlemmer mener derfor at det må legges til rette for at eldre skal ha mulighet til selv å forme sine liv, bruke sine evner og følge opp sine interesser.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til sine merknader under kap. 17.2.4.

Disse medlemmer vil vise til Handlingsplanen for funksjonshemmede 1998-2001 som ble lagt fram av Sentrumsregjeringen. Denne handlingsplanen har satsningsområdene: et tilgjengelig samfunn, planlegging og brukermedvirkning, funksjonshemmedes rettigheter og yrkesaktivitet for funksjonshemmede.

Disse medlemmer vil understreke viktigheten av at vi skaper et tilgjengelig samfunn der alle kan være aktive deltakere. Det er viktig at de funksjonshemmede selv er med i planlegging og utvikling av tiltak som sikrer at de får et tilbud som kan benyttes på lik linje med resten av befolkningen.

Disse medlemmer vil understreke at det er viktig at planene for bedre sykehusutstyr, kreftomsorg og psykiatri gjennomføres. Disse medlemmer vil vise til at sentrumsregjeringen la fram opptrappingsplanen for psykisk helse. Planen innebærer at det i perioden 1999-2006 skal investeres for 6,3 mrd. kroner og at driftsutgiftene gradvis skal økes til et nivå som reelt er 4,2 mrd. kroner over nivået i 1998. Disse medlemmer vil understreke at psykiatriplanen ikke bare skal føre til økt behandlingsskapitet, men også omfatter satsing på bolig, sysselsetting og en aktiv fritid.

Komiteens medlemmer fra Høyre understreker det offentlige ansvar for å finansiere grunnleggende velferdstjenester knyttet til helse, pleie og omsorg. Men offentlig ansvar for å finansiere slike tjenester betyr ikke at det offentlige også må produsere tjenestene. Høyre vil slippe private til i konkurranse med det offentlige om å levere de beste og mest kostnadseffektive tjenestene. I dagens situasjon, med monopol på produksjon av mange tjenester, mangler det kravet til effektiv produksjon og fornyelse som er i et marked med konkurranse.

Disse medlemmer mener det offentlige må konsentrere seg om rollen som bestiller av velferdstjenester på vegne av befolkningen, og stille krav til disse tjenestenes kvalitet og innhold. Et skille mellom bestiller- og utførerrollene vil legge til rette for økt oppmerk-

somhet om tjenestenes kvalitet. Høyre vil kombinere markedets fortrinn med hensyn til å produsere varer og tjenester med en offentlig finansiering som sikrer alle adgang til elementære velferdsgoder, uavhengig av personlig økonomi. Dette kan skje ved bruk av anbud, eller gjennom bruk av stykkprisbaserte finansieringsordninger der pengene følger brukerens valg av tjenesteyter.

Disse medlemmer viser til at 280 000 pasienter venter på behandling fra det norske helsevesenet. Mange må vente lenger enn det som er medisinsk forsvarlig. For å øke kapasiteten er det nødvendig med omfattende reformer. Dagens organisering preges av uklare ansvarsforhold, og har ikke klart å sikre en effektiv utnyttelse av helsevesenets ressurser, enten disse er menneskelige, økonomiske eller tekniske. Sammenlignet med andre land er antallet leger i forhold til folketallet høyt i Norge. Sintef Unimed har påvist at legenes gjennomsnittlige produktivitet har falt betydelig de siste årene. En undersøkelse fra OECD har vist at antall sykepleiere pr. innbygger er over dobbelt så høyt i Norge som i andre europeiske land som Danmark og Frankrike - som i følge WHO har "verdens beste helsevesen". Men nesten halvparten arbeider deltid, og mange arbeider utenfor helsetjenesten. Kostbart medisinsk utstyr står i dag ubrukt store deler av døgnet.

Disse medlemmer vil overføre ansvaret for sykehusene til staten, og viser til at Høyre fremmet forslag om dette i forbindelse med behandlingen av den nye spesialisthelsetjenesteloven våren 1999. I dagens system er ansvaret for sykehussektoren delt mellom fylkeskommunene og staten. Det gir uklare ansvarsforhold, og bidrar til at pasientene blir kasteballer i et uverdigg spill hvor forvaltningsnivåene drar økonomiske ressurser til seg og skyver ansvar fra seg.

Samtidig som det politiske ansvaret for sykehussektoren samles på statlig nivå, vil Høyre gjennom fristilling gi sykehusene utstrakt lokal frihet til å drive profesjonelt uten byråkratisk og politisk overstyring. Sykehusene må fristilles som selvstendige rettssubjekter. Stortinget og Regjeringen må fastsette strukturen i sykehusvesenet gjennom en nasjonal helseplan og stå for økonomiske bevilgninger. Statens ulike roller som eier av sykehusene og bestiller av helsetjenester på vegne av befolkningen må skilles, og det må legges til rette for størst mulig konkurranse mellom tilbyderne. Når det gjelder produksjon av helsetjenester, er det ingen grunn til at denne må finne sted i offentlig regi. Høyre vil i større grad slippe private aktører til i det offentlig finansierte helsevesenet, og legge til rette for konkurranse mellom private og offentlig eide sykehus. Høyre vil åpne for salg av sykehus til private. Dersom private aktører kan drive sykehus bedre enn det offentlige, bør de gis mulighet til det.

Disse medlemmer peker på behovet for å forbedre finansieringsordningene i helsevesenet. Dette er en avgjørende forutsetning for økt effektivitet ved sykehusene. Disse medlemmer vil her særlig peke på

behovet for å øke stykkprisandelen i den innsatsstyrte finansieringen, og at denne må gå direkte til sykehuset. Disse medlemmer vil også understreke betydningen av finansieringsordningene for medikamentell kreftbehandling (cellegift) innrettes slik at nye og innovative medikamenter med dokumentert effekt raskt kan tas i bruk til behandling av pasienter ved sykehusene.

Disse medlemmer viser for øvrig til Odelstingets behandling av Ot.prp. nr. 66 (2000-2001) om statlig overtakelse av sykehusene.

Disse medlemmer vil benytte helserevisjonsfirmaer for å foreta internasjonale og nasjonale sammenligninger av effektivitet, kvalitet og behandlingsmetoder i helsevesenet. Slik sammenligninger vil gi grunnlag for en mer effektiv organisering.

Disse medlemmer vil lovfeste pasientenes rett til nødvendig helsehjelp innen medisinsk fastsatte frister. Dersom fristen ikke oppfylles, skal pasienten tilbys behandling ved privat sykehus eller i utlandet for det offentliges regning. Det er pasientens behov for behandling som skal være styrende, ikke at behandling nødvendigvis må skje ved et offentlig sykehus. Disse medlemmer viser til at Høyre fremmet forslag om dette da den nye pasientrettighetsloven ble behandlet våren 1999.

Disse medlemmer vil samtidig peke på behovet for prioritering av hvilke helsetjenester som skal være et offentlig ansvar, og hvilke tjenester den enkelte helt eller delvis må finansiere selv. En rivende medisinsk-tekologisk utvikling har ført til at helsevesenet i dag kan tilby behandling mot sykdommer som tidligere var uhelbredelige. Denne utviklingen vil fortsette i et enda raskere tempo. Så lenge helsetjenester tilbys gratis av det offentlige, vil etterspørselen være nærmest ubegrenset. For å sikre pasientene tilgang til prioriterte helsetjenester, må det i større grad skilles mellom hva som er det offentliges ansvar og hva den enkelte helt eller delvis må sørge for selv. Høyre vil innføre egenandeler for enkelte lavt prioriterte tjenester. Moderat bruk av egenbetaling for lavt prioriterte tjenester kommer ikke i konflikt med hensynet til en rettferdig fordeling av helsegodene. Disse medlemmer viser til at et flertall nylig sluttet seg til dette prinsippet i forbindelse med behandlingen av stortingsmeldingen om verdier i helsetjenesten, og har merket seg at Regjeringen i langtidsprogrammet vektlegger nødvendigheten av å sette spørsmål knyttet til prioritering høyere på dagsordenen.

Disse medlemmer viser til at det i tråd med Lønning II-utvalgets innstilling er opprettet et tverrfaglig, samordnende prioriteringsutvalg som skal gi råd om prioritering mellom faggrupper. For at dette utvalget skal fungerer etter hensikten, må imidlertid Lønning II-utvalgets forslag om å opprette faggrupper som skal gi råd om prioriteringer innen sine fagfelt og fungere som premissleverandører for det tverrfaglige prioriteringsutvalget følges opp.

I forhold til egenandeler vil disse medlemmer peke på behovet for å skjerme kronikere og andre med stort behov for helsetjenester gjennom et nytt egenandelstak som dekker utgifter disse har til helsetjenester og legemidler som i dag ikke dekkes under det ordinære egenandelstaket.

Disse medlemmer vil øke satsingen på kjøp av behandling til sykemeldte i regi av trygdeetaten. I tillegg til betydningen for den enkelte, er det også god økonomi for samfunnet å gi sykemeldte raskere behandling slik at de kan vende tilbake til arbeidslivet. Rask retur til arbeid bidrar også til å redusere risikoen for senere uføretrygding. Disse medlemmer mener i tråd med Sandman-utvalget at denne ordningen bør utvides til å omfatte flere diagnosegrupper enn den gjør i dag.

Disse medlemmer peker på behovet for å styrke det psykiatriske behandlingstilbudet innen forebygging, behandling og ettervern. For å sikre forsvarlig behandling av psykiatriske lidelser vil Høyre arbeide for en balanse mellom behandlingsplasser i institusjon og tilbud i nærmiljøet for mennesker som kan bo i eget hjem. Barne- og ungdomspsykiatrien må prioriteres, spesielt med vekt på tilbudet til mennesker som har sammensatte vansker med rusproblematikk og behov for psykiatrisk behandling. Det barne- og ungdomspsykiatriske tilbudet må bli mye mer oversiktlig og lettere tilgjengelig.

Høyres mål for eldrepolitikken er å gi eldre reell valgfrihet når det gjelder boforhold, økonomi og muligheten til å realisere egne ønsker gjennom arbeidsinnsats og aktivitet. Høyre vil legge til rette for at alle eldre skal kunne bo i eget hjem så lenge de er i stand til det og ønsker det. Høyre mener at nødvendig pleie og omsorg skal være et offentlig ansvar, men legger til grunn at boligen er et personlig ansvar for den som er i stand til det. Høyre mener at det må bli lettere å etablere institusjoner som andelslag, hvor den eldre selv kjøper og eier en boenhet i fellellskap, tilrettelagt for kvalifiserte pleie- og omsorgstjenester.

Disse medlemmer mener at konkurranseutsetting av pleie- og omsorgstjenester vil bidra til å gi brukerne bedre tjenester som er mer i tråd med individuelle behov, og mer effektiv ressursutnyttelse for kommunene. Kommunenes hovedansvar er å sikre befolkningen tilgang til pleie- og omsorgstjenester av høy kvalitet. Dette ansvaret kan best ivaretas gjennom å skille bestiller- og utførerrollene slik at kommunen konsentrerer seg om bestillerrollen og stiller krav til tjenestene, mens det på utførersiden åpnes for konkurranse om å få levere tjenestene. Skal offentlig sektor moderniseres, krever det vilje til nye løsninger når det gjelder organisering av tjenesteproduksjonen. Konkurranseutsetting og skille mellom bestiller- og utførerrollene vil være et særdeles viktig bidrag i så måte. Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen synes å ha lagt NOU 2000:19 om konkurranseutsetting av offentlige tjenester i skuffen.

Disse medlemmer er glad for at mange eldre ønsker å bidra aktivt i samfunns- og arbeidslivet. Norge har i dag mangel på arbeidskraft. Samtidig har den faktiske pensjoneringsalderen falt jevnt de siste tiårene, til tross for at eldre både lever lenger, og holder seg friske lenger enn før. Det er svært stor variasjon mellom eldre arbeidstakere når det gjelder helse og funksjonsdyktighet, og hvorvidt man ønsker å være i arbeid. Høyre vil legge til rette for økt arbeidsdeltagelse blant eldre. Eldre må få frihet til å velge om de ønsker å stå i arbeid også ut over den formelle pensjonsalderen. Skatte- og pensjonssystemet må utformes slik at det er lønnsomt å være i aktivt arbeid så lenge som mulig. Det må også bli lettere å kombinere pensjon og deltidsarbeid. Høyre vil derfor øke grensen for hva pensjonister kan tjene uten avkorting i pensjonen.

Disse medlemmer viser til Regjeringens omtale av legemiddelpolitikken. Høyre slutter seg til at det bør vurderes å avskaffe dagens prisregulering av reseptpliktige legemidler. Denne reguleringen var begrunnet i den enkelte apotekerens relativt svake stilling i forhold til grossister og produsenter før den nye apotekloven. Konkurransen i apoteknæringen og fremveksten av sterke apotekkjeder har svekket grunnlaget for en slik prisregulering og lagt til rette for konkurranse på pris også når det gjelder reseptpliktige legemidler.

Disse medlemmer viser til at EØS-reglene setter en frist på 90 dager for behandling av søknader om refusjon for nye legemidler. Dette er en frist som norske legemiddelmyndigheter ikke er i nærheten av å overholde, med det resultat at norske pasienter får senere tilgang til nye legemidler enn pasienter i andre europeiske land. Disse medlemmer forutsetter at Regjeringen følger opp dette med sikte på å redusere saksbehandlingstiden i tråd med de krav EØS-reglene setter. Disse medlemmer ser verdien av slike analyser, men vil samtidig understreke at de kan være usikre, og at de ikke alene bør danne grunnlag for prioritering og valg mellom behandlingsalternativer, jf. Lønning II-utvalgets vurdering av slike prioriteringsredskaper.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sine merknader under kap. 17.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti ønsker å skape et helhetlig helsetilbud til befolkningen, uavhengig av den enkeltes bosted, alder eller økonomi. Derfor er det viktig å legge særlig vekt på et tjenestetilbud ute i kommunene der folk bor, og med lave egenandeler slik at alle har råd til å benytte seg av tjenestene.

Helsetjenesten i kommunene danner grunnmuren i helsevesenet. Det forebyggende helsetilbudet må styrkes gjennom økt satsing på helsestasjonene, med egne ungdomsservicekontorer, og gjennom utvikling av skolehelsetjenesten. Dette medlem ønsker å styrke den hjemmebaserte omsorgen, slik at tilbudet til de

sykeste og de eldste blir mer differensiert. Sosialistisk Venstreparti ønsker tilrettelagte tilbud for de som ikke trenger en sykehjemsplass, men som likevel trenger daglig hjelp til omsorg eller pleie. Sykehjemmene skal ha høy standard, og være preget av at omsorgen er individuelt tilrettelagt ut fra den enkeltes behov.

Et sterkt offentlig helsevesen er en forutsetning for å sikre alle like muligheter til behandling. Dette medlem understreker at det offentlige skal ha styring med hvordan helsetilbudet organiseres og fordeles, av hensyn til pasientene og for å ha kontrollen med de store økonomiske overføringene til helsevesenet.

Dette medlem understreker at dagens helsevesen ikke fungerer godt nok. På tross av rekordstore økninger i bevilgningene til sykehusene de siste 10 årene er det fremdeles lange, uverdige helsekøer. Behandlingskapasiteten til sykehusene presses, samtidig som det satses for lite på både forebyggende tiltak og på helse-tjenesten i kommunene. Mange helseproblemer kan løses også uten innleggelse ved sykehusene, dersom helsevesenet utvikles med nærhet til befolkningen. Da kan vi spare både menneskelige lidelser og økonomiske og medisinske ressurser, men også sikre tilgjengelige spesialisttjenester når folk har behov for det. Målet må være god behandling på riktig nivå.

Dette medlem vil ha et sterkt offentlig helsevesen. Det er nødvendig for å sikre alle like muligheter til behandling. Organiseringen av helsetjenestene må skje ut fra det som tjener pasientene og ikke ut fra hva som tjener faggrupper eller markedet. Helsepolitikk handler om fordeling av knappe velferdsgoder og må derfor underlegges folkevalgt styring.

Regjeringens sykehusreform svarer ikke på disse utfordringene. Dette medlem vil gå imot helseministerens forslag til statlig overtakelse av sykehusene. Sosialistisk Venstreparti er mest kritisk til følgende fire sider ved reformen:

- Reformen åpner for privatisering av sykehusene. Den åpner også for at foretakene skal kunne kjøpe tjenester fra kommersielle aktører. Kommersialisering av sykehustjenestene gir et press i retning av å prioritere de mest lønnsomme pasientene. Erfaringer fra andre land (for eksempel USA, England, New Zealand) viser at en slik utvikling også gir et økt byråkrati, der en stadig større andel av helsebudsjettene styres inn i sykehussektoren. En konsekvens av kommersialisering er overbehandling og feilbehandling av tilstander som kunne vært behandlet både bedre og rimeligere av helsetjenesten utenfor sykehusene.
- Statsforetaksmodellen er lite egnet for helseforvaltning og helsetjenester. Det er behov for fullt politisk ansvar og mulighet til overordnet styring for å nå målet om et likeverdig helsetjenestetilbud til hele befolkningen. Ved organisering som aksjeselskap eller statsforetak vil dette bli vanskeliggjort. En slik organisering innebærer også at foretakene blir juridisk selvstendige enheter uten

samme krav til offentlig innsyn som forvaltningsbedrifter.

- Forslaget innebærer en svekkelse av lokal/regional styring og ansvar. Det stilles ingen krav om lokale folkevalgte i styrene. Sosialistisk Venstreparti vil sikre folkevalgt representasjon, og vil også ha brukerne inn i styrene.
- Det er ikke avklart hvilke vilkår de ansatte skal ha når de ikke lenger er statstjenestemenn eller fylkeskommunalt ansatte.

Sykdommer i munnhulen må sidestilles med andre sykdommer. Dette medlem vil arbeide for at forskjellene i utgifter til tannhelse og vanlig helsebehandling skal utjevnes, gjennom bedre refusjonsordninger for tannbehandling. Rekrutteringen til den offentlige tannhelsetjenesten bør bedres gjennom satsing på en "fasttannlegeordning" med forpliktelser for den enkelte tannlege om å delta i offentlige tannhelseoppgaver.

Psykiske lidelser er økende i befolkningen, og dette medlem vil arbeide for en styrking av behandlingstilbudet til mennesker med psykiske lidelser, spesielt tiltak overfor barn og unge. Dette er et ledd i det langsiktige forebyggende helsearbeidet. Mange barn og unge må i dag vente alt for lenge på behandling innen barne- og ungdomspsykiatrien, og for noen mangler tilbudet helt. Det er behov for flere tilbud i nærmiljøene, i form av distriktpspsykiatriske behandlingssenheter med psykiatrisk sykepleier og annet personell, og lokale akutt plasser for personer med behov for et døgntilbud. Det er behov for et tettere samarbeid mellom psykiatrien og det øvrige helsevesenet.

Kvinner taper i kampen om helsekronene. Forskning og behandling på typiske kvinnesykdommer er fremdeles nedprioritert. Dette medlem mener at kvinnespørsmål må prioriteres høyere, og at Statens helse tilsyn skal ha et større og mer forpliktende ansvar for dette.

En annen gruppe som ofte taper i kampen om helseressursene er ungdom. Dette medlem vil påpeke at ungdom er utsatt for sterk psykisk og seksuell påvirkning, og lett tilgang på helsetjenester er derfor helt nødvendig. Mange lider unødig fordi de ikke har noen å henvende seg til om sine spørsmål og problem. Informasjon om spiseforstyrrelser, psykiske lidelser, seksualspørsmål, abort og utdeling av gratis prevensjon må derfor gis på de videregående skolene, og helsesøster må være tilgjengelig for elevene.

Mye av kostnadsveksten innen helsevesenet har skjedd innen sykehussektoren, og ikke ute i kommunene, der folk bor. Dette medlem mener at helsetjenesten må organiseres rundt pasienten, slik at også spesialisttilbudet i større grad gjøres tilgjengelig der folk bor. Dette kan gjøres ved at spesialisten drar ut til befolkningen, og gjennom større bruk av telemedisinsk utstyr mellom kommunehelse- og spesialisthelsetjenesten, samt mellom større og mindre sykehus.

Dette medlem ønsker å slå sammen sosialkontor, trygdekantor og arbeidsmarkedsetat til en felles offentlig tjeneste, der ytelser som i dag reguleres av ulike lover, samordnes.

Dette medlem påpeker at eldre er en ressurs i samfunnet. Den økende andelen eldre gir oss utfordringer i forhold til helse, pleie og omsorg. Samtidig må det legges til rette for at alle som ønsker å bidra i arbeids- og samfunnslivet skal stimuleres til å gjøre dette.

Dette medlem vil arbeide for at eldre skal ha rett til å velge sjøl hvor de vil bo. Staten skal stimulere til at kommunene utvikler alternative bo- og omsorgstilbud for eldre. En generell styrking av eldreomsorgen er en sentral del av dette.

Grunnbeløpet i Folketrygden må reguleres i tråd med reallønnsutviklingen i samfunnet for øvrig. Det må ikke gå på bekostning av nåværende tilleggsytelser.

Komiteens medlem representanten Steinar Bastesen viser til kap. 17.6.

## 15. ET SOLIDARISK OG BÆREKRAFTIG PENSJONSSYSTEM

### 15.1 Sammendrag

Regjeringens mål er å legge grunnlaget for et framtidig pensjonssystem som kan skape trygghet og rettferdig fordeling. Pensjonssystemet må være økonomisk opprettholdbart over tid, bygge på et bærekraftig finansielt grunnlag og ta høyde for utviklingstrekk i befolkningssammensetningen og økonomien. Regjeringen mener det er av grunnleggende betydning at det samlede pensjonssystemet har en allmenn oppslutning og tillit i befolkningen. Dette krever at pensjonssystemet må være enkelt, oversiktlig og forutsigbart, slik at det er forståelig for brukerne og enkelt å praktisere for de som administrerer de ulike ordningene. I tillegg må pensjonssystemet ivareta fordelings- og likestillingshensyn.

Siden folketrygden ble etablert i 1967 har det skjedd store endringer, både i samfunnet og i det samlede pensjonssystemet. Folk lever lenger og har flere år som pensjonister, kvinnene har gått ut i arbeidslivet og arbeidsmarkedet er i stadig endring. De siste årene er det gjennomført flere store utredninger om ulike pensjonsspørsmål i Norge. Regjeringen vil på denne bakgrunn nedsette en pensjonskomisjon som skal avklare hovedmål og prinsipper for et samlet pensjonssystem.

Mandatet for pensjonskomisjonen er omtalt i kapittel 15.1 i meldingen. Det legges opp til at kommisjonen skal bestå av representanter for de politiske partiene på Stortinget og uavhengige eksperter. I tillegg vil det bli etablert et råd bestående av de største interesseorganisasjonene. Sett i lys av de omfattende problemstillingene som skal utredes vil kommisjonen få en tidsramme på to og et halvt år.

Regjeringens utgangspunkt for en slik gjennomgang er at pensjonssystemet skal sikre trygghet i alderdommen. Samtidig må en ta inn over seg de store utfordringene som følger av aldringen av befolkningen, som kombinert med høyere gjennomsnittlige ytelser vil føre til en sterk økning i pensjonsutgiftene utover i dette århundret. Hvis utviklingen med en tiltakende tidligpensjonering fortsetter, vil økningen i forsøringsbyrden forsterkes.

### 15.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til kapittel 15 i Regjeringens Langtidsprogram 2002-2005.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener at det er et mål å legge grunnlaget for et framtidig pensjonssystem som kan skape trygghet og rettferdig fordeling. Disse medlemmer viser til at i dag går om lag 7-8 pst. av verdiskapingen til pensjoner. I 2030 vil dette ha økt til vel 15 pst. Dette skyldes flere eldre, høyere ytelser fra folketrygden, lengre levetid og tiltakende tidligpensjonering. Etter disse medlemmers oppfatning må pensjonssystemet være økonomisk opprettholdbart over tid. Disse medlemmer er tilfreds med at Regjeringen har nedsatte en pensjonskommisjon med representanter for partiene på Stortinget og uavhengige eksperter som skal gå gjennom det samlede pensjonssystemet.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til sine merknader under kap. 17.2.4 og 17.2.9.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at en av de største utfordringene vi står overfor i tiårene som kommer er en aldrende befolkning, der det vil bli flere pensjonister både i antall og i forhold til den yrkesaktive delen av befolkningen. Samtidig vil pensjonistene ha opptjent mer tilleggpensjon enn i dag. For å sikre pensjonene og samtidig unngå dramatiske skatteøkninger eller kutt i viktige offentlige oppgaver er det derfor avgjørende at det i årene som kommer settes av midler til å betale fremtidens pensjoner.

Disse medlemmer legger avgjørende vekt på at pensjonssystemet skaper trygghet, er økonomisk opprettholdbart over tid og tar høyde for utviklingen i befolkningsstrukturen. Videre er det viktig at pensjonssystemet underbygger ønskede utviklingstrekk i samfunnet.

Disse medlemmer mener det er viktig at ikke utformingen av pensjonssystemet i seg selv gir incentiver til tidligpensjonering. Pensjonssystemet bør utformes slik at folk som arbeider lenger, og dermed gir vesentlige bidrag til samfunnet med sin arbeidskraft og sparte pensjonsutbetalinger, får uttelling for dette i den senere pensjon.

Disse medlemmer mener også det er viktig at pensjonssystemet kan bidra til et mer balansert forhold mellom statlig og privat sparing enn tilfellet er i Norge

i dag. Samtidig er det viktig å utnytte mulighetene til å organisere pensjonssystemet på en slik måte at norske kapitalmarkeder vitaliseres og tilgangen på kapital for næringslivet bedres. Disse medlemmer mener dette blant annet er viktig for salg av statlig næringsvirksomhet.

Disse medlemmer viser til at vi i dag loves pensjonsytelser, uten at det settes av midler til å innfri disse løftene. Det er stor fare for at de stadig større pensjonsutbetalingene i årene fremover må dekkes av skatte- og avgiftsøkninger, i tillegg til det som mer eller mindre tilfeldig er spart opp.

Disse medlemmer vil også peke på at de opptjente rettighetene i Folketrygden ikke er reelle rettigheter i juridisk forstand. Det gis ingen garantier for utviklingen i Folketrygdens grunnbeløp, og heller ikke for fremtidige regelendringer.

Disse medlemmer vil peke på at det dermed gjennom Folketrygden i dag gis løfter som verken er finansiert eller bindende. Mange føler derfor usikkerhet når det gjelder nivået på fremtidige ytelser fra Folketrygden.

Disse medlemmer mener det er viktig at den enkelte kan ha tillit til at opparbeidede pensjonsrettigheter faktisk vil bli utbetalt. Dette er avgjørende for å skape trygghet om framtidig alderdom. Derfor vil disse medlemmer gjennomføre en trygghetsreform av Folketrygden, ved å sette av penger til fremtidige pensjoner og gi den enkelte eiendomsretten til midlene.

Disse medlemmer viser til at Høyres trygghetsreform av Folketrygden innebærer at hele eller deler av tilleggpensjonene som opptjenes fremover skal bli privat eiendom, ved at deler av trygde- og arbeidsgiveravgiften gjøres om fra rene skatter til obligatoriske pensjonsinnskudd på private pensjonsfond. Den enkelte skal selv kunne bestemme hvem som skal forvalte pengene og hvordan de skal finansieres. Staten skal fortsatt ha ansvar for å finansiere pensjonsopptjening basert på omsorgsforpliktelser og ved uførhet. Pensjonsordningene må gjøres fleksible, og blant annet utformes slik at det å vente med å pensjonere seg fører til økt pensjon.

Samtidig vil disse medlemmer respektere og sikre allerede opptjente rettigheter i Folketrygden. Dagens petroleumsfond må benyttes til å sikre overgangen fra dagens system til Høyres modell.

Disse medlemmer vil vise til at det er foretatt en rekke utredninger om pensjonene de siste årene, blant annet som en oppfølging av forrige Langtidsprogram. Det er besynderlig at Regjeringens konklusjon på alle disse utredningene er at det skal utredes enda mer. Disse medlemmer mener tvert imot de foreliggende utredninger gir et godt grunnlag for å konkludere i hvilken retning en bør gå, og vil understreke at Høyres trygghetsreform av Folketrygden er på linje med disse utredningene.

Disse medlemmer er derfor skuffet over at Regjeringen ikke viser noen evne til beslutning, men

nok en gang sender dette spørsmålet ut på utredning uten noen politiske føringer.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sine merknader under kap. 17.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti ser at utviklingen i befolkningens alderssammensetning, stiller oss overfor store utfordringer i forhold til å pensjonssystemet. Det registreres at det er nedsatt et utvalg som skal gi anbefalinger om hvordan vi skal møte disse.

Å opprettholde befolkningens tillit til at folketrygdens ordninger vil være av stor betydning, særlig for de grupper som nærmer seg pensjonsalderen. Ved siden av dette er det etter dette medlems oppfatning viktig at pensjonssystemet ivaretar hensynet til fordeling, likestilling, samtidig som det bør gi folk incentiv til å stå i arbeid.

Dagens pensjonssystem har flere omfordelende trekk. Viktigste er minstepensjonen som sikrer alle en viss minimumsinntekt - uavhengig av inntekt tidligere i livet. Nivået på denne bidrar til at vi har mindre fattigdom blant eldre i Norge enn i mange andre land. I tillegg er det gir høye inntekter ingen (for inntekt over 12G) eller liten (for inntekt over 6G) opptjening av tilleggspensjon. Det finnes også andre fordelende egenskaper ved dagens system. Dette medlem understreker betydningen av at eventuelle endringer i pensjonssystemet bidrar til å opprettholde og styrke fordelingseffekten.

Kvinner lever lenger enn menn, noe som medfører at deres pensjonsrettigheter vil koste mer enn menns. Dette medlem vil framholde at dette ikke må føre til dårligere pensjonsrettigheter eller høyere trygdeavgift for kvinner. Heller ikke for private pensjonsordninger kan det aksepteres at kjønn brukes som grunnlag for differensiering.

Andelen eldre i befolkningen vil vokse merkbart i de kommende tiårene, parallelt med at det vi nå tenker på som den yrkesaktive del av befolkningen vil synke. En stor del av de eldre vil være ved god helse, og fullt i stand til å gjøre en produktiv innsats. Dette medlem påpeker derfor at endringene i pensjonssystemet derfor bør gjøre det mer attraktivt å arbeide lenger. Det er allikevel viktig at dette ikke rammer de som av forskjellige grunner ikke har mulighet til å være yrkesaktive.

Basert på disse forutsetningene mener dette medlem det bør bygges opp pensjonsordninger som gir arbeidstakerne høy grad av forutsigbarhet og trygghet for framtidige pensjonsinntekter. Dette oppnås gjennom robusthet i forhold til finansiering og skiftende politiske vinder. Det innebærer for eksempel at det må legges opp til lange overgangsordninger ved endringer i pensjonssystemet.

Dette medlem registrerer at den samfunnsøkonomiske effektiviteten i pensjonssystemet kan forbedres. Men dette medlem merker seg også at det ved en omlegging der det legges stor vekt på effektivitetshen-

syn, vil være vanskelig å ivareta fordelingseffekten som ligger inne i dagens system. Dette medlem stiller seg derfor skeptisk til en omlegging av systemet i denne retning.

Komiteens medlem representanten Steinar Bastesen viser til kap. 17.6.

## 16. INTERNASJONAL POLITIKK FOR FRED OG UTVIKLING

### 16.1 Sammendrag

Økende internasjonal åpenhet påvirker oss alle. Grensene viskes gradvis ut - mellom land, regioner og kulturer. De stadig flere og sterkere båndene over landegrensene gir muligheter som aldri tidligere i historien til økt økonomisk vekst, politisk samarbeid og menneskelig kontakt. Globaliseringen bringer samtidig fare for blant annet utestenging og økt fattigdom. Regjeringens mål er å gi alle anledning til å dra nytte av de muligheter globaliseringen skaper. Da må politikken ha et internasjonalt perspektiv og integrere utenrikspolitiske, utviklingspolitiske og miljøpolitiske mål. Da må vi ha innflytelse der de globale spillereglene blir til.

Det er i Norges interesse at det utvikles effektive regionale og globale sikkerhetsordninger. For Norge er det viktig at NATO har hovedansvaret for fred og sikkerhet i Europa. Utvidelsen av NATO vil bidra til økt stabilitet i Europa. Regjeringen stiller seg positiv til utviklingen av en europeisk sikkerhets- og forsvarspolitik i EU. En styrking av de europeiske landenes evne til krisehåndtering vil utgjøre et vesentlig tilskudd til arbeidet for europeisk sikkerhet og stabilitet. Det er etter Regjeringens syn i Norges interesse å støtte arbeidet med både sivile og militære ressurser.

NATOs oppgaver vil i de nærmeste årene i stor grad være knyttet til sikkerhetspolitiske utfordringer som ikke direkte truer allierte lands suverenitet eller territoriale integritet. Det er derfor avgjørende at vårt eget forsvar er i stand til å delta fullt ut i flernasjonale operasjoner for krisehåndtering og konfliktforebygging. Blant annet på bakgrunn av dette har Regjeringen tatt initiativet til en omfattende omlegging av forsvaret i perioden 2002-2005.

Regjeringen vil, som en integrert del av sikkerhetspolitikken, fortsette sitt aktive engasjement for rustningskontroll, nedrustning og ikke-spredning av masseødeleggelsesvåpen og for en ytterligere reduksjon i atomvåpnene. Styrket kontroll med håndvåpen vil videre være et vesentlig bidrag til internasjonal stabilitet og sikkerhet. Samtidig er det nødvendig å se truslene mot vår felles sikkerhet i et bredere perspektiv. Press på ressurser og naturmiljø, høy befolkningsvekst, ekstrem fattigdom og skjev fordeling av goder har stor betydning for mulighetene for fred og stabilitet. Regjeringen vil arbeide for at landene i sør invol-

veres i den internasjonale debatten om sikkerhets-spørsmål.

Regjeringen ønsker å videreutvikle og styrke det bilaterale forholdet til USA, som er bygget på nære historiske bånd og felles verdier. Det er viktig for Norge at USA følger opp sitt engasjement for fred og sikkerhet i Europa.

Regjeringen vil arbeide for å styrke FN og andre internasjonale organisasjoner, samt det internasjonale lov- og avtaleverket. Regjeringen vil fortsette engasjementet for å gjennomføre nødvendige reformer av FN-systemet og sikre nødvendig finansiering. Norge vil i Sikkerhetsrådet arbeide for å styrke FNs evne til å planlegge og gjennomføre fredsoperasjoner, å utvikle en bredt anlagt strategi som tar fatt i underliggende årsaker til krig og konflikt og bidra til å sette et særlig fokus på Afrikas utfordringer.

Regjeringen vil legge vekt på å integrere menneskerettighetsaspekter i alle relevante internasjonale organisasjoners virke og formål. Regjeringen vil legge stor vekt på å videreutvikle menneskerettighetsdialogene med blant annet Kina, Tyrkia, Cuba, Vietnam og Indonesia. I arbeidet for å fremme menneskerettighetene vil Regjeringen samarbeide nært med norske og internasjonale frivillige organisasjoner.

Den økonomiske forskjellen mellom de rike og de fattigste landene øker. Fattigdomsproblemet er en av de største utfordringene i vår tid. Mange land står samtidig overfor en HIV/aids-katastrofe. Bekjempelse av fattigdom er det overordnede målet i Regjeringens utviklingspolitikk. Norge vil arbeide aktivt for FNs utviklingsmålsettinger, herunder en halvering av andelen av verdens befolkning som lever i absolutt fattigdom innen 2015. Gjennom det nye globale vaksinasjonsprogrammet GAVI vil Norge være en pådriver i et globalt partnerskap for vaksinasjon av barn. Regjeringen tar sikte på en betydelig opptrapping av den bistanden som går via de multilaterale institusjonene, og herunder gi prioritet til kampen mot aids-epidemien. Regjeringen fastholder målet om en opptrapping av den norske bistanden til 1 pst. av bruttonasjonalinntekten. Regjeringen ønsker at mottakerland som fører en utviklingsfremmende politikk med sosial profil bør få mer bistand, mens myndigheter i land med mindre god fordelingspolitikk bør få redusert bistanden.

Rammebetingelsene for det europeiske samarbeidet er i ferd med å bli endret radikalt. Det vil få konsekvenser for vårt eget forhold til Europa. Den økonomiske og monetære union (ØMU) vil føre til en vesentlig tettere økonomisk integrasjon i EU og tvinge fram en sterkere samordning av den økonomiske politikken. EØS-avtalen sikrer i hovedsak norske næringer adgang til Det indre marked på lik linje med EUs næringsliv. EU-utvidelsen vil berøre Norge på mange måter. Det indre marked vil bli vesentlig større, noe som vil gi nye muligheter for norsk næringsliv. Regjeringen vil samtidig vektlegge at det må finnes gode løsninger som erstatning for de frihandelsavtalene som Norge i dag har med søkerlandene.

Regjeringen vil føre en europapolitikk som aktivt fremmer norske interesser, samtidig som Norge er en aktiv partner og bidragsyter til det europeiske samarbeidet og på den måten tar medansvar for utviklingen av Europa. Regjeringen vil både føre en mer aktiv og offensiv politikk overfor EU, de enkelte EU-landene og søkerlandene og samtidig satse sterkere på å bygge ut vårt samarbeid med Russland og landene i våre nær-områder, samt vårt engasjement på Balkan. Regjeringen vil til enhver tid vurdere om Norges tilknytning til det europeiske samarbeidet og de samarbeidsordninger som er blitt etablert, er tjenlige som redskap for å ivareta grunnleggende norske interesser i møte med de nye utfordringene som følge av endringene i Europa. Dette innebærer blant annet at Regjeringen ser det som viktig å ha handlefrihet når det gjelder Norges tilkynningsforhold til EU. Norge må til enhver tid vurdere om tilknytningen til det europeiske samarbeidet og de samarbeidsordninger som er utviklet er tjenlige som redskap for å ivareta grunnleggende norske interesser i møte med de utfordringene som endringene i Europa skaper. Det betyr at en ny søknadsprosess kan starte opp i neste stortingsperiode, med sikte på en søknad om medlemskap i EU tidligst i 2005-2006. En ny vurdering av spørsmålet om EU-medlemskap vil bare være aktuelt dersom vi har sett at EU-utvidelsesprosessen faktisk er i gang, og en ny medlemskapsøknad forutsetter at det har skjedd vesentlige endringer i det norske folks holdning til spørsmålet.

Internasjonal handel har vært spesielt viktig for små land som Norge. Regjeringen støtter tiltak for å medvirke til at alle land skal høste fordeler av deltakelse i det internasjonale handelssystemet. Regjeringen vil gjennomføre en bred utredning av hvilke tiltak som kan settes inn for å korrigere de internasjonale markedskreftene. Regjeringen mener at det bør gjennomføres en utredning av spørsmålet om en global skattlegging av valutatransaksjoner. Regjeringen ser det imidlertid som uaktuelt for Norge å innføre en avgift på valutatransaksjoner på ensidig basis. Regjeringen vil arbeide for fortsatt stor åpenhet og bruk av rådslaging med fagbevegelsen, frivillige organisasjoner og andre i arbeidet med å utvikle rettferdige rammevilkår for verdenshandelen. Norge har viktige nasjonale interesser knyttet til flere forhandlingsområder innenfor WTO, blant annet markedsadgang for fiskeriprodukter og skipsfartstjenester. Norge legger også vekt på å beholde handlingsrom til utforming av en nasjonal landbrukspolitikk.

Regjeringen vil tilgodese utviklingslandenes - og spesielt de fattigste landenes - særlige behov og bidra til at disse landene integreres bedre i verdenshandelen. Bedre markedsadgang for flest mulig produkter fra utviklingslandene, full tollfrihet for produkter fra de fattigste landene, samt større satsing på handelsrelatert faglig bistand, er viktig for å bedre utviklingslandenes muligheter til å dra nytte av de fordeler globaliseringen byr på. Regjeringen vil være en aktiv internasjonal

medspiller i arbeidet for å bedre utviklingslandenes markedsadgang, også til vårt eget marked.

For å sikre at WTO-systemet bidrar til en bærekraftig utvikling, bør miljøhensyn tas på alle relevante områder i en ny forhandlingsrunde. Miljøanalyser, som vurderer miljøvirkninger av endringer i det multinasjonale handelsregelverket og handelsliberalisering, er et redskap i denne sammenheng.

### 16.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til kapittel 16 i Regjeringens Langtidsprogram 2002-2005.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at befolkningen i Norge har en av verdens høyeste levestandarder. Vi lever lenge, har lav barnedødelighet, et godt helsevesen, høyt utdanningsnivå, rikelig med tilgang på ren luft og rent vann og et demokratisk samfunn preget av frie valg og rettssikkerhet. For mange barn og voksne i verden er bildet annerledes.

Disse medlemmer viser til at det viktigste målet for Regjeringens utviklingspolitikk er å bidra til å bekjempe verdens fattigdom. I 2001 bruker vi nær 13 mrd. kroner til fattigdomsbekjempelse og annen internasjonal bistand. Disse medlemmer viser til at Regjeringen har som mål å trappe opp den norske bistanden til 1 pst. av våre samlede inntekter. Land som fører en politikk med sosial profil skal få en større del av bistanden. Vaksinerings av alle barn gjennom det nye internasjonale vaksinasjonsprogrammet og kampen mot aids-epidemien vil ha høy prioritet. Utviklingsarbeidet skal baseres på respekt for menneskerettighetene.

Disse medlemmer viser til at økende internasjonal åpenhet påvirker oss alle, ved at grenser viskes ut mellom land, regioner og kulturer. De fordeler større åpenhet over landegrensene gir må også komme de fattigste landene til gode. Disse medlemmer viser til at Regjeringen derfor vil gi bedre markedsadgang for flere produkter fra utviklingslandene og full tollfrihet for produkter fra de fattigste landene. Dette vil kunne gi disse landene nye muligheter til økonomisk og sosial framgang.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen vil gjennomføre en bred utredning av hvilke tiltak som kan settes inn for å korrigere de internasjonale markedskreftene, som har økt sin innflytelse som følge av den økte åpenheten. En global skattlegging av valuta-transaksjoner vil kunne være et slikt tiltak.

Disse medlemmer viser til at presset på ressurser og naturmiljø, høy befolkningsvekst, ekstrem fattigdom og skjev fordeling av goder mellom land påvirker mulighetene for en fredelig og stabil utvikling. Truslene mot vår felles sikkerhet må derfor ses i et bredere perspektiv enn under den kalde krigens dager. Disse medlemmer viser til at Regjeringen samtidig vil fortsette det langsiktige arbeidet med rustningskontroll, nedrustning og ikke-spredning av masseøde-

leggelsesvåpen og en ytterligere reduksjon i atomvåpnene.

Disse medlemmer viser til at vårt forhold til USA er bygd på nære historiske bånd og felles verdier. Dette forholdet må utvikles videre. USA må følge opp sitt engasjement for fred og sikkerhet i Europa. NATO har en viktig rolle å spille i denne sammenheng. Utvidelsen av NATO vil bidra til økt stabilitet i Europa. Disse medlemmer viser til at Regjeringen stiller seg positiv til utviklingen av en europeisk sikkerhets- og forsvarspolitik i EU.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen ønsker å styrke FN. Gjennom vår plass i FNs sikkerhetsråd vil Norge jobbe for at organisasjonen skal bli bedre til å redusere konflikter gjennom internasjonale fredsoperasjoner, ta fatt i underliggende årsaker til krig og konflikter og sette et særlig fokus på Afrikas utfordringer.

Disse medlemmer viser til at det er et felles europeisk ansvar å bistå landene i Sentral- og Øst-Europa i deres anstrengelser for å ta igjen flere tiår med svak økonomisk og sosial utvikling. Også Norge har interesse av og ansvar for å bidra til dette historiske løftet. Solidaritet i dagens Europa handler om å utvide den stabilitets- og velferdssonen som landene i Vest-Europa utgjør, til å omfatte de sentrale- og øst-europeiske landene, og slik skape grunnlag for velferd og utvikling i hele Europa.

Disse medlemmer mener at Norge til enhver tid må vurdere om dagens tilknytning til det europeiske samarbeidet er best egnet til å ivareta våre interesser. Disse medlemmer viser til at Regjeringen derfor ønsker å ha handlefrihet når det gjelder Norges tilknytning til EU. Det betyr at en ny søknadsprosess kan starte opp i neste stortingsperiode, med sikte på en søknad om medlemskap i EU tidligst i 2005-2006. Disse medlemmer mener en ny vurdering av spørsmålet om EU-medlemskap bare vil være aktuelt dersom vi ser at EU-utvidelsesprosessen faktisk er i gang, og en ny medlemskapsøknad forutsetter at det har skjedd vesentlige endringer i det norske folks holdning til spørsmålet.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til sine merknader under kap. 17.2.3.

Komiteens medlemmer fra Høyre vil understreke at Norges åpne økonomi og utsatte geografiske posisjon gjør det viktig for oss å ha en aktiv utenrikspolitikk. For Høyre er forpliktende samarbeid over landegrensene et grunnleggende prinsipp i utenrikspolitikken og det beste svaret i møte med de utfordringer globaliseringen stiller oss overfor. Samarbeid med omverdenen er avgjørende, både for å finne løsninger på felles problemer og for å ivareta Norges interesser.

De atlantiske bånd har vært en sentral del av Norges utenriks- og sikkerhetspolitikk siden 2. verdenskrig. Høyre vil styrke de atlantiske bånd, som fortsatt er

svært viktige i norsk sikkerhetspolitikk. Forbindelsene til Nord-Amerika er, sammen med et nært samarbeid med våre europeiske naboer, hjørnesteinene i norsk utenrikspolitikk.

Norges forsvar og sikkerhet vil også i fremtiden være forankret i NATO. Endringer i europeisk sikkerhets- og forsvarspolitikk på 1990-tallet gjør at vårt forsvar står overfor andre og mer sammensatte utfordringer. Utviklingen av en felles europeisk forsvars- og sikkerhetspolitikk kan så lenge Norge står utenfor EU redusere Norges innflytelse i de vestlige fellesskap. Disse medlemmer vil understreke at forbedret evne til norsk deltakelse i NATO- eller EU-ledede operasjoner er viktig for å motvirke dette.

De største trusler mot europeisk sikkerhet er i dag knyttet til etniske og regionale konflikter, spredning av masseødeleggelsesvåpen og utbredelse av kriminalitet og terrorisme. Forsvaret er basert på mobilisering mot et større angrep, og ikke tilpasset disse konfliktene i fredstid. Disse medlemmer vil gjennom behandlingen av St.prp. nr. 45 (2000-2001) arbeide for et sterkt forsvar som også skal kunne bidra til å håndtere kriser, nasjonalt og internasjonalt. Dette vil bety et forsvar som er bedre oppdatert når det gjelder materiell og som har en mer effektiv organisasjon enn i dag.

Deltagelse i internasjonale operasjoner er et vesentlig ledd i Norges NATO-forpliktelser og dessuten et viktig bidrag til europeisk sikkerhet. Disse medlemmer ser det derfor som viktig at det etableres en innsatsstyrke for internasjonale operasjoner og at denne holder høyt nivå.

Disse medlemmer viser til at Høyre gjennom mange år har vært pådriver for økt satsing over samarbeidsprogrammet med Sentral- og Øst-Europa og foreslo også i budsjettet for 2001 å øke bevilgningene til dette formålet med 200 mill. kroner i forhold til Regjeringens forslag. Høyre er tilfreds med at Regjeringen har utarbeidet en handlingsplan for økt samarbeid og kontakt med søkerlandene, men mener de økonomiske rammene for planen ikke er tilstrekkelige. Sammenlignet med hva EU-landene selv bidrar med i utvidelsesprosessen, er Norges bidrag svært beskjedent. Disse medlemmer mener bevilgningene til ulike prosjekter og samarbeidstiltak i de nye demokratiene i øst må økes betraktelig.

Disse medlemmer ser det som viktig å utvikle et godt forhold til Russland. Norge bør bidra til økonomisk vekst, næringsutvikling og til et stabilt russisk demokrati. På det sikkerhetspolitiske området må Norge arbeide for å trekke Russland med i et aktivt og konstruktivt samarbeid med NATO.

De store miljøproblemene i Nordvest-Russland er en særlig utfordring for Norge. Disse medlemmer mener Norge må øke engasjementet gjennom avtaler, direkte prosjekter, støtte til mer miljøvennlig næringsvirksomhet og oppbygging av miljøfaglig kompetanse og interesse i Russland. Norge må arbeide for å engasjere EU og USA sterkere i miljø- og atomsikkerhetsarbeidet. Samtidig må Norge ha en beredskap i våre

nordlige landsdeler som gjør oss bedre forberedt på å møte en mulig miljøkatastrofe i nordområdene.

Disse medlemmer viser til at Norge i økende grad må forholde seg til utviklingen i Europa og et utvidet og styrket EU-samarbeid. EØS-avtalen innebærer at Norge importerer EU-lovgivning uten at Norge får delta i utformingen. Dette er et demokratisk problem. Det er bare ved medlemskap i EU at Norge kan ha innflytelse på lovgivningen.

Disse medlemmer mener EØS-avtalen ikke er tilstrekkelig for å ivareta norske interesser, både på grunn av utviklingen innad i EU og på grunn av forskyvningen av balansen mellom EU- og EFTA-pilaren i EØS-samarbeidet. Utviklingen i EU kjennetegnes av at samarbeidet utvides til nye politikkområder og av at flere politikkområder i større grad ses i sammenheng. Når EU samordner seg gjennom brede, sektorovergripende initiativer, blant annet for å styrke medlemslandenes konkurransevne, blir EØS-avtalen en for snever plattform for innflytelse. Utviklingen kan også på sikt utfordre forutsetningen om like konkurransevilkår innen EØS-området.

Utvidelsen av EU bidrar til varig fred og økonomisk og politisk stabilitet i Europa, noe som kommer Norge til gode. Norge er som utenforland blindpassasjer til en historisk prosess som mer enn noe annet vil forme vår egen verdensdel og våre egne sikkerhetsmessige, kulturelle og økonomiske rammebetingelser.

Utvidelsen vil innebære en forverring i markedsadgangen for norsk sjømat. EØS-avtalen er ikke tilstrekkelig for å sikre fiskerinæringens interesser overfor et utvidet EU. Disse medlemmer mener Norge må arbeide for en reforhandling av protokoll 9 i EØS-avtalen.

Disse medlemmer mener Norges utenforskap skaper særlig alvorlige problemer i forhold til sikkerhets- og forsvarspolitikken. EU har de senere år gradvis tilpasset seg målet om å fremstå som en utenriks- og sikkerhetspolitisk enhet med egen evne til sivil og militær krisehåndtering. Viktige avklaringer om det institusjonelle samarbeidet mellom EU og NATO gjenstår. Norge har begrenset innflytelse over de beslutninger som EU fatter på dette området, til tross for at dette også berører grunnleggende norske sikkerhetsinteresser. Vår avhengighet av NATO og amerikanske forsterkninger gjør det helt avgjørende for oss at en ny byrdefordeling mellom USA og EU ikke går på bekostning av de transatlantiske bånd.

Disse medlemmer mener våre utfordringer av demokratisk, økonomisk og sikkerhetspolitisk art som utviklingen i EU stiller oss overfor kun kan gis et fullgodt svar ved at Norge blir medlem av EU. Så lenge Norge står utenfor er det likevel viktig at EØS-avtalen ikke svekkes ytterligere.

Disse medlemmer understreker at arbeidet for å styrke en global rettsorden, der menneskerettigheter respekteres, og der verdier som likeverd, demokrati og frihet underbygges, er helt avgjørende for arbeidet med å sikre grunnleggende menneskerettigheter globalt og

regionalt. Norge må støtte opp om håndhevelsen av internasjonale rettsregler. Et sterkt og effektivt FN kan bidra til å sikre at menneskerettigheter ikke lenger anses for å være et internt anliggende for stater. Disse medlemmer støtter derfor opprettelsen av en internasjonal straffedomstol for brudd på menneskerettigheter. For at FN skal bli et effektivt og respektert redskap for internasjonal fred, utvikling og rett, må imidlertid organisasjonen reformeres. Disse medlemmer mener at FNs sikkerhetsråd må gjenspeile maktfordelingen i dagens internasjonale samfunn bedre og at FN må settes bedre i stand til å handle i krisesituasjoner og bruke de midler som stilles til rådighet av medlemslandene på en mer effektiv måte.

Disse medlemmer mener at Norge som et av verdens rikeste land har et moralsk ansvar for å bekjempe nød og fattigdom. Miljø- og fattigdomsproblemet er verdenssamfunnets største utfordring. Økonomisk utvikling er nødvendig for å møte denne utfordringen. Utviklingslandene har selv et ansvar for å legge forholdene til rette for utvikling gjennom en fungerende rettsstat, markedsøkonomi og demokrati. Sammen med utdanning er dette helt avgjørende faktorer for å skape utvikling og bekjempe fattigdom.

For å skape økonomisk vekst er det nødvendig å utvikle en vel fungerende privat sektor. Å stimulere til dette er viktig og må få større oppmerksomhet i norsk utviklingshjelp. De rike land må gi utviklingslandene muligheter til økonomisk utvikling ved å la dem få selge sine produkter på verdensmarkedet. Norge og de andre industrialiserte landene må derfor åpne sine grenser for deres varer. Disse medlemmer vil åpne for vesentlig friere import av varer fra utviklingsland.

I tillegg til å arbeide for en langt friere verdenshandel, mener disse medlemmer Norge må ha et høyt nivå på bistanden til de fattigste deler av verden. Det må legges vekt på at bistanden fremmer demokrati og respekt for menneskerettigheter. For enkelte land kan betjening av en for stor gjeld i forhold til landets økonomi føre til at man ikke har muligheter til å gi befolkningen det nødvendige utdannings- og helsetilbud som kan skape utvikling. Disse medlemmer støtter derfor gjeldsavskrivning til de fattigste landene i koordinering med andre kreditorland. Det bør stilles krav til respekt for menneskerettigheter og en økonomisk politikk som legger til rette for utvikling.

Globaliseringen gir økonomiske gevinster og økt levestandard gjennom spesialisering og utnyttelse av naturgitte fortrinn, økt konkurranse og bedre utnyttelse av ressursene. Disse medlemmer mener Norge i internasjonale fora som Verdens Handelsorganisasjon må arbeide for frihandel og fri bevegelse av kapital, innenfor rammene av nødvendige regler for verdenshandelen.

Når personer og kapital kan flytte på tvers av landegrensene, skaper det sterkere konkurranse landene imellom om å tiltrekke seg bedrifter og investeringer. Viktige faktorer er infrastruktur, en godt utbygget retts-

stat, økonomisk og politisk stabilitet i landet, graden av reguleringer, kvaliteten på tjenestetilbudet rundt bedriften, lønnsnivå, skattenivå og tilgangen på godt kvalifisert arbeidskraft.

Kapitalmarkedene avslører svakheter i lands økonomiske politikk eller i organiseringen av finanssektoren og samfunnet generelt. Internasjonale kapitalmarkeder har altså en svært viktig funksjon, men også mange svakheter. Disse medlemmer mener det er behov for et internasjonalt regelverk for finansmarkedene og støtter arbeidet som pågår i retning av dette - blant annet i G7, IMF og Verdensbanken. Arbeidet for å overvåke enkeltlandenes økonomi og økonomiske politikk er også viktig for å avdekke eventuelle problemer tidlig.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sine merknader under kap. 17.

Komiteens medlem fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og representanten Steinar Bastesen viser til at Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti gikk imot EØS-avtalen da Stortinget i 1992 gikk inn for å ratifisere avtalen. Senterpartiet mener EØS-avtalen innebærer at Norge i stor grad må innarbeide EUs regelverk i norsk lovgivning. Disse medlemmer viser til den vurdering som professor Trond Nordby og forsker Frode Veggeland har gitt i en artikkel i *Tidsskrift for samfunnsforskning* (Nr. 1-1999), hvor det bl.a. heter:

"Vår tese er at norsk lovgivningsmyndighet, på de områder avtalen dekker, er suspendert, og at Stortinget langt på vei er blitt en passiv mottaker av EUs lover og regler."

Disse medlemmer mener de fordeler EØS-avtalen innebærer for norsk næringsliv, ikke står i forhold til avtalens demokratiske underskudd og den *politiske* pris Norge må betale for EØS-avtalen.

Disse medlemmer viser til at EØS-avtalen svekker Norges handlefrihet både sentralt og lokalt. Avtalen svekker norsk distriktpolitikk, bl.a. ved at EU sensurerer den norske ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift. EØS-avtalen har også ført til at Norge vil måtte akseptere produkter som er skadelige for helse og miljø. EØS-avtalen har heller ikke vært til hinder for at EU har reist antidumpingsak mot Norge når det gjelder lakseeksporten, med de konsekvenser dette har fått for både pris og vekstmuligheter. Med utgangspunkt i EØS-avtalen har EU også lagt press på Norge for å få godkjent den s.k. gassdirektivet som griper direkte inn i Norges forvaltning av gassressursene. Disse medlemmer vil også vise til at EU ikke var villig til å akseptere Veterinæravtalens sikkerhetsklausul som grunnlag for det importforbud Norge iverksatte i forbindelse med munn- og klovsyken i mars 2001, og at EU i den forbindelse vurderte å reise sak mot Norge for EFTA-domstolen.

Disse medlemmer vil gi uttrykk for at EØS-avtalen binder Norge tett opp til EUs regelverk på mange viktige samfunnsområder. I rapporten "Mot et globalisert Norge?" fra Makt- og demokratiutredningen, slås det fast "at norske myndigheters handlegfrihet på de områder som omfattes av EØS-avtalen, ikke er vesentlig større under EØS-avtalen enn de ville vært ved et medlemskap i EF". Rapporten slår videre fast at EØS-medlemskapet medfører viktige *formelle* skranke for norsk miljøpolitikk og norsk miljørett, i tillegg til de mer uformelle begrensningene. Senterpartiet vil understreke at det ikke bare er de partier som i sin tid gikk imot EØS-avtalen som hevder at avtalen er beheftet med demokratiske svakheter. Disse svakhetene anføres av enkelte partier som en begrunnelse for at Norge skal søke medlemskap i EU.

Disse medlemmer mener imidlertid det er viktige forskjeller på EØS-avtalen og EU-medlemskap. Selv om Norge, med en utadvendt økonomi, ikke vil være upåvirket av EUs beslutninger, innebærer EØS-avtalen tross alt at Norge kan føre en selvstendig politikk på en del viktige områder som for eksempel skattepolitikken, penge- og valutapolitikken, fiskeri- og landbrukspolitikken og i utenrikspolitikken. Norsk medlemskap i EU vil innebære at Norge i enda større grad må tilpasse seg EUs politikk. EØS-avtalen har også den fordel sammenlignet med EU-medlemskap, at avtalen kan sies opp.

Disse medlemmer mener regjeringspartiets vegring mot å bruke vetoretten innebærer at Norge ikke utnytter det handlingsrom som EØS-avtalen gir. Da Stortinget sluttet seg til EØS-avtalen, ble det fra flertallets side lagt stor vekt på at vetoretten var til for å kunne brukes.

Disse medlemmer vil arbeide for at EØS-avtalen kan erstattes med et alternativt avtaleverk med EU, et regelverk som gir Norge en annen institusjonell løsning enn dagens EØS-avtale. Senterpartiet viser i den forbindelse til at Sveits har inngått syv bilaterale avtaler med EU. Disse avtalene, som ennå ikke er ratifisert av EU, ventes å tre i kraft i løpet av sommeren 2001. De syv avtalene som spenner over et bredt felt, innebærer ikke overføring av myndighet til overnasjonalt organ, med et unntak for luftfart. Senterpartiet vil også understreke at den frihandelsavtale som EØS-avtalen erstattet, ikke er sagt opp, jf. avtalens artikkel 127 og 103, nr. 5.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til den dreiningen i amerikansk utenrikspolitik som har skjedd etter at George W. Bush ble president. Både forholdet til Russland, planene om et omfattende rakettforsvar og den amerikanske linjen i miljøpolitikken er etter Sosialistisk Venstrepartis oppfatning svært foruroligende. Dette medlem mener at den varslede norske USA-strategien må innebære at Norge bruker all sin innflytelse til å motarbeide den utenriks- og sikkerhetspolitiske linja til den nye amerikanske presidenten.

Dette medlem mener at viktigste utfordringene i det europeiske samarbeidet er å tette velferdsgapet mellom øst og vest, å sikre samarbeid om å løse felles miljøproblemer og å bygge varig tillit i sikkerhetspolitikken.

Dette medlem vil understreke at europapolitikken ikke bare handler om hvordan vi kan fremme norske interesser i Europa, men at Norge skal bidra blant annet til europeisk samarbeid om en fornuftig miljøpolitikk, om å utjevne levekårsforskjeller, om å bekjempe arbeidsløshet og om solidaritet med fattige land. Norge kan påvirke europeisk politikk også ved å statuere eksempler, og vise opp politiske alternativer. Den handlegfriheten Norge har utenfor EU, gir oss muligheten til å være foregangsland i miljøpolitikken, en mulighet som i dag ikke utnyttes.

Dette medlem er kritisk til den holdning Norge har inntatt i Midtøsten-spørsmålet, og mener at Norge i sterkere grad bør stille krav til Israel om å oppfylle FNs Midtøsten-resolusjoner og vise større respekt for menneskerettighetene. Gjennom Sikkerhetsrådet må Norge arbeide for at FN skal kunne spille en rolle i Midtøsten bl.a. for å beskytte sivilbefolkningen. Dette medlem understreker det ulike styrkeforholdet mellom palestinere og israelere i konflikten, og peker på at Israel - i motsetning til Palestinerne - er en stat som sitter på et militærapparat og infrastruktur, og som gjentatte ganger har brutt med FN resolusjoner uten videre sanksjoner.

Dette medlem mener at sikkerhets- og forsvarspolitikken må gjenspeile de reelle maktforholdene i verden i dag. Oppløsningen av Sovjetunionen og de tidligere østblokklandene har endret trusselbildet betraktelig. Trusselen fra Russland er minimal, likesom trusselen om større verdenskriger. Mindre konflikter med etnisk og kulturell bakgrunn har imidlertid fått et økende omfang. Dette medlem mener at dagens sikkerhets- og forsvarspolitik i større grad må erkjenne at forsvarets oppgaver i større grad er knyttet til fredsbevarende operasjoner og mindre om hjemlig infrastruktur. Sosialistisk Venstreparti mener nedrustningsarbeidet må styrkes, og er sterkt i mot USAs planlegging av NMD raketter som vil resultere i store internasjonale spenninger.

Det norske forsvaret er i stor grad fortsatt organisert for å motstå en storstilt invasjon av norsk territorium, hvilket ikke lenger er en sannsynlig trussel. Denne organiseringen bidrar til at altfor store ressurser går med til å drifte en uforholdsmessig stor organisasjon. Dette medlem deler Regjeringens syn i at en organisering av forsvaret er nødvendig for å møte dagens virkelighet. Tre pilarer er sentrale i sikkerhets- og forsvarspolitikken, et sterkt og handlekraftig FN, en alleuropeisk sikkerhetspolitikk og et nasjonalt forsvar som samarbeider med de nordiske naboer.

Dette medlem understreker nødvendigheten av et mer kritisk forhold til generelle økonomiske sanksjoner som rammer hele befolkninger. I Irak har økonomiske sanksjoner slått urimelig hardt ut for sivilbe-

folkningen, og ikke virket etter hensikten. Dette medlem mener at det er positivt at Regjeringen vil arbeide for å endre sanksjonene, men etterlyser en helhetlig Irak-politikk som kan bidra til å bringe utvikling inn i det fastlåste forholdet mellom Irak og FN.

Dette medlem mener det er svært beklagelig at de rike landenes bistandsinnsats er blitt redusert de siste årene, og ser det som viktig at Norge fortsetter å øke innsatsen for verdens fattige. Dette medlem mener at norsk bistand i enda større grad bør fattigdomsorienteres. Grunnleggende helse- og utdannings-tilbud er avgjørende forutsetninger for vekst og utvikling i fattige land. Dette medlem deler Regjeringens syn på AIDS-epidemien som en av de alvorligste utfordringene innen utviklingspolitikken, og vil spesielt peke på de tragiske ringvirkningene AIDS-epidemien har for barn i fattige land.

Dette medlem mener at de frivillige organisasjonene er svært viktige samarbeidspartnere i utviklingspolitikken, særlig når det gjelder bidra til utvikling av det sivile samfunnet i utviklingsland.

Dette medlem viser til det økte omfanget av spekulative valutatransaksjoner som bidrar til ytterligere destabilisering av økonomien i de fattigste landene. Dette medlem peker på at skatt på valutatransaksjoner vil kunne avhjelpe denne situasjonen, og mener Norge i internasjonale fora bør arbeide for å få til en slik skatt.

Dette medlem understreker behovet for et sterkt og handlekraftig FN. Det er nødvendig med en kritisk holdning til den økende portefølje Verdensbanken har opparbeidet på bekostning av FN i utviklingsområder. Dette medlem understreker at de prinsipper som ligger til grunn for Verdensbankens utviklingskriterier, alltid må utfylles med mer langsiktige hensyn og en bredere fokusering på utvikling av hele samfunn. Norge må følge opp det arbeid som foregår i FN, og være en pådriver for et mer handlekraftig FN som er styrket i sin stilling som global konfliktløser og utviklingsagent. Dette innebærer en gjennomgang av sammensetningen og en avgrensning av vetoretten av Sikkerhetsrådet, samt at det taes initiativ for å styrke FNs økonomi.

Dette medlem viser til at det er innledet arbeid for en ny omfattende forhandlingsrunde i WTO. I denne sammenheng skal det blant annet forhandles om avtalen om handel med tjenester (GATS). Dette medlem mener at Norge må motarbeide en ny GATS-avtale som kan bidra til å presse fram ytterligere konkurranseutsetting og privatisering av offentlige tjenester.

Komiteens medlem representanten Steinar Bastesen viser til sine merknader i kap. 17.6.

## 17. FRAKSJONSMERKNADER

### 17.1 Arbeiderpartiet

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at Regjeringen bygger sin politikk på de sosialdemokratiske grunnverdiene, frihet, likhet og solidaritet. Målet er å skape frihet for enkeltmennesker, like muligheter for at friheten skal bli reell for alle, og et solidarisk samfunn som tilbyr like muligheter og gir en trygg ramme for den enkeltes livsutfoldelse.

Disse medlemmer vil videre vise til at hovedmålet for Regjeringens politikk er arbeid for alle, en rettferdig fordeling, å videreutvikle det norske velferdssamfunnet og å bidra til en bærekraftig utvikling.

Disse medlemmer vil peke på at Regjeringens hovedprioriteringer i langtidsprogrammet er gode oppvekstvilkår for barn og ungdom, et godt helsetilbud alle deler av landet og et arbeidsliv der det er plass til alle.

Disse medlemmer vil understreke betydningen av at Regjeringen vil bygge flere og billigere barnehager, slik at alle familier som ønsker det, skal få et tilbud om barnehageplass innen utgangen av 2003. Disse medlemmer viser til at Regjeringen vil foreslå at kommunene får en lovfestet plikt til å tilby barnehageplass, og vil øke den statlige finansieringen av barnehager slik at foreldrebetalingen kan reduseres. Disse medlemmer mener at det må bli enklere å få en barnehageplass som er tilpasset den enkelte families

behov, for eksempel med hensyn til åpningstider og mulighet for endring i oppholdstid når arbeidssituasjonen eller andre forhold tilsier det, og synes derfor det er bra at Regjeringen vil stimulere til mer fleksibilitet i barnehagetilbudet. Disse medlemmer er enig i at det bør vurderes å utvide stønadperioden ved fødsel gradvis, kombinert med at en større del av permisjonstiden øremerkes fedre.

Disse medlemmer mener at skolefritidsordningen skal være et tilbud alle kan benytte. I skolefritidsordningen blir barna tatt godt vare på etter skoletid, og det gir både foreldre og barn trygghet. Foreldrebetalingen må derfor ikke være så høy at noen stenges ute. Disse medlemmer er derfor fornøyd med at Regjeringen vil videreutvikle skolefritidsordningen, og at Regjeringen vil se på måter å utvikle et fritidstilbud etter skoletid også for eldre elever som ikke har et tilbud i skolefritidsordningen.

Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen vil bidra til økt kvalitet i skolen, og at arbeidet med kvalitetsutvikling i skolen skal videreføres og videreutvikles. I grunnskolen og videregående opplæring skal dette blant annet skje gjennom større lokal frihet. Etter disse medlemmers oppfatning skal skolen ha høy kvalitet både når det gjelder innhold, utstyr og lokaler. Disse medlemmer vil poengtere at grunn-

skolen skal være gratis og fri for egenandeler. Ingen skal stenges ute fra aktiviteter fordi foreldrene ikke har råd til å betale. Disse medlemmer vil også peke på at elevene gjennom "den kulturelle skolesekken" skal få et bedre kulturtilbud i skolen.

Disse medlemmer ser med tilfredshet på at den offentlige innsatsen på kulturområdet skal økes, og at frivillige organisasjoner skal sikres gode kår. Idrettslag, amatørteatergrupper, korps og annet frivillig arbeid er en viktig del av barns og ungdoms oppvekstmiljø. Disse medlemmer har notert seg at Regjeringen vil stimulere til økt innsats i de lokale idrettslagene ved å gi en større andel av de statlige midlene til idrettsformål til slike virksomheter. Fotballbaner, flerbukshaller og svømmehaller skal bygges ut, og større byer og tettsteder skal særlig prioriteres.

Disse medlemmer vil påpeke at Regjeringen allerede *har* foreslått reformer i helsevesenet. Sykehusene skal organisere på en bedre måte, blant annet ved å overføre eierskapet fra fylkeskommunene til staten. Dette skal gi bedre behandling og kortere ventetid fordi man skal kunne utnytte kapasiteten bedre. Regjeringen vil sikre en sterkere nasjonal styring av sykehustjenestene samtidig som det enkelte sykehus skal få større selvstendighet i den daglige driften. Disse medlemmer vil understreke at statlig eierskap vil sikre en bedre overordnet styring av sykehusene, blant annet ved at funksjonsfordelingen på tvers av fylker og regioner kan gjøres mer hensiktsmessig. Økt selvstendighet skal sikres gjennom at virksomhetene organiseres som foretak med egne styrer. Disse medlemmer vil peke på at målet med reformen er mer likeverdige sykehustjenester over hele landet, større effektivitet, klare og enhetlige ansvarsforhold og bedre utnyttelse av ressursene.

Disse medlemmer er fornøyd med at Regjeringen vil fortsette arbeidet med å bygge ut det psykiske helsevernet og kreftomsorgen, kjøpe inn nytt sykehusutstyr og styrke rekrutteringen av helse- og sosialpersonell. Samtidig vil Regjeringen fortsette arbeidet med å styrke omsorgstilbudet for eldre. Disse medlemmer viser til at Regjeringen vil utvide investeringsrammen med ytterligere 5 000 sykehjemsplasser/omsorgsboliger til totalt 29 400. Samlet vil utbyggingen møte behovet for plasser med heldøgns pleie- og omsorgstjenester, hjemmetjenester, utbygging av en-rom, omsorgsboliger og utskifting av gammel bygningssmasse.

Disse medlemmer vil understreke betydningen av et arbeidsliv med plass til alle. Arbeid er ikke bare viktig for den enkelte, arbeidskraften er også samfunnets viktigste ressurs. Videreutviklingen av velferdsstaten er avhengig av at vi klarer å opprettholde en stor og godt kvalifisert arbeidsstyrke og at arbeidskraften nyttes best mulig. Disse medlemmer er derfor tilhengere av en politikk som motiverer til arbeid framfor trygd og som utnytter den ressurs eldre mennesker er i arbeidslivet. Disse medlemmer har merket seg at

Regjeringen vil legge til rette for en ny samlet lovgivning for arbeidslivet.

Disse medlemmer mener at den økende tendensen til langtidssykemelding og uføretrygding må snus. Sandman-utvalget har vurdert ulike tiltak for å oppnå dette, og disse medlemmer viser til at Regjeringen vil følge opp denne utredningen i en egen sak for Stortinget senere i år. Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen der vil legge vekt på en politikk som skal bidra til å dempe økningen i og helst redusere sykefraværet og antall nye uførepensjonister. Disse medlemmer vil understreke at arbeidstakernes rettigheter i sykelønnsordningen ikke skal svekkes.

Mange av de som i dag er uføre eller på annen måte har mistet tilknytningen til arbeidslivet, har både evne og lyst til å arbeide, dersom det legges bedre til rette for det. Disse medlemmer mener derfor at trygdesystemet må være fleksibelt og tilpasset den enkeltes behov, slik at personer med redusert arbeidsevne eller funksjonshemming også får muligheter til å delta i arbeidslivet. For å hindre at arbeidsstyrken blir mindre enn det som er gunstig for samfunnet som helhet, vil disse medlemmer understreke at det er viktig å sikre at velferdsordningene er utformet slik at det lønner seg å arbeide. Disse medlemmer mener derfor det er riktig å redusere skatten på arbeid.

Mangelen på arbeidskraft vil også i framtiden i første rekke måtte dekkes ved tiltak for å sikre høy yrkesdeltakelse innenlands. En målrettet rekruttering av utenlandsk arbeidskraft vil imidlertid kunne redusere kort-siktige mangler på enkelte typer arbeidskraft. Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen vil iverksette flere tiltak som vil gjøre det enklere å rekruttere kvalifisert utenlandsk arbeidskraft. Tiltakene vil gjøre det enklere både for arbeidssøkere, arbeidsgivere og for utlendingsmyndighetene. Disse medlemmer har også merket seg at for å redusere saksbehandlingstiden i Aetat vil den individuelle vurderingen bli avvirket og erstattet av et årlig tak for hvor mange spesialister/fagutdannede som kan innvilges arbeidstillatelse.

Disse medlemmer er enig med Regjeringen i at arbeidsmarkedstiltakene særlig skal rettes mot unge, langtidsledige, innvandrere og personer med lav utdanning. Innvandrere fra ikke-vestlige land har gjennomgående lav yrkesdeltakelse og høy arbeidsledighet, og det er viktig særlig å ha fokus på tiltak som kan øke yrkesdeltakelsen i denne gruppen.

Samtidig med Langtidsprogrammet la Regjeringen fram St.meld. nr. 29 (2000-2001) Retningslinjer for den økonomiske politikken. I meldingen skriver Regjeringen at inntektene fra petroleumsproduksjonen har blitt betydelig høyere de siste to årene enn tidligere forutsatt, og dette har gitt svært store avsetninger i Statens petroleumsfond. Dette har økt handlefriheten i budsjettpolitikken. Disse medlemmer konstaterer at et bredt flertall i komiteen støtter Regjeringens forslag om en begrenset økning i bruken av oljeinntektene

de nærmeste årene, tilsvarende den forventede realavkastningen av Petroleumsfondet, og at budsjettpolitikken fortsatt må ha et hovedansvar for å stabilisere utviklingen i norsk økonomi. Disse medlemmer viser til at regelen for bruk av oljeinntekter over statsbudsjettet tar utgangspunkt i en normal konjunktursituasjon. I en situasjon med høy aktivitet i økonomien, bør en holde tilbake i budsjettpolitikken, mens det i nedgangstider kan være behov for større bruk av oljeinntekter for å sikre full sysselsetting.

Regjeringen fastsatte en ny forskrift for pengepolitikken 29. mars, og disse medlemmer konstaterer at komiteen har tatt denne til etterretning. I forskriften heter det at pengepolitikken skal sikte mot stabilitet i den norske kronens verdi, nasjonalt og i forhold til våre handelspartnere. Den skal samtidig understøtte budsjettpolitikken ved å bidra til å stabilisere utviklingen i produksjon og sysselsetting. Den operative gjennomføringen av pengepolitikken skal i samsvar med dette rettes inn mot lav og stabil inflasjon, definert som en årsvekst i konsumprisene som over tid er nær 2,5 pst. Norges Banks rentesetting skal være framoverskuende og bør se bort fra forstyrrelser som ikke kan sies å påvirke den underliggende pris- og kostnadsveksten.

Disse medlemmer mener det brede flertallet bak de nye retningslinjene for den økonomiske politikken legger et godt grunnlag for det framtidige samarbeidet på Stortinget.

## **17.2 Sentrum (Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre)**

### *17.2.1 Innledning*

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre legger med dette fram fellesmerknader til langtidsprogrammet som dokumenterer det nære politiske felleskapet mellom de tre partier. Det er bred politisk enighet mellom tre partier som i inneværende stortingsperiode har vist vilje til å ta ansvar for landets utvikling både i regjeringsposisjon og i opposisjon.

Fellesmerknadene er et viktig grunnlag for det videre samarbeidet mellom de tre sentrumpartiene og er utformet med respekt for de enkelte partiers program.

Disse medlemmers mål er en samfunnsutvikling med større vekt på de kulturelle og mellommenneskelige verdier.

Disse medlemmer mener at den sittende regjering utgått av Arbeiderpartiet ikke ivaretar de store utfordringene Norge står overfor når det gjelder å sikre et verdigrunnlag for politikken, å sikre en langsiktig og forsvarlig miljømessig utvikling, sikre en politikk som bidrar til positiv utvikling for distriktene, det lokale folkestyret og i forhold til å sikre stabile rammevilkår for næringslivet.

Disse medlemmer legger også vekt på at Arbeiderpartiet i mange store saker med vidtrekkende konsekvenser velger å hente støtte hos Høyre og Framskrittspartiet.

På denne bakgrunn framstår en regjering utgått av de tre sentrumpartiene som et reelt alternativ. Samarbeidet mellom de tre sentrumpartiene i inneværende stortingsperiode og den erklærte vilje til fortsatt samarbeid legger grunnlaget for dette.

### *Sentrum - tar ansvar igjen*

Disse medlemmer mener det er behov for en alternativ politisk kurs og vil legge vekt på følgende prinsipper og hovedlinjer:

### *Et trygt verdigrunnlag*

Disse medlemmer vil føre en politikk som er fast forankret i vår nasjonale og kristne kulturarv. Økt verdibevissthet og videreformidling av kulturarven til nye generasjoner vil stå sentralt.

### *Levende folkestyre*

Disse medlemmer mener at et levende og desentralisert demokrati med bred deltakelse er grunnleggende for å møte de store utfordringene i samfunnet. I dag ser vi at folkestyret er under press. Beslutninger overføres i økende grad til aktører som ikke står til ansvar overfor folket i valg. Dette fører til sviktende tillit, avmakt og mindre engasjement og deltakelse i samfunnsprosjekt hos folk flest.

Det er en viktig forutsetning for et styrket lokalt sjølstyrte at de økonomiske rammebetingelsene bedres. Større reell makt til folkevalgte organer er også en forutsetning for at folk skal finne det meningsfylt å engasjere seg i politisk arbeid og ta ansvar for samfunnsutviklingen. Disse medlemmer vil videreføre forenklingsarbeidet ut fra prosjektet "Et enklere Norge". Disse medlemmer vil gi kommunene adgang til et friere skattøre for å gjennomføre prioriterte oppgaver, videreutvikle kommunenes konsultasjonsordning med staten og redusere omfanget av forskrifter og øremerkede midler.

### *Internasjonal solidaritet*

Kløyten mellom de rike og de fattige land øker. I tillegg har de interne konfliktene i mange land tiltatt, og jordas miljø er under press. Grunnleggende verdier som menneskeverd og nestekjærlighet, frihet, fred og demokrati gjør utenrikspolitisk engasjement til en etisk forpliktelse. Sentrumpartiene vil fremheve mer effektiv fattigdomsbekjempelse, intensivert kamp for menneskerettighetene, fred og sikkerhet og forbedring av regelverket for internasjonal handel som viktige mål. Gjeldsletteplanen og opptrapping av bistanden til 1 prosent av BNI innen 2005 må følges opp.

### *Norge i Europa*

Disse medlemmer viser til at folkeavstemningen i 1994 ga et flertall for at Norge ikke skal være medlem av Den europeiske union. Folkets nei forplikter og skal respekteres. Disse medlemmer vil

videreutvikle det europeiske samarbeidet på folkerettslig grunnlag, som et gjensidig forpliktende samarbeid mellom selvstendige nasjoner.

EØS-avtalen danner i dag hovedgrunnlaget for Norges forhold til EU og EFTA-landene og gir gjensidig markedsadgang og like konkurranseregler. Norge må delta aktivt på tidlige stadier av den forberedende prosess for å øve innflytelse på regelutformingene i EØS, og foreta en nasjonal og selvstendig vurdering av endringer i regelverket. Disse medlemmer har ulik holdning til EØS-avtalen. EØS-avtalen er imidlertid mindre omfattende enn medlemskap og gir derfor større selvstendighet og handlefrihet til å utøve nasjonal politikk.

Disse medlemmer er opptatt av å videreutvikle og forbedre norske borgeres innsyn i og mulighet til påvirkning av EU-regelverk som gjøres gjeldende i Norge. Dette må få betydning i arbeidet med regelverksutvikling nasjonalt og ikke minst i ikke-statlige organisasjoners arbeid overfor EU-organer.

#### *Familie og oppvekst*

Familien er den grunnleggende enheten for fellesskap. Familien har funksjoner som andre institusjoner ikke kan ivareta, og samfunnet er avhengig av det familiene kan bidra med. Disse medlemmer ser det som en viktig oppgave å verne og styrke ekteskap og familier. Disse medlemmer vil tilrettelegge for en reell valgfrihet for småbarnsfamiliene, for å imøtekomme deres ulike behov og prioriteringer. En forutsetning for økt valgfrihet og økt likestilling for småbarnsforeldre er at barnefamiliene har økonomi til å velge omsorgsform. Dette forutsetter at de som ønsker det kan få barnehageplass, at det gis tilbud om kontantstøtte og adgang til fleksible arbeidstidsordninger.

#### *Skole og oppvekst*

Disse medlemmer vil legge til rette for et aktivt og stimulerende læringsmiljø der elever utfordres til å lære gjennom utforskende egenaktivitet. Disse medlemmer vil særlig vektlegge et trygt skolemiljø med gode skolelokaler som stimulerer barn og unge til bedre læring. Sentrumpartiene mener det er nødvendig med økte ressurser til opprusting av skolelokalene. Elevene må i større grad lære å se sammenhengen mellom skole og arbeidsliv. Arbeidet med å ta i bruk informasjons- og kommunikasjonsteknologien (IKT) i skolen må styrkes. Flere yrkesgrupper kan med fordel trekkes inn i skolen, dels for å avlaste læreren, dels for å tilføre skolen økt kompetanse. Samarbeidet mellom hjem og skole må fornyes. Foreldrene må trekkes aktivt med i arbeidet. Verdidebatten i skolen må stimuleres.

#### *Frivillig engasjement og kultur*

Frivillige organisasjoner har lange historiske tradisjoner og representerer viktige verdier. De frivillige organisasjonene må gis gode økonomiske betingelser.

Disse medlemmer vil stimulere arbeidet i lokale organisasjoner, slik at disse gis bedre muligheter til å opprettholde og øke dagens aktivitetsdeltakelsesnivå. Disse medlemmer har som målsetting at organisasjonenes egenart må ivaretas.

Kultur er en positiv drivkraft i samfunnet som skaper identitet, gir en motvekt til materialismen, øker kunnskap og forståelse og gir rom for mangfold og verdidi-alog. Disse medlemmer vil gi alle lag av befolkningen god mulighet til å oppleve kunst og kultur. Det er viktig å gi gode rammebetingelser både til de store institusjonene, til amatørvirksomheten og til frie eksperimentelle grupper.

#### *Omsorg, helse og de sosial verdiene*

Disse medlemmer har som mål at det norske velferdssamfunnet skal gi trygghet for alle, og en rettferdig fordeling av inntekter og levekår. Disse medlemmer mener alle må ha trygghet for at de får den nødvendige hjelpen de trenger når behovet er der. Derfor er det nødvendig å videreføre målsettingen i eldrehandlingsplanen. Disse medlemmer vil også ha et godt utbygd tjenestetilbud i hjemmene slik at de eldre kan bo hjemme så lenge som mulig. Sentrumsregjeringen la fram handlingsplaner for opptrapping innenfor psykiatrien, for innkjøp av medisinsk utstyr i sykehuse og for utbygging av kreftomsorgen. Disse planene vil disse medlemmer følge opp med nødvendige bevilgninger.

Selv om flertallet av befolkningen har en god og i mange tilfeller økende levestandard, er det grupper som faller utenfor velstandsutviklingen. Forskjellene mellom de aller rikeste og de aller fattigste i Norge øker. Disse medlemmer vil arbeide for å snu denne utviklingen. Disse medlemmer vil målrette vårt sosiale trygghets- og velferdssystem bedre mot de som er dårligst stilt i samfunnet. Særlig prioritert er oppgaven med å bedre forholdene for de fattigste barnefamiliene.

#### *En tryggere hverdag*

Disse medlemmer mener bekjempelse av kriminalitet er en viktig samfunnsoppgave. Kriminalitet forebygges best ved en samfunnsutvikling som fremmer oversikt og tilhørighet, sikrer rettferdig fordeling og bidrar til gode oppvekstvilkår for barn og unge. Disse medlemmer mener det er riktig å ha nulltoleranse som prinsipp for kriminalitetsbekjempelsen i Norge.

Sentrumpartiene vil vurdere å innføre egne domstoler for unge lovbrøtere og førstegangs lovbrøtere. I saker med unge lovbrøtere må det være et godt samarbeid mellom politi, skole, barnevern og sosialetat. Disse medlemmer mener at det er viktig å styrke konfliktrådsordningen.

Kapasiteten ved fengslene må økes slik at straffedømte snarest mulig kan sone sin straff. Sentrumpartiene vil opprette et Barne-Kripos som skal ha spesiell

kompetanse på forbrytelser og overgrep mot barn. Disse medlemmer vil opprettholde en desentralisert politi- og lensmannsetat. Nærhet til innbyggerne og en synlig tilstedeværelse er viktig for å skape trygghet og tillit til politiet, samtidig som det også kan forebygge kriminelle handlinger. Arbeidet mot organisert kriminalitet vil bli styrket.

Disse medlemmer vil spesielt rette oppmerksomhet mot vold og seksuelle overgrep. Det er viktig å avdekke omfanget av slike handlinger, slik at samfunnet blir i stand til å gi ofrene tilstrekkelig og god hjelp. Straffeutmålingen bør i mange tilfeller må økes, slik at den står i forhold til gjerningens grovhet.

#### *Nyskaping og modernisering*

Disse medlemmer vil understreke at det er verdiskapingen og arbeidsplassene i norske bedrifter som finansierer vårt velferdssamfunn. Det er derfor avgjørende å føre en politikk som gir gode vilkår for verdiskaping og konkurransedyktige arbeidsplasser over hele landet.

På sikt må det også etableres ny virksomhet til erstatning for oljevirkomheten. De marine næringene har gode forutsetninger for å kunne fylle dette verdiskapningsgapet i fremtiden. En overveiende del av de nye bedriftene vil være kunnskapsbaserte. De er avhengige av mennesker med utdanning og kompetanse, solide forskingsmiljøer og teknologisk utvikling i Norge som er helt i verdenstoppen. Små og mellomstore bedrifter står for en vesentlig og stadig økende andel av den totale sysselsettingen i Norge. Både det tradisjonelle og det nye næringslivet må sikres gode vilkår for videreutvikling og nyskaping.

Framtidsrettede tiltak må prioriteres. Disse medlemmer vil realisere dette potensialet gjennom en målrettet satsing på utdanning og forskning, utbygging av moderne infrastruktur, som utbygging av høyhastighetsnett, nedbygging av skjemaveldet og et konkurransedyktig skatte- og avgiftsnivå. Disse medlemmer vil også legge til rette for et bredt register av offentlige støtte- og utviklingstiltak, blant annet gjennom SND og ved å gjøre risikokapital mer tilgjengelig for små og mellomstore bedrifter.

#### *Distrikts- og regionalpolitikk*

Et likeverdig velferdstilbud til alle uansett bosted skal ivaretas gjennom nærhet til tjenestetilbudet. Ulike distriktspolitiske virkemidler og utbygging av infrastruktur skal bidra til å gjøre det attraktivt å bo og drive næringsvirksomhet i distriktene. Gode tjenestetilbud, reduserte avstandskostnader, interessante arbeidsplasser og konkurransedyktig næringsliv er viktig. Desentraliserte utdanningstilbud ved hjelp av IKT gir mulighet til å få kompetanse uten å flytte fra hjemstedet.

Disse medlemmer ser gode samferdselstilbud både innen veg-, jernbane-, luftfarts- og sjøtransporten som grunnleggende for både næringsliv og bosetting i

distriktene. I byområdene er et bedre og rimeligere kollektivtilbud viktig.

Mens utfordringen for mange distriktskommuner er å stoppe nedgangen i folketallet, opplever de største byene en kraftig befolkningsvekst. Dette gir urimelig høye bokostnader, økt press på friarealer, økt trafikk og forurensning.

Utfordringen er å gjøre byen til et bedre sted å bo. Disse medlemmer ønsker et bymiljø som legger vekt på fellesskap, sammenheng og ansvar, både for det sosiale miljøet og for naturmiljøet. Arbeidet med å sikre skoletilbud, boliger, tiltak for eldre og ungdom og legge til rette for næringslivet må være forankret i en visjon om "den grønne byen". "Grønne lunger" må tas vare på og nye må etableres.

#### *Miljø- og ressurspolitikken*

Disse medlemmer bygger sin miljø- og energipolitikk på prinsippet om bærekraftig utvikling, at naturens tålegrense ikke må overskrides, føre-var-prinsippet og prinsippet om at forurenser skal betale skadene av forurensingen. De globale miljøproblemene forutsetter en langsiktig og forsvarlig forvaltning av naturgrunnlaget og internasjonalt samarbeid for å bekjempe fattigdom.

Utslipp av klimagasser er den største miljøutfordringen i vår tid. Kyoto-avtalen innebærer at vi må redusere våre utslipp drastisk. Gjennomføringen av et nasjonalt kvotesystem og en handlingsplan for reduksjon av klimagassutslipp forutsetter tiltak innen oljevirkomheten, avfallsindustrien, transportsektoren og den kraftkrevende industri. Skatte- og avgiftspolitikken må brukes aktivt for å fremme reduksjon av utslipp.

For Norge er det viktig å kombinere rollen som en stor energiproducent med å være foregangsland innen miljøpolitikken. Det er et siktemål å sikre et stabilt aktivitetsnivå på norsk sokkel som tar hensyn til velferds-, miljø og langsiktighetsperspektivet. Petroleumsvirksomheten må ta utgangspunkt i at olje og gass er ikke-fornybare ressurser, som må forvaltes i et langsiktig perspektiv.

#### *17.2.2 Verdier og visjoner*

Samfunnet må ha et solid verdifundament. Disse medlemmer vil føre en politikk som er fast forankret i vår nasjonale og kristne kulturarv. Et overordnet mål for politikken er å legge til rette for livskvalitet for alle mennesker og støtte opp under samfunnets sentrale grunnverdier som menneskeverd, likeverd og forvalteransvar med basis i våre kristne og humanistiske grunnverdier.

Disse medlemmer ser det som viktig å bidra til økt bevissthet og vedvarende debatt om verdier i samfunnet. I et samfunn som utvikler seg i retning av økt individualisme og med stadig større innslag av nye kulturer blir det stadig viktigere med felles verdier.

Et solidarisk og humant samfunn preges av mennesker som viser medmenneskelighet, har omsorg for de svakeste og tar ansvar for andre, for miljøet og for kommende generasjoner. Derfor er det viktig å styrke de institusjonene som er formidlere av disse etiske og medmenneskelige verdiene. Mennesket skal stå i sentrum for samfunnsbyggingen og samfunnets institusjoner. Prinsippet om det enkelte menneskes ukrenkelige verdi uansett kjønn, religion, sosial bakgrunn, legning, funksjonsnivå, sivilstand, bosted og etnisk tilhørighet skal legges til grunn. Verdier som åndsfrihet, toleranse, omsorg, ansvar og mangfold vil være retningsgivende for sentrumpartiernes politikk.

Et levende folkestyre som gir lik mulighet til politisk innflytelse er viktig. Dette vil hindre maktkonsentrasjon og sikre sentrale demokratiske verdier.

Disse medlemmer understreker at det er mennesket og de menneskelige behov som må stå i sentrum for et godt samfunn. Mange av de største utfordringene i dagens samfunn dreier seg om å dekke ikke-materielle behov. Mennesket kan ikke reduseres til individer som bare har materielle behov og som er aktører i et marked. Utgangspunktet for disse medlemmer er at alle mennesker kan og vil være aktive deltagere i samfunnet.

Disse medlemmer mål er en samfunnsutvikling med større vekt på de kulturelle og mellom-menneskelige verdier. For å ta hele landet i bruk vil disse partiene desentralisere makt, kapital og arbeidsplasser. Et samfunn bygd nedenfra, basert på mindre enheter som familie- og nærmiljø, vil legge bedre til rette for en mer rettferdig fordeling både nasjonalt og internasjonalt. Disse medlemmer vil i større grad vri ressursbruken fra reparasjon over til forebygging. Dette er særlig viktig innen miljø-, helse- og sosial- og oppvekstpolitikken.

Nasjonale og internasjonale tiltak må ta sikte på å motvirke det stadig økende forbruk av ikke-fornybare ressurser med tilhørende forurensning.

#### *Utviklingstrekk - Forbruksvekst*

Norge er et av verdens rikeste land. Økonomisk og materiell vekst er ikke et selvstendig mål, men et middel til å realisere de overordnede politiske mål. Siden 1950 er levestandarden i Norge mer enn firedoblet. Disse medlemmer vil understreke at velstanden har mange positive sider og bidrar på ulike måter til bedre helse, livskvalitet og trygghet for folk flest. Samtidig viste utjamningsmeldinga som Sentrumsregjeringen la fram, at stadig flere mennesker opplever fattigdom og trange kår.

Det er imidlertid også grunn til å peke på de globale utfordringene den økonomiske veksten stiller oss overfor. For det første fordi den globale skjevfordeling mellom de rikeste og fattigste fortsetter å øke. For det andre utgjør betydelige deler av vårt forbruk en miljøbelastning. Økt energiforbruk, material- og ressursforbruk og store krav til infrastruktur fra en økende verdensbefolkning gir en spesiell utfordring til oss som

tilhører gruppen av de absolutt rikeste land med høyt forbruk.

For det tredje betyr økt forbruk og større markeder at den kommersielle arena får en større plass i våre liv, og kommersiell påvirkning tiltar i styrke. Det er åpenbart at dette er en av flere viktige faktorer som påvirker verdioppfatninger og kultur. Uten en bevisst politikk og tilstrekkelige motkrefter kan dette gi grobunn for økt individualisme og egoisme, materialisme og kravmentalitet. Det regjeringsoppnevnte Nyborg-utvalget anslår at det årlig brukes ca. 20 mrd. kroner på reklame i Norge. Dette er vesentlige innslag i vår hverdag og har virkninger for kultur og verdier som går utover den påvirkning reklamen gir i forhold til det enkelte produkt.

På bakgrunn av den verdiutfordring den økte kommersialiseringen representerer, ser sentrumpartiene det som avgjørende å øke satsingen på sentrale områder som familie, skole, kultur, frivillige organisasjoner og lokalsamfunn. Dette er sentrale arenaer for å skape identitet, bygge opp om fellesskap og samhold, og å utvikle menneskers sosiale og åndelige sider i et samfunn med økende materielt forbruk.

#### *Teknologisk endring*

Den raske teknologiske utviklingen innen mange områder, men spesielt innenfor informasjons- og kommunikasjonsteknologien, legger nye premisser både for samfunnsutviklingen generelt og næringsutviklingen og verdiskapingen mer spesielt. Dette stiller krav til kompetanse, ny infrastruktur for den nye teknologien og økt bevissthet i forhold til de muligheter og utfordringer dette stiller oss overfor.

Bruken av internett, mobiltelefoni og digitalisering av fjernsyn er eksempler på en ny utvikling som har langsiktige konsekvenser for samfunnet.

For disse medlemmer er det viktig å legge til rette for å utnytte den teknologiske utviklingen på en positiv måte. Ikke minst må den komme hele landet til gode gjennom realisering av den digitale allemannsretten. Norge har i dag en høyt utdannet befolkning med høy teknologisk kompetanse. Dette må brukes til å ligge i front i utviklingen av den nye teknologien. Det er anslått at de menneskelige ressursene utgjør om lag 10 % av nasjonalformuen. Til sammenligning er petroleumsressursene anslått til mindre enn 10 pst. Derfor må det satses mer på forskning og det skal være attraktivt å etablere høyteknologiske bedrifter i Norge. Ytterligere satsing på etterutdanning og voksenopplæring er viktig slik at den nye teknologien kan komme alle til gode. Dette kan hindre utstøting fra arbeidslivet og sikre demokratisk adgang til informasjon. Informasjons- og kommunikasjonsteknologiens mulighet til rask kommunikasjon over lange avstander skal også brukes aktivt til å stimulere til ny næringsvirksomhet i distriktene og dermed fortsatt desentralisert bosettingsmønster. Reduserte avstandsulemper gir nye muligheter for desentralisert næringsutvikling og kompetanseoppbygging. Dette må utnyttes positivt.

Deler av den teknologiske utviklingen medfører også store etiske dilemmaer. Særlig gjelder dette utviklingen innen gen- og bioteknologi. Disse medlemmer mener vi skal bruke de mulighetene dette gir både når det gjelder næringsutvikling og nye behandlingsformer for alvorlige sykdommer. Men dette må avveies mot de etiske problemene deler av denne teknologien fører med seg. Disse medlemmer vil legge avgjørende vekt på prinsippet om bevaring av naturens arts- mangfold og menneskeverdets ukrenkelighet ved vurderingene av hvilke metoder som skal tillates. Menneskeverdet innebærer at ethvert menneske er et mål i seg selv, ikke et middel for noe annet, og derfor må all form for kloning være forbudt. Vi må unngå et sorteringssamfunn. Disse medlemmer vil derfor stramme inn adgangen til fosterdiagnostikk.

### *Globalisering*

Globalisering medfører at vi som enkeltmennesker og som land i langt større grad påvirkes av de samme økonomiske, politiske og kulturelle utviklingstrekk. Drivkreftene bak globaliseringen er både teknologiske, politiske og økonomiske. Globaliseringen er også et resultat av politiske valg, og kan påvirkes av politiske beslutninger. Utfordringen består i å utnytte de positive sidene samtidig som de negative sidene møtes med politisk handlingsvilje på globalt plan.

Denne utviklingen gir oss store muligheter samtidig som den også stiller oss overfor store utfordringer. De største utfordringene for Norge som selvstendig nasjon knytter seg til rammebetingelsene for utøvelse av politisk makt. Nasjonalstaten er som følge av den økte globaliseringen satt under press. Både når det gjelder økonomi, politikk og kultur reiser utviklingen spørsmål om statens suverenitet.

I dag ser vi at globaliseringen setter folkestyret under press. Beslutninger overføres i økende grad til aktører i markedene, til kapitalsterke privatpersoner, organisasjoner, byråkrater og andre som ikke står til ansvar overfor folket i valg. Dette kan føre til sviktende tillit, avmakt og mindre engasjement og deltakelse i samfunnsprosjekt hos folk flest. Det er derfor viktig å styrke globale politiske organer knyttet til FN-systemet.

Et økende antall internasjonale organisasjoner, lobbyorganisasjoner og sosiale bevegelser har endret dynamikken innad i stater. Det mellomstatlige samarbeidet har minsket skillet mellom innenrikspolitikk og utenrikspolitikk.

Politiske instrumenter for nasjonalstaten og effektene av disse reduseres. Globaliseringen fører til redusert mulighet til makroøkonomisk planlegging. Kontroll av valutatransaksjoner, flytting av privatkapital, skattenivå og andre typer nasjonaløkonomisk politikk blir vanskeligere. En rekke internasjonale utfordringer gjør at statene må søke sammen for å finne gode løsninger. Dette forsterker bindingen mellom statene og

dermed effektene av globaliseringen. Krav om harmonisering vil forsterkes.

Disse medlemmer mener hovedutfordringene i forhold til globaliseringen knytter seg til følgende forhold:

- Mulighetene for nasjonal folkevalgt styring for å føre en rettferdig og effektiv fordelingspolitikk,
- en aktiv helse- og miljøpolitikk,
- en nærings- og sysselsettingspolitikk tilpasset lokale og nasjonale forhold,
- utvikling av felles internasjonale regler som sikrer hensynet til miljøet og en langsiktig ressursforvaltning, internasjonal fordeling og utvikling av sosiale og politiske rettigheter og som bekjemper monopoler.

### *Demografiske endringer*

Det mest karakteristiske ved den forventede befolkningsutviklingen er at det blir færre yrkesaktive i forhold til pensjonister, sammenlignet med i dag. Dermed vil kravet til verdiskapning fra den enkelte øke. Samtidig vil det bli et økt behov for helse- og omsorgstjenester. Dette fører til en kraftig økning i offentlige utgifter.

Dermed har vi både en stor utfordring i å finansiere de velferdsgoder som befolkningen har krav på og i forhold til tilgang på arbeidskraft. Som følge av de økte behovene for arbeidskraft i offentlig sektor er det også en viktig utfordring å sikre en god fordeling av arbeidskraften mellom de ulike sektorene.

Parallelt med aldringen av befolkningen vil vi, dersom det ikke iverksettes aktive tiltak, oppleve en sentralisering av den norske befolkningen. Ifølge Statistisk sentralbyrås (SSB) befolkningsframskriving fra 1999 antyder de ulike utviklingsalternativene at mellom 126 og 224 kommuner vil oppleve nedgang i folketallet de neste ti årene. Mellom 179 og 283 kommuner vil øke folketallet.

Disse medlemmer mener at utfordringene i forhold til aldring i befolkningen må møtes gjennom aktivt arbeid for å effektivisere og styrke offentlig sektor, tiltak for å øke den norske arbeidsstokken både ved å iverksette tiltak for redusert sykefravær, redusert vekst i antall uføretrygdete og høyere reell pensjonsalder, dessuten ved at vi har en høy grad av offentlig sparing. Sentrumspartiene mener det er viktig å øke yrkesdeltakelsen blant innvandrere som allerede er her i landet. Disse medlemmer mener at arbeidsinnvandring må sees som et supplement til anvendelsen av de innenlandske arbeidskraftressursene hvor behovet er knyttet til enkelte sektorer og yrker, der det faktisk er mangel på arbeidskraft.

I forhold til sentraliseringsutfordringene vil disse medlemmer iverksette tiltak for å opprettholde bosetningen i distriktene. Dette må baseres på gode rammebetingelser for distriktsnæringene, aktivt arbeid for etablering av ny næringsvirksomhet, et godt offentlig tjenestetilbud, tilbud til ungdom og kvinner, satsing

på oppvekst og kulturtilbud og reduksjon av avstandsulempene, bl.a. ved forbedring av infrastrukturen. Disse medlemmer går inn for utflytting av statlige arbeidsplasser fra Osloområdet.

#### *Marginalisering*

Disse medlemmer har som mål for det norske velferdssamfunnet at det skal gi trygghet for alle og en rettferdig fordeling av inntekter og levekår. Disse medlemmer vil arbeide for et solidarisk og humant samfunn. Dette krever at alle må sikres arbeidstilbud som grunnlag for inntekt og velferdstjenester fra det offentlige som sikrer akseptabel levestandard.

Disse medlemmer vil arbeide for et samfunn der den enkelte viser omsorg og omtanke, ikke bare for seg selv og sine nærmeste, men også for de svakeste i samfunnet.

Ulike grupper kan lett falle utenfor viktige sosiale fellesskap. Sentrumpartiene vil følge opp tiltakene som er foreslått i utjamningsmeldinga for å bedre svake gruppers situasjon.

#### *17.2.3 Norge i verden - trender og utfordringer*

Gjennom flere århundrer har økende internasjonalisering påvirket nasjonenes rammevilkår og enkeltmenneskers hverdag. Langtidstrenden er at verdens stater blir stadig tettere vevd sammen i gjensidig avhengighet.

Når globaliseringen det siste tiåret har skutt fart, skyldes det en kombinasjon av økonomiske drivkrefter, ny teknologi og markedsøkonomiens gjennomslag på global basis etter kommunismens sammenbrudd. Større åpenhet gir nye muligheter til økonomisk utvikling for flere nasjoner, men også større makt til flernasjonale konserner. UNDPs utviklingsrapport fra 1999 slår fast at forskjellene mellom de rikeste og de fattigste har økt i en viktig, tidlig epoke av globaliseringen, nemlig 1988-1993. En åpnere økonomi gir mindre vern mot at regionale kriser får negative ringvirkninger i verdensøkonomien, og gir økt sårbarhet for land og bedrifter som er lite konkurransedyktige. Uten særvilkår, bistand og gjeldslette vil de minst utviklede land bli marginalisert. Disse og andre problemer har medvirket til at motbevegelser mot liberalisering og kommersialisering etter hvert har gjort seg mer gjeldende, og slik bidratt til en mer nyansert dagsorden enn den som settes av de flernasjonale selskapene.

Globaliseringen drives ikke bare av teknologi og økonomi alene, men også av kulturelle trender. Moderne massemedier knytter verden tett sammen. Dette bidrar til friere nyhetsformidling og kunnskapsspredning, men også til livsstilspåvirkning og kommersielt forbrukspress. Over tid har menneskerettighetene fått økende gjennomslag som universelt forpliktende normer, og gjennom politiske vedtak er de blitt gjort til juridisk forpliktende konvensjoner.

Ett av vår tids største moralske problemer er ikke løst. Kløften mellom de rike og de fattige land øker. I tillegg har de interne konfliktene i mange land tiltatt,

og jordas miljø er under press. Norge og nordmenn lever i et rikt og trygt hjørne av verden, men menneskelig solidaritet kan ikke stanse ved landegrensene. Grunnleggende verdier som menneskeverd og nestekjærlighet, frihet, fred og demokrati gjør utenrikspolitisk engasjement til en etisk forpliktelse. En rekke globale og regionale utfordringer krever økt politisk oppmerksomhet og handling. Disse medlemmer vil fremheve følgende mål:

- Fattigdommen må bekjempes mer effektivt.
- Kampen for menneskerettighetene må intensiveres.
- Demokrati må innføres, videreutvikles og befestes i mange land.
- Arbeidet for sikkerhet og fred må intensiveres.
- Regelverket for internasjonal handel må videreutvikles og forbedres.

#### *Globalt samarbeid*

Globale problemer krever globale løsninger. Norge må aktivt arbeide for å videreutvikle et internasjonalt forpliktende avtaleverk på folkerettens grunn. Det må skapes effektive organer for overvåkning og håndheving av reglene samt fredelig tvisteløsning.

Disse medlemmer vil styrke de multilaterale organisasjoner og institusjoner som fora for globalt samarbeid. De forente nasjoner må videreutvikles og FNs hovedoppgaver må presiseres bedre. Organisasjonen må bli mer resultatorientert og handlekraftig, og organisasjonsstrukturen må tilpasses videre med sikte på å unngå kompetansestrid, fjerne unødig byråkrati og sikre en mer effektiv ressursbruk. Forholdet til Bretton-Woods-organisasjonene må avstemmes bedre. Sentrumpartiene vil arbeide for å gi u-landene økt innflytelse i Verdensbanken/IMF.

Regionale samarbeidsorganisasjoner må videreutvikles for å løse regionale problemer. På den annen side må en unngå at regionale blokker eller stormakter - som lett kan havne i innbyrdes rivalisering og konflikt - overtar oppgaver som bør være verdenssamfunnets fellesansvar.

#### *Handel, utvikling og menneskerettigheter*

Disse medlemmer vil at Norge skal føre en mer solidarisk Sør-politikk, styrke arbeidet for menneskerettigheter og trappe opp den fattigdomsbekjempende bistanden.

Det må utvikles mer rettferdige rammevilkår for verdenshandelen. I denne sammenheng spiller Verdens handelsorganisasjon (WTO) en nøkkelrolle. Sentrumpartiene vil arbeide for at WTO-avtalen i større grad tar sosiale og miljøpolitiske hensyn, helse- og forbrukerhensyn samt tilgodeser de aller fattigste landenes særegne utviklingsbehov. Det vurderes et folkevalgt organ knyttet til WTO for å gi organisasjonen en folkevalgt legitimitet.

Det må arbeides videre med global skattlegging av valutatransaksjoner med sikte på skape en ordning med bred internasjonal tilslutning.

Norge tilbyr allerede full tollfrihet for industrivarer og flere landbruksvarer. Også andre virkemidler må brukes for å bedre de fattigste landenes adgang til markedene i Norge og andre industriland. Industrilandene må gi de minst utviklede land (MUL-gruppen) mer bistand og bedre markedsadgang. For at økt markedsadgang skal ha et godt utviklingspotensiale for landene det gjelder, kreves det målrettet innsats i forhold til hvordan og hva slags varehandel som finner sted.

Trygg mat og beskyttelse mot husdyrsykdommer er goder vi må arbeide aktivt for å beholde. Økonomiske hensyn må ikke få gå på bekostning av hensynet til helse, miljø og sikkerhet. Det trengs strenge regler og effektiv kontroll for å hindre omsetning av infisert mat og helseskadelige tilsetningsstoffer i mat og for å forebygge sykdommer som kugalskap, munn- og klovsyke m.v.

Sentrumsregjeringens plan for ettergivelse av u-landsgjeld må følges opp nasjonalt samtidig som Norge må være en pådriver for internasjonale avtaler om samordnet sanering av gjelden til de fattigste og mest gjeldstyngede utviklingsland.

Sentrumregjeringens opptrappingsplan for norsk bistand til utviklingsland må følges opp slik at bistanden igjen når opp i minst 1 pst. av BNI innen år 2005. Deretter må det fastsettes ny, konkrete mål som øker bistanden ytterligere.

Fattigdomsbekjempelse må være bistandens fremste mål, og den må konsentreres om de minst utviklede land og lavinntektsland som fører en politikk som fremmer demokrati og sosial og økonomisk utvikling. En økende andel av bilateral bistand må gå til utdanning og helsesektoren. Og bistand må ikke bindes til kjøp fra giverlandet, men brukes slik at midlene gir størst mulig utviklingseffekt.

Disse medlemmer ønsker å opprette et utviklingsfond hvor en del av petroleumsfondet øremerkes som finansieringskilde for bestemte bistands- og gjeldslettetiltak.

Disse medlemmer mener at det bør etableres etiske retningslinjer for Petroleumsfondet som tar hensyn til menneskerettigheter og miljø. Under sentrumsregjeringen var en ikke kommet langt nok internasjonalt i utviklingen av tilfredsstillende verktøy som kunne foreta en slik etisk og miljømessig "screening" for et såpass stort fond som Petroleumsfondet. Av sentrumsregjeringens tre-delte pakke ble bare miljøfondet vedtatt. Nå er imidlertid utviklingen internasjonalt kommet lenger, og det ligger til rette for nye tiltak for å ivareta hensynet til menneskerettigheter og miljø.

Disse medlemmer vil derfor varsle tre tiltak:

- Det skal utarbeides en rapporteringsordning og en retro-aktiv mekanisme for Petroleumsfondet som innebærer at investeringer trekkes ut når det viser seg at investeringene er i strid med grunnleggende

menneskerettigheter, miljø og konvensjoner som Norge har undertegnet. Det må lages en liste over slike kriterier som lar seg praktisere. Eksempler på dette er investeringer i landminer eller bedrifter som benytter barnearbeid i strid med internasjonale konvensjoner.

- Det skal tas initiativ internasjonalt for å bidra i videreutviklingen av verktøy for å etablere etiske retningslinjer for menneskerettigheter og miljø. Her bør et samarbeid med land og investorer som ønsker å ta slike hensyn være naturlig.
- Det skal foretas en fornyet vurdering i løpet av 2002 med sikte på etablering av (proaktive) etiske retningslinjer for menneskerettigheter og miljø, basert på erfaringene internasjonalt og fra forvaltningen av vårt eget miljøfond.

Norges arbeid for menneskerettigheter - både ute og hjemme - må videreutvikles på grunnlag av Stortingets tilslutning til sentrumsregjeringens handlingsplan for menneskerettigheter (St.meld. nr. 21 (1999-2000)). Arbeidet må skje i et nært samarbeid mellom myndighetene, næringsliv og fagbevegelse, frivillige organisasjoner og akademiske miljøer.

Disse medlemmer går inn for en egen lov som skal styrke vernet mot etnisk diskriminering.

Økt vekt må legges på å fremme bedre iverksettelse og etterlevelse av menneskerettighetene. Internasjonale ordninger for kontroll, overvåking og rapportering om menneskerettighetenes stilling må styrkes i FN og Europarådet. Det må benyttes sterkere press mot makthavere i regimer som begår systematiske og grove brudd på menneskerettighetene. Norge må arbeide for globale etiske retningslinjer for internasjonale selskaper.

#### *Fred, sikkerhet og forsvar*

Arbeidet for fred og sikkerhet tilhører hovedoppgavene innen utenrikspolitikken. De må følges aktivt opp på mange plan - både globalt, internasjonalt og nasjonalt. Arbeidet for forpliktende avtaler om rustningskontroll og nedrustning må føres videre, slik at nasjonene kan oppnå sikkerhet på lavere rustningsnivåer.

FN - herunder i særlig grad Sikkerhetsrådet - må gis økt handlekraft i arbeidet for fred, krisehåndtering og konfliktløsning i tråd med hovedlinjene i Brahimirapporten .

Norges transatlantiske bånd til USA må fortsatt være en av grunnpilarene i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk. Det nære samarbeid med USA må føres videre både gjennom NATO-samarbeidet og bilateralt. (Organisasjonen for Sikkerhet og Samarbeid i Europa - der USA og Canada deltar sammen med Russland - er også et viktig all-europeisk forum.)

Disse medlemmer vil understreke at Norges sikkerhetspolitiske forankring i NATO må ligge fast. NATOs hovedoppgave er å trygge medlemslandenes fred og sikkerhet - i henhold til den felles forsvarsforpliktelsen som er nedfelt i Atlanterhavspaktens artik-

kel 5 - og være det sentrale forum for sikkerhetspolitiske konsultasjoner for de allierte. I tillegg har NATO fått nye grunnleggende oppgaver i utviklingen av samarbeidet med partnerlandene og internasjonal krisehåndtering. Utvidelsen av NATO og samarbeidet med andre europeiske land gjennom Partnerskap for Fred bidrar til stabiliteten i vår verdensdel.

I samarbeidet med EU når det gjelder utviklingen av ESDP - en europeisk sikkerhets- og forvarspolitik - må vi fra norsk side legge vekt på at ESDP ikke skal få funksjoner som fører til rivalisering eller dublisering av de kapasiteter som er bygd opp i NATO-alliansen, men at ESDP kan være et supplerende instrument for håndtering av begrensede kriser og fredsoperasjoner i Europa.

Disse medlemmer vil understreke at Norge fortsatt må ha et troverdig militært forsvar som både kan håndtere nasjonale forsvars-, beredskaps- og sikkerhetsoppgaver og samtidig ta Norges del av NATO-samarbeidet, blant annet ved å delta i alliert samvirke i form av fredsbevarende operasjoner og krisehåndtering. For å løse disse oppgaver må Forsvaret bli organisert slik at det blir mer fleksibelt, mer mobilt og får bedre evne til å utføre militære operasjoner sammen med allierte. En satsing på internasjonale operasjoner skal ikke være til fortrenghet for det nasjonale forsvaret.

Disse medlemmer går inn for at det norske forsvaret i årene framover må legges om for bedre å kunne møte aktuelle sikkerhetsutfordringer. I arbeidet med denne omleggingen vil sentrumpartiene legge vekt på å beholde allmenn verneplikt for å bevare Forsvarets demokratiske forankring og forsvarsviljen. Forsvaret må sikre mer effektiv ressursutnyttelse og foreta en kraftig slanking av stabs- og støttefunksjoner for å frigjøre midler til nødvendige investeringer og styrkeproduksjon i form av soldatutdanning. Det må legges større vekt på sivilt-militært samarbeid for å kunne håndtere nye typer risiko og redusere samfunnets sårbarhet på ulike områder.

#### *Norge og Europa*

Det ideologiske jernteppet mellom Øst- og Vest-Europa er borte. Nå er det en hovedutfordring å hindre at det gamle skillet blir erstattet av en ny todeling av Europa - og en velferdskløft som kan true stabiliteten i vår verdensdel.

Norge må - både gjennom mellomfolkelig samarbeid, bilateralt og gjennom Nordisk Råd, Artisk Råd og andre internasjonale organisasjoner - styrke nærområdesamarbeidet med Russland og de baltiske land. Disse medlemmer mener arbeidet med slike spørsmål, bl.a. gjennom barentsregionen og Østersjø-samarbeidet kan bidra til næringsutvikling og nyskaping, økt atomsikkerhet og miljøvern, demokratisering, likestilling og mellomfolkelig kontakt og tillit.

Disse medlemmer vil legge stor vekt på å integrere de tidligere kommunistlandene som medlemmer i demokratiske, vestlige samarbeidsordninger på like-

verdige basis. Det blir derfor viktig å videreutvikle det alleuropeiske samarbeidet, herunder blant annet Organisasjonen for Sikkerhet og Samarbeid i Europa (OSSE) og Europarådet. Å trekke Russland med i et tettere samarbeid er av avgjørende betydning for at det skal lykkes å skape et helt Europa. De reelt alleuropeiske organisasjonene må derfor få en viktig rolle.

EU omfatter 15 av Europas om lag 45 stater, og kan heller ikke etter en utvidelse fylle rollen som et alleuropeisk forum. EU vil likevel spille en sentral rolle i europeisk politikk. En utvidelse av EU vil også innebære en tilsvarende utvidelse av EØS, noe som får direkte betydning for Norge.

Disse medlemmer viser til at folkeavstemningen i 1994 ga et flertall for at Norge ikke skal være medlem av Den europeiske union. Folkets nei forplikter og skal respekteres.

Disse medlemmer vil videreutvikle det europeiske samarbeidet på folkerettslig grunnlag, som et gjensidig forpliktende samarbeid mellom selvstendige nasjoner. EØS-avtalen danner i dag hovedgrunnlaget for Norges forhold til EU og EFTA-landene og gir gjensidig markedsadgang og like konkurranseregler. Norge må delta aktivt på tidlige stadier av den forberedende prosess for å øve innflytelse på regelutformingen i EØS, og foreta en nasjonal og selvstendig vurdering av endringer i regelverket.

Av hensyn til miljø, helse og sikkerhet finner disse medlemmer det av stor betydning å opprettholde strenge krav til matkvaliteten og internasjonal handel med mat og levende dyr. Det er i denne sammenheng viktig å opprettholde en streng veterinærkontroll. Disse medlemmer går imot patent på levende organismer og går derfor imot EUs patentdirektiv.

Disse medlemmer har ulik holdning til EØS-avtalen. EØS-avtalen er imidlertid mindre omfattende enn medlemskap og gir derfor større selvstendighet og handlefrihet til å utøve nasjonal politikk.

Disse medlemmer er opptatt av å videreutvikle og forbedre norske borgeres innsyn i og mulighet til påvirkning av EU-regelverk som gjøres gjeldende i Norge. Dette må få betydning i arbeidet med regelverksutvikling nasjonalt og ikke minst i ikke-statlige organisasjoners arbeid overfor EU-organer. Disse medlemmer viser i denne sammenheng til Innst. S. nr. 13 (2000-2001) fra utenrikskomiteen, der flertallet slutter seg til forslaget fra stortingsrepresentantene Einar Steensnæs, Johan J. Jakobsen og Lars Sponheim om større åpenhet og innflytelse i EØS-arbeidets beslutningsprosesser.

#### *17.2.4 Mennesket og fellesskapet*

##### *Demokratiet og de politiske verdiene*

Disse medlemmer tar utgangspunkt i at folkestyre innebærer et styresett med innflytelse for de mange og spredning av makt, kapital og eiendom. Sentrumpartiene mener at et levende og desentralisert demokrati med bred deltakelse er grunnleggende for å

møte de store utfordringene i samfunnet. Det er gjennom folkelig engasjement og folkevalgt styring vi best kan løse miljøproblemer, få flere i arbeid, sikre utjevning mellom grupper, regioner og land, sikre nasjonal og lokal råderett over naturressursene, og norsk eierskap i næringslivet.

Viktigheten av å bevare nærhet til beslutningene, er en av hovedårsakene til at sentrumpartiene avviser norsk medlemskap i EU.

I dag ser vi at folkestyret er under press. Beslutninger overføres i økende grad til aktører i markedene, til kapitalsterke privatpersoner, organisasjoner, byråkrater og andre som ikke står til ansvar overfor folket i valg. Dette fører til sviktende tillit, avmakt og mindre engasjement og deltakelse i samfunnsspørsmål hos folk flest.

Dersom viktige politiske målsettinger skal ivaretas må markedene korrigeres gjennom styring fra folkevalgte organer.

Skal viktige samfunnsinteresser som hensynet til miljø og sosial og geografisk fordeling sikres, kan ikke utviklingen overlates til markedskreftene alene. En politikk som skal bidra til å oppfylle de samfunns mål sentrumpartiene går inn for, krever vilje til styring og samfunnsolidaritet.

Disse medlemmer vil slå ring om den private eiendomsretten og arbeide for spredt eierskap i nærings- og produksjonsliv. Det offentlige må tilby reell kompensasjon når den private eiendomsrett av samfunnshensyn settes til side.

#### *Lokalt sjølstyr*

Det er en viktig forutsetning for et styrket lokalt sjølstyr at de økonomiske rammebetingelsene bedres. Offentlig sektor må sikres ressurser og stabile inntekter som fordeles slik at folkevalgte organer på ulike nivå gis mulighet til å løse sine oppgaver.

De aller fleste velferdstilbud som er viktige for folk i hverdagen er drevet av kommuner og fylkeskommuner. Dette gjelder barnehager, skoler, skolefritidsordninger, barnevern, helse-, omsorgs- og sosialtjenester og en rekke kulturaktiviteter.

Mange kommuner har allerede i dag store problemer med å gjøre opp budsjettene i balanse. Dette skyldes bl.a. at nye reformer har vært underfinansiert. Sentrumpartiene mener en tilfredsstillende kommuneøkonomi er en forutsetning for at kommunene skal kunne tilby et godt utbygd offentlig tjenestetilbud.

Større reell makt til folkevalgte organer, ikke minst i kommuner og fylkeskommuner, er en forutsetning for at folk skal finne det meningsfylt å engasjere seg i politisk arbeid og ta ansvar for samfunnsutviklingen. Arbeidet i folkevalgte organer må foregå slik at folk gis innsyn i arbeidet og mulighet til innflytelse over de beslutninger som tas. Omfanget av detaljreguleringer bør reduseres, bl.a. gjennom en forenkling av lover og regler. Et reelt kommunalt sjølstyr innebærer at kommunene kan velge ulike løsninger ut fra lokale behov. Sentrumpartiene vil videreføre forenklingsarbeidet ut

fra prosjektet "Et enklere Norge". På viktige områder vil det imidlertid være nødvendig med nasjonale standardkrav. Dette gjelder blant annet helse- og sosialsektoren, miljø, utdanning og likestilling.

Valgdeltakelsen har vært lav ved de siste valgene. Det må utprøves ulike tiltak som kan bidra til økt interesse for og deltakelse i valgene. Særlig er det viktig med tiltak som kan stimulere ungdom til deltakelse. Det er også viktig med tiltak for å få økt valgdeltakelse blant etniske minoriteter.

Disse medlemmer vil:

- Grunnlovfeste det kommunale sjølstyret.
- Gi kommunene et friere skattøre noe som innebærer at kommuner i perioder kan øke skattleggingen for å gjennomføre konkrete oppgaver. Dette kan tas opp med velgerne i forbindelse med valg eller rådgivende folkeavstemninger.
- Videreutvikle kommunenes konsultasjonsordning med staten i mer forpliktende retning om iverksetting og utvikling av den offentlige politikken, bl.a. med forhandlinger om nye oppgaver som pålegges kommunene.
- Redusere omfanget av forskrifter og øremerkede midler i statens styring av kommunene.
- At sammenslåing eller oppdeling av kommuner bare skal kunne skje dersom det er flertall i de berørte kommunene for dette.
- At tapskompensasjonen til de såkalte Rattstapene ikke avvikles før det har vært en gjennomgang av inntektssystemet og det er foretatt endringer utfra hva denne gjennomgangen vil vise.

#### *Økt offentlighet*

Åpenhet må være en selvfølge og praktiseres til daglig. Sentrumsregjeringen fremmet en rekke forslag for å bedre åpenheten i offentlig forvaltning. En aktiv etterlevelse av offentlighetsloven og en korrekt og restriktiv bruk av unntakshjemlene er en forutsetning for et trygt og åpent samfunn der innbyggerne kan ha tillit til det offentlige. Dette er også viktig for at media kan stå for et positivt bidrag i samfunnsdebatten.

#### *Et sterkere personvern*

Informasjonssamfunnet fører med seg økt innsamling og lagring av informasjon og sammenkobling av ulike datakilder. Dette skaper nye utfordringer for personvernet. Sentrumpartiene vil legge til grunn to viktige prinsipper for et styrket personvern: For det første skal den enkelte i størst mulig grad ha anledning til å bestemme over bruk og gjenbruk av informasjon om en selv. For det andre må det alltid finnes anonyme alternativ til kortbruk, brikker o.l. i forbindelse med dagligdage gjøremål som bruk av telefon, passering av bomringer eller betaling av varer og tjenester.

Personvernet kommer ofte i konflikt med andre formål. Disse medlemmer vil legge til grunn at det skal svært tungtveiende argumenter til for at personvernet skal vike. Det må etableres ordninger som både

tar hensyn til samfunnets behov for innsyn og kontroll og hensyn til enkeltmenneskets rett til personvern.

Disse medlemmer er imot at geninformasjon skal kunne brukes i forsikringsaker eller i arbeidsforhold.

### *Likestilling*

Disse medlemmer vil arbeide for reell likestilling mellom kjønnene. Målet er et samfunn der kvinner og menn har like muligheter til å delta både i arbeids- og organisasjonslivet og i familien. Skolen må ha et særlig ansvar for å fremme likestilling og legge særlig vekt på å stimulere gutter og jenter til å utdanne seg slik at de fritt kan velge innenfor hele yrkesskalaen. Det må satses målbevisst på rekruttering av kvinner til ledende stillinger både i offentlig og privat sektor. Samtidig må det arbeides med å rekruttere flere menn til omsorgsyrkene.

### *Familie og oppvekst*

Oppveksten er bestemt av sosiale, økonomiske og kulturelle strukturer, og den er bestemt av våre forestillinger om barndom og oppvekst. Familiens økonomi spiller inn, men også ulikheter i en rekke andre forhold som boforhold, i foreldrenes tid til å være sammen med barna, og i hvilke lokale tilbud som finnes. Det økende kommersielle presset vil også være med på å forme oppveksten og dermed fremtidens voksne. Utover å legge til rette for en god familiepolitikk, er det en samfunnsoppgave å legge til rette for gode oppvekstvilkår på en rekke andre områder.

Dagens barn vokser opp med andre utfordringer enn tidligere, men også med andre muligheter til å mestre oppgavene. Norge har hatt en betydelig bedring av levestandard og oppvekstvilkår for barn de senere årene. De aller fleste foreldre tar foreldreansvaret alvorlig, og er svært opptatt av kvalitet for sine barn i barnehage, skole, fritidsaktiviteter og i hjemmet.

Mange barn opplever i dag familieoppløsning, men det er fortsatt slik at det vanligste er å vokse opp hos både mor og far. Ca. 80 pst. av barn i Norge bor sammen med begge foreldrene sine.

Familien er den grunnleggende enheten for fellesskap. Der lærer barn og ungdom om verdier, omsorg og sosial tilpasning. Familien har funksjoner som andre institusjoner ikke kan ivareta, og samfunnet er avhengig av det familiene kan bidra med. Samfunnet må derfor lage gode ordninger for familien. Sentrumspartiene ser det som en viktig oppgave å verne og styrke ekteskap og familier.

Familien er hovedarena for barns liv og utvikling. Sentrumspartiene vil tilrettelegge for en reell valgfrihet for småbarnsfamiliene, for å imøtekomme deres ulike behov og prioriteringer. Familiepolitikken må være fleksibel, slik at barnefamiliene i størst mulig grad selv kan ta stilling til hvordan de vil innrette hverdagen sin. En forutsetning for økt valgfrihet og økt likestilling for småbarnsforeldre er at barnefamiliene

har økonomi til å velge omsorgsform. Dette forutsetter at de som ønsker det kan få barnehageplass, at det gis tilbud om kontantstøtte og adgang til fleksible arbeidstidsordninger. Disse medlemmer viser til enigheten om full barnehagedekning innen 2003 i innstillingen til barnehagemeldingen, og vil i tillegg understreke betydningen av rimeligere barnehageplasser. Barnehetilbudet må omfatte både heltids- og deltidsplasser. Private barnehager som er en del av kommunenes barnehageplan må likebehandles med tanke på offentlige tilskudd. Kontantstøtten må være stor nok til å representere et reelt alternativ. Fedres rett til fødselspermisjon må utvides. Adopsjonsstøtten må heves, og potensielle adoptivforeldre må sikres større forutsigbarhet når det gjelder størrelsen på tilskudd til adopsjon.

Det er dokumentert at ekteskapet er en mer stabil samlivsform for barn enn samboerskap.

I fremtiden vil det være av stor viktighet å støtte opp om ekteskapet som en varig og forpliktende samlivsform, og styrke samlivet i alle typer familier. Ansvar for barna er først og fremst foreldrenes. Det offentliges ansvar er å legge forholdene til rette slik at foreldrene får mulighet til å utøve omsorgs- og oppdragerrollen på en så god måte som mulig.

Familien blir i dag utsatt for press fra ulike hold. Disse medlemmer vil stimulere til tiltak som bygger opp om forpliktende samliv også i fremtiden. Forpliktende samliv er et gode for både barn og voksne. Sentrumspartiene vil derfor støtte opp under samlivskurs og familierådgivningstjenesten slik at familiene kan få rask og effektiv hjelp.

Samlivsbrudd oppleves smertefullt både for barn og foreldre. På grunn av samlivsbrudd er det mange barn som i dag mister kontakten med en av foreldrene. I flertallet av disse tilfellene gjelder det far. Barn i oppløste hjem må også få mer tid med far. Regelverk, praksis og bidragsregler må derfor endres slik at det legges til rette for at begge foreldre kan gi barna omsorg også etter samlivsbrudd.

Ingen kan frata foreldrene ansvaret for å finne ordninger som er til barnas beste. Der foreldrene imidlertid ikke blir enige om samværsordninger og lignende, har det offentlige et ansvar for å finne ordninger som er best for barna. Disse medlemmer vil styrke og utvide veiledningstilbudet slik at flest mulig av foreldrene skal ha mulighet til å komme frem til en frivillig avtale, og vil også innføre en ordning med tilbud om frivillig evaluering av avtale og praksis, når det gjelder daglig omsorg og samvær.

Dessverre er vold i hjemmet et av våre store samfunnsproblemer. En befolkningsundersøkelse fra 1998 viste at 18 pst. av norske kvinner en eller flere ganger i samlivet utsettes for en voldelig handling av sin partner. Ofte er barn vitne til slik vold, og barn blir også selv mishandlet. Hovedtyngden av mishandling og seksuelle overgrep av kvinner og barn skjer i hjemmet og i familien. Her trengs en økt innsats fra det offentlige på flere nivåer: behandling, barnevern, politi og

rettsvesen. Sentrumsregjeringens konkrete handlingsplaner mot vold og rus skal følges opp.

Noen barn opplever omsorgssvikt. Det er nødvendig å fornye og styrke barnevernet, samt styrke det tverrsektorielle ansvaret overfor barn som trenger hjelp. Det er videre behov for å styrke fosterhjemsarbeidet.

Kulturaktiviteter og andre aktiviteter i regi av frivillige organisasjoner er viktige for mange barns personlige utvikling og fritidsaktiviteter. Rammevilkårene for denne type arbeid må styrkes. Samtidig må den uorganiserte delen av ungdommen gis tilbud bl.a. gjennom ungdomsklubber og andre "steder å være".

Disse medlemmer mener det er nødvendig å rette mer oppmerksomhet på ungdomstiden. Dagens ungdom har flere muligheter enn noen generasjon har hatt tidligere, men utsettes også for sterkt forventningspress fra mange hold, og balanserer mellom mange og motstridende krav. De aller fleste klarer seg veldig bra, men en del får også problemer. Antallet barn med store adferdsvansker er doblet de siste 10-15 årene.

Disse medlemmer mener det er nødvendig å sette inn større ressurser på forebyggende arbeid. Det er behov for et sterkere samarbeid mellom ulike sektorer for forebyggende tiltak. Lokalt må det stimuleres til bedre samarbeid mellom skole, hjem, sosialkontor, helsepersonell, politi og frivillige organisasjoner. Foreldreveiledningskurs må videreføres. Politiet må ha tilstrekkelig med ressurser til å opprettholde/opprette forebyggende avdelinger som jobber spesielt mot barn og ungdom. Ungdom som begår en kriminell handling første gang må møte en klar og rask reaksjon og lære å gjøre opp for seg.

#### *Skole og oppvekst*

En god skole skal formidle kulturarv, verdier og kunnskap, men også hjelpe barn til mestring, utfoldelse og sosial utvikling. Disse medlemmer vil legge til rette for et aktivt og stimulerende læringsmiljø der den aktive elev utfordres til å lære gjennom utforskende egenaktivitet. Disse medlemmer vil tilrettelegge for et trygt skolemiljø med gode skolelokaler som stimulerer barn og unge til bedre læring. Det er også viktig at skolen blir vurdert og kvalitetssikret.

Gode skoler har også kapasitet til å fange opp de barna som har problemer og gi dem positive mestringsopplevelser. Det er behov for å utvikle alternativ undervisning som er mer praktisk rettet samtidig som det er behov for en fysisk opprusting. Alle skoler bør ha en "åpen dør" slik at barn og ungdom lett kan få kontakt med en å snakke med før problemene blir for store. I tillegg vil disse medlemmer gi plass til flere yrkesgrupper i skolen og særlig øke innslaget av miljøarbeidere.

Skolefritidsordningen skal være et frivillig kvalitets-tilbud til alle barn. Det er viktig at bemanningen er god, utarelene er romslige og prisen er overkommelig.

Menneskelige ressurser utgjør i dag størstedelen av vår nasjonalformue, og det er en utfordring å sikre at

denne ressursen forvaltes på en god måte gjennom den utdanningspolitikken som føres. Kunnskap og kompetanse er av stor betydning for den enkeltes trivsel, selvfølelse og utvikling som menneske og for en samfunnsutvikling som gir større forståelse for fellesverdiene.

Under sentrumsregjeringen fikk vi ett brudd med den sentral-dirigerte skolepolitikken - lokal skoleutvikling ble vektlagt. Sentrumspartiene vil stimulere til fortsatt utviklingen av gode lokale ideer, og vil legge til rette for at skolen får frigjort mer tid og ressurser til skolens primære oppgave- skolearbeid.

Disse medlemmer vil fortsatt satse på den offentlige enhetsskolen slik at alle elever skal få et godt og tilpasset opplæringstilbud. Samtidig skal foreldrenes rett til å velge opplæring for sine barn respekteres, så lenge det skjer i samsvar med kriteriene i gjeldende lov. Friskolen skal fortsatt ha en selvstendig plass i utdanningssystemet og sikres gjennom privatskoleloven.

Utfordringene står i kø: Nedslitte skolebygg, IKT-revolusjonens betydning for skolens læringsarbeid, fornyelse av grunnskolens ungdomstrinn, økt mobilisering mot lese- og skrivevansker, atferds- og mobbe-problematikk, avbyråkratisering av lærerarbeidet, skolefritidsordningen etc. Disse medlemmer mener en styrking av kommuneøkonomien er en viktig faktor for å løse disse utfordringene.

Hver for seg er dette aktuelle og viktige spørsmål, men i tillegg vil sentrumspartiene legge vekt på at den offentlige skolen bør være en av det sivile samfunns nøkkelinstitusjoner - og lærerene skal være tydelige kunnskapsformidlere og verdibærere. Vi trenger en ny gjennomtenkning av skolens rolle. Vår tid er preget av store sosiale og kulturelle endringsprosesser. Skolen må være med på å gi elevene hjelp til å orientere seg. Vi trenger en skole som også kan være et kritisk korrektiv - en motkultur mot verdimelessig forflatning og relativisme.

#### *Frivillig engasjement*

Frivillige organisasjoner har lange historiske tradisjoner og representerer viktige verdier. Lokal- og nærmiljøet er en viktig arena for frivillige organisasjoner. Til tross for den tredje sektors størrelse og betydning, er kunnskapen om dens rolle i samfunnet og betydning for samfunnsøkonomien begrenset. Det er viktig at de frivillige organisasjonene gis gode økonomiske betingelser. En familiepolitikk som gir mer tid til samvær mellom foreldre og barn vil også være en stimulans for nærmiljøet, det frivillige engasjement og de lokale nettverk.

Organisasjonene representerer fellesskap og samhandling sentrert rundt felles mål, interesser eller aktiviteter, og bidrar til en meningsfylt fritid for sine medlemmer. Disse medlemmer vil støtte opp under disse aktivitetene - enten det gjelder kirke- og kristenliv, kulturliv, natur- og miljøvern, helse- og sosialsektoren, idretten eller ungdoms- og nærmiljøet.

Organisasjonene er også en viktig sosial møteplass, der samvær og deltakelse har en egenverdi ut over organisasjonenes primære formål. Disse medlemmer vil stimulere arbeidet i lokale organisasjoner, slik at disse gis bedre muligheter til å opprettholde og øke dagens aktivitetsdeltakelsesnivå. Frivillige organisasjoner er viktige for utviklingen av demokrati og deltakelse i samfunnet, så vel som for produksjon av tjenester.

Disse medlemmer har stor respekt for, og stor tillit til de frivillige organisasjonene.

De representerer stor bredde og mangfold. I dag ser vi en ny og spennende samhandling mellom det offentlige, den tradisjonelle frivillighet, og nye aksjons- og organisasjonsformer. Frivillige organisasjoner skal være et selvstendig korrektiv og supplement til det "profesjonelle" samfunnet, og er dermed mer enn et verktøy for myndighetene til å løse velferdsoppgaver. De frivillige organisasjonene må sikres tilstrekkelige økonomiske ressurser og rammevilkår som stimulerer til innsats, uten at det offentlige legger føringer på deres virksomhet. Derfor har disse medlemmer som målsetting:

- At organisasjonenes egenart ivaretas,
- at byråkratiet forenkles i tilknytning til støtteordningene til barne- og ungdomsorganisasjonene,
- at de politiske ungdomsorganisasjonene får tilskudd basert på egne medlemstall og aktivitet,
- at en større andel av midlene til organisasjonene skal være driftsmidler i stedet for prosjektstøtte, slik at forutsigbarhet og kontinuitet sikres,
- at arbeidsledige og andre trygdede får mulighet til å arbeide for frivillige organisasjoner mot en liten godtgjørelse uten å miste trygdeytelsen,
- at sivilarbeidere i større grad enn i dag får avtjene verneplikten i organisasjonene,
- at ungdom får mer adgang til fri fra skolen for å delta i kultur-, organisasjons- og politisk arbeid,
- det bør stilles gratis politikthold til rådighet der det anses nødvendig, ved arrangementer som skal gi inntekt til frivillig arbeid blant barn og unge eller frivillig kulturarbeid,
- at det blir gratis arenautleie for barne- og ungdomsidrett,
- et større fradrag i skatt for gaver til frivillige organisasjoner,
- at kommunene får anledning til å opprette "frivillighetsfond" med skatteincentiver som oppmuntrer innbyggerne til å gi pengegaver til frivillig arbeid og andre ideelle formål i lokalmiljøet.

Disse medlemmer er bekymret for de frivillige organisasjonenes frie inntekter. Hvis organisasjonene ikke får et bedre system for å sikre disse inntektene, står vi i fare for å stå tilbake med en sterkt forvitret sektor, som er redusert til å være utøver for offentlig politikk. Disse medlemmer ser med uro på utviklingen der de frivillige organisasjonene taper kampen om

inntekter i konkurranse med det offentlige. Offentlige lotterier kontrollerer snart halvparten av spillemarkedet, og organisasjonene sitter i stor grad igjen med tiltakene det er knyttet store etiske betenkeligheter til. Disse medlemmer vil derfor sikre organisasjonene forutsigbar økonomi ved hjelp av økonomiske overføringer som sikrer stabilitet i driften.

#### *Idrettspolitikk*

Barn og ungdom er den viktigste målgruppen for den statlige idrettspolitikken. Nettopp derfor er det av særlig stor betydning hva slags verdigrunnlag idretten bygger på. Idretten har en klar egenverdi og all norsk idrett er bygd på verdier som medvirkning, engasjement, tilhørighet og fellesskap. Frivilligheten er - og vil være - en av de grunnleggende verdiene i idretten.

Det er positivt at idretten selv setter verdier på dagsorden. Nå er utfordringen å få disse verdiene rotfestet i hele organisasjonen.

Også toppidretten må ta konsekvensen av at den skal være verdiorientert. Både breddeidrett og toppidrett må være basert på glede, helse, fellesskap og ærlighet. Disse medlemmer ser at idrettens organisasjoner har grepet fatt i utfordringene innen dette feltet, og at det arbeides med å synliggjøre verdiene og spillereglene som er idrettens grunnlag.

Idretten må være seg bevisst sin forbildefunksjon og selv bidra aktivt til etisk bevisstgjøring i forhold til tema som vold, rasisme, likestilling, doping, rus, livsstil og spiseforstyrrelser. Samtidig må idretten stå imot press fra, og avvise, kommersielle krefter, sponsorer eller andre som ikke respekterer slike etiske ambisjoner.

Disse medlemmer ser særlig breddeidrett som et prioritert område; for voksne, barn og ungdom. Det er viktig at de mange aktørene innen idrett og fysisk aktivitet arbeider sammen for å nå målet om en mer aktiv befolkning.

#### *Et berikende kulturliv*

Kultur er en positiv drivkraft i samfunnet. Kulturutfoldelse og kunstopplevelser fører til økt livskvalitet. Kulturen skaper identitet, gir en motvekt til materialismen, øker kunnskap og forståelse og gir rom for mangfold, tanke og verdialog. Disse medlemmer vil gi alle lag av befolkningen god mulighet til å oppleve kunst og kultur. Det er viktig å gi gode rammebetingelser både til de store institusjonene og til amatørvirksomheten.

Disse medlemmer vil følge opp arbeidet med realiseringen av Operaen i Bjørvika etter den vedtatte planen, samtidig med at opera og ballett gjøres mer tilgjengelig i større deler av landet. Disse medlemmer legger også stor vekt på oppfølgingen av stortingsmeldingen om arkiv, bibliotek og museer.

En stor del av kulturutfoldelsen utspiller seg utenfor de store institusjonene og befolkningssentrene. Amatørvirksomhet utgjør en vesentlig del av aktivitetene. Sentrumspartiene vil understreke de frivillige organi-

sasjonenes kulturinnsats, og vil arbeide for økte bevilgninger til fortsatt utbygging av lokale og regionale kulturbygg. Frivillige organisasjoner bidrar til å utvikle et aktivt kulturliv i de fleste lokalsamfunn.

Disse medlemmer vil sette i gang et eget kulturformidlingstiltak i skolen for å sikre elevene kunst- og kulturopplevelser av profesjonell kvalitet. Det er viktig at vi nå setter skolen i stand til å oppfylle de kulturelle målsettingene i læreplanene. På denne måten vil disse medlemmer øke den lokale og regionale kulturaktiviteten og legge grunnlaget for kulturell vekst på nasjonalt nivå.

Disse medlemmer vil skape gode vilkår for en bred og mangfoldig kunstnerisk virksomhet. Særlig viktig er det å ivareta den kunst som sjelden slipper gjennom de kommersielle formidlingskanalene. Kulturpolitikken må stimulere til at alle kan utøve og oppleve kunst og kultur. De kommunale musikk- og kulturskolene må sikres gode arbeidsvilkår, og økt statsstøtte. Ungdom bør sikres rimelig tilgang til kulturinstitusjoner.

Kunsten utgjør en sentral del av kulturen. Det enkelte mennesket kan finne mening, opplevelse og livskvalitet i kunsten. Samtidig er kunsten en positiv drivkraft til å fremkalle opprøret i oss og gi oss innsikt og kraft til å iverksette endringsprosesser i samfunnet. Kunstnere må sikres gode arbeidsvilkår blant annet ved ulike garantiordninger, stipend, innkjøpsordninger og utsmykkingsfond. En vesentlig del av kulturbevilgningene er i dag knyttet opp til noen institusjoner. Det er også viktig å gi rammevilkår som sikrer frie/eksperimentelle grupper innenfor f.eks teater, dans og musikk muligheter til å styrke sin kunstneriske utvikling.

Folkebibliotekene er en møteplass for alle aldersgrupper. Utbygging av IKT-tilbudet må fortsette, og disse medlemmer vil arbeide for at alle folkebibliotekene skal ha tilgang på bredbånd.

Kommersialisering av kulturen og begrensede ressurser har bidratt til å svekke det lokale særpreg og nasjonal identitet. Sentrumspartiene vil styrke bevisstheten om vår kulturarv og legge større vekt på kulturens egenverdi. Disse medlemmer vil legge vekt på å styrke og videreutvikle NRK som uavhengig reklamefri allmennkringkaster og sette NRK i stand til å møte den digitale utviklingen offensivt. Disse medlemmer vil opprettholde grunnlaget for en rik avisflora. Aviser bør skjermes mot moms og pressestøtten sikres. Lokalmediene må få sikres bedre økonomisk.

Disse medlemmer vil også arbeide for økt internasjonalt samarbeid for å kunne bidra til klarere etiske regler for Internett, både i lovverket og for de regler som man har for sin selvjustis. Det er behov for internasjonale regler mot overtramp mht. porno, vold, rasisme og misbruk av barn.

Det er en økende erkjennelse at de estetiske kvaliteter ved det offentlige rom og det synlige miljøet både i distriktene og i byene er med på å gi samfunnet identitet. Det offentlige må være et forbilde ved å vise

eksempler på god arkitektur og byggekunst. Vi må stille krav til arkitektonisk og estetisk kvalitet i bybildet og i landskapene i forbindelse med utformingen av nye bygninger og bygningsmiljøer.

Økt satsing på kulturvern og kulturminnevern blir viktig fremover for å sikre bevaring og videreformidling av denne kulturarven. Det offentlige må i fremtiden bære et større økonomisk ansvar i forbindelse med arkeologiske utgravninger og fredningsvedtak.

Språket er viktig både for personlig identitet og for formidling av kunnskap og opplevelse. Derfor er det viktig å sikre begge norske målformer og de ulike dialektene gode vilkår i kultur- og samfunnslivet. Obligatorisk sidemålsopplæring i skolen er viktig for språklig likestilling. Målsettingen om minst 25 pst. bruk av nynorsk i offentlig forvaltning må sikres. Samisk språk er en viktig bærebjelke i samisk kultur, selvforståelse og identitet. De samiske språkvariantene må sikres bl.a. gjennom utdanningssystemet og i samisk medievirksomhet.

#### *Kirke og livssyn*

Den norske kirke må som et trossamfunn med forankring i den evangelisk-lutherske lære ha frihet til å være en bekjennende, misjonerende og diakonalt arbeidende kirke og være åpen og inkluderende for mennesker i ulike livssituasjoner. Disse medlemmer har merket seg at det er for stor avstand mellom behovet for å kunne fremstå som en åpen, tjenende og bekjennende folkekirke, og de offentlige bevilgningene. Det er nødvendig med en økning i bemanningen og en bedre dåpsopplæring for å sikre folkekirken. Retten til dåpsopplæring må lovfestes.

Det er en stor oppgave for kirken å formidle kristen tro og etikk på en slik måte at det kristne verdigrunnlaget fremdeles kan prege samfunnet. Kirken bør som trossamfunn gjennom økt selvstendighet legge opp til at flere kan gjøre en innsats gjennom engasjement i kirkelige organer på ulike nivåer. Kirken og de frie- og frikirkelige organisasjoner og samfunn må sikres gode arbeidsvilkår.

Det er en viktig offentlig oppgave å følge opp med kirkelige tjenester for nordmenn i utlandet. Gjennom Sjømannsmisjonen må Den norske kirke i utlandet få tilstrekkelig økonomi for en slik oppgave.

Økonomiske og andre ordninger må sikre gode arbeidsvilkår for de ulike tros- og livssynssamfunn innenfor de grenser som norsk lov setter. Alle må sikres rett til fri utøvelse av religion og livssyn og staten skal ikke gripe inn i tros- og lærespørsmål.

#### *Omsorg og de sosial verdiene*

Disse medlemmer har som mål at det norske velferdssamfunnet skal gi trygghet for alle, og en rettferdig fordeling av inntekter og levekår. Det norske velferdssamfunnet skal ha likeverdige tilbud om behandling og pleie- og omsorgstjenester uansett bosted, sosial bakgrunn og økonomisk evne.

Velferdspolitikken må ha omsorg for hele mennesket som mål. En viktig dimensjon i dette er menneskeverdet. Hvert enkelt menneske har en ukrenkelig verdi. Alle, inkludert de som er avhengig av hjelp fra andre, er like mye verd. Alle har krav på vern om og respekt for sin integritet. Det å vise respekt må komme til uttrykk på måter som gjør at den enkelte kjenner aksept av seg selv og sin egenverdi.

Ansvar for å ta vare på egen helse og medvirke til å utvikle meningsfulle sosiale fellesskap, må ligge hos den enkelte. Men en del av fellesansvaret er å yte omsorg for hverandre. Det offentlige har et overordnet ansvar for at mennesker som trenger hjelp og omsorg, får tilgang på de tjenester de har behov for.

Det enkelte mennesket er unikt. Derfor må tjenester i størst mulig grad ta hensyn til individuelle behov, både i utformingen av tilbud og i den daglige omgangen med tjenestemottakeren. Disse grunnleggende verdiene gjelder uansett om tjenesteyter er privat, offentlig eller en ideell organisasjon.

Utforming av tjenestene i åra som kommer, understreker behovet for utvikling innen ledelse og organisasjon, gode strategier for å rekruttere og beholde personell, kvalitetsutvikling og kontroll og holdningskapende arbeid. Men gode omsorgstjenester har ikke bare med kapasitet og strukturelle rammer å gjøre. Verdier og holdninger og kulturer i omsorgssektoren påvirker også kvaliteten på arbeidet som blir utført.

En god omsorg oppstår først i møtet mellom mennesker, mellom de som trenger hjelp, og de som får, og i mange tilfeller også i møtet mellom pårørende og lokalsamfunnet. Med økende krav til omstilling og effektivitet, er det viktig å sette fokus på verdier, etiske dilemmaer og kvaliteten på tjenestene. Stortinget har behandlet to viktige stortingsmeldinger fra sentrumsregjeringen; "Omsorg 2000" og "Verdier i helsetjenesten", som vektlegger det etiske grunnlaget for helse- og omsorgstjenestene. Sentrumspartiene vil følge opp disse.

Et grunnleggende element i omsorgsarbeidet er trygghet. Disse medlemmer mener alle må ha trygghet for at de får den nødvendige hjelpen de trenger når behovet er der.

Økonomi, personell og infrastruktur er viktige rammevilkår for å kunne yte en god omsorg. I samfunnet er det imidlertid et økende krav om effektivisering, også innen sosial- og helsetjenester. Disse medlemmer mener at effektivisering aldri må skje på bekostning av de overordnede målene for behandling og omsorg for det enkelte menneske. Disse medlemmer ser det som samfunnets oppgave å sørge for tilstrekkelige ressurser, slik at den enkelte tjenesteyter har mulighet til å yte en forsvarlig og god etisk omsorg.

Antall eldre vil fortsette å øke i årene framover. Det er nødvendig å videreføre målsettingen i eldrehandlingsplanen. Disse medlemmer mener planen om nødvendig må forlenges for å få realisert kommunenes planer. Mange eldre ønsker og trenger sykehjemsplass.

Det er derfor viktig at det bygges nok på nye sykehjemsplasser. Omsorgsboliger vil ikke tilfredsstille alles behov. Botilbudene til de eldre må være varierte slik at den enkelte får et tilbud etter behov, enten det er snakk om avlastning, korttidsopphold, rehabilitering omsorgsbolig eller en permanent sykehjemsplass.

Disse medlemmer vil også ha et godt utbygd tjenestetilbud i hjemmene slik at de eldre kan bo hjemme så lenge som mulig. For mange eldre vil det å kunne ha tilgang til korttidsopphold i institusjon (såkalte trygghetsplasser) og trygghetsalarm i kombinasjon med hjemmetjenester være helt avgjørende for at de skal kunne bo hjemme.

Pårørende yter verdifull og omfattende hjelp til mange eldre. Uten denne innsatsen ville det offentlige tjenestebehovet vært langt større. Det er viktig å verdsette denne tjenesten. Disse medlemmer mener pårørende må få tilbud om omsorgskontrakter som bl.a. omfatter omsorgslønn og avlastning.

Disse medlemmer legger vekt på at livskraftige sosiale nettverk i nærmiljø og lokalsamfunnene er viktige ressurser i velferdssamfunnet. Samarbeid og samhandling mellom det offentlige og frivillige organisasjoner er avgjørende for å nå velferdsmålene i politikken. De frivillige organisasjonene må derfor sikres tilstrekkelige økonomiske ressurser og rammevilkår som stimulerer til innsats, uten at det offentlige legger altfor store føringer på deres virksomhet. Det frivillige organisasjonslivet, både innen tradisjonelle organisasjoner i helse- og sosialsektoren, men også innen kultursektoren, kan spille en betydelig og verdifull rolle for å øke bevisstheten hos enkeltmennesker om betydningsfulle valg og muligheter til en god helse i et langt livsløp.

Selv om flertallet av befolkningen har en god og i mange tilfeller økende levestandard, er det grupper som faller utenfor velstandsutviklingen. Forskjellene mellom de aller rikeste og de aller fattigste i Norge øker, og disse medlemmer mener at det er en utvikling som ikke er verdig et rikt land som Norge. Disse medlemmer vil arbeide for å snu denne utviklingen. Det er et hovedmål for disse medlemmer i velferdspolitikken å gi økt trygghet til de som har det vanskeligst i samfunnet. I utjæmningsmeldingen foreslo sentrumspartiene tiltak for å redusere forskjellene. Disse medlemmer vil målrette vårt sosiale trygghets- og velferdssystem bedre mot de som er dårligst stilt i samfunnet. Særlig prioritert er oppgaven med å bedre forholdene for de fattigste barnefamilie.

Folketrygden er velferdsstatens viktigste sikkerhetsnett. Disse medlemmer legger til grunn at folketrygden fortsatt skal være det bærende elementet i vårt samlede pensjons- og stønadssystem. Folketrygden gir trygghet for den enkelte, samtidig som det jevner ut forskjellene i samfunnet.

Norge har i dag relativt lave utgifter til alderspensjon sammenlignet med andre land. Utgiftene er imidlertid anslått å vokse mer i Norge enn i EU-landene fram mot

år 2050. Disse medlemmer mener det er viktig at en pensjonsordning er forutsigbar og at den gir trygghet for den enkelte. Da folketrygden ble innført, ble det lagt til grunn at den skulle gi både en grunntrygghet og inntektssikring, slik at det skulle bli mulig for folk å opprettholde tilnærmet samme levestandard som pensjonist.

Disse medlemmer er enig i opprettelsen av en pensjonskommisjon som skal avklare hovedmål og prinsipper for et samlet pensjonssystem. Disse medlemmer mener det er viktig at pensjonssystemet også i fremtiden er solidarisk og sikrer omfordeling fra de med høye inntekter til de med lave inntekter. Det er viktig at det er bred politisk enighet dersom det skal gjøres omfattende endringer i pensjonssystemet.

Disse medlemmer viser til at økte egenandeler på helsetjenester særlig rammer de med dårligst råd i samfunnet. Sentrumspartiene vil være kritiske til ytterligere økning av egenandelene og ønsker derfor en ordning med et egenandelstak II, som vil skjerme storforbrukerne av helsetjenester.

Disse medlemmer mener et utbygd helsetilbud er nødvendig, men ikke tilstrekkelig for å oppnå god allmennhelse i befolkningen. Det økende behovet for helse- og omsorgstjenester må tilsvarende møtes med en betydelig innsats på helsefremmende og forebyggende tiltak i alle sektorer i samfunnet. Økning av den forebyggende innsatsen vil trolig forbedre folkehelsen, redusere behandlingsbehovet og dempe etterspørselen etter pleie- og omsorgstjenester.

Livsstilsykdommer er et økende problem i samfunnet. Et sunt kosthold og mer fysisk aktivitet er viktig for å forebygge helseplager. Disse medlemmer ser det som en utfordring å bevisstgjøre folk om ansvar for egen helse. Ernæringspolitikken er én viktig side ved helseforebyggende arbeid.

Tobakk er årsak til nærmere 8 000 dødsfall årlig i Norge, derav rundt 500 på grunn av passiv røyking. Tallene vil stige i årene som kommer. Disse medlemmer vil håndheve røykeloven for å sikre retten til et røykfritt miljø. Det er derfor viktig å intensivere innsatsen for å hindre barn og unge i å begynne å røyke, samt å hjelpe det flertall som ønsker å slutte. Høye avgifter er et viktig hjelpemiddel, og en del av avgiftene bør øremerkes til forebyggende arbeid.

Disse medlemmer vil gå imot Regjeringens forslag om statlig overtakelse av sykehusene og spesialisthelsetjenesten. Forslaget innebærer en svekkelse av den demokratiske innflytelse politisk valgte representanter på fylkes- og regionalt nivå kan ha på styringen av spesialisthelsetjenesten. Den tidsplan Regjeringen legger opp til vil ikke ivareta behovet for skikkelig saksbehandling i en sak av så stor betydning for alle innbyggerne i landet. Disse medlemmer mener at dagens tre forvaltningsnivåer er sentrale for å utvikle gode fellesskapsløsninger som er best mulig tilpasset lokale forhold. Disse medlemmer mener at både hensynet til pasientene, hensynet til en effektiv ressursutnyttelse og regionalpolitisk hensyn vil kreve at syke-

husene også i fremtiden har en sterk forankring til regionale styringsorganer.

Disse medlemmer mener et kvalitativt godt helsetilbud nærmest mulig bostedet for den enkelte er viktigere enn økonomiske besparelser gjennom sentralisering.

Disse medlemmer mener at private helsetilbud er et verdifullt supplement til det offentlige, under forutsetning at slike tilbud inngår i de offentlige helseplanene. Sentrumspartiene ser faren ved at privatisering av helsetjenester kan bidra til konkurranse om helsepersonell og helsekroner, og skape et voksende skille mellom pasienter med god og dårlig økonomi, og mellom pasienter i by- og distriktkommuner. Disse medlemmer vil peke på at dette er en utvikling som er en motsetning til hovedmålene i helse- og sosialpolitikken, som er at alle skal sikres tilgang til gode og likeverdige helsetjenester, uavhengig av personlig økonomi og bosted. Utviklingen i akuttmedisinen tilsier at det spesielt vil bli viktig å opprettholde/bedre kommunenes ambulansetjenester. Disse medlemmer mener at et helsevesen underlagt offentlig styring er den beste garantien for å nå dette målet.

Disse medlemmer er bekymret over økningen i sykefraværet og særlig at økningen i uførepensjoner er stor i gruppen under 30 år. Langtidssykefravær og uførepensjonering skyldes i stor grad psykiske lidelser og muskel-/skjelettsykdommer. Forebygging av disse sykdomsgruppene vil derfor gi stor helsemessig og økonomisk gevinst. Disse medlemmer vil peke på at det er en rekke tiltak som kan gjøres for å redusere sykefraværet. Det gjelder ikke minst forebyggende tiltak på arbeidsplasser, som det å skape et godt og inkluderende arbeidsmiljø, og et arbeidstempo og en arbeidsmengde som ikke skader arbeidstakeren psykisk eller fysisk. Disse medlemmer vil arbeide for ordninger som opprettholder høy yrkesdeltaking, gjør det mulig for den enkelte å utnytte sin arbeidsevne, hindrer utstøting fra arbeidslivet og gir sikkerhet ved inntektsbortfall.

Sentrumsregjeringen la fram "Opptappingsplan for psykisk helse 1999-2006". Mennesker med psykiske lidelser mangler fortsatt tilstrekkelige behandlingstilbud både i første- og andrelinjetjenesten. Disse medlemmer vil bevilge tilstrekkelig med penger slik at opptappingsplanen kan gjennomføres som planlagt. Utdanning av fagfolk er en viktig del av planen. Erfaringene fra reformen for psykisk utviklingshemmede tilsier at en må være varsom med å redusere satsing innen den psykiatriske spesialisthelsetjenesten. Disse medlemmer mener at de psykiatriske sykehusene og de distriktpsykiatriske sentraene fortsatt må utvikles gjennom at det stilles nødvendige ressurser til rådighet for fylkeskommunene.

Sentrumsregjeringen la fram handlingsplaner for oppbygging av medisinsk utstyr i sykehusene og for oppbygging av kreftomsorgen. Dette er planer som sentrumspartiene vil følge opp med de nødvendige bevilgninger. Opptappingsplanene vil bidra til at helsetilbu-

dene blir bedre og at flere pasienter får nødvendig helsehjelp.

Disse medlemmer mener medisinsk forskning må prioriteres langt sterkere enn det som til nå har vært tilfelle. På områder hvor det er behov for egen norsk grunnforskning må det satses sterkere på dette, samtidig som det er viktig at behovet for anvendt forskning får en bredere offentlig støtte. Dette vil også føre til større utviklingsmuligheter for fagpersonellet innen helse- og omsorgssektoren og slik sett virke rekrutteringsfremmende.

Den offentlige innsatsen mot narkotika er tredoblet i løpet av nittitallet, uten at nyrekruttering er synlig redusert. Narkotika er et stort problem i en del ungdomsmiljøer. Disse medlemmer er særlig bekymret over at det rapporteres om mer liberale holdninger til narkotika blant unge. Disse medlemmer sier nei til legalisering av narkotika. Det er behov for økt informasjonsvirksomhet og andre tiltak for å få økt forståelse for de problemer bruk av også svakere narkotiske stoffer som f.eks. hasj medfører. Misbruken av ecstasy har allerede vist seg å føre til store og langvarige psykiske problemer hos mange ungdommer, og det er økende etterspørsel etter gode behandlingsmetoder og hjelp på lokalt plan. Disse medlemmer vil satse mer på behovet for og betydningen av forebyggende arbeid. Forebygging gjennom arbeid for gode oppvekstvilkår- og livsmiljø må kombineres med riktig behandling, streng lovgivning og sterk kontroll. Det må settes inn tiltak for å bedre livssituasjonen for de mest "slitne" narkomane.

Disse medlemmer ser med bekymring på den generelle utviklingen innen alkoholomsetningen i Norge. Det er ulike krefter i samfunnet som av forskjellige grunner ønsker å redusere alkoholavgiften og dermed prisen på alkoholholdige drikker. Disse medlemmer vil understreke at det er helt entydige forbindelser mellom lavere pris og økt forbruk av alkohol. Det vil uten tvil øke skadene som alkoholmisbruk påfører samfunnet, enten det er fysisk og/eller psykisk sykdom, og/eller omfattende problemer i familier, samt vold og ulykker. Disse medlemmer vil derfor videreføre restriksjoner i alkoholpolitikken i form av salgs- og åpningstider, relativt høye avgifter og reklameforbud.

Disse medlemmer vil satse mer på forebyggende arbeid spesielt rettet mot ungdom og vil øke bevilgningene til de rusmiddelpolitiske organisasjonene.

Det er viktig at de som har rusproblemer kan få hjelp til å komme ut av misbrukersituasjonen. Det er behov for et variert spekter av behandlingstilbud. Sentrumpartiene vil fortsatt støtte aktivt opp om de tilbud som drives av ulike frivillige krefter.

Disse medlemmer vil understreke at Norge har et godt utbygget helsevesen, og gode velferdsordninger som sikrer alle et verdig liv og mulighet til å være et økonomisk og politisk selvhjulpen, selvberget og selvstendig menneske. Sentrumpartiene mener økt

sentralisering kan bidra til et dårligere tjenestetilbud til befolkningen. Disse medlemmer vil ikke medvirke til et samfunn der tilbudene i sentrale strøk utvikles på bekostning av tilbudene i mer grisgrendte strøk.

#### *Kriminalpolitikk - en tryggere hverdag*

Disse medlemmer mener bekjempelse av kriminalitet er en viktig samfunnsoppgave. Kriminalitet forebygges best ved en samfunnsutvikling som fremmer oversikt og tilhørighet, sikrer rettferdig fordeling og bidrar til gode oppvekstvilkår for barn og unge. Kriminalitet er ofte resultat av miljøer som ikke gir mennesket rotfeste, kontakt og positive utfordringer, samt mangel på normdannelse og etisk holdning. Et levende lokalmiljø der barn og unge tidlig får en aktiv rolle, kan bidra til å redusere kriminalitet. Det er viktig med et godt tverrfaglig og tverretatlig forebyggende arbeid for å skape et godt oppvekstmiljø og fange opp barn og unge som er på vei ut i kriminalitet og rusmisbruk.

Disse medlemmer mener det er riktig å ha nulltoleranse som prinsipp for kriminalitetsbekjempelsen i Norge. Anmeldelser må etterforskes raskt og effektivt, spesielt i saker der man vet hvem gjerningsmannen er. Kjente gjerningspersoner må alltid straffeforfølges. Det er også viktig at ferdig etterforskede saker som skal behandles av domstolene, kommer raskt opp til behandling, og at idømt straff iverksettes så fort som mulig. En rask saksbehandling øker den preventive effekten, og kan bidra til å hindre gjerningsmannen fra en videre kriminell karriere/løpebane. Dette er spesielt viktig når det dreier seg om førstegangs lovbrøtere. Disse medlemmer mener derfor det bør vurderes å innføre egne domstoler for unge lovbrøtere og førstegangs lovbrøtere. I saker med unge lovbrøtere må det skje et koordinert samarbeid mellom politi, skole, barnevern og sosialetat.

Disse medlemmer mener at det er viktig å styrke konfliktrådsordningen. Behandlingen i konfliktråd tydeliggjør den enkeltes ansvar for sine handlinger, noe som er spesielt viktig for førstegangs- og unge lovbrøtere.

Disse medlemmer mener at kapasiteten ved fengslene må økes slik at straffedømte snarest mulig kan sone sin straff. Disse medlemmer vil opprette et Barne-Kripos som skal ha spesiell kompetanse på forbrytelser og overgrep mot barn.

Disse medlemmer vil opprettholde en desentralisert politi- og lensmannsetat. Nærhet til innbyggerne og en synlig tilstedeværelse er viktig for å skape trygghet og tillit til politiet, samtidig som det også kan forebygges kriminelle handlinger. Det er også viktig at politiet får kompetanse og midler til å bekjempe datakriminalitet. Arbeidet mot organisert kriminalitet vil bli styrket, bl.a. for å bekjempe bakmennene i forbindelse med omsetning av narkotika og hvitvasking av slike penger.

Disse medlemmer vil spesielt rette oppmerksomhet mot vold og seksuelle overgrep. Det er viktig å

avdekke omfanget av slike handlinger, slik at samfunnet blir i stand til å gi ofrene tilstrekkelig og god hjelp. Vi vet at ofrenes møte med politi, rettsvesen og hjelpeapparatet for øvrig ofte blir en ny påkjenning for dem. De som kommer i kontakt med ofrene må ha god kompetanse på hvordan slike saker skal behandles, og hvordan man best mulig kan sikre bevis som gjør det mulig å få straffet gjerningsmannen. Strafferammene for vold og seksuelle overgrep er tilstrekkelig vide, men straffeutmålingen for slike forbrytelser er forholdsvis lav. Sentrumpartiene mener at straffeutmålingen i mange tilfeller må økes, slik at den står i forhold til gjerningens grovhet. Gjerningsmannen må også få hjelp til å endre sin atferd.

Volden og overgrep må bekjempes gjennom holdningsskapende og forebyggende arbeid, aktiv innsats mot vold og styrking av voldsofrenes rettigheter. Vi må bli bedre til å ta i bruk de kunnskapene vi har på dette området. Det er også viktig å avdekke det reelle omfanget av seksualisert vold. Innsatsen må økes for å bekjempe barneporno på internett. Politiets muligheter til forebyggende arbeid må styrkes. Nærpolitiet må styrkes og patruljering i gatene økes. Synlig politi skaper trygghet og virker forebyggende.

Politiet må fortsette og intensivere arbeidet for å oppløse gjenger som driver med kriminell virksomhet.

Også når det gjelder den kriminelle virksomheten, foregår det en globalisering. Utviklingen innen IKT og telesektoren gjør det lettere å drive kriminell virksomhet over landegrensene. Disse medlemmer mener det er viktig med internasjonalt samarbeid for å motarbeide denne kriminaliteten.

### *Asyl- og flyktningepolitikken*

Den internasjonale flyktningpolitikken må ha som mål å hjelpe flest mulig i nærheten av deres eget hjem, samtidig som Norge har et sjølstendig ansvar for å hjelpe mennesker på flukt. Asyl- og flyktningpolitikken må bygge på humanistiske tradisjoner og et ønske om å bidra til ansvar for mennesker på flukt. Bistand og arbeid for fred og forsoning er viktig i arbeidet med å forebygge fluktsituasjoner. Norge må arbeide internasjonalt for at internt fordrevne og flyktninger på grunn av miljøproblemer må få et bedre rettsvern. Alle som søker om asyl må få individuell behandling, slik at ingen sendes tilbake til død, tortur eller forfølgelse.

Disse medlemmer vil ha en gjennomgang av kriteriene i Utlendingsloven som gjelder "sterke menneskelige hensyn" som grunnlag for opphold på humanitært grunnlag. Disse medlemmer vil foreta en gjennomgang av regelverket for å beskytte mot kjønnsbasert forfølgelse. Gjennomgangen bør inkludere en gjennomgang av norsk og internasjonal praksis, samt utviklingen i denne, dagens retningslinjer og vurderinger av behov for endringer av både praksis, forskrifter og lov.

Disse medlemmer vil ha en grundig gjennomgang av norsk asylforvaltning og integreringspolitikk der Utlendingsdirektoratet, kommunene og mottaksap-

paratet blir evaluert. Det er også behov for en mer helhetlig asyl-, innvandrings- og flyktningepolitikk.

Disse medlemmer vil understreke viktigheten av at det ikke foregår forskjellsbehandling av kvinner og menn i asylsaker. Kvinners begrunnelser for å søke asyl må vektlegges like tungt som menns begrunnelser, og det er viktig at kvinner som opplever kjønnsbasert forfølgelse får innvilget asyl.

Ett av de områdene innen utlendingsforvaltningen hvor det er mest ugjørt er barn og unge som komme alene. Disse medlemmer mener at enslige asylsøkerbarn skal ha et tilbud på lik linje med norske barn under omsorg fra barnevernet. Mottak for enslige mindreårige asylsøkere må gis status som barnevernsinstitusjon. Ordningen med direkteplassering i kommuner uten forutgående opphold i asylmottak må utvides og gjøres permanent.

Når det gjelder tilbakevending av asylsøkere som har fått kollektiv beskyttelse, mener disse medlemmer det er behov for kontinuerlig å vurdere ikke bare akutt sikkerhetsrisiko ved tilbakevending. Det er også nødvendig å foreta en politisk vurdering av hva som tjener situasjonen i det området asylsøkerne skal sendes til.

Det letter integreringsarbeidet mye dersom asylsøkere og flyktninger kommer raskt i arbeid. Derfor er det nødvendig å bedre rutiner for å avdekke og godkjenne utdanning og realkompetanse blant de som bosettes. Godkjenning av utenlandsk kompetanse må skje raskere enn i dag.

Disse medlemmer mener at kommunene må få dekket sine faktiske kostnader ved bosetting av asylsøkere og flyktninger. Ordninger fra Utjamningsmeldingen, som Stortinget har sluttet seg til om en ny supplerende stønadsordning for pensjonister, må innføres raskt.

Innvandrerne representerer viktige og mangfoldige ressurser og må møtes som enkeltpersoner med respekt og toleranse. De må ikke stigmatiseres som gruppe.

En vellykket integrering bygger på gjensidig respekt og tillit. Loven er den felles ramme for mangfoldet som må respekteres av alle. Dette innebærer blant annet at omskjæring av jenter og tvangsekteskap aldri må aksepteres.

Rasisme er brudd på den enkeltes menneskeverd og må aktivt motarbeides på mange plan. Holdningsskapende arbeid, informasjon og en styrking av lovverket, blant annet gjennom en lov mot etnisk diskriminering er sentralt.

Det bør innføres introduksjons- og kvalifiseringsprogrammer i den første fasen etter bosetting i kommune. Norskopplæring, ofte i kombinasjon med arbeid, er det beste utgangspunkt for integrering. Praktisk norskopplæring kombinert med barnepass sikrer kvinners deltakelse. Dette arbeidet må videreutvikles.

Den høye arbeidsledighet blant innvandrerne må motkjempes bl.a. gjennom forpliktende fadderordninger mellom det offentlige og næringslivet og ved at

flere innvandrere ansettes i staten i tråd med Handlingsplan for rekruttering av innvandrere i staten.

### 17.2.5 Kunnskap og kompetanse

Disse medlemmer mener at retten til fullverdig utdanning skal være lik for alle, uansett sosial bakgrunn, bosted, kjønn og økonomisk evne. Kunnskap er en nøkkel til videreutvikling av det norske velferds-samfunnet. Disse medlemmer prioriterer derfor utdanning og forskning høyt, og ønsker å få et reelt løft på disse områdene.

Disse medlemmer ser det som et grunnleggende mål at den offentlige skolen skal være en møteplass for barn med ulik sosial og kulturell bakgrunn og legger til grunn at mangfold er positivt og skal verdsettes.

Utdanning skal gi livsverdier, holdninger og kunnskaper. Skolen skal ikke bare utdanne kompetente personer, men også engasjerte mennesker. Å gi alle elever likeverdige muligheter for å utvikle sine evner må være overordnet.

Den offentlige skolen skal kunne være et samlingssted for alle elever, uavhengig av tro, livssyn og kulturell bakgrunn. En gratis grunnskole er et nødvendig utgangspunkt for lik rett til utdanning med likeverdige sjanser. Dette betyr bl.a. at egenandeler til ekskursjoner, besøk på institusjoner etc. bør avvikles.

Disse medlemmer vil åpne for selvstyrte skoler etter lokale ønsker i samarbeid mellom lærere, elever, foreldre og folkevalgte. Et engasjert nærmiljø og tett samspill med samfunnet rundt er også nødvendig for en god skole.

Disse medlemmer mener at desentralisert skolestruktur er et viktig kjennetegn på enhetsskolen. Sentrumspartiene vil sikre en kommuneøkonomi som gjør det mulig å opprettholde grendeskoler og et desentralisert skolemønster. Skolen er en viktig del av lokalsamfunnet. For at barn og unge skal føle tilknytning til sitt eget lokalsamfunn, må lokalhistorie og kunnskap om folk og næringsliv i nærområdet sterkere inn i skolen.

Disse medlemmer mener skolen må legge større vekt på entreprenørskap. Sentrumspartiene vil stimulere til elevbedrifter som arbeidsmetode i skolen.

Disse medlemmer mener at elever i skolen bør ha et vern på sin daglige arbeidsplass på linje med voksne arbeidstakere, og at dette skal lovfestes i egen arbeidsmiljølov for elever og studenter.

Disse medlemmer vil gjøre læreryrket mer attraktivt gjennom høyere lønnsnivå, bedre etter- og videreutdanning og mindre byråkratisk hverdag for lærerne.

Disse medlemmer vil understreke viktigheten av at lærebøker på nynorsk og bokmål må foreligge til samme tid og samme pris.

Disse medlemmer vil særlig vektlegge følgende i skolepolitikken framover:

- Et trygt skolemiljø med gode skolelokaler som stimulerer barn og unge til bedre læring. Det er nød-

vendig med økte ressurser til opprusting av skolelokaler.

- Elevene må i større grad lære å se sammenhengen mellom skole og arbeidsliv. Økt vekt på entreprenørskap gjennom elevbedrifter er viktig.
- Arbeidet med å ta i bruk informasjons- og kommunikasjonsteknologien (IKT) i skolen må styrkes.
- Flere yrkesgrupper kan med fordel trekkes inn i skolen, dels for å avlaste læreren, dels for å tilføre skolen økt kompetanse.
- Samarbeidet mellom hjem og skole må fornyes. Foreldrene må trekkes aktivt med i arbeidet.
- Verdidebatt i skolen må videreføres.

### Ungdomsskolen

Disse medlemmer mener utviklingen i ungdomsskolen har kommet i bakgrunnen av 1990-tallets store reformer i barneskole og videregående skole. Tiden nå er inne for en grundig gjennomgang av innholdet i ungdomsskolen, med sikte på å gjøre skolen bedre tilpasset ungdoms sosiale og faglige utvikling i disse årene, og om skolen fungerer godt nok som forberedelse til videre utdanning.

Disse medlemmer mener ungdomsskolen trenger en kompetansestyrking på mange områder. Det må åpnes for at andre fag- og yrkesgrupper enn lærere får innpass for å styrke det faglige og sosiale miljøet, og at alternative læringsarenaer taes i bruk. Yrkes- og studierådgivningen må bedres. For ungdomsskolen bør rådgivningsfunksjonen deles i yrkesveiledning- og sosialpedagogisk rådgivning.

### Videregående opplæring

Disse medlemmer mener at ingen elever skal måtte ta opp studielån for å fullføre videregående opplæring. Dagens stipendordning må derfor utvides slik at ordningen når de elever som har behov for det. De generelle kostnadene til læremidler i videregående skole er for høye etter R94, og disse medlemmer vil at elevene skal få avlastet disse kostnadene gjennom stipend.

Disse medlemmer vil gi større ansvar for egen læring til elevene. For å legge til rette for dette, og for at elevene skal kunne delta aktivt i bl.a. organisasjonsliv, går disse medlemmer inn for at fraværsglene i videregående skole bør endres.

Disse medlemmer vil peke på at yrkesfagene er bærere av tradisjoner og kunnskap som vanskelig lar seg formidle gjennom ensidig teoretisk framstilling. Praktisk læring og mestring er viktige elementer i den yrkesfaglige opplæring, og bør etter disse medlemmers syn styrkes. Håndverksfagernes stilling må særlig vektlegges.

Den videregående skolen skal bidra til å bygge opp kompetanse og skape arbeidsplasser over hele landet. For at ungdom skal kunne skape sin egen arbeidsplass og utnytte de ressursene som fins, må etablerertanken gjennomsyre hele utdanningsløpet. Et sterkt og levedyktig arbeidsliv i hele landet krever også arbeidskraft

som er tilpasset lokale behov. Disse medlemmer mener et nært samarbeid mellom skole og arbeidsliv er nødvendig for å bedre kvaliteten på kunnskapen og utnytte ressursene best mulig.

Disse medlemmer mener det er et mål at flest mulig bor hjemme mens de tar videregående opplæring. Disse medlemmer legger stor vekt på en desentralisert skolestruktur i den videregående skole.

Disse medlemmer mener folkehøgskolen er viktig å ta vare på som selvstendig og uavhengig del av vårt utdanningssystem, med særlig vekt på å fremme demokrati, samarbeidsevner og allmenndanning mellom unge.

Disse medlemmer vil opprettholde teknisk fagskole, og går inn for at det skal opprettes et eget fagskoleutdanningsnivå, som også kan åpne for flere utdanningstilbud f.eks innen helse- og omsorgsfag. Disse medlemmer mener det bør fremmes forslag om en ny fagskolelov.

I dag er behovet for etterutdanning stort, samtidig som det fortsatt er voksne som ønsker å ta igjen tapt grunnutdanning. Disse medlemmer ser behovet for et skikkelig løft i etter- og videreutdanningen. Både det offentlige, partene i arbeidslivet og private og offentlige aktører innen kompetansemarkedet må bidra. Dette gjelder både finansiering, organisering, utvikling og gjennomføring.

### *Høgre utdanning og forskning*

Universiteter og høyskoler må få større frihet til å utvikle sin egenart. Disse medlemmer vil spesielt framheve den unike rollen disse institusjonene står i når det gjelder å utvikle fri forskning, uavhengig kompetanse og en fri rolle i demokratiet. Disse medlemmer ønsker at politisk styring skal skje gjennom ressurstildeling og rammebetingelser. Universitetene må fortsatt ha en styringsform hvor viktige beslutninger bygger på kjennskap til den faglige virksomheten og forsvarer autonomien.

Disse medlemmer vil arbeide for å øke stipendandelen til 40 pst. Kostnadsrammen må følge prisutviklingen. Disse medlemmer mener det er nødvendig med en klar ansvarsfordeling mellom studentens hjemkommune og vertskommune, slik at studentene ikke faller utenfor sosiale ordninger.

Disse medlemmer ser positivt på at norske studenter gis anledning til å studere i utlandet, og går inn for at norske studenter i utlandet gis gode økonomiske vilkår. Tilsvarende må det utvikles raskere og enklere prosesser for godkjenning av utenlandske utdanninger i Norge, også fra land utenfor Europa.

Disse medlemmer mener norske forskingsmiljøer må gis muligheter til å utvikle kunnskap over et bredt register - både gjennom fri grunnforskning, og gjennom forskning som er av direkte betydning for fremtidig næringsliv og verdiskaping. Disse medlemmer viser til sentrumsregjeringens Forskingsmelding, der en opptrappingsplan for Norges samlede for-

skingsinnsats foreslås å minst nå OECD-landenes gjennomsnittsnivå.

En vesentlig del av økningen i forskningsmidlene må gis som bevilgninger til fri grunnforskning, men det må også legges til rette for at mer av forskingen ender i "næringsliv". Det må etableres effektive nettverk til næringslivet, der forskings- og utdanningsinstitusjonene er pådrivere i FoU-arbeid. Disse medlemmer vil spesielt peke på at det må skje en betydelig langsiktig forskningssatsing på områder der Norge allerede har fortrinn, som i marine næringer, petroleums-, miljø-, informasjons- og kommunikasjonsteknologi.

### *17.2.6 Nyskaping og modernisering - næringslivet og forvaltningen*

Disse medlemmer vil understreke at det er verdiskapingen og arbeidsplassene i norske bedrifter som finansierer vårt velferdssamfunn. Det er derfor avgjørende å føre en politikk som gir gode vilkår for verdiskaping og konkurransedyktige arbeidsplasser over hele landet. Verdiskapingspolitikk må sette mennesket og menneskets behov i sentrum, samtidig som miljø- og helsehensyn ivaretas.

Norge kan ikke for all fremtid basere seg på inntekter fra oljevirksomheten. Inntektene fra Nordsjøen vil flate ut, for så å gå nedover. På sikt må det etableres ny virksomhet til erstatning for oljevirksomheten. Vi får et verdiskapingsgap som må fylles dersom vi skal beholde et godt velferdssamfunn. De marine næringene har den største forutsetningen for å kunne fylle dette verdiskapingsgapet i fremtiden. En overveiende del av de nye bedriftene vil være kunnskapsbaserte. De er avhengige av mennesker med utdanning og kompetanse, solide forskingsmiljøer og teknologisk utvikling i Norge som er helt i verdenstoppen.

Små og mellomstore bedrifter står for en vesentlig og stadig økende andel av den totale sysselsettingen i Norge. En politikk for små og mellomstore bedrifter er derfor en politikk for å skape arbeidsplasser og sikre mangfoldet i norsk næringsliv. Sentrumsregjeringen satte arbeidsvilkårene for nyetablerere og småbedrifter i fokus, blant annet gjennom Handlingsplan for småbedrifter og programmet Et enklere Norge. Disse medlemmer merker seg at regjeringen Stoltenberg ikke har lagt kraft i satsingen på disse områdene.

Både det tradisjonelle og det nye næringslivet må sikres gode vilkår for videreutvikling og nyskaping. Framtidsrettede tiltak må prioriteres. Det må bli større grobunn for en skaperkultur som tør å slippe fram de som vil satse og som tror på en idé. Det må bli like naturlig å skape sin egen arbeidsplass som å finne sin plass innenfor det etablerte arbeidslivet. Disse medlemmer vil realisere dette potensialet gjennom en målrettet satsing på utdanning og forskning, utbygging av moderne infrastruktur, som utbygging av høyhastighetsnett, nedbygging av skjemaveldet og et konkurransedyktig skatte- og avgiftsnivå. Disse medlemmer vil også legge til rette for et bredt regis-

ter av offentlige støtte- og utviklingstiltak, blant annet gjennom SND og ved å gjøre risikokapital mer tilgjengelig for små og mellomstore bedrifter. Å legge til rette for dette er, sammen med å utnytte våre unike naturgitte fortrinn, viktige bærebjelker i en framtidrettet nyskapingsspolitikk og en nyskapingsskultur.

Disse medlemmer vil i denne sammenheng særlig vektlegge følgende tiltak:

- Skape kultur for entreprenørskap og nyskaping: Alle elever bør få erfaring med å drive egen bedrift i løpet av ungdoms- og videregående skole. Høyere utdanningsinstitusjoner bør tilby kurs og veiledning i bedriftsetablering.
- I et nytt skattesystem må det skje en tilnærming mellom skatt på arbeid og skatt på kapital slik at delingsmodellen i skattesystemet oppheves. Det må legges til rette for at det blir mer lønnsomt å bruke overskuddet i egen bedrift til å styrke og videreutvikle virksomheten.
- Videreføre det arbeidet sentrumsregjeringen igangsatte med å redusere de økonomiske belastningene ved arveavgift og dokumentavgift ved generasjonsskifte i familiebedrifter.
- Bedre tilgangen på såkorn- og risikokapital, særlig for det forskningsbaserte næringslivet.
- Målet må være å redusere småbedriftenes skjemabelastning de neste fire årene, blant annet ved hjelp av elektronisk innrapportering, og kraftig sanering av forskriftsverket.
- Rammebetingelsene for næringslivet må være forutsigbare, langsiktige og stabile. Alle skattereguleringer bør i størst mulig grad gjøres gjeldende fra ett felles tidspunkt i løpet av året.
- Arbeide for å øke innenlandske arbeidskraftressursene gjennom å øke yrkesdeltakelsen blant eldre, yrkeshemmede og innvandrere som allerede er i landet. Som supplement til dette åpne for økt arbeidsinnvandring der behovet er knyttet til sektorer og yrker der det er mangel på arbeidskraft.
- Arbeide for økt likestilling mellom selvstendig næringsdrivende og andre lønnsinntakere når det gjelder sosiale rettigheter og ytelser.
- Støtte frivillig barne- og ungdomsarbeid som også er med å introdusere barn og unge faglig til emner de kan øve sitt entreprenørskap på.
- Norsk verdiskaping skjer i stor grad i distriktene på basis av rike naturressurser. Gevinstene må i større grad komme disse områdene til gode.

#### *Offentlig kapital for forskning og nyskaping*

Disse medlemmer ønsker at offentlig innsats skal medvirke til vekst i det nyskapinge næringslivet gjennom økt forskningsinnsats og målrettet satsing på å bedre tilgangen på risikokapital i næringer med særlig stort verdiskapingspotensiale. Disse medlemmer mener dette kan gjøres blant annet gjennom økte avsetninger til forskningsfondet, kraftig styrking av grunnforskningen ved universiteter og høyskoler og

økt satsing på næringsrettet forskning og forskerutdanning.

Disse medlemmer holder fast på målet om en opptrapping av Norges samlede forskningsinnsats til gjennomsnittlig OECD-nivå innen 2005, og vil understreke at dette medfører særlig store utfordringer for heving av forskningsinnsatsen i privat sektor. Disse medlemmer ønsker derfor å innføre en ordning med skattefradrag eller støtte for forskningsinvesteringer i bedriftene. Det må legges stor vekt på å redusere ressursbruken på søknader/søknadsbehandling når det gjelder forskningsmidler.

Disse medlemmer ønsker også å bidra med statlig kapital til såkornfond og kommersialiseringselskaper innenfor strategiske viktige forskningsområder. Nyskaping krever et kreativt samspill mellom utdanningsinstitusjoner, forskningsmiljøer, bedrifter og investorer.

Disse medlemmer vil vise til at SIVAs engasjement i næringshager og kunnskapsparke har ført til etablering og nyskapinge virksomhet i mange deler av landet.

#### *Skape kultur for entreprenørskap*

Disse medlemmer mener et mer småbedriftsvennlig virkemiddelapparat enn i dag er nødvendig, men ikke tilstrekkelig for å få et nyskapinge Norge. Helt avgjørende for å klare det, er å bygge respekt for og positive holdninger til gründermentalitet. Disse medlemmer ønsker derfor langt sterkere betoning av entreprenørskap i skoleverket. Elever bør få erfaring med å drive egen bedrift i løpet av ungdomsskole og videregående skole, og høyere utdanningsinstitusjoner bør tilby kurs og veiledning i bedriftsetablering som en integrert del av sitt tilbud.

Disse medlemmer vil spesielt peke på behovet for å satse på kvinners kompetanse og skaperevne. Entreprenørskapsprosjekter på alle nivåer må ha konkrete mål om høy kvinneandel og legges til rette ut fra behovene til kvinnelige etablerere.

#### *Et enklere Norge*

Offentlig forvaltning har tradisjon for å møte nye behov med flere regler, skjemaer og påbud. Ofte er resultatet at den velmente hensikten forsvinner i unødige rapporteringskrav og kompliserte regelverk som utgjør hindringer for enkeltmennesker og bedrifter. Småbedrifter og gründere rammes ekstra hardt av «skjemaveldet» i vid betydning.

Gjennom programmet Et enklere Norge tok Regjeringen Bondevik for første gang systematisk opp kampen med skjemaveldet. Skal dette bære frukter, må satsingen på å gjøre statlig forvaltning i Norge enklere og mer effektiv intensiveres. Det må være et mål å redusere småbedriftenes skjemabelastning med en tredjedel de neste fire årene - gjennom samordning av skjemaer, full gjennomgang av forskriftsjungelen og samordnet elektronisk innrapportering av data til det offentlige. Alle nye lover og regler som angår næringslivet bør

forhåndstestes på et bedriftspanel for å unngå uforutsette konsekvenser. Når nytt EØS-regelverk vedtas, må det samtidig skje en samordning og sanering av eksisterende regler på området. Avgifter på offentlig registreringsvirksomhet skal ikke overstige kostnadene ved å drive denne virksomheten.

#### *Eierskap*

Disse medlemmer mener nasjonalt eierskap er sentralt for å sikre nasjonal råderett og kontroll over viktige naturressurser. Med dagens internasjonale regelverk er det offentlige eierskap blitt viktigere, og er ofte den eneste garanti mot uønsket utenlandsk oppkjøp, og for å beholde verdifulle kompetansemiljøer og sentra i internasjonale nettverk i Norge.

Disse medlemmer mener at et gunstig eierskap ikke avhenger av om eier er privat eller offentlig, men av hvordan eierskapet utøves. Samfunnet er best tjent med et langsiktig og stabilt eierskap. Det offentlige skal ha klare og langsiktige mål med eierskapet. Der en finner det formålstjenlig med offentlig eierskap bør eierandelen være stor nok til å sikre reell innflytelse.

Disse medlemmer ønsker et byggende eierskap, basert på langsiktighet. Dette står i kontrast til det forbrukende eierskap, der kortsiktig profitt er eneherskende mål. Det er den ensidige hensyntagen til kapitalens interesser, ubundet av nasjonale hensyn og de bånd som samfunnstilhørighet gir, som er kjernen i denne mentaliteten.

Et balansert, spredt og mangfoldig eierskap i næringslivet er etter disse medlemmers syn en viktig premis for å fortsatt ha en næringsstruktur som både sikrer verdiskapning, sysselsetting og samtidig gjør det mulig å ta hele landet i bruk. Disse medlemmers hovedmål er at Norge skal være et attraktivt land å drive næringsvirksomhet i, og at norske bedrifter skal ha eiere som tilfører økonomiske ressurser, nettverk, markedstilgang og kompetanse.

Å stimulere til et aktivt, privat eierskap er en viktig premis for etablering av lønnsomme bedrifter i hele Norge. En av hovedutfordringene vil i fremtiden være å styrke bedriftenes kapitaltilførsel og egenkapital. Den viktigste kilden til egenkapitaloppbygging i næringslivet er den sparing som finner sted i bedriftene selv gjennom tilbakeholdt overskudd.

Disse medlemmer mener det må legges til rette for et balansert, spredt og mangfoldig privat og statlig eierskap. Ulike eiere kan tilføre bedriftene ulike ressurser og på ulike måter bidra til bedre konkurransevne, omstillingsevne og produktutvikling.

Disse medlemmer mener det er viktig å stimulere til økt kapitaltilgang fra aktive investorer. Familiebedrifter er en viktig del av det aktive, private eierskapet i norsk næringsliv. Det er viktig å legge forholdene til rette for å kunne videreutvikle familieeide bedrifter. Aktive eiere utgjør en viktig ressurs i seg selv. Skatte- og avgiftssystemets utforming er av stor betydning for omfanget av aktivt, privat og nasjonalt eierskap.

Disse medlemmer mener at de samlede konkurransevilkårene for norsk næringsliv ikke kan ses uavhengig av vilkårene for næringslivet i andre land og at norske eiere ikke bør bli negativt forskjellsbehandlet for sitt eierskap i forhold til utenlandske eiere. Fjerning av formuesskatten på næringskapital vil være et vesentlig bidrag for å styrke norsk privat eierskap i næringslivet.

Disse medlemmer vil understreke at for sterk konsentrasjon av både privat og statlig eierskap på ulike områder kan gi ubalanse. En balansert eierstruktur med betydelig nasjonalt innslag vil være avgjørende for utviklingen av vekstkraftige nærings- og kompetansemiljøer i norsk næringsliv. Disse medlemmer mener det er viktig å sikre langsiktig verdiskapning i Norge. En forutsetning for dette er at norske finansielle miljøer er sterke nok til å reagere raskt nok til å møte bevegelsen i det internasjonale investeringsmiljøet som også norske bedrifter er en del av.

Disse medlemmer vil understreke betydningen av velfungerende finansmarkeder. Disse medlemmer vil derfor vurdere å opprette et aksjetilsyn, som skal kontrollere at alle aktører får korrekt, lik og samtidig informasjon om de ulike selskapene, og at de andre reglene om innsidehandel blir respektert.

#### *IT-nasjonen Norge*

Utviklingen av elektronisk handel og Internett-tjenester er en drivende kraft i samfunnsutviklingen i alle vestlige land. Informasjonsteknologien gir helt nye verktøy for den enkelte, for tilretteleggingen av offentlige tjenester og for ny næringsvirksomhet i alle deler av landet. Disse medlemmer hilser disse mulighetene velkommen, og vil at Norge skal ligge i forkant internasjonalt. Det offentlige har sitt største ansvar i å sørge for at informasjonssamfunnet blir for alle, og hindre at det oppstår et teknologisk klasseskille.

Disse medlemmer mener følgende mål i IT-politikken bør framheves:

- En nasjonal satsing på bredbåndnett de kommende årene, i samspill mellom private og det offentlige.
- En større del av offentlige innkjøp bør gjøres elektronisk i løpet av fire år.
- Ta i bruk språkteknologi innenfor helsevesen, politi og rettsvesen og andre etater, for å overføre kapasitet fra rutinepreget papirarbeid til utadrettet servicevirksomhet.

#### *Verdiskapingspolitikk for hele landet*

By og land er gjensidig avhengige av hverandre. Det skal være godt å bo både på bygda og i sentrale strøk. Både by og bygd har sine spesielle utfordringer som krever sine politiske løsninger. Disse medlemmer tar avstand fra forsøk på å lage kunstige motsetninger eller konflikter mellom by og land og vil peke på at det må være et samspill mellom by og distrikt.

Norge er fra naturens side et land med store avstander og spredt bosetning. Det har vært og må fortsatt være et mål at folk skal kunne bo der de selv vil. Bærebjelken i distriktpolitikken må være å utvikle mangfoldige og attraktive lokalsamfunn hvor enkeltmennesker og bedrifter kan stå på egne bein, kombinert med en likeverdig offentlig infrastruktur over hele landet og der en kan utvikle gründerkultur og entreprenørskap. En større del av ressursene som brukes i distriktene bør vektlegge bedre infrastruktur, kunnskapsutvikling og lønnsomme, livskraftige arbeidsplasser. Disse medlemmer vil også arbeide for at en større del av verdiene kan beholdes der verdiskapningen skjer.

Disse medlemmer mener at verdiskapningen må skje gjennom en bærekraftig forvaltning av naturressursene. I noen sammenhenger setter viktige vernehensyn grenser for utnyttelse av areal- og naturressursene. Imidlertid vil direkte vern av områder alltid være begrenset. Derfor vil en forsvarlig utnyttelse basert på en bærekraftig forvaltning av arealer og naturressurser ha stor betydning, og være et viktig virkemiddel for å ta vare på natur- og kulturlandskapsverdier. Det er derfor en stor utfordring å sikre en langsiktig forvaltning av områder som ikke er vernet.

Med en slik politikk er det betydelige naturgitte forutsetninger for næringsliv og lokalsamfunn i distriktene, særlig langs kysten. Det må blant annet være en ambisjon å gjøre de marine næringene til en bærebjelke i nasjonal verdiskapning i årene framover.

#### *Fiskeri og havbruk*

Med vår lange kyststripe og tre ganger så mye hav som land, rår Norge over enorme, kystressurser. Klarer vi å utnytte disse optimalt, har vi potensial for en verdiskapning som kan være større og mer varig enn oljeinntektene, og sikre vekst og inntektsgrunnlag langs hele kysten vår. Norge har innenfor havbruk et stort konkurransefortrinn ut fra naturgitte forutsetninger og omfattende kompetanse utviklet gjennom generasjoner.

Disse medlemmer vil derfor trappe opp forskingsinnsatsen i marine næringer, med vekt på verdiskapning og bærekraftig forvaltning. Dette må kombineres med bedre tilgang på risikokapital til nyskaping og produktutvikling, og økt satsing på å fremme eksport og tiltak for å redusere handelshindringer. Utdanningskapasiteten i marine fag må bevares og styrkes. Regelverket innenfor havbruket må forenkles, og ha som hovedmål å sørge for miljøvennlig, forvaltning og lokal verdiskapning. Disse medlemmer mener en havbruksnæring med vesentlig større omfang enn i dag, krever bruk av miljøvennlig teknologi og driftsformer.

Bedre markedsadgang er avgjørende for fremtidig vekst i de marine næringene. Norske myndigheter må aktivt bistå næringen for å få dette til.

Disse medlemmer ønsker en struktur både i havbruk og i fiske som sikrer rekruttering og lokalt eierskap. Vesentlige deler av verdiskapningen må

komme lokalsamfunnet til gode. Disse medlemmer er imot auksjon som virkemiddel ved fordeling av konsesjonsrettigheter.

Den tradisjonelle fiskerinæringen skal reguleres gjennom kvotebestemmelser slik at langtidsbeskatningen ikke er større enn det som anbefales av det nasjonale forskermiljøet. Det må reageres strengt på overtredelser og andre former for juks med disse kvotene. Norge må bidra til å sikre avtaler og effektiv kontroll mot uregulert fiske og overbeskatning i internasjonalt farvann.

En bærekraftig høsting av ressursene i havet fordrer at fangsten etter samtlige arter vris mot fullvoksne individer som har vært eller er i produksjon. Fastsetting av kvoter må så langt som mulig bygge på flerbestandsforvaltning, slik at beskatning av en art ikke truer langtidsutbytte fra andre arter. Fisk til konsum må prioriteres foran fisk til industriformål. For å kunne optimalisere det langsiktige utbyttet fra fiskeriene ønsker disse medlemmer en vesentlig økning i det årlige uttaket av havpattedyr som sel og beskatbare bestander av hval. Internasjonale avtaler og effektiv kontroll må sikre den økologiske balansen i Barentshavet og Nordsjøen.

Disse medlemmer vil fremheve at en sterk og lokalt eid fiskeflåte er den beste garanti for levende kystmiljøer, og en viktig forutsetning for å opprettholde hovedmønsteret i bosettingen langs kysten. Fordelingen mellom kystflåte og havgående fartøy må bidra både til å opprettholde bosetting, legge til rette for økonomisk rasjonell drift og en økologisk forsvarlig ressursforvaltning langs kysten. Kystflåten skal sikres sin nåværende andel av fangstrettighetene. Det må etableres regler for å hindre at naturressurser blir privatisert ved at selskaper direkte eller indirekte kjøper store fangstrettigheter. Fiskeflåten må sikres gjennom tiltak for fornying av og rekruttering til flåten, med spesiell vekt på de flåtegrupper der rekrutteringsvanskene er størst. Disse medlemmer går imot tiltak som kan ende med omsettelige kvoter.

#### *Landbruk*

Disse medlemmer ser det som viktig å opprettholde et desentralisert landbruk med variert bruksstruktur og allsidig drift, både av beredskapshensyn, hensyn til behovet for trygg mat og av hensyn til bosetting og levende bygder. Landbruket ivaretar på denne måten oppgaver som samfunnet må være villig til å betale for også i framtiden. Disse medlemmer vil derfor arbeide for at Norge fortsatt har handlingsrom til å føre en nasjonal landbrukspolitik i WTO og andre internasjonale avtaler.

Norsk landbruk trenger stabile og sikre rammevilkår og langsiktige politiske signal om en politikk som kombinerer behovet for økt forbrukerretting med et fortsatt desentralisert landbruk med variert bruksstruktur. Disse medlemmer vil framheve at forliket mellom sentrumpartiene og Arbeiderpartiet om

hovedtrekkene i Landbruksmeldingen våren 2000, angir rammene for en slik politikk de neste fire årene.

Disse medlemmer mener det er avgjørende å sikre forbrukerne trygg mat. Ressursforvaltningen i norsk landbruk er fundert på at mat produseres med helse- og miljøvennlige metoder og tar hensyn til dyrenes velferd. Disse medlemmer mener trygg mat til forbruker er en viktig konkurransefaktor overfor importprodukter og dermed avgjørende for å opprettholde et levende norsk landbruk. Sentrumsregjeringen fikk gjennomslag for å minimalisere mengden av uønskede reststoffer i maten, og at utviklingen når det gjelder genmat skal følges nøye. Dette må følges opp. Disse medlemmer arbeider for å utvide opprinnelsesmerkingen av matvarer, satse på å fremme økologiske produkter, samt utvikle bedre kontrollordninger for å hindre at helsefarlige mengder av plantevernmidler når forbruker.

Disse medlemmer mener at gode inntektsmuligheter i landbruket er avgjørende for å sikre matvaresikkerhet og tilstrekkelig produksjon av trygg mat med høy kvalitet og produksjon av fellesgoder for samfunnet. Samtidig bidrar gode inntektsmuligheter til rimelig fordeling av inntekt og velferd. Aktive utøvere i jordbruket skal sikres en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper i samfunnet. Det inntektsgap som har oppstått i forhold til andre grupper må reduseres. God utnytting av markedsmulighetene, økt mangfold, et balansert marked, strukturelle endringer og fornuftige kostnadstilpasninger vil i økende grad få betydning for at en slik inntektsutvikling kan oppnås. Disse medlemmer mener dagens omfattende virkemiddelsystem må forenkles. Det må arbeides systematisk med å få et mer fleksibelt, mindre detaljert og forenklet virkemiddelsystem og regelverk for øvrig.

Disse medlemmer vil understreke viktigheten av å videreutvikle velferdsordningene slik at de som har tilknytning til landbruket får bedre muligheter til ferie og fritid. Dette, sammen med gode inntektsmuligheter i næringen, er forutsetningene for at ungdom skal finne en framtid i landbruket interessant.

#### *Reiseliv*

Reiselivsnæringene sysselsetter over 80 000 personer, mange av dem i distriktene og med en stor andel kvinner, men mange reiselivsbedrifter sliter med lav lønnsomhet. Småskalaturismen en betydelig del av næringsgrunnlaget i distriktene. Disse medlemmer vil legge opp til større og mer samordnet innsats overfor småskalaoperatørene, gjennom produktutvikling, markedsføring og formidling. Disse medlemmer det må tas et krafttak for lønnsomheten i norsk reiseliv gjennom en opptrapping av midlene til profilering av Norge som reisemål. Det må satses videre på produktutvikling og forskning. Å opprettholde levende bygder, kulturlandskap og ren natur er viktig også for Norge som turistland.

#### *Det maritime Norge*

Disse medlemmer vil påpeke skipsfartens betydning for norsk økonomi og sysselsetting. Gjennom det samarbeid som har utviklet seg mellom rederi-næringen og industri- og servicenæringer, er det utviklet bedrifter med kompetanse på et høyt internasjonalt nivå innenfor et bredt spekter av de varer og tjenester internasjonal skipsfart etterspør. Sysselsettingen i den maritime sektor har stor spredning over hele landet, både gjennom den direkte bemanning av flåten og det nett av bedrifter som har skipsfarten som del av sitt marked.

Disse medlemmer vil understreke den betydning lokalisering av rederier i Norge har for opprettholdelsen og utvikling av hele den maritime sektor på et høyt internasjonalt konkurranse nivå. Opprettholdelse av en bred kompetanse på driften av skip vil også i framtiden være et viktig grunnlag for å opprettholde en konkurransedyktig norsk skipsfartsnæring. Dessuten spiller skipsverftene og deres kompetanse en sentral rolle.

Det er avgjørende for hele det maritime miljøet at skipsverftene blir værende langs kysten. Derfor må norske skipsverft sikres rammebetingelser på linje med land vi kan sammenligne oss med. Rekruttering av norske sjøfolk til den internasjonale delen av norsk skipsfart fremstår derfor i dag som en viktig skipsfartspolitisk oppgave. Disse medlemmer vil understreke viktigheten av å tilpasse refusjonsordningen slik at den bidrar til å fylle målsetningene om bred rekruttering av norske sjøfolk på norskeide skip. Det er derfor viktig å tilrettelegge for tilstrekkelig antall utdanningsplasser ved de maritime skoler og høyskoler.

Disse medlemmer vil arbeide for å styrke sikkerheten langs kysten. Det er vesentlig å sette inn større ressurser for å unngå forlis og eller forurensning fra skipsfarten som kan redusere Norges omdømme ute som produsent av ren og sunn sjømat. Disse medlemmer vil styrke sikkerheten langs kysten bl.a. gjennom kystvakten og fyrvesenet.

#### *17.2.7 Distrikts- og regionalpolitikken*

##### *Distriktsutvikling - utviklingen av lokalsamfunn i distrikts-Norge*

Sentrumsregjeringen startet et grunnleggende arbeid med å desentralisere kapital og makt, og påbegynte den største distriktspolitiske satsingen på 90-tallet.

Dette følger opp en av grunnpilarene i regjeringserklæringa fra 1997, og i Voksenåsendokumentet. "Regjeringen vil ta hele landet i bruk. Derfor må arbeidsplasser, kapital og makt desentraliseres."

I Voksenåsen-erklæringen er dette omtalt nærmere:

"Det er en viktig målsetting for en sentrumsregjering å sikre hovedtrekkene i bosettingsmønsteret. En stabil bosetting er en viktig forutsetning for å kunne realisere viktige samfunns mål knyttet til ressursutnyttelse, miljø, velferd og trivsel. Den enkelte kommune bør derfor, som en målsetting for den langsiktige planlegging, kunne legge til grunn at folketallet skal opprettholdes.

En politikk for levedyktige lokalsamfunn må bygge på følgende hovedpilarer:

Kommunene må settes i stand til å opprettholde systemsetting og ivareta grunnleggende velferdsoppgaver og likeverdige tjenestetilbud i hele landet.

Som basismæringer for bosettingen i distriktene, må primærnæringene gis økonomiske og sosiale rammevilkår som kan sikre rekruttering og utnyttelse av lokale ressurser.

Den økonomiske politikken og den generelle næringspolitikken må legge til rette for utvikling av arbeidsplasser i små- og mellomstore bedrifter, bl.a. ved å utnytte de muligheter for desentralisering som ligger i ny teknologi.

Ulike distriktpolitiske virkemidler og utbygging av infrastruktur skal bidra til å redusere avstandskostnader og gjøre næringslivet i distriktene konkurransedyktig."

Disse medlemmer ønsker systematisk å legge til rette for å videreutvikle næringslivet i hele landet med utgangspunkt i de ulike landsdelers naturgitte forutsetninger, internasjonalt knappe naturressurser, avansert teknologi og dyktige folk. Eksempler er fisk, vannkraft, olje, gass, reiseliv, tømmer, mat, skipsfart og kommunikasjonsteknologi. Dette krever en bred gjennomgang og økt satsing på distriktpolitiske virkemidler i tillegg til generell styrking av utdanning, forskning m.v. Gjennom skatte-, avgifts- og inntektspolitikken skal levekårsforskjeller mellom grupper og deler av landet jevnes ut.

Et likeverdig velferdstilbud til alle uansett bosted skal ivaretas gjennom nærhet til tjenestetilbudet. Et sterkt lokaldemokrati er den beste forutsetningen for å utvikle velferdsløsninger som kan ivareta enkeltmenneskers behov. Ut fra lokale behov skal kommunene kunne velge ulike løsninger og skape lokale tilpasninger innenfor målsettingen om et likeverdig tjenestetilbud til alle. Et reelt kommunalt selvstyre innebærer at vi må godta at kommunene velger ulike løsninger, ut fra lokale behov.

Disse medlemmer vil realisere den digitale allemannsretten. Det betyr at alle husstander og all offentlig og privat virksomhet skal ha tilgang til høyhastighetsnett til mest mulig lik pris over hele landet.

Bredbåndnett til alle vil gi folk og bedrifter større valgfrihet i forhold til valg av bo- og etableringssted. Videre vil folk over alt i landet eksempelvis få økt tilgang til helsetjenester og andre offentlige og private tjenester.

Disse medlemmer mener det er nødvendig med en betydelig offentlig innsats for å sikre utbygging av et høyhastighets telekommunikasjonstilbud til hele landet. Statlige bevilgninger må sikre en utbygging der markedet alene ikke skaper tilstrekkelig etterspørsel.

Disse medlemmer ønsker derfor en rask gjennomgang av hvilke deler av landet som vil bli dekket gjennom markedsmekanismene og hvilke deler av landet hvor det er nødvendig med offentlig satsing for å sikre dekning. I arbeidet med utbygging av bredbåndnett, er det avgjørende at et mangfold av ulike aktører skal ha rett til å levere tjenester i nettet.

Disse medlemmer vil legge til rette for økt innflytting og tilbakeflytting til distriktene. Ungdom er viktig for Distrikts-Norge. Det må være attraktivt for unge mennesker å flytte hjem etter endt utdanning og våge å satse sin fremtid der. Derfor er det viktig å legge vekt på både personrettede tiltak og mer samfunnsbyggende tiltak. Utvikling av attraktive arbeidsplasser, reduksjon av avstandsulemper og profilering av lokalsamfunn som synliggjør distriktenes kvaliteter er viktige elementer i en slik politikk.

Bygdeutvikling og stedsutvikling bør bl.a. ha som utgangspunkt de muligheter som finnes i lokalsamfunnet. For å utvikle ungdommers muligheter og evner til innovasjon og entreprenørvirksomhet, må hele lokalsamfunnet involveres.

Disse medlemmer vil satse på kunnskapsoppbygging blant de brede lag av befolkningen. Dette vil gjøre det mulig å etablere andre typer arbeidsplasser enn det man tradisjonelt har sett i distriktene, og ikke minst bidra til å gjøre næringslivet mer konkurransedyktig og omstillingsorientert.

Desentraliserte utdanningstilbud ved hjelp av IKT, såkalt e-læring, gir mulighet til å få kompetanse uten å flytte fra hjemstedet. Dette legger til rette for videre- og etterutdanning, samt mulighet for høyere utdanning for voksne som ikke så lett kan flytte til en utdanningsinstitusjon, og bør utvikles som en integrert del av høyskolene sitt tilbud.

I de nye utdanningsreformene ligger entreprenørskap som utdanningsmål, utvikling av ressursforståelse, deltakelse i prosjektarbeid og elevbedrifter. Elever bør så tidlig som mulig lære om sitt eget lokalsamfunn, dets organisasjoner og arbeids- og næringsliv.

Når det gjelder høyere utdanning, ser vi betydningen av å ha et desentralisert studietilbud. Det er viktig at det legges til rette for studietilbud som både er regionalt tilpasset og faglig attraktive. Men selv om vi har slike studietilbud, vil det være mange som tar høyere utdanning i mer sentrale strøk, og da er det viktig å ha virkemidler som gjør det attraktivt å flytte hjem.

SND bør være et sentralt instrumentet for å gjennomføre en nasjonal næringspolitikk med lokale tilpasninger. SNDs regionale rolle bør forsterkes og det bør utvikles nye, mer regionaliserte modeller som i større grad kan aktivisere og forplikte regionale aktører. En mulighet er å utvide samarbeidet mellom SND og hhv. Norges Forskningsråd (NFR), Norges eksportråd (NE) og SIVA, med sikte på at disse samarbeidspartnerne trekkes med ut i regionene i enda sterkere grad enn dagens samarbeidsavtaler legger til grunn. Dette vil kreve at det legges noe mer ressurser inn i samarbeidet fra alle parter.

#### *Samferdsel*

Disse medlemmer ser gode samferdselsinfrastruktur både innen veg-, jernbane-, luftfarts- og sjøtransporten som grunnleggende for både næringsliv og bosetting i distriktene. Utbygging av samferdselstilbu-

det er et viktig distriktspolitisk virkemiddel for å utnytte ressursene i alle deler av landet. I byområdene er et bedre kollektivtilbud viktig. Investering i infrastruktur er en del av grunnlaget for framtidig verdiskaping, og reduserte transportkostnader for næringslivet er viktig for konkurranseevnen.

Kapasiteten i anleggsbransjen gir rom for et høyere aktivitetsnivå uten at det får negative konsekvenser for presset i økonomien. I forbindelser med stortingsbehandlingen av Nasjonal Transportplan, gikk Sentrumpartiene gikk inn for å øke de økonomiske rammene med om lag 900 mill. kroner årlig ut over Regjeringens forslag. Dette tilsvare 3 600 mill. kroner i de første fire årene.

Disse medlemmer mener at trafiksikkerheten må ha førsteprioritet i alle transportsektorer. Nullvisjonen om ingen drept eller livsvarig skadd i trafikken må ligge til grunn for prioriteringene.

Disse medlemmer viser til at i Distrikts-Norge er grunnlaget for vår råvareøkonomi. For å forvalte disse verdiene på en best mulig samfunnsøkonomisk måte, og for å styrke verdiskapningen, er distriktene avhengig av en satsing på samferdsel. Et godt vegnett er en forutsetning for effektiv transport fram til markedene. Vedlikehold av vegnettet er avgjørende for trafiksikkerheten og for å holde oppe vegkapitalen. Disse medlemmer vil i arbeidet for videre utbedring av vegnettet i Norge særlig prioritere å bedre standarden på det sekundære riksvegnettet og fylkesvegnettet.

Disse medlemmer mener det er viktig å redusere avstandsulempene for distriktene. For store deler av vegnettet i distriktene er preget av for dårlig standard, flaskehals og aksellastbegrensninger. En rekke ferjestrekninger har for dårlig tilbud, enten det er for liten kapasitet, for få avganger eller at ferja slutter for tidlig om kvelden og starter igjen for sent om morgenen. Disse medlemmer vil peke på at ferjene er en del av vegen og mener at det er urimelig at kostnaden med å ta ferje langt overstiger kostnaden med å kjøre tilsvarende strekning med bil.

Disse medlemmer ønsker en sterkere satsing på jernbanen for å få en mer miljøvennlig og trafiksikker transport. Det er viktig å legge til rette for at jernbanen blir konkurransedyktig både på person- og godstransport.

Disse medlemmer mener at det er viktig at Norge har en samferdselspolitikk som legger vekt på miljøhensyn og ønsket trafikkutvikling. Disse medlemmer ser det som viktig at man påskynder utbygging av gang- og sykkelveger.

Biltrafikken er en vesentlig kilde til luftforurensning og støy i byene. I storbyområdene må det i første rekke satses på kollektive transportløsninger. Miljøproblemene, trafiksikkerhetshensyn og det at biltrafikk krever langt større areal pr. reisende, krever at det legges til rette for at en langt større andel av de reisende velger kollektive transportmidler. Disse medlemmer mener at det er nødvendig at deler av investeringene i

veg- og kollektivløsninger må finansieres gjennom bompenger eller vegprising der trafikkgrunnlaget er stort nok. Kollektivtilbudet må bli et mer attraktivt tilbud for de reisende. Regulariteten må bedres, kapasiteten må bli langt større - særlig i rushtiden, og reisetid og komfort må bedres. I tillegg må prisene reduseres.

Disse medlemmer vil arbeide for utjevning av drivstoffprisene i Norge.

Disse medlemmer vil peke på at det er nødvendig å ruste opp havnene. Ikke minst med tanke på videreutvikling av havbrukssektoren er vilje til økt satsing på havneutbygging og utbygging av det sekundære vegnettet, viktig. Det er også viktig å utvikle et økt samarbeid mellom havnene, bl.a. for å stimulere til regionale helhetsløsninger.

Disse medlemmer mener det er behov for en offensiv satsing for å øke sjøtransportens andel av godstransporten.

Disse medlemmer ser det som viktig å opprettholde landsdekkende posttjenester til rimelige priser og god kvalitet.

På deler av regionalnettet og spesielt til og fra Nord-Norge er flyprisene blitt for høye. Disse medlemmer mener det er viktig å redusere flyprisene på stamrutenettet internt i Nord-Norge og mellom Nord-Norge og Sør-Norge, samt for de som må kombinere reiser på regionalnettet og stamrutenettet.

#### *Byutvikling - utvikling av våre bysamfunn*

Mens utfordringen for mange distriktskommuner er å stoppe nedgangen i folketallet, opplever de største byene en kraftig befolkningsvekst. Dette gir urimelig høye bokostnader, økt press på friarealer, økt trafikk og forurensning. Utfordringen er å gjøre byen til et bedre sted å bo.

Disse medlemmer ønsker et bymiljø som legger vekt på fellesskap, sammenheng og ansvar, både for det sosiale miljøet og for naturmiljøet. Arbeidet med å sikre skoletilbud, boliger, tiltak for eldre og ungdom og legge til rette for næringslivet må være forankret i en visjon om "den grønne byen". Byutvikling må ivareta hensynet til miljøet. "Grønne lunger" må tas vare på og nye må etableres.

"Lokal agenda 21" må stå sentralt i bypolitikken. Det dreier seg om en arbeidsmåte som inkluderer folk flest i sosialt og politisk arbeid for å sikre et godt sosialt miljø og ta vare på naturmiljøet. Lokal Agenda 21 betyr å ta folk på alvor.

Disse medlemmer vil legge til rette for at folk flest kan leve godt i bysamfunnet, også unge familier, ungdom og innvandrere. Det er særlig viktig å skape gode sosiale strukturer og utvikle bomiljøene slik at alle aldersgrupper kan finne seg til rette.

Disse medlemmer ønsker å styrke bydelssamfunnet og det gode naboskapet. Et aktivt bydelssamfunn kan gi gode levekår, trygghet og større trivsel. Satsing på bydelssamfunnet er en konkret oppfølging av ønsket

om å prioritere oppvekstmiljøet, og et eksempel på forebygging framfor reparasjon.

Bykjernene rommer kulturelle og kommersielle kvaliteter som bør tas bedre vare på. Trafikkbelastning, vold og rusmisbruk preger i altfor stor grad bysentrene. Disse problemene må møtes gjennom et samarbeid om gode løsninger mellom stat og kommune og aktuelle parter i bysamfunnet. Det er nødvendig med tiltak som kan gjøre bykjernene til trygge og stimulerende steder å være for alle grupper. Politiet må bli mer synlig i gatene.

Disse medlemmer vil bedre kollektivtilbudet, og mener det er behov for å opparbeide et sammenhengende gang- og sykkelveinett. Det må legges begrensninger på bilbruk i bysenteret og boligområdene og overgang til el-biler og gassdrevne busser og biler må stimuleres. Når grenseverdier for forurensing (gasser, svevestøv osv.) og støy overskrides, må det iverksettes tiltak.

Pressproblemene i byene viser seg særlig på boligmarkedet. Uten en aktiv distriktpolitikk vil det være umulig å bygge seg ut av dette problemet, men samtidig bør det være mulig for folk å etablere seg med en nøktern boligstandard til en overkommelig pris.

### *Boligpolitikken*

Det må være et mål at alle som ønsker det, får mulighet til å eie sin egen bolig, enten alene eller sammen med andre. Men også de som av ulike grunner heller vil leie for en kortere eller lengre periode, må sikres gode botilbud. De bostedsløse må få hensiktsmessige botilbud. Det er derfor nødvendig med sterkere offentlig innsats innenfor sosial boligbygging, slik at alle får mulighet til å eie eller leie bolig til en pris de kan makte.

Husbanken må fortsatt spille en sentral rolle i boligfinansieringen, og lånerammene og boligtilskuddene må stå i forhold til de behovene som skal dekkes. Husbankens ordinære oppføringslån, som ikke er behovsprøvd, må fortsatt kunne sikre en vedvarende tilførsel av nøkterne, rimelige boliger. Samtidig må Husbankens behovsprøvede tilskudds- og låneordninger være så omfattende at de kan bidra vesentlig til å dekke behovet for ulike sosiale botilbud til enkeltpersoner og grupper som har problemer med å komme inn på boligmarkedet. Husbanken bør også gi lån til kjøp av etroms leiligheter og i større grad åpne for finansiering av kjøp og istandsetting av brukte boliger.

Ungdom som skal kjøpe bolig for første gang møter et strammere marked. Boligkjøp er en investering som kan sikre eller knekke en privatøkonomi for resten av livet. Boligkrisen skaper en økonomisk generasjonskløft. Sosial boligpolitikk er ikke sosialhjelpspolitikk, men en samfunnsinvestering vi vil gjøre ut fra en prinsipp om at alle skal ha mulighet til å skaffe seg et godt sted å bo.

På grunn av sterk økning i boligprisene på det åpne markedet og svært få allmenntilgjengelige utleieboliger, har grupper uten boligkapital problemer med å skaffe seg

bolig. Disse medlemmer vil intensivere innsatsen når det gjelder bygging av ikke-kommersielle utleieboliger, lavinnskuddsboliger, studentboliger og små eierboliger, enten ved nybygg eller ombygging/rehabilitering av eksisterende bebyggelse.

Disse medlemmer mener at staten gjennom omregulering av offentlig eiendom skal bidra til sosial boligbygging med rimelige tomter. Det er behov for å forenkle regelverket i plan og bygningsloven for å korte ned den kommunale saksbehandlingstida fra boligbygging planlegges til boligene står ferdige.

### *17.2.8 Miljø- og ressurspolitikken*

Disse medlemmer bygger sin miljø- og energipolitikk på prinsippet om bærekraftig utvikling. En bærekraftig utvikling møter dagens behov uten å true framtidige generasjoners mulighet til å oppfylle sine behov, og tar vare på livets mangfold på jorda.

En forsvarlig forvaltning av miljøet må ta utgangspunkt i tre prinsipper:

- Naturens tålegrense må ikke overskrides.
- Føre-var-prinsippet må legges til grunn.
- Forurensere skal betale skadene av forurensingen.

Disse prinsippene må ligge til grunn for all politisk handling, både lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Dette krever en langsiktig og forsvarlig forvaltning av naturgrunnlaget.

De globale miljøproblemene forutsetter en langsiktig og forsvarlig forvaltning av naturgrunnlaget og internasjonalt samarbeid for å bekjempe fattigdom. I dag disponerer de 20 rikeste prosentene av jordas befolkning over 80 pst. av verdens bruttonasjonalprodukt, mens de 20 fattigste prosentene disponerer bare 2 pst. Disse medlemmer ønsker en bærekraftig utnyttelse og rettferdig fordeling av naturressursene. Dette kan ikke gjøres med mindre de rike landene legger om og begrenser sitt forbruk av naturressurser og bidrar til jevnere fordeling av ressursene.

Internasjonalt samarbeid må ta sikte på å begrense forbruk og transportbehov i den rike delen av verden, endre forbruks- og produksjonsmønstre, styrke evnen til matproduksjon ut fra lokale behov, sikre vannressursene og det biologiske mangfoldet, og hindre avskoging og ørkenspredning. Energiforbruket i verden må vris bort fra fossilt brensel og over på miljøvennlige alternativer. Disse medlemmer vil oppgradere FNs miljøprogram (UNEP) til en verdensledende miljøvernorganisasjon, som skal arbeide for internasjonale miljøstandarder og effektive kontrollordninger.

### *Sektorovergrepene miljøpolitikk*

Det miljøpolitiske perspektivet må være sektorovergrepene. Ansvarsfordelingen i samfunnsplanleggingen gjør at miljømyndighetene ofte er for svake i forhold til andre myndigheter og interesser. Det må

innarbeides ressursoversikter på alle nivå i offentlig forvaltning. Forbruket av ikke fornybare ressurser må synliggjøres ved at det for eksempel framstilles som en reduksjon av nasjonalformuen i nasjonalregnskapet.

Dessuten bør det tradisjonelle velferdsbegrepet som er beregnet som bruttonasjonalprodukt, kompletteres med miljøregnskaper for å synliggjøre sammenhengen mellom økonomi og miljø.

Et mål for Norge og Norden bør være å lede utviklingen av et system for grønn "BNP". Statens innkjøpspolitikk må i større grad brukes som et verktøy for å oppnå en mer ressursvennlig forvaltning. I tillegg til at statlige innkjøp kan oppmuntre til økt forskning og produksjon av miljø- og ressursvennlige produkter, har man også muligheten til å vri konsumet over fra produkter til tjenester. Uansett hvor godt det jobbes nasjonalt og internasjonalt, kommer vi ikke bort ifra at alle globale miljøproblemer er summen av lokale handlinger. Lokal Agenda 21 er et viktig redskap for å øke kunnskapen om miljøproblemene og den folkelige medvirkningen til en omlegging i mer bærekraftig retning. Gjennom Lokal Agenda 21 kan lokale myndigheter finne gode lokale løsninger i samspill med sine innbyggere. Disse medlemmer mener det bør utarbeides en Nasjonal Agenda 21, som bør bygge videre på arbeidet med Lokal Agenda 21 i kommunene.

#### *Klimapolitikken*

Utslipp av klimagasser er den største miljøutfordringen i vår tid. FN's klimapanel slo fast i sin siste rapport i februar 2001 at den økte konsentrasjonen av klimagasser i atmosfæren fører til global temperaturøkning, hevet havnivå, mer ekstremvær som storm og store nedbørsmengder, flom og tap av biologisk mangfold. Dette vil ha konsekvenser, særlig for den sørlige del av verden, i form av tapt livsgrunnlag, bosted og matvareproduksjon. Det er ikke (moralsk) forsvarlig at den rike delen av verden skal fortsette å øke sine utslipp av farlige klimagasser. Dersom vi fortsetter forbruket av fossil energi på samme måte som i dag, kan vi oppleve en firedobling av CO<sub>2</sub> utslippene i verden i løpet av de neste 125 årene.

I Kyoto-avtalen har Norge forpliktet seg til å redusere utslippene av klimagasser innen 2010 til maksimum 1 pst. over 1990 nivå. Etter klimaprotokollen kan fleksible gjennomføringsmekanismer kun være supplement til nasjonale tiltak.

Det betyr at vi må redusere våre utslipp drastisk. I april 1998, kun 6 måneder etter at Kyoto-forhandlingene var avsluttet, la Sentrumsregjeringen fram forslag som kunne oppfylle om lag halvparten av Norges forpliktelser så tidlig som i 2005. Disse medlemmer vil gi arbeidet med oppfølgingen av forpliktelsene i forhold til Kyoto-avtalen, høy prioritet, og mener det bør utarbeides en nasjonal klimaplan for å ta vår del av forpliktelsene hjemme. Et nasjonalt kvotesystem bør etableres uavhengig av hva som skjer i klimaforhandlingene internasjonalt. Det er ikke akseptabelt å

avvente en iverksettelse av kvotesystemet til en ser om Kyoto-protokollen blir ratifisert.

Disse medlemmer er kritiske til at Norge skal utnytte den åpningen som Kyoto-avtalen gir for kvotehandel, og mener at prinsippet om byrdefordeling må legges til grunn. Internasjonale kvotekjøp for bruk av fleksible mekanismer skal således kun være et supplement til nasjonale tiltak. En reduksjon av klimagasser er mulig bare gjennom en aktiv byrdefordeling mellom ulike nasjoner og virksomheter.

Gjennomføringen av det nasjonale kvotesystemet og handlingsplanen forutsetter tiltak innen oljevirksoheten, avfallsindustrien, transportsektoren og den kraftkrevende industri. Skatte- og avgiftspolitikken må brukes aktivt for å fremme reduksjon av utslipp.

Disse medlemmer mener det er viktig å redusere klimagassutslippene fra oljevirksoheten. Innenfor transportsektoren er en hovedutfordring å redusere transportbehovet og vri transporten i miljøvennlig retning.

#### *Gasskraftverk*

Kraftproduksjon av naturgass uten CO<sub>2</sub>-rensing vil føre til betydelig økning i klimautslippene. Flere norske miljøer har presentert teknologi for gasskraftproduksjon der CO<sub>2</sub>-utslippene er sterkt reduserte. Strenge miljøkrav kombinert med bedre rammevilkår for ny teknologi vil øke sjansene for at norske aktører vil finne det lønnsomt å utvikle gasskraftverk som nesten ikke gir utslipp. Ved å stimulere slik forskning kan Norge bli et foregangsland på området. Disse medlemmer vil ikke bygge gasskraftverk med gammel og forurensende teknologi.

#### *Energisparing og nye fornybare energikilder*

Energipolitikken er sentral i klimasammenheng, både når det gjelder utslipp av CO<sub>2</sub>, NO<sub>x</sub> og SO<sub>2</sub>. Satsing på energisparing og ny fornybar energi vil gi reduserte utslipp i Norge og i de land Norge eksporterer energi til.

Kraftmarkedet er blitt internasjonalt, det vil si at også Norge importerer forurensende kullkraft fra Danmark. For å begrense vårt energiforbruk og legge til rette for større energifleksibilitet blir derfor nye fornybare energikilder og energiøkonomisering en sentral del av energiforsyningen i årene framover. Vi står ved et veivalg i norsk politikk, et valg mellom fossile og nye fornybare energikilder, mellom naturgass og mer miljøvennlige alternativer.

Fornybare energikilder spiller i Norge en betydelig rolle i energiforsyningen og setter Norge i en særstilling. Imidlertid har strømforbruket steget mye i løpet av de siste årene, særlig i de private husholdningene og i det offentlige. Disse medlemmer vil vise til det store potensialet som ligger i en satsing på energisparing og ny fornybar energi. Energiforbruket må begrenses. Sentrumsregjeringen la fram en stortingsmelding, den såkalte energimeldingen, med offensiv satsing på ENØK-tiltak og energieffektivisering i alle

ledd. I energimeldingen som ble behandlet i Stortinget i mars 2000 fikk Sentrumsregjeringen gjennomslag for en satsing på 5 mrd. kroner over 10 år. Dette skulle finansieres blant annet ved økt el-avgift.

Disse medlemmer vil fortsette satsingen på energiøkonomisering og nye fornybare energikilder og sørge for at målsettingene følges opp. Dette gjelder så vel for vindkraft, sol, bioenergi, som andre energikilder. Disse medlemmer mener det er et mål å få bygget en infrastruktur for vannbåren varme, og at vannbåren varme må være hovedregelen i nye bygg over 1 000 m<sup>2</sup>. Disse medlemmer vil innføre strengere krav til bruk av energi i bygninger gjennom skjerping av byggeforskriftene.

Satsingen på energisparing og nye fornybare energikilder har et betydelig sysselsetningspotensiale og gir mulighet til å utnytte lokale ressurser.

Disse medlemmer mener det må satses betydelig mer på forskning også innen alternative drivstoffer som hydrogen, elektrisitet og planteolje/biodiesel. Det er viktig å legge forholdene til rette for framtidig bruk av hydrogengass.

Imidlertid er rammevilkårene for en slik satsing fortsatt ustabil og kortsiktige, og særlig når det gjelder økonomiske rammer. Derfor bør ENØK-arbeidet finansieres gjennom statlige overføringer og gjennom et direkte påslag på overføringstariffen som går til et ENØK-fond. Et annet element er det å skape et forutsigbart marked for disse energikildene. Dette innebærer at man innfører et krav til alle leverandører til sluttbrukere at de må anskaffe seg et såkalt grønt sertifikat. Dette grønne sertifikatet får man ved å kunne påvise at en viss prosentandel, for eksempel 5 pst. av kraften de leverer til forbrukeren er basert på alternative energiformer som f.eks. vindenergi. Dette vil gi en lovfestet sikkerhet i markedet for fornybare energikilder, og gi oss den forutsigbarheten i markedet som vi mangler i dag. Disse medlemmer ønsker å innføre et såkalt "pliktig grønt sertifikatmarked" i Norge.

#### *Vannkraft*

Disse medlemmer vil føre en energipolitikk med sikte på å gi varig vern til våre mest verneverdige vassdrag. Samla Plan og verneplanene må fortsatt være styringsredskaper for forvaltningen av norsk vassdragsnatur, og må sikre et godt utvalg verna vassdrag. De rikspolitiske retningslinjene for vernede vassdrag må respekteres. Disse medlemmer mener at vannkraftepoken er over, og at det derfor må satses mer på andre fornybare energikilder

#### *Forurensning*

Disse medlemmer mener at den som forurenser skal betale kostnadene ved opprydding og forebygging av nye skader. Rein luft, rein jord og reint vann er helt grunnleggende for folks helse og for biologiske prosesser i naturen som både folk, dyr og planter er avhengig av. Disse medlemmer mener at hensynet til balan-

sen i naturen tilsier at utslipp til jord, luft og vann må tilpasses naturens tålegrense, lokal og globalt. Flere kjemikalier brytes langsomt ned og hopper seg opp i næringskjeden. Disse medlemmer vil ha redusert bruk og utslipp av kjemikalier og tungmetaller som gir helseskader og bryter ned naturens evne til produksjon og selvfornyelse. Spesielt viktig er det å hindre utslipp i grunnvann og drikkevann. Det er nødvendig å få bedre systemer for oppsamling og destruksjon, og dessuten bedre informasjon om helse- og miljøfarlige kjemikalier.

Industrien bidrar også til utslipp av miljøskadelige stoffer. Selv om situasjonen er betydelig forbedret, mener disse medlemmer at utvikling av egne miljøsertifiseringssystemer for næringsliv og industri kan være et viktig virkemiddel i miljøpolitikken. Det er viktig at alternative virkemidler for dokumentasjon av miljøtiltak i mindre foretak blir prioritert.

PCB-forurensingen utgjør et av de største forurensingsproblemene nasjonalt og lokalt, og disse medlemmer understreker viktigheten av at arbeidet med opprydding av PCB i fjorder og havner prioriteres.

Utslipp av SO<sub>2</sub> og NO<sub>x</sub> fører til forsurening av vassdrag og jordsmonn. Disse medlemmer vil arbeide internasjonalt for overholdelse av inngåtte avtaler for å redusere utslippene. Det er svært viktig at Norge selv følger opp sine forpliktelser. Bevilgningene til kalking av vassdrag må være på et høyt nivå, slik at vassdrag i faresonen kan kalkes.

Avfall har direkte sammenheng med vårt forbruk, og på fire år har avfallsmengden fra norske husholdninger økt med over 10 pst. Metan fra deponier står for 7 pst. av våre klimagassutslipp. Disse medlemmer ser på avfall som ressurser på avveier og vil ha en politikk som reduserer forbruket og stimulerer til gjenbruk. Innen 2010 må ikke mer enn 20 pst. av avfallet deponeres uten at energien blir utnyttet.

#### *Biologisk mangfold*

Disse medlemmer legger til grunn at vi skal høste av det naturen gir på en måte som gjør at vi etterlater oss et livsmiljø i like bra stand som vi overtok det. Disse medlemmer har som målsetting at det skal være et like stort mangfold i norsk natur i framtiden som det er i dag. Særlig viktige naturområder og verneverdige vassdrag må ha varig vernestatus.

I dag skjer mange omfattende og uopprettelige tap av ulike arter. FN har konkludert med at skadene er så store at det truer en bærekraftig utvikling. Også i Norge står truede arter i fare for å forsvinne. Det er viktig å slå ring om det biologiske mangfoldet av mange grunner - både etiske, økonomiske, næringsmessige og estetiske. Disse medlemmer mener truede arter må vernes, og at samfunnets arealbruk må ta hensyn til konsekvensene for det biologiske mangfoldet. Dette krever en rovdryrforvaltning som sikrer levedyktighet også på sikt. Disse medlemmer mener at det også er nødvendig å sikre nye arealer gjennom barskogvern. Sam-

tidig er metoder for kombinasjoner av vern og bruk av skog viktig.

Disse medlemmer vil vise til at det i dag ikke eksisterer verneordninger for det marine miljø. For å unngå et stort tap av biologisk mangfold i havet bør det utarbeides verneplaner som sikrer vårt "spiskammer" og en bærekraftig forvaltning. Samtidig vil en bærekraftig bruk av våre marine ressurser være en like viktig utfordring fremover.

#### *Friluftsliv*

Norsk natur er mangfoldig og gir grunnlag for flotte naturopplevelser. Naturen gir avkastning i form av produktive landbruks- og skogbruksområder, fiskerier og enorme fornybare vannkraftressurser.

Naturopplevelser må være tilgjengelige for allmennheten. Derfor er det viktig at det settes av mer ressurser slik at friluftsarealer kan sikres for allmennheten. Disse medlemmer mener at flere arealer som blir frigjort på grunn av omleggingen av det norske forsvaret bør legges ut til friområder.

Disse medlemmer er bekymret for utviklingen i strandsonen, der en ser en omfattende bruk av dispensasjoner og begrensning av allmennhetens adgang til områder i strandsonen. Denne utviklingen må kartlegges, og nye virkemidler for å bøte på situasjonen må vurderes.

#### *Bio- og genteknologi*

Bio- og genteknologi har et stort potensiale innenfor medisin og næringsmessig produksjon, men utviklingen representerer i mange henseender en trussel mot etikk, miljø og rettferdig fordeling.

Mange genmodifiserte organismer har ikke naturlige fiender siden de ikke tilhører naturens økologiske syklus. Førre-var-prinsippet tilsier at Norge både nasjonalt og internasjonalt bør arbeide for et generelt forbud mot utsetting av genmodifiserte organismer i naturen. Unntak kan gjøres kun når en er helt sikker på at de etiske og miljømessige forhold er tilfredsstillende ivaretatt.

Når genressurser hentes ut av u-land av multinasjonale selskaper, skal u-landene ha økonomisk kompensasjon. Norge bør arbeide for dette. Patentregelverket kan forverre dette ytterligere for utviklingslandene. Disse medlemmer går imot patent på levende organismer og EUs patendirektiv.

Internasjonalt er genmodifiserte råvarer i bruk i stor skala i matproduksjon. De helsemessige konsekvensene av genmodifiserte matvarer fremdeles ikke er klare. Denne vitenskapelige usikkerheten, og hensynet til førre-var-prinsippet, tilsier en svært restriktiv linje på dette området. Dette er et spørsmål om matvaresikkerhet for den enkelte. I påvente av en avklaring av de helsemessige konsekvensene ønsker disse medlemmer et midlertidig forbud eller moratorium mot genmodifiserte matvarer. Det er ikke teknisk og praktisk mulig å unngå at genmodifiserte matvarer finner veien til Norge. Derfor er merkeordninger svært vik-

tige. Forbrukerne har krav på å være fullt informert, slik at de selv kan ta egne valg og hensyn til egen helse.

Disse medlemmer ønsker strenge merkeordninger for genmodifiserte matvarer som også inkluderer råvarer i matproduksjonen.

#### *Olje og gass*

For Norge er det også viktig å kombinere rollen som en stor energiprodusent med å være foregangsland innen miljøpolitikken. Det er dessuten et siktemål å sikre et stabilt aktivitetsnivå som på norsk sokkel som tar hensyn til velferds-, miljø- og langsiktighetsperspektivet. Vår petroleumsvirksomhet må ta utgangspunkt i at olje og gass er ikke-fornybare ressurser, som må forvaltes i et langsiktig perspektiv. Disse medlemmer vil arbeide for et investerings- og utvinningsnivå som ivaretar miljøhensyn og ansvaret for kommende generasjoner.

Disse medlemmer ønsker en vektlegging i retning av mer ressurs sparing framfor kun finanssparing, og vil også i framtiden legge dette til grunn ved tilde- ling av lete- og utvinningskonsesjoner. Dette vil føre til at ringvirkningene av olje- og gassvirksomheten spres over en lengre periode.

Disse medlemmer ønsker dessuten å innføre vernesoner, eller såkalte petroleumsfrie fiskerisoner for å verne om havmiljøet.

Norge har store mengder naturgass som gir mindre utslipp enn olje. Disse medlemmer støtter satsing på naturgass når det erstatter mer forurensende og miljøfiendtlige energikilder, enten det er i ferjer eller busser, eller industri som går på oljefyring. Vi ønsker å gjøre naturgass mer tilgjengelig og legge til rette for næringsvirksomhet som utnytter naturgassen. En forutsetning er at vi bruker naturgassen innenfor de ram- mene våre internasjonale forpliktelser setter og uten at det fører til økt forsuring av miljøet.

Norge må øke innsatsen for atomsikkerhet i nord. Samarbeidet i denne sammenhengen må prioriteres høyt, og Norge må fortsatt arbeide for et internasjonalt engasjement i håndteringen av atomavfallet i Russland. De nordiske landene bør medvirke til at de eksis- terende usikre kjernekraftverkene i for eksempel Russ- land avvikles gjennom å støtte overgangen til fullgode alternativer.

#### *Radioaktiv forurensning/atomsikkerhet*

Radioaktiv stråling langs norskekysten er seksdoblet siden 1996. I særlig grad skyldes radioaktivt avfall fra det britiske atomanlegget Sellafield. Den hurtig økende strålingen representerer er så stor og alvorlig trussel at Norge må arbeide aktivt via internasjonale kanaler for at dette atomanlegget blir stengt.

På samme måte, om enn i litt mindre grad, utgjør også det franske atomanlegget Le Hague en stor trussel mot hele det marine liv og den marine fauna langs nor- skekysten. Derfor må Norge medvirke til et tilsvarende press også mot dette anlegget.

I forbindelse med atomavfallslageret i Murmansk har russerne lansert planer om transport av atomavfall langs norskekysten. Konsekvensene som følge av et evt. havari ved den slik transport vil være fullstendig ødeleggende for vår kystlinje. Transport av radioaktivt avfall langs norskekysten må unngås, så langt det er mulig innenfor eksisterende internasjonale avtaler om ferdsel til sjøs. Norge må arbeide internasjonalt for et mer restriktivt regelverk på dette området.

### *17.2.9 Økonomiske rammer og hovedprioriteringer i fireårsperioden*

#### *Målet for den økonomiske politikken*

En grunnleggende målsetting i den økonomiske politikken er å legge til rette for verdiskaping, arbeid til alle, og forsvarlig og langsiktig forvaltning av naturressurser og miljø. Formuen fra petroleumsvirksomheten må forvaltes slik at vi sikrer langsiktige og bærekraftige løsninger på de sentrale velferdsoppgavene samtidig som vi unngår å skape press i økonomien på kort sikt. Petroleumssressursene må forvaltes slik at de også kommer de neste generasjoner til gode.

Det er et mål i den økonomiske politikken at det legges opp til stabilitet og forutsigbare rammevilkår. En av utfordringene i framtiden blir å investere deler av statens finansformue i framtidig verdiskaping, uten å skape uheldige virkninger for norsk økonomi. Et virkemiddel vil kunne være å innføre langtidsbudsjettering samt å utrede en overgang fra kontantprinsippet til regnskapsprinsippet og bruk av ressursregnskap. Dette vil tydeliggjøre skillet mellom forbruk og investeringer og synliggjøre kortsiktige og langsiktige forpliktelser.

#### *En åpen økonomi*

Store internasjonale kapitalkonsentrasjoner og en globalisert økonomi kan utgjøre en trussel mot viktige nasjonale målsettinger i den økonomiske politikken. For disse medlemmer er det derfor viktig at disse dominerende internasjonale utviklingstrekk kan korrigeres av folkevalgte organ. Dette innebærer at vi aktivt vil gjøre bruk av tilgjengelige styringsvirkemidler og søke å utvikle nye økonomiske styringsredskaper i en tid med en mer åpen økonomi både nasjonalt og internasjonalt. Det internasjonale regelverket må videreutvikles for å sikre hensynet til miljø- og ressursforvaltning og internasjonal fordeling samt utvikling av sosiale og politiske rettigheter.

#### *Voksende offentlige finanser og bruk av Petroleumsfondet*

Inntektene fra petroleumproduksjonen har blitt betydelig høyere de siste par årene enn hva som tidligere har vært lagt til grunn. Dette har gitt grunnlag for å avsette store beløp i Petroleumsfondet, noe som var foranledningen til at Regjeringen nylig foreslo en operativ handlingsregel for innfasing av petroleumsinntekter i norsk økonomi basert på andel målt ved det

strukturelle, oljekorrigerte budsjettunderskudd. Disse medlemmer tar til etterretning at regjeringen på svært kort tid har endret sin oppfatning av oljeinntektenes innvirkning på norsk økonomi.

Det virker noe påfallende at regjeringen legger til rette for bruk av avkastningen nå.

For bare få måneder siden hevdet regjeringen at økt bruk av oljepenger ville svekke grunnlaget for økonomien i framtiden og medføre et dårligere velferdstilbud til oss alle. Vi konstaterer at nå er argumentasjonen endret og det er blitt ansvarlig å bruke betydelig mer av petroleumsfondet. Disse medlemmer vil legge opp til en politikk der oljeinntekter også brukes aktivt til investeringer innenlands innenfor det norske økonomi til enhver tid tåler, og på områder der det er ledig kapasitet. Disse medlemmer vil særlig vektlegge investeringer i kunnskap, forskning, infrastruktur og nye næringer, noe som også kommer fremtidige generasjoner til gode.

Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen her har vektlagt en automatisk operativ retningslinje for innfasing av oljepenger i økonomien, uten samtidig å sørge for nødvendig økt tilgang på arbeidskraft, den ressursen som først og fremst begrenser om vi kan nyttegjøre oss oljepengene. Uten økt tilgang på arbeidskraft kan økt bruk av oljepenger skape økt pris- og lønnspress, med økte renter og svekket norsk konkurranseutsatt næringsliv som resultat. Ingen innstramning rammer mer usosialt enn høye renter.

Bruk av oljeinntektene må ta hensyn til tilgangen på arbeidskraft, sammenhengen mellom veksten i statsbudsjettets utgifter og veksten i økonomien totalt sett. Bruken av oljeinntektene må også ses i sammenheng med konjunktursituasjonen og hensynet til kommende generasjoner.

Det er viktig at en stor andel ved økt bruk av oljeinntektene, brukes på framtidsrettede satsinger som legger grunnlaget for at vi skal ha et produktivt og konkurransedyktig næringsliv. Det er av spesiell betydning at det er attraktivt for bedrifter med høy lønnsomhet å drive sin virksomhet i Norge.

Disse medlemmer vil prioritere følgende områder:

- Økt satsing på forskning og utdanning spesielt gjennom å styrke høyere utdanning og den frie grunnforskningen, samt forskning og utvikling i næringslivet gjennom innføring av en ordning med skattereduksjon for slike investeringer.
- Styrket satsing på kollektivtrafikk, utbygging av bredbånd, og samferdselsinvesteringer som kan øke framkommeligheten, redusere næringslivets kostnader og binde distriktene bedre sammen.
- Tiltak for å øke tilgangen på arbeidskraft. Både i overgangen fra utdanning til arbeid og i overgangen fra arbeid til pensjon må det gjennomføres tiltak for å stimulere til yrkesaktivitet. Det må bli lettere å kombinere arbeid og pensjon. Det må iverksettes tiltak for å bringe utgiftsveksten i tryg-

deutgiftene bedre under kontroll og hindre at mange i yrkesaktiv alder faller ut av arbeidsmarkedet. Som et supplement til innenlandske tiltak for å øke arbeidsstyrken, må det også legges til rette for arbeidsinnvandring til Norge.

- Sikre internasjonalt konkurransedyktige rammebetingelser for næringslivet slik at konkurranseutsatte bedrifter velger Norge som lokaliseringsland for sin virksomhet.

#### *Finanspolitikken*

Finanspolitikken har et ansvar for å stabilisere utviklingen i etterspørselen etter varer og tjenester. Samtidig er det viktig å vektlegge at finans-, penge-, struktur og inntektspolitikken skal virke sammen for å nå målet om stabile rammevilkår for næringslivet og en sunn økonomisk utvikling. I denne sammenheng må finanspolitikken brukes aktivt for å utjevne svingningene i økonomien og for å virke konjunkturstabiliserende. Dersom ikke dette tas alvorlig, vil konsekvensen bli at priser og lønninger stiger og at nødvendige innstramninger blir foretatt gjennom høyere rente. Dette er en særdeles urettferdig og usosial form for innstramning overfor både privatpersoner og bedrifter.

Veksten i offentlige utgifter og mer konkret veksten i den automatiske utgiftsøkningen øker fra år til år. Økonomisk vekst vil i seg selv skape rom for en realvekst i de offentlige utgiftene. Den sterke veksten i Folketrygdens utgifter vil gi store utfordringer for finanspolitikken fremover. Dersom veksten i uførepensjons- og sykepengeutbetalingene fortsetter å øke like sterkt i årene som kommer, vil dette legge beslag på store deler av det finanspolitiske handlingsrommet som skapes gjennom økt verdiskapning. Disse medlemmer er enig i at denne situasjonen medfører at vi står overfor store utfordringer når det gjelder utgiftsveksten i folketrygden i årene fremover.

Det er tilgangen på ressurser og da særlig tilgangen på arbeidskraft som vil være avgjørende for den økonomiske veksten. Tiltak for å styrke arbeidslinjen i sysselsettings- og trygdepolitikken og andre tiltak for å få økonomien til å virke bedre, er derfor en sentral del av den økonomiske politikken. I en periode med mangel på arbeidskraft er det særlig viktig at arbeidsmarkedsetaten raskt formidler jobber, og at arbeidsmarkedstiltakene sørger for å kvalifisere for de ledige jobbene. Disse medlemmer mener det er viktig å se nærmere på andre elementer som påvirker arbeidskrafttilgangen. Utgiftene til Folketrygden vil øke i årene fremover, og behovet for å finne innretninger som er bedre tilpasset den tiden vi går inn i er derfor nødvendig. Det må lønne seg å arbeide og det må være mer attraktivt å arbeide. Det må i større grad være mulig å kombinere arbeid og trygd, arbeid og pensjon, deltidsarbeid, samt at utdanning må tilrettelegges på en måte som bidrar til at flere kommer i arbeid.

#### *Finansnæringen*

Disse medlemmer ønsker å utvikle en finansnæring av sparebanker, forretningsbanker, statsbanker og andre kredittinstitusjoner som skal ha til oppgave å gi lån og kreditt og andre tjenester til løsning av de oppgaver som privatkunder, næringsliv og det offentlige skal utføre i alle deler av landet. Det er viktig at finansnæringen gir et tilbud og er tilgjengelig i hele landet, kan ta del i utvikling av nye næringer og støtte opp om et desentralisert næringsliv.

Disse medlemmer ønsker at det i tillegg til statsbankene og andre kredittforetak skal være minst to sett banksystem og hjemlet i lov om sparebanker og lov om forretningsbanker.

Disse medlemmer vil derfor gå imot at Sparebankloven endres slik at sparebankene kan omdannes til aksjeselskap.

Disse medlemmer ser det som viktig å styrke det nasjonale eierskap i finansnæringen og ser på sparebanksystemet med distriktsmessig tilgjengelighet, lokal styring, lokalt eierskap og brukerinnflytelse som avgjørende for utviklingen av et desentralisert næringsliv og at hele landet kan være bebodd.

Disse medlemmer ser behovet for å styrke sparebankene sine rammevilkår og vil i løpet av perioden fremme forslag om tiltak for å styrke grunnfondsbeviset som egenkapitalinstrument.

#### *Pengepolitikken*

En balansert økonomisk utvikling med lav pris- og kostnadsvekst er en forutsetning for å oppnå stabilitet i valutakursen over tid. Disse medlemmer mener at en bør være varsom med å legge for store byrder på pengepolitikken da dette over tid vil kunne føre til en styrket norsk krone som igjen vil svekke konkurranseutsatt sektor. En nødvendig forutsetning for velferdssamfunnet er en stabil økonomisk utvikling med høy sysselsetting. For å opprettholde konkurransevnen må den økonomiske politikken innrettes slik at pris- og kostnadsveksten kommer ned på samme nivå som hos våre handelspartnere. Dette er også viktig for å unngå en særnorsk høy rente i årene framover som rammer ulike grupper tilfeldig.

I denne sammenheng har disse medlemmer merket seg at Regjeringen har endret retningslinjene for pengepolitikken slik at den rettes inn mot en inflasjonsmål som over tid ligger nær 2,5 pst. Disse medlemmer legger til grunn at denne omleggingen ikke vil føre til store endringer av pengepolitikken i praksis, i forhold til hvordan Norges Bank har praktisert valutaforskriften til nå.

#### *Inntektspolitikken*

Disse medlemmer ønsker å videreføre det inntektspolitiske samarbeid mellom staten og organisasjonene i arbeidslivet. Det inntektspolitiske samarbeidet har de senere år representert betydelige bidrag til å stabilisere den innenlandske økonomiske utvikling, samt bidratt til å styrke konkurransekraften i norsk nærings-

liv. Det må imidlertid utvises varsomhet med å la det inntektspolitiske samarbeidet få legge for sterke føringer på folkevalgte organers handlefrihet. Det er verdt å merke seg at på tross av det inntektspolitiske samarbeidet, har inntektsoppgjørene de senere årene bidratt til at inntektsforskjellene mellom forskjellige grupper i samfunnet har fortsatt å øke. Det inntektspolitiske samarbeidet bør derfor i kommende periode medvirke til en jevnere inntektsfordeling mellom grupper enn de ellers ville fått, noe også staten bør medvirke til.

#### *Modernisering av offentlig sektor*

Vi har gode velferdsordninger i Norge i dag, og folk flest forventer at dette skal fortsette og muligens også bli enda bedre i fremtiden. Denne oppbyggingen av velferdssystemet har latt seg muliggjøre gjennom betydelige petroleumsinntekter. Våre naboland har ikke vært like begunstiget og har måttet sette inn bremsene for det offentlige forbruk. Dersom offentlige utgifter vokser mer enn økonomien som helhet i en situasjon med stramt arbeidsmarked som vi har i dag, fører dette til at arbeidskraft overføres fra privat sektor til offentlig sektor, med store konsekvenser, spesielt for konkurranseutsatt næringsliv. Det er nødvendig med en langsiktig og bærekraftig balanse i denne utviklingen for å bevare en effektiv og tilstrekkelig konkurranseutsatt sektor.

Disse medlemmer støtter tiltak for å bedre økonomiens virkemåte og bidra til at landets ressurser utnyttes effektivt. Herunder er det viktig at offentlig sektor blir så målrettet og effektiv som mulig uten at det går på bekostning av tjenestetilbudet og nærhet til brukerne. En sterk og velfungerende offentlig sektor er avgjørende for å nå viktige politiske mål Evne til omstilling og nytenkning, vilje til å utvikle fleksible løsninger som treffer nye og ulike behov, samt forenkling i lover og regelverk, vil være viktige tiltak for fornyelse. Svarene på utfordringene i offentlig sektor ligger i større grad i bedre organisering, en klare prioritering av oppgavene og forenkling av den statlige styringen av kommunene.

#### *Demografiske utfordringer*

Den demografiske utviklingen representerer en av de aller viktigste langsiktige utfordringene i årene fremover. Særlig viktig er det å sikre finansieringen av våre fremtidige pensjonsforpliktelser, noe som vil kreve økt verdiskapning i konkurranseutsatt sektor. Det vises i denne sammenheng til pensjonskommisjonen som vil ta for seg disse spørsmålene. Herunder er det naturlig å se på eventuell fondering av Folketrygden. Det er viktig å legge opp til at flere arbeidstakere kan stå lenger i arbeid.

Økt behov for arbeidskraft får konsekvenser for helse og omsorgsarbeid hvor etterspørselen vil øke i årene som kommer. Dette er en utfordring for organiseringen og styringen av helsesektoren, og disse medlemmer mener at dette må prioriteres høyt.

#### *Næringslivets konkurransesituasjonen*

Det er bekymringsfullt at konkurranseutsatt sektor reduseres. Økt innfasing av oljeinntektene i økonomien må ikke bidra til å forsterke en slik utvikling. En stor utfordring blir å holde pris- og kostnadsveksten på nivå med våre handelspartnere, slik at en økning i etterspørselen etter arbeidskraft både i privat tjenesteyting og i offentlig forvaltning ikke skjer på bekostning av konkurranseutsatt sektor.

Det er viktig at vi i Norge kan føre en selvstendig næringspolitikk, men det er ikke mindre viktig at denne harmoniseres mot handelspartnere slik at vi ikke får et system som er uheldig for norsk næringsliv. Vi må derfor ha en konkurransedyktig og forutsigbar næringspolitikk og en konkurransedyktig og forutsigbar skatte- og avgiftspolitik. Vi må satse kraftig på FoU og bedre infrastrukturen slik at lønnsomheten og produktiviteten i næringslivet kan økes.

#### *Behov for arbeidskraft*

Det norske samfunnet har store uløste oppgaver. Manglende arbeidskraft i noen sektorer, begrenser mulighetene til å satse. Det store behovet for arbeidskraft må blant annet løses gjennom tiltak for å redusere det kortsiktige sykefraværet, redusere antallet uføretrygdede, gjennomføre et mer fleksibelt arbeidsmarked. Det må arbeides for å øke innenlandske arbeidskraftressurser gjennom å øke yrkesdeltakelsen blant eldre, yrkeshemmede og innvandrere og flyktninger som allerede er i landet. Offentlig sektor må fornyes og forbedres, og vi må få en mer effektiv formidling av arbeidskraft. Det må bli langt enklere å få godkjent utenlandsk utdanning i Norge. Selv om vi lykkes med mange av disse tiltakene, vil arbeidskraftbehovet fortsatt være stort. Som et supplement til innenlandske tiltak for å øke arbeidsstyrken, må det også legges til rette for arbeidsinnvandring til Norge.

#### *Skatte- og avgiftspolitikken*

Disse medlemmer mener det er viktig at omleggingen av skatter og avgifter går i retning av sterkere bruk av grønne skatter og redusert skattlegging av arbeidsinnsats. Dette innebærer at man gjennom en skatte- og avgiftsomlegging kan oppnå både redusert forurensing og økt sysselsetting. Gjennom skatte- og avgiftspolitikken utnyttes på denne måten prismekanismer for å styre ressursbruken i en mer bærekraftig retning. Samtidig stimuleres næringslivet til å utvikle ny og forbedret miljøteknologi som både gir en mer miljøvennlig industri og skaper flere arbeidsplasser.

Miljøforurensing og forbruk er i dag priset for lavt til å reflektere de reelle kostnadene. Dette fører til overforbruk, forurensing og feilaktig ressursbruk. Gjennom en riktig prising av ressursene oppnås en bedre ressursutnyttelse og reduserte skatter og avgifter for næringsliv og privatpersoner. Grønn skatteomlegging vil være både miljøpolitisk og fordelingspolitisk gunstig.

Denne tankegangen ligger også til grunn for disse medlemmers holdning til det nye skattesystemet

som skal legges frem i løpet av høsten 2001. Dette skal bygge på følgende prinsipper:

- En mer rettferdig fordeling.
- En tilnærming mellom skatt på arbeid og skatt på kapital slik at delingsmodellen oppheves.
- En effektiv beskatning av kapitalinntekt.

- Nøytralitet mellom ulike investerings-, finansierings- og virksomhetsformer.

Endringene i skattesystemet fra 2002 innebærer tilnærming av skattesatsene på arbeid og kapital som vil gi et enklere, mer miljøvennlig og mer rettferdig skattesystem.

### 17.3 Høyre

Komiteens medlemmer fra Høyre peker på at det norske samfunn står overfor store muligheter i årene som kommer. Disse medlemmer vil gjennomføre reformer som gjør det mulig:

- å gi våre barn den beste skolen - satse på kunnskap og kreativitet.
- å ha godt utbygde velferdstjenester - høyere kvalitet og større valgfrihet.
- å gjøre Norge til et attraktivt land å bo, investere og utvikle nye ideer i - lavere skatter og mindre byråkrati.

Disse medlemmer viser til at verden omkring oss er i forandring. Mennesker verden over knyttes tettere sammen kulturelt, sosialt og økonomisk. Det utfordrer vår evne til å mestre forandringer. Disse medlemmer mener at fornyelse er avgjørende for et samfunn i utvikling. Vi vil gi enkeltmenneskene økt frihet og ansvar. Vi tror på fremskritt gjennom millioner av enkeltmenneskers prøving og feiling fremfor tilpassning til en sentralstyrt visjon eller til vedtak om hvordan fremtiden skal bli. Vi ser med glede på det mangfoldige samfunn hvor vi er forskjellige både i utseende, kultur, livssyn og i de valg vi foretar.

Det er en utfordring å gjøre det mulig for alle enkeltmennesker å utnytte de muligheter og mestre de utfordringer fremtiden bringer. Disse medlemmer setter enkeltmennesket i sentrum, men legger vekt på at mennesket er et samfunnsvesen som bare kan utfolde seg i samspill med andre.

Disse medlemmer vil sette grenser for politikens og statens makt over enkeltmennesket, og legge til rette for at den enkelte kan ta større personlig ansvar for seg selv og sine medmennesker. Disse medlemmer vil modernisere offentlig sektor, gjøre den slankere og mer brukervennlig, og gi større mangfold og flere valgmuligheter for den enkelte. De ressursene politikerne forvalter på vegne av fellesskapet, må benyttes bedre enn i dag.

Disse medlemmer mener at det er nødvendig for å utvikle et godt og trygt samfunn at vi arbeider for å inkludere alle. Ikke alle mestrer forandringer like godt. Vi må ha en politikk som gir trygghet gjennom omsorg tilpasset den enkeltes behov.

Disse medlemmer mener også at tryggheten må sikres ved at den enkelte har en forankring i noe mer enn det tidsaktuelle. Dette er enda viktigere nå enn tidligere, fordi forandringene skjer raskere. Utdanning,

kultur, familie og vennskap bidrar til denne forankringen.

Disse medlemmer viser til at frihet, trygghet og mangfold er stikkord for Høyres politikk. De henger nøye sammen. Frihet til å ta beslutninger over eget liv gir også trygghet. Mangfold krever frihet til å prøve ut nye løsninger og nye alternativer. Derfor vil Høyre slippe fri menneskenes kreativitet og pågangsmot.

Disse medlemmer understreker at Norge ved inngangen til det 21. århundre har muligheter vi aldri tidligere har hatt. Den teknologiske og politiske utvikling de siste tiårene har brutt ned grenser og knyttet oss nærmere til verden rundt oss. Globaliseringen gjør det mulig for den enkelte å realisere sine evner, den gjør det mulig å lære andre kulturer å kjenne, og den gjør det mulig å sikre vår velstand og velferd.

Samtidig viser disse medlemmer til at forurensning ikke kjenner landegrenser. Utviklingslandenes knapphet på ressurser og lave verdiskaping gir miljøproblemer som får internasjonale konsekvenser. Disse medlemmer vil at Norge skal spille en aktiv rolle internasjonalt for å møte disse utfordringene.

Disse medlemmer mener også at globaliseringen og andre internasjonale omveltninger gjør det viktig for Norge å ha en aktiv utenrikspolitikk forankret i det vestlige fellesskap. Når verden rundt oss forandrer seg, må Norge delta i utformingen av nye rammebetingelser for landets sikkerhet, for handel, for miljø og økonomisk utvikling.

I vår verdensdel står EU sentralt i den politiske utviklingen. Disse medlemmer vil arbeide for at Norge blir medlem i EU så raskt som mulig. EU har utviklet sitt samarbeid fra å være et økonomisk fellesskap til å bli et politisk fellesskap som blant annet omfatter forsvars- og sikkerhetspolitikk. Vår sikkerhetspolitiske situasjon er blitt dramatisk endret som følge av slutten på den kalde krigen. Norge må derfor tilpasse forsvaret til nye utfordringer i samarbeid med våre allierte i NATO og med EU.

Når forandringene er store, er det etter disse medlemmers syn viktigere enn noen gang tidligere å satse på utdanning. Utdanning skal gjøre enkeltmenneskene rustet til å utnytte de mulighetene et mer åpent samfunn og den raske teknologiske utviklingen gir. I fremtidens informasjonssamfunn vil den enkeltes muligheter avhenge mindre av sosial bakgrunn eller gruppetilhørighet, og mer av individuelle kunnskaper, ferdigheter og holdninger. Den enkeltes ferdigheter, og evnen til å utnytte dem, blir viktigere i fremtiden enn

de var i det tradisjonelle industrisamfunnet, der arbeidsoppgavene var mer standardisert.

Disse medlemmer mener også at et vekstkraftig og robust næringsliv er grunnlaget for samfunnets velstand. Alternativet til fornyelse er økonomisk tilbakegang, høyere arbeidsledighet og redusert levestandard. For å bidra til økt nyskaping må vi frigjøre ressurser, både i form av arbeidskraft og kapital, fra offentlig sektor og fra næringer som ikke lenger har potensial for lønnsom vekst.

Disse medlemmer mener at den økonomiske politikken må være forsvarlig og balansert, og gi en stabil pris- og lønnsvekst. Norsk næringsliv har en konkurranseulempa i forhold til andre land ved at vi har store innenlandske avstander, et lite hjemmemarked og lang vei til de store markedene i utlandet. Det stiller krav til en økonomisk politikk som kan kompensere disse ulempene.

Disse medlemmer vil understreke at politikken oppgave ikke er å peke ut markedets vinnere, men å legge til rette for verdiskaping ved å fjerne hindringer for vekst og nyskaping. Selektiv næringsstøtte til bedrifter og bransjer bør derfor avvikes til fordel for bedre rammebetingelser for all næringsvirksomhet.

Disse medlemmer viser til at arbeidet og arbeidsmønstrene er endret fra tidligere tiders industrisamfunn. Mange ønsker å arbeide til andre tider, og i varierende mengder, noen mer og andre mindre enn tidligere. Økte krav på arbeidsplassen stiller familien under press. Disse medlemmer vil styrke familien slik at den blir robust til å klare dette presset. Økt valgfrihet gjennom blant annet mer fleksibel arbeidstid og lavere skatter og avgifter gjør at man kan få mer tid til familien. Med friere åpningstider, også for offentlige kontorer, kan familien få varer og tjenester når det passer.

Disse medlemmer legger stor vekt på at det er dagens barn som skal overta fremtidens samfunn, og at en trygg og god oppvekst er viktig for å gi et godt grunnlag for resten av livet. Disse medlemmer vil derfor satse på barnefamiliene gjennom økonomisk støtte og økt valgfrihet.

Disse medlemmer vil legge til rette for et samfunn der alle får en mulighet til å delta, og til å kunne leve av egen inntekt. Disse medlemmer vil ha en politikk som gir trygghet når en faller utenfor og har behov for hjelp. Men samtidig vil disse medlemmer også kreve at den enkelte selv tar ansvar for å bli selvhjulpent.

Disse medlemmer vil sette enkeltmennesket i sentrum når det gjelder offentlig sektor. Brukervennligheten og kvaliteten på de tjenester som skal utføres av det offentlige må økes. Samtidig vil disse medlemmer ha økt valgfrihet og mangfold av tjenester ved å åpne for at andre enn det offentlige kan utføre tjenestene.

Disse medlemmer mener et fritt marked gir de beste betingelser for å produsere varer og tjenester, gir mest effektiv produksjon, stimulerer til nyskaping og

utvikling av nye produkter, og gir størst valgfrihet for brukeren. Disse medlemmer vil kombinere markedets dynamikk med en offentlig finansiering som gir alle tilgang til sentrale velferdstjenester uavhengig av personlig økonomi.

Disse medlemmer vil sikre at fremtidige generasjoner får de samme muligheter til naturopplevelser og velstand som dagens. Miljøproblemer representerer noen av våre viktigste politiske utfordringer. Mange mennesker plages av støy og forurensning, allmennhetens tilgang til naturområder blir gradvis begrenset, og det biologiske mangfoldet er truet. Derfor vil disse medlemmer øke bevilgningene til miljøforskning og utvikling av miljøteknologi, legge vekt på kostnads-effektive tiltak som gir mest miljø for pengene, arbeide aktivt for forpliktende internasjonale miljøavtaler og finne en god balanse mellom bruk og vern av naturressursene.

Disse medlemmer viser til merknader under de enkelte avsnitt for en nærmere gjennomgang av Høyres politikk.

## 17.4 Fremskrittspartiet

### 17.4.1 Innledning

#### *Markedsøkonomi og frihandel*

Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet arbeider for markedsøkonomi der den enkelte fritt kan operere innenfor generelle rammebetingelser trukket opp av myndighetene. Det markedsøkonomiske system er fremfor alt et forbrukerdemokrati der den enkelte gjennom sine innkjøp gir signaler til produsenter og forhandlere om hvilke varer og tjenester de ønsker å konsumere. Dermed sikres at forbrukerne styrer tilbudet.

Et markedsøkonomisk system forutsetter fri adgang til markedene. Priser og forretningsvilkår fastsettes av markedsaktørene, mest mulig uavhengig av konkurransebegrensende avtaler og samarbeid. Prisregulering og priskontroll blir dermed stort sett unødvendig fordi det vil være umulig for markedsaktørene å ta ut monopolistisk fortjeneste. Fremskrittspartiet ser det derfor som en viktig oppgave å avskaffe både offentlige og private monopoler og mener det er en offentlig oppgave å sikre at fri konkurranse ikke ødelegges gjennom private eller offentlige karteller og monopoldannelser. Fremskrittspartiet ønsker et sterkere og fristilt konkurransetilsyn.

Fremskrittspartiet arbeider også for mest mulig internasjonal frihandel. På lengre sikt er ikke Norge tjent med å stenge utenlandske produkter ute fra det norske markedet. Frihandel fører til konkurranse, lønnsom produktutvikling og fornuftig utnyttelse av ressurser, samt lavere priser. Proteksjonistisk politikk, med tollmurer og subsidiering av egenproduksjon, fører til at norsk næringsliv blir ensidig og dårlig tilpasset den internasjonale økonomi. Over tid kan proteksjonisme

føre til lavere velstand, sysselsettings- og distriktsproblemer.

#### *Økonomisk vekst vs. stagnasjon*

Disse medlemmer tar sterk avstand fra Regjeringens uambisiøse og pessimistiske vekststrategi.

Regjeringen Stoltenberg legger opp til at vi bør ha lav økonomisk vekst de nærmeste årene for å forhindre "overoppheting", et "for stramt arbeidsmarked" og "tapt konkurranseevne". Også den forrige Arbeiderpartiregjeringens langtidsprogram la opp til svært lav økonomisk vekst langt inn i dette århundre. Hvis denne lave vekstbanen blir realisert, vil Norge gå fra å være et av verdens rikeste land, målt i BNP pr. innbygger, til et land som ligger på jumboplass i OECD-sammenheng.

Ifølge OECDs rapport om norsk økonomi fra februar 2001 var Norge i 1999 det tredje rikeste landet i OECD-området, målt i BNP pr. innbygger. BNP pr. innbygger er 3,5 ganger så høyt i Norge som i Mexico. Ifølge Regjeringens fornyelsesalternativ vil BNP pr. innbygger vokse i Norge med 1 pst. pr. år i snitt frem til 2050. Hvis Mexico vokser med 3,4 pst. i snitt frem til 2050, blir Mexico rikere pr. innbygger enn Norge. En vekstrate på 3,4 pst. i Mexico er ikke urealistisk høyt. De nyrike asiatiske landene hadde en vekstrate på 5,1 pst. i snitt pr. år fra 1982 til 2001, ifølge IMF's World Economic Outlook May 2000. Hvis fremtiden blir som Regjeringen legger opp til i fornyelsesalternativet, kan Norge bli det fattigste landet i OECD i 2050.

Disse medlemmer mener finanspolitikken bør legge til rette for økt økonomisk vekst. Fremskrittspartiet vil ha en politikk for økonomiens tilbudsside som gir økt vekst i bruttonasjonalproduktet (BNP). Høyere vekst i BNP medfører økte private og offentlige forbruksmuligheter. Dette gir folk et høyere velferdsnivå. Det høyere velferdsnivået vil synliggjøres gjennom høyere disponible inntekter for husholdningene, og et langt bedre offentlig tjenestetilbud.

Disse medlemmer mener det er uansvarlig av Regjeringen ikke å legge frem et langtidsprogram som kan bidra til å snu denne trenden. Regjeringen legger i stedet frem et langtidsprogram som varsler en fortsatt politikk som vil dempe sysselsettingen, øke ledigheten, øke ineffektiviteten og holde veksten nede.

Regjeringens langtidsprogram unnlater å ta opp de reelle underliggende problemer i norsk økonomi. Det legges altfor mye vekt på budsjettbalansen og hvorvidt budsjettet virker nøytralt på etterspørselen. Det er en for ensidig fokusering på økonomiens etterspørselsside og rammevilkårene for tradisjonell fastlandsindustri.

Økonomisk vekst fremmes av politikk som stimulerer folk til å arbeide, og av politikk som gjør at produktiviteten øker. Produktiviteten vil øke ved at det legges til rette for økt investering i norsk økonomi, og at den kapitalen og arbeidskraften som er tilgjengelig brukes på en mer effektiv måte. Studier har vist at det er enorme effektivitetstap i norsk økonomi på grunn av politisk styrt sløsing med ressursene. Fremskrittsparti-

ets alternative budsjett vil stimulere økonomiens tilbudsside, både ved å øke tilgangen på arbeidskraft og ved å øke produktiviteten i økonomien.

Disse medlemmer tar avstand fra den type økonomisk tenkning - korporativ keynesianisme - som preger den norske økonomiske debatten og som ligger til grunn for Regjeringens økonomiske opplegg.

Korporativ keynesianisme kjennetegnes ved ensidig fokus på økonomiens etterspørselsside, og overdreven vektlegging av den sektoren i økonomien hvor de største organisasjonene i arbeidslivet - LO og NHO - har sin basis, tradisjonell fastlandsindustri.

Hvis det legges til grunn å føre FrP-politikk med en målsetning på 2,5 pst. BNP-vekst pr. innbygger, vil BNP i 2050 være 4 202 mrd. kroner. En vekstrate på 2,5 pst. er fullt oppnåelig. England hadde en vekstrate på 2,4 pst. pr. år i perioden 1982-2001. De syv rikeste landene i OECD hadde en rate på 2,1 pst. Øvrige OECD-land hadde en gjennomsnittlige rate på 3 pst. Regjeringens fornyelsesalternativ gir et BNP i 2050 på 2 376 mrd. kroner.

Disse medlemmer vil legge om den økonomiske politikken slik at vi minst klarer å oppnå en vekstrate på 2,1 pst. pr. innbygger pr. år i perioden frem til 2050. Dette er heller ikke urealistisk. Det er et moderat anslag på hva en aktiv vekstorientert politikk kan generere av økt velstand. OECD-landene hatt en vekstrate i bruttonasjonalprodukt pr. innbygger på 2,3 pst. fra 1982 frem til 2001 (se IMF's rapport). Med Fremskrittspartiets velstandsalternativ vil Norge få et bruttonasjonalprodukt per innbygger i 2050 som er ca. kr 770 000. Regjeringens "fornyelsesalternativ" vil medføre et bruttonasjonalproduktet per innbygger på ca. kr 450 000 i 2050. Gevinsten av å øke den årlige vekstraten pr. innbygger fra 1,05 pst. til 2,1 pst. er nesten en fordobling av levestandarden i 2050!

Et felles utgangspunkt for disse beregningene er den befolkningsveksten som legges til grunn i Regjeringens langtidsprogram ("middel alternativet"). Samlet bruttonasjonalprodukt vil med Regjeringens "fornyelsesalternativ" vokse med 1,36 pst. pr. år. Med Fremskrittspartiets velstandsalternativ er det en målsetning å øke samlet bruttonasjonalproduktet med minst 2,4 pst. pr. år i perioden frem til 2050.

Men Regjeringens langtidsprogram vil vi kunne bli kraftig forbigått av vårt naboland Sverige. I 1997 var Sveriges bruttonasjonalprodukt pr. innbygger 76 pst. av Norges (se OECDs rapport). Anta at Sverige klarer å realisere en vekstbane i tråd med Fremskrittspartiets velstandsalternativ og at Norge får en økonomisk utvikling i tråd med Regjeringens "fornyelsesalternativ". Hvis Sverige har en årlig vekstrate på 2,1 pst. pr. innbygger og Norge en tilsvarende vekstrate på kun 1,05 pst., så vil Norges bruttonasjonalprodukt pr. innbygger være ca. 76 pst. av Sveriges i 2050.

#### *Målsetningen er velferd*

Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiets hovedmålsetning i den økonomiske politikken er

økt velferd til folk flest gjennom høyere økonomisk vekst, lavere skatter og avgifter, en bedring av det offentlige tjenestetilbudet, lavere ledighet og lav og stabil inflasjon. Lav og stabil inflasjon er en forutsetning for et lavt og stabilt rentenivå. Fremskrittspartiet mener Regjeringens forslag, i tillegg til å øke skatte- og avgiftsbyrden, vil medføre lav økonomisk vekst og økt ledighet, og at det ikke gir tilstrekkelige garantier for lav og stabil inflasjon og dermed heller ikke for lav og stabil rente.

Disse medlemmer har, i motsetning til regjeringen Stoltenberg, tro på at norsk økonomi kan vokse ytterligere med lav inflasjon og lavere rente. Det forutsetter fokus på produktivitetsforbedringer og økt sysselsetting gjennom kortsiktige og langsiktige tiltak. Det forutsetter også langsiktige stabile rammebetingelser.

Disse medlemmer vil understreke betydningen av "vekstens gode sirkel": Lavere skatter gir økte investeringer, som igjen gir høyere skatteinntekter, som igjen gir rom for økt velstand som gir ytterligere rom for lavere skatter.

#### *Status i norsk økonomi*

Disse medlemmer viser til at samfunnet er inne i en grunnleggende endring som er like dyptgripende som da industrialismen vokste frem. Fremskrittspartiet vil peke på det stadig økende misforhold mellom etablerte institusjoner og virkemidler og de løsninger som nå er nødvendige for å realisere politiske mål. Et av den nye økonomiens kjennetegn er at industrisamfunnets motsetning mellom arbeid og kapital gradvis viskes ut. Videre er utdanning og kompetanse drivende krefter. Fremskrittspartiet mener det er viktig med betydelige investeringer i ny teknologi slik at produktivitetsforbedringer kan oppveie et eventuelt inflasjonspress som økt velstand ellers kan føre til. Det er nettopp dette som i stor grad kan forklare hvordan USAs økonomi har kunnet vokse i et helt tiår nesten uten inflasjon.

Disse medlemmer mener at dagens politiske løsninger strider med grunnleggende utviklingstrekk i det norske samfunn. Hierarkiske strukturer i en tungrodd offentlig sektor med store enheter fører til manglende evne og vilje til omstilling og effektivisering. Statens tradisjonelle rolle, særlig som betydelig eier i norsk næringsliv, bidrar ikke til nødvendig fleksibilitet.

Tradisjonell skattepolitikk er i ferd med å utspille sin rolle fordi globaliseringen av økonomien i seg selv fører til at effekten av virkemidlet reduseres. Konkurransen om kompetansen er global og ressursene går dit vilkårene er best. Fremskrittspartiet vil derfor endre skattesystemet slik at det ikke fortsetter å være en alvorlig hindring for ny verdiskapning.

Disse medlemmer vil peke på at kunnskaps-samfunnets næringspolitikk i stor grad blir kunnskaps-

politikk. Fremskrittspartiet vil derfor legge til rette for en utdanningspolitikk som øker det potensialet landets innbyggere har for verdiskapning. Videre vil Fremskrittspartiet legge forholdene til rette for utvikling av kunnskapsmiljøer på samme måte som man la til rette for veier, telegraf og jernbane i forbindelse med den industrielle revolusjon. Norsk vekst og utvikling vil avhenge av standarden og utbredelsen av elektroniske motorveier i form av landsdekkende bredbåndsnett.

Disse medlemmer mener videre at statens kapitalstyrke bør utnyttes slik at det blir et viktig norsk konkurransefortrinn. Frykten for overoppheting av norsk økonomi fører til at inntektene plasseres som passive finansinvesteringer i andre land fremfor et styrket helsetesen, utdanningstilbud, forskning og infrastruktur. Det er i en slik sammenheng avgjørende med en fornuftig rollefordeling mellom staten og private som sikrer mangfold, konkurranse, risikovillighet og muligheter til å utnytte privat forretningskompetanse. Det er videre viktig å legge forholdene til rette for enheter som er sterke nok til å hevde seg internasjonalt. Norge mangler i stor grad sterke private investeringsmiljøer. Det er derfor viktig å omdanne den statlige kapitalstyrken til privat verdiskapning.

#### *17.4.2 Fremskrittspartiets alternativ - velstandsalternativet*

##### *Pengepolitikk*

Disse medlemmer mener at det er en inngrodd oppfatning i det etablerte politiske og økonomiske miljø som går på at økt økonomisk vekst vil føre til økt inflasjon. Fremskrittspartiet tar avstand fra denne oppfatningen. Det er ikke belegg for en påstand om at økt vekst vil føre til økt inflasjon.

Inflasjon er et monetært fenomen, og skyldes at tilbudet av penger, som blir kontrollert av Norges Bank, vokser hurtigere enn etterspørselen etter penger. Etterspørselen etter penger - hvor mye husholdninger og bedrifter ønsker å plassere av sin formue i likvide midler - avhenger blant annet av den økonomiske veksten. Økt økonomisk vekst vil medføre økt etterspørsel etter penger. For gitt tilbud av penger, som blir bestemt av Norges Bank, vil dette medføre lavere inflasjon. Fremskrittspartiets økonomiske opplegg vil således i seg selv medføre lavere inflasjon og derfor lavere nominell rente.

Fremskrittspartiet har foreslått at Norges Bank får operativ uavhengighet av finansdepartementet, og at Norges Bank gis i oppdrag å holde inflasjonen på et lavt og stabilt nivå. Norges Bank som sentralbank har nødvendige og tilstrekkelige virkemidler til å kontrollere utviklingen i prisnivået innenfor et visst intervall. Fremskrittspartiet har lenge ment at pengepolitikken må legges om til inflasjonsmål med en uavhengig sentralbank. Regjeringens omleggingen av pengepolitikken slik at Norges bank nå skal styre etter et eksplisitt inflasjonsmål, er derfor gledelig fordi Norges Bank ikke har virkemidler til både å sørge for lav og stabil

inflasjon og samtidig sørge for at kronen etter hvert vender tilbake til kursleiet.

Det er viktig at aktører i finansmarkedet og økonomien for øvrig er klar over at Norges Bank ikke under noen omstendigheter vil inflatere økonomien. Derfor er det viktig at mandatet for pengepolitikken nå eksplisitt er lagt om i samsvar med Fremskrittspartiets anbefalinger over lang tid.

Disse medlemmer vil også bemerke at heller ikke rentenivået blir bestemt av Norges Bank. I vår åpne økonomi må vi tilpasse oss den realrenten som blir bestemt på det globale kapitalmarkedet, av spillet mellom sparing og investering. Norsk finanspolitikk kan ikke påvirke den globale realrenten. Det norske nominelle rentenivået er internasjonal realrente med et tillegg for forventet inflasjon og risiko for forventet inflasjon. Norges Bank kan styre nominell rente, gitt realrenten, ved å påvirke inflasjonsforventningene gjennom tilførselen av penger fra sentralbanken. Trygghet for at banken ikke vil inflatere økonomien, vil medføre at nominelt rentenivå synker ned mot internasjonal realrente.

#### *Finanspolitikk - Tæring etter næring*

Disse medlemmer mener at tæring må settes etter næring, også for staten. Stabil og lav inflasjon er en forutsetning for et konkurransedyktig næringsliv og en sunn økonomisk utvikling. Derfor må finanspolitikken innrettes slik at den bidrar til lav pris- og kostnadsvekst. Offentlig virksomhet må avkreves balanse mellom utgifter og inntekter. Overskudd enkelte år kan fremføres gjennom oppbygging av fond og disse kan senere i en viss utstrekning benyttes til inndekning av underskudd.

#### *Begrense offentlig forbruk*

Disse medlemmer ser maktkonsentrasjon hos det offentlige som en trussel mot den enkeltes frihet. Fremskrittspartiet går derfor inn for at staten og andre offentlige organer skal konsentrere seg om oppgaver som enkeltmennesker, organisasjoner og bedrifter ikke kan løse selv. Det offentlige forbruk må effektiviseres og reduseres, særlig gjelder dette overføringer til private, fordi dette bidrar til å skape statsavhengighet. Fremskrittspartiet vil gradvis redusere det offentlige andel av bruttonasjonalproduktet.

#### *Etterspørselsvekst - inflasjon*

Disse medlemmer mener at norsk økonomi tåler en relativt høy etterspørselsvekst når etterspørselen retter seg mot importerte varer og tjenester eller mot innenlandsproduserte varer og tjenester i markeder hvor leverings- og produksjonskapasitet finnes. Etterspørselsskapt inflasjon oppstår når den økte etterspørsel retter seg etter varer og tjenester som ikke kan leveres i et omfang som tilsvare etterspørselen. Den norske tradisjon med sterk vektlegging av å begrense etterspørselsveksten for å sikre lav pris- og kostnadsvekst har ikke lyktes og vil ikke lykkes. Hovedtil-

taket for å begrense etterspørselsveksten består tradisjonelt i å øke skatter og avgifter. Erfaringen er at økte skatter og avgifter gir økte kostnader for bedriftene og dermed både høyere inflasjon og lavere lønnsomhet, samt større fare for unndragelser og omgåelser.

Fremskrittspartiet legger vekt på å skape rammebetingelser for næringslivet - økonomiens tilbudsside - som gjør det mulig å effektivisere produksjonen og utvikle nye produkter. Samtidig vil Fremskrittspartiet effektivisere og begrense offentlig sektor slik at kapasitet - kapital og arbeidskraft - skapes for lønnsom produksjon. Dette kaller vi å stimulere tilbudssiden i økonomien.

#### *Utenlandsbudsjett*

Disse medlemmer vil innføre et skarpere og mer entydig skille mellom innenlandsk etterspørsel og importetterspørsel. Stortinget behandler i dag systematisk enhver økt utgift over statsbudsjettet som om den har nøyaktig den samme effekt på norsk innenriksøkonomi, uavhengig av om og på hvilken måte pengene brukes, i Norge eller i utlandet. Denne praksisen er et hinder for fornuftig pengebruk og en meningsfylt finanspolitisk analyse og debatt.

Disse medlemmer viser til at den norske stat er i en økonomisk svært gunstig situasjon og har over tid bygget opp en enorm petroleumsformue som er saltet ned i utlandet. Samtidig er det mange områder i Norge som bør styrkes og forbedres, men fordi Regjeringen og Finansdepartementet har en fastlåst holdning til hvordan penger kan brukes i Norge, og til enhver tid skaper et feilaktig skremmebilde om økt prisstigning og rente hvis vi bruker mer av vår formue til å forbedre og effektivisere ulike deler av norsk økonomi, kan det være hensiktsmessig å vise at økt statlig pengebruk ikke nødvendigvis betyr økt statlig pengebruk i Norge.

En vesentlig og delvis avgjørende vektlegging av etterspørselssiden og "finanspolitiske indikatorer" ved behandlingen av statsbudsjettet legger en klar begrensning på offentlige utgifter, og dermed på hvor mye penger staten tilsynelatende kan bruke.

I dagens budsjettssystem med tabeller og indikatorutregninger regnes alle foreslåtte endringer av Regjeringens forslag til budsjett å ha tilnærmet nøyaktig samme finanspolitiske virkning, helt uavhengig av den reelle situasjon. Dette er en åpenbar svakhet som både hindrer fornuftig pengebruk og en nyansert finanspolitisk debatt. Slik statsbudsjettet i dag er satt opp, skilles det ikke mellom kjøp av varer og tjenester fra utlandet og kjøp av varer og tjenester innenlands. For Norge er dette nå en betydelig hindring for en fornuftig disponering av den økonomiske velstand i et langsiktig perspektiv.

Disse medlemmer vil derfor også her i sammenheng med langtidsprogrambehandlingen understreke viktigheten av å etablere et eget budsjett for kjøp av varer og tjenester i utlandet som så ikke inngår i de tabeller og beregninger som foretas i budsjettet for å beregne "stramhet og slakket" i finanspolitikken.

Dette budsjettet vil selvsagt måtte få inntekter på samme måte som gjennom det øvrige systemet, altså teknisk overført fra petroleumsfondet til utenlandsbudsjettet.

For at et slikt budsjett skal kunne virke etter hensikten, må det etableres klare regler for hvilke typer utgifter som skal kunne betales fra dette budsjettet.

Avgrensninger kan være:

- ikke varige faste og langsiktige utgifter
- der det dreier seg om løpende driftsutgifter, bør disse alltid være av en karakter, art eller form som kan avvikles i sin helhet etter maksimalt 3 år
- kjøp av utstyr som ikke inngår i et vedvarende anskaffelsesprogram.

Det Fremskrittspartiet i hovedsak gjør er å omplasere deler av statens finansformue (oljefondet) til realformue ved hjelp av investeringer i realkapital, forskning og utdanning. Øvrige tiltak er ekstraordinære som vil bidra til å bedre tilbudssiden i økonomien samt redusere presset på det norske helsevesen.

#### *Næringsnøytralitet - investeringer i realkapital*

Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet har en næringsnøytral finanspolitikk. Vårt mål er å øke den økonomiske veksten. Det er av underordnet betydning hvor veksten kommer, og i mange tilfeller er det umulig å styre veksten næringsmessig og bransjemesig ved hjelp av politiske grep. Økonomisk vekst kan komme både fra privat og offentlig sektor, og det kan komme både fra konkurranseutsatt og skjermet sektor.

Investeringer i offentlig eiet realkapital som sykehus og transportnett vil øke veksten både i offentlig og privat verdiskapning. Fremskrittspartiet mener at Regjeringen lar den offentlige realkapitalen og dermed det offentlige tjenestetilbudet forvitte. Det må investeres mer i offentlig sektor, spesielt innen helse- og omsorgssektoren, slik at folk flest kan få et bedre tilbud av offentlige tjenester. Konkurransetsetting og privatisering vil øke effektiviteten i tjenesteproduksjonen, og kan gjennomføres selv om det offentlige har ansvaret for finansieringen og kvalitetssikringen av tjenestene.

Økt økonomisk vekst kan også medføre at styrkeforholdet mellom de forskjellige næringene endres, for eksempel ved at såkalt skjermet sektor vokser mer enn tradisjonell konkurranseutsatt sektor. Fremskrittspartiet vil ikke bruke finanspolitikken til å forhindre en slik utvikling, fordi det også vil medføre generelt lavere økonomisk vekst.

#### *Skatter*

Disse medlemmer vil fremheve behovet for:

- avgiftsreduksjoner som øker økonomiens effektivitet og som på kort sikt får direkte virkning på prisstigningen og derved også på renten

- skattereduksjoner som øker økonomiens effektivitet og arbeidsinnsatsen og som får virkning på kjøpekraften og dermed på fremtidige lønnsoppgjør.

Disse medlemmer ønsker et skattesystem som folk flest vil respektere og som avspeiler det reelle finansieringsbehov det offentlige har til dekning av fellesoppgaver. Et slikt system skal spore til innsatsvilje både hos personer og bedrifter, virke sparestimulerende og føre til en best mulig utnyttelse av ressursene.

Disse medlemmer mener at skatteinnkreving også har en fordelingspolitisk side, da skatt også skal sikre enkeltmennesker som av ulike årsaker helt eller delvis er ute av stand til å forsørge seg selv.

Det er viktig at skattesystemet er utformet slik at det i størst mulig grad bidrar til at samfunnsøkonomiske disposisjoner også blir bedriftsøkonomisk lønnsomme. Fremskrittspartiet foretrekker et skattesystem som har lave skattesatser og få smutthull/fradragsordninger, fremfor et system med høye skattesatser og mange smutthull/fradragsordninger. Et slikt system vil også bidra til at bedriftene tjener penger fremfor å bruke store ressurser på skatteplanlegging.

#### *Avgifter*

Disse medlemmer vil at en rekke nødvendige statsinntekter skal fremskaffes gjennom avgifter på ressursbruk både for bedrifter og personer, slik at deres interesser for verdiskapning stimuleres. Forandring må skje gradvis for å sikre en forsvarlig tilpasning hos bedrifter og personer. Fremskrittspartiet ønsker et så enkelt system som mulig, men finner det nødvendig å tilpasse avgiftssystemet og -nivået til gjennomsnittet i Europa, fordi særnorske og høye avgifter både er konkurransevridende for næringslivet og ikke minst inflasjonsdrivende. Særavgifter bør derfor begrenses og ha en særskilt begrunnelse.

#### *Økte investeringer - effektivisering av offentlig virksomhet*

Disse medlemmer mener at en politikk for fortsatt vekst og velstand må inneholde en aktiv styrking av produktiviteten i offentlig og skjermet privat sektor, samt en aktiv innovasjonspolitik som styrker innovasjonsnivået og innovasjonsevnen i alle deler av arbeidslivet.

Fremtiden krever ytterligere internasjonalisering og profesjonalisering, som betyr at Norge vil være helt avhengig av et internasjonalt konkurransedyktig utdanningssystem og en forskningspolitikk som skaper forutsetninger for ny verdiskapning.

Fremskrittspartiet vil også legge til rette for en infrastrukturpolitikk som sikrer den transportmessige og elektroniske infrastruktur som næringslivet har behov for, en arbeidsmarkedspolitikk med vekt på lokale oppgjør som sikrer fleksibilitet og omstilling, og investeringer i forskning, veibygging og IKT som bereder grunnen for effektivitetsforbedringer og dermed produktivitetsvekst.

Investeringer i sykehusutstyr og en effektiv organisering av helsevesenet, som fører til økt pasientbehandling, vil redusere trygdeytelser og bedre utnytte arbeidskraftressursene.

#### *Lønnsfastsettelsen - Arbeidsmarkedet*

Disse medlemmer mener at lønnsfastsettelsen i utgangspunktet burde skje lokalt i den enkelte bedrift, og at dette må gjelde både offentlig og privat sektor. Dette for å styrke fleksibiliteten i arbeidsmarkedet. Sentral lønnsfastsettelse og detaljerte avtaler bidrar til å minske de lokale parters ansvar for lønnsdannelsen. En omlegging til en slik inntektspolitikk vil etablere lønns- og forhandlingssystemer tilpasset en samfunnsutvikling som setter store krav til omstillinger og kompetanseoppbygging under skiftende rammebetingelser. Ressurser som i dag går til unødvendig administrasjon, tilsyn og kontroll må kanaliseres over i tjenesteytingen.

Norsk offentlig forvaltning har i for stor grad vært preget av sektorvise krav til likhet i organisering, likhet i økonomiske rammer, og likhet i mål og krav, helt uavhengig av lokale utfordringer og forhold. Det må legges til rette for større differensiering lokalt. Det må også gjelde for lønnspolitikken. Holdenutvalget la frem sin utredning i juni. For første gang har et utvalg hvor partene i arbeidslivet var sterkt representert, gått langt i å erkjenne at måten lønnsfastsettelsen skjer på i offentlig sektor, må ta sin del av skylden for de problemer vi har i det offentlige.

Et stivbeint forhandlingssystem preget av generelle tillegg til alle, uavhengig av ansvar, innsats og kompetanse, har ikke tatt hensyn til det offentliges behov for å tiltrekke seg ettertraktet arbeidskraft. Resultatet er en sammenpresset lønnsstruktur og økte forskjeller mellom grupper med høyere utdanning i offentlig og privat sektor. Det har gjort det vanskeligere å få tak i kompetent arbeidskraft. Dette gjelder særlig yrker som har et alternativ i privat sektor. Har man muligheten, søker man seg gjerne over i en jobb hvor man føler seg skikkelig verdsatt. For yrkesgrupper som ikke har noe alternativ i privat sektor, er det rekrutteringen til yrket som rammes. Dette må stats- og kommunesektoren som arbeidsgiver nå ta hensyn til i sin lønnspolitikk.

Fordelen med lokale forhandlinger er at de gir bedre samsvar mellom lønn, produktivitet og etterspørsel etter arbeidskraft. De lokale parter kan bruke individuelle vurderinger for å honorere dyktighet, ansvar og innsats. Det gir fleksibilitet og omstillingsevne. Hensynet til faktorer som bare kan bedømmes på arbeidsplassene krever lokal lønnsdannelse. Gjennom lokal lønnsdannelse økes motivasjonen for innsats på den enkelte arbeidsplass, som igjen bedrer produktiviteten både i privat og offentlig sektor, og legger grunnlaget for styrket konkurransevne. Argumentene for lokal lønnsdannelse er dermed både geografiske, bransjemessige, utdanningsmessige, produktivitmessige og individuelle.

Ifølge Regjeringens langtidsprogram har inntektspolitikken et hovedansvar når det gjelder å sørge for at inflasjonen holdes lav og på linje med våre handelspartnere. Inntektspolitikken, altså utfallet av lønnsoppgjørene, kan ikke ha dette ansvaret. Inntektsoppgjørene er av betydning for sysselsettingsutviklingen og påvirker den generelle realøkonomiske utviklingen, men den kan ikke delegeres et ansvar for økonomiens nominelle utvikling. Et ekspansivt lønnsoppgjør vil på sikt og i større grad føre til redusert sysselsetting og lavere vekst enn det vil føre til høyere inflasjon. Inflasjonsraten er i hovedsak bestemt av pengepolitikken og bestemmes uavhengig av inntektspolitikken.

Internasjonalt er det ikke noe sammenheng mellom lønnsutvikling og inflasjon. Mange land i euro-området har høyt lønnsnivå, lav sysselsetting i kombinasjon med lav inflasjon. Videre kan ikke et lønnsoppgjør vurderes som moderat eller ekspansivt uten å ta i betraktning produktivitetsutviklingen.

Ledigheten er nå over 3 pst. av arbeidsstyrken. Fremskrittspartiet tar avstand fra holdningen om at dette er et akseptabelt ledighetsnivå, og den implisitte forutsetningen om at de som i dagens arbeidsmarked ikke har arbeid, ikke egner seg til arbeid. Fremskrittspartiet mener det må være en målsetning å få ledigheten ytterligere ned. Dette kan gjøres gjennom bruk av økonomiske virkemidler. Formidlingen av arbeidskraft styrkes og effektiviseres gjennom privat arbeidsformidling, og det gis langt større incitament til å ta lønnet arbeid ved hjelp av skattelettelser og innstramninger i dagpengeordningen, med innføring av plikt til å ta imot tilbudt arbeid.

Disse medlemmer er også opptatt av at arbeidsstyrken økes, gjennom tiltak som gjør det mer oppportunt å søke å skaffe seg lønnet arbeid. I tillegg mener Fremskrittspartiet at det er viktig at den arbeidskraften som til enhver tid er tilgjengelig, brukes på en best mulig måte med hensyn til å skape et grunnlag for økt vekst. Det offentlige byråkratiet må reduseres, støtten til ulønnsomme arbeidsplasser må reduseres, og det må legges til rette for at arbeidskraften mobiliseres yrkesmessig og geografisk slik at denne, vår viktigste resurs, brukes på en best mulig måte.

En konsekvens av økonomisk vekst, høyere og mer effektiv sysselsetting, er at det legges et grunnlag for generelt høyere lønnsvekst. Lønnsvekst er selvsagt et gode, og desto mer forholdene legges til rette for at lønningene kan øke, desto bedre er den økonomiske politikken.

Fremskrittspartiet tar avstand fra en forenklet moderasjonslinje. Det er for eksempel ikke noe mål at time-lønnskostnadene skal øke mindre i Norge enn hos våre handelspartnere. Det er i utgangspunktet helt feil å sammenligne timelønnskostnader over landegrensene. Hvis produktiviteten øker, vil lønningene kunne øke, uten at kostnadene pr. produsert enhet i bedriftene øker. For Fremskrittspartiet er det derfor et mål å øke lønningene, på samme måte som det er et mål å øke den økonomiske veksten og produktiviteten.

Disse medlemmer er samtidig klar over at LO og andre arbeidstakerorganisasjoner besitter en potensiell stor makt med hensyn til å kunne presse lønnsnivået høyere enn produktivitetsutviklingen gir grunnlag for. Da vil resultatet bli arbeidsledighet, eller feil bruk av arbeidskraften. Dette problemet mener Fremskrittspartiet gradvis må løses ved at de lover som regulerer arbeidsmarkedet endres, slik at lønninger i større grad blir bestemt individuelt, eller på den enkelte bedrift. Fremskrittspartiet vil begrense organisasjonenes makt på arbeidsmarkedet. Fremskrittspartiet mener "solidaritetsalternativet" er et skjørt grunnlag å basere den langsiktige utviklingen i sysselsettingen på.

#### *Privatisering - Deregulering - Konkurransutsetting*

##### Statlig eierskap

Disse medlemmer viser til at en betydelig del av aksjekapitalen i bedrifter notert på Oslo Børs er stats-eiet og disponert av Regjeringen via statsråder som generalforsamlinger eller som representant for staten som mindretallseier. Den makt som dermed er sikret Regjeringen via eierskapsrollen er betydelig. Muligheten for en sammenblanding av såkalte samfunnsinteresser og bedriftsøkonomiske rasjonelle interesser er således tilstede i stor grad, og dette er meget skadelig. Når staten gjør noe bedriftsøkonomisk uklokt, kan det hevdes å ligge samfunnsinteresser bak, og når det foretas disponeringer som kritiseres ut fra en samfunnsvinkling, kan det henvises til bedriftsøkonomiske årsaker. Dermed utvannes ansvaret fordi det alltid er en vei ut av kritikkverdige disposisjoner, og muligheten for maktmisbruk blir derfor stor.

Disse medlemmer mener at det for alle statlige eide bedrifter må klargjøres om eierskapet har et styringsformål eller et finansielt avkastningsformål. Enhver kombinasjon av disse to formål avvises idet det ene eller det andre må velges etter en reell og konkret begrunnelse. Der den eneste begrunnelsen er såkalt nasjonalt eierskap for å bevare tilknytning til Norge og eventuelt hovedkontor i Norge, mener Fremskrittspartiet at selskapets vedtekter bør endres slik at en "gylden aksje" eiet av staten sikres veto i de spørsmål som faller innenfor slike begrunnelser. Deretter defineres det statlige eierskapet som et finansielt eierskap.

Salg av statens eierandeler i alle selskaper med finansielle avkastningsformål som begrunnelse, vil i dagens marked ikke ha norske kjøpere, da omfanget er for stort og norsk egenkapitalmarked for lite. Det er også stor mangel på store private norske finansielle investorer i og med at de store pensjonsforpliktelser er i statens hånd gjennom folketrygden, som i dag kun er delvis fondsbasert. Derfor mener Fremskrittspartiet at statens pensjonsforpliktelser og finansielle eierposisjon i norske bedrifter kan kombineres ved å overføre statlige aksjer i bedrifter hvor finansiell avkastning er formålet til Folketrygdfondet, samtidig som dette fondet gradvis gis en mer normal fondsrolle overfor pensjonsutbetalingene i folketrygdsystemet. Når slike

aksjer er overført, vil muligheten for maktmisbruk av statens eiermakt fra politiske myndigheters side være sterkt redusert, og maktspredning oppfylt. Ytterligere maktspredning kan oppnås ved å dele opp Folketrygdfondet i flere separate og selvstendige fond med egne styrever, administrasjon og eierporteføljer, men med samme forhold til at folketrygden disponerer avkastningen.

##### Folketrygden

Disse medlemmer mener at for å styrke Folketrygdfondets posisjon som reelt fond for folketrygdens pensjonsforpliktelser, kan også SDØE-andeler (Statens direkte økonomiske engasjement) overføres til Folketrygdfondet. Folketrygdfondet/fondene skal som hovedregel ikke utøve aktivt eierskap i form av å delta som styremedlemmer med videre i de bedrifter fondet/fondene investerer i. Folketrygdfondets primær oppgave skal være å maksimere avkastning av kapitalen, og fondet står således fritt til å selge sine andeler i bedrifter som utvikler seg i en retning fondet mener vil redusere avkastningen.

De nåværende statlige eierandeler er betalt av norske skattebetalere, og aksjene er skattebetalernes eller befolkningens eiendom som disponeres av landets myndigheter. I forbindelse med en omorganisering av disponeringen av det nåværende eierskap av flere selskaper, vil Fremskrittspartiet også at en del av aksjene i slike selskaper skal kunne overføres direkte til norske borgere uten vederlag eller med rabatt, slik at de reelle eierne selv kan disponere sine eierandeler. Det vil også føre til en gigantisk voksenopplæring av den norske befolkning i det å være aksjonær og eier.

Disse medlemmer mener staten over tid har bevist at den er en dårlig eier, da den ikke klarer å oppetre som en krevende aktiv eier som ønsker å maksimere selskapets verdier. Norske bedrifter med betydelig innslag av statseie, blir av utenlandske og norske potensielle investorer priset lavere enn sin reelle verdi, noe som igjen svekker selskapenes muligheter for vekst gjennom emisjoner og tilførsel av ny kapital og aktive eiere. Gjennom overføring av eierskapet til befolkningen og til et uavhengig Folketrygdfond som igjen kan oppdeles i flere fond, for å spre risiko og bedre forvaltningen av midlene, vil hovedproblemene være løst. Det forutsettes i denne sammenheng at styrene i fondene under Folketrygdfondet oppnevnes av ulike organisasjoner for hvert enkelt fonds vedkommende. Samtidig forutsettes det at hvert fond har entydige bestemmelser om at de investeringer som foretas skal sikre en rimelig avkastning og en rimelig risikoprofil. Det tas sikte på at fondene i praksis virker som institusjonelle, og profesjonelle investorer. For øvrig forutsettes det også en betydelig grad av frihet fra folketrygdfondenes side.

Parallelt med slik fondssikring av fremtidige pensjonsforpliktelser er det tvingende nødvendig at politiske myndigheter legger forholdene til rette, gjennom

skatte- og avgiftspolitikken, lovgivning og øvrig regulering, for fremvekst av et stort og levende privat egenkapitalmiljø i Norge, som over tid sikrer fremvekst av nye arbeidsplasser og økonomisk vekst.

#### Privatisering/konkurransetsetting av offentlig oppgaver

Disse medlemmer mener at strukturpolitikken tillegges altfor liten vekt i den økonomiske politikken. Finanspolitikk er i høyeste grad strukturpolitikk. Nivået på skattesatser, avgiftssatser, støtteordninger og så videre, påvirker folks adferd med hensyn til sparing, arbeid og investering, og dermed utviklingen i økonomiens tilbudsside. Dette tas det generelt for lite hensyn til i budsjettet. Regjeringen forholder seg altfor passiv til økonomiens langsiktige vekstrate. Selv en liten økning i årlig vekstrate vil få enorm betydning for fremtidig levestandard.

Disse medlemmer vil arbeide for å få gjennomslag for bl.a. følgende strukturtiltak – i tillegg til skatte- og avgiftspolitikken:

- Delprivatisere og børsnotere Statkraft SF
- Omdanne Posten, produksjonsavdelingene i statens veivesen og jernbaneløst og NSB BA til aksjeselskap
- Delprivatisere og børsnotere Statoil
- Liberalisere Råfiskloven og Deltagerloven
- Skjerpe regler og praksis for dagpengeutbetalinger slik at det stilles strengere vilkår for utbetaling og det å ta tilvist arbeid
- Endre regelverket for utbetaling av uføretrygd
- Endre sykelønnsordningen
- At arbeidsmiljøloven endres slik at regelverket for overtidarbeid liberaliseres
- Legge ned Aetat som ordinær arbeidsformidler og vikarbyrå
- Legge ned Sametinget
- Legge ned Senter mot etnisk diskriminering
- Legge ned Kontaktutvalget mellom innvandrere og myndighetene
- Legge ned Klagenemnda for utlendingssaker samt sørge for at politiet igjen får ansvaret for avhør av asylsøkere
- Gjøre kompensasjonsordningen for merverdiavgift til kommuner og fylkeskommuner generell
- Omorganisere standardiseringsvirksomheten med sikte på å etablere en fullt integrert standardiseringsorganisasjon, hvor det overordnede ansvar for alt standardiseringsarbeid legges til Nærings- og handelsdepartementet
- Gradvis avvikle Statens nærings- og distriktsutviklingsfond
- Selge statlige eierandeler i Raufoss ASA
- Selge statlige eierandeler i Kongsberggruppen ASA
- Selge statlige eierandeler i Norsk Hydro ASA
- Selge statlige eierandeler i AS Olivin

- Oppheve omsetningsloven
- Oppheve lov om konsesjon ved erverv av fast eiendom og dermed gjeldende bestemmelser vedrørende bo- og driveplikten.

Disse medlemmer viser for øvrig til tidligere rapporter hvor det er beregnet store effektiviseringsgevinster i offentlig virksomhet ved hjelp av ulike virkemidler. Dette er nylig også bekreftet i NOU 2000:19 "Bør offentlig sektor eksponeres for konkurranse?".

Effektivitet er først og fremst et spørsmål om å oppnå resultater, fortrinnsvis med mindre ressursinnsats. Fremskrittspartiet erkjenner at offentlig sektor er noe annet enn en bedrift i vanlig forstand, da den har ansvaret for en rekke fellesgoder, for inntektsfordeling og også opptrer som et korrektiv til privat sektor.

Likevel er det minst tre ulike effektiviseringsmuligheter i offentlig sektor:

- kostnadseffektivisering - frembringe offentlige tjenester billigere enn i dag
- resultateffektivisering - oppnå overordnede politiske mål billigere ved å fordele innsatsen på ulike områder på en annen måte enn i dag
- nytte-/kostnadsforbedringer - omprioritere fra områder hvor den siste kronen i innsatsen kaster lite av seg, til områder hvor ekstra innsats kaster mye av seg.

Det grunnleggende effektivitetsbegrepet er samfunnsøkonomisk effektivitet. Man må særlig være oppmerksom på offentlige inngrep som forsterker i stedet for å redusere de problemer som følger av markeds-svikt. Offentlig sektor har over tid hatt en sterk ekspansjon i Norge, og det er derfor særlig grunn til å sette søkelyset på effektiviteten i denne sektoren som tross alt legger beslag på stadig større del av vårt BNP, som igjen fører til et uakseptabelt skatte- og avgiftstrykk, og heller ikke gir god nok kvalitet på de tjenester offentlig sektor produserer. Hittil har løsningen vært å putte mer penger inn i sektoren, fremfor å se på selve organiseringen og effektiviteten. Dette betyr ineffektivitet og gir ikke samfunnsøkonomisk optimale løsninger. Markedsøkonomien har særlig vist oss at konkurranse er et effektivt virkemiddel for å oppnå størst effektivitet og ikke minst gode tilbud til rimelige priser. Derfor bør også offentlige tjenester konkurransestimuleres. Det er ingen grunn til at oppgaver som det offentlige har ansvaret for må utføres i offentlig regi. Det offentlige kan konsentrere seg om finansiering av tjenestene og derved overlate til private å produsere dem. Skal private bedrifter og offentlige etater konkurrere om oppdrag forutsetter dette at konkurransen er reell, det vil si at de konkurrerer på like vilkår, noe som ikke er tilfelle i dag.

Det er særlig to forhold som gjør at offentlig sektor er skjermet fra reell konkurranse.

For det første må det offentlige få en reell prising av sin tjenesteproduksjon. I dag er det ofte slik at når

offentlige tjenester skal prises, er ikke alle kostnader tatt med i kalkylen. Det er altså nødvendig med kalkyler som viser totale reelle kostnader.

For det andre er det i dag slik at offentlig produksjon utført av egne ansatte ikke er momsbelagt, mens tilsvarende kjøp fra private er momsbelagt. Dette gjør at offentlig egenproduksjon lever en beskyttet tilværelse. Ved lov av 17. februar 1995 ble det vedtatt å innføre en ordning som gir kommuner og fylkeskommuner kompensasjon for merverdiavgift ved bruk av private bedrifter på enkelte avgrensede områder. Loven har virket positivt innen det begrensede området den omfatter, men den har store mangler fordi den ikke er generell. Innenfor sentralt gitte rammebetingelser er det opp til kommunene å definere og fastsette kvalitet og økonomi i tjenestetilbudet. Det er også en naturlig del av det kommunale selvstyret at den enkelte kommune selv får velge de tiltak som den finner hensiktsmessig å ta i bruk for å få endene til å møtes. Ett slikt tiltak er å konkurranseeksponere den aktuelle tjeneste, noe som også er et virkemiddel i arbeidet med en modernisering og effektivisering av offentlig sektor generelt. Skal konkurransen virke, må markedet fungere, noe som blant annet betyr at konkurransevilkårene mellom offentlige og private aktører må være like. I dag er det ikke slik. Blant annet er innretningen av momskompensasjonsloven slik at den for renholdsoppdrag, for eksempel, i praksis hemmer utviklingen og bruk av et effektivt marked. Det foreligger dermed en konkurransevridende effekt som innebærer at de ønskede effektene av å konkurranseeksponere ikke oppnås, og at sentrale myndigheter legger bånd på kommunenes muligheter for valg av tiltak og dermed avgrenser det kommunale selvstyret.

Disse medlemmer vil derfor fremme forslag for å endre på dette.

#### *Oljeformuen*

Disse medlemmer viser til at Regjeringens forslag til langtidsprogram legger opp til en enorm statlig finansiell sparing. Sparingen skal i all hovedsak, gjennom oljefondet, plasseres i utlandet. Oljefondets andel av den samlede forventede sparing er formidabel. Enda mer interessant for å illustrere ansvarligheten i å bruke mer av oljerikdommen, er det å se på om bruken av oljepenger i dag taper ut engangsnaturressurser, fremfor å spare eller omplassere formuen som ligger bundet i naturressursene.

Disse medlemmer erkjenner at en del av oljeinntektene - den såkalte oljerenten - i prinsippet er uttapping av ikke-fornybare ressurser, og at vi som nasjon, for å sikre den økonomiske utviklingen på lang sikt, ikke kan la forbruket følge de årlige svingninger i oljerenten. Fremskrittspartiet erkjenner også at offentlig finansiell sparing vil være nødvendig for å dekke forpliktelser det offentlige har med hensyn til fremtidige overføringer, overføringer som forventes å øke når oljerenten reduseres.

Basert på anslagene for blant annet oljepriser og petroleumsproduksjon som lagt til grunn av Regjeringen, samt en realrente på 4 pst., har Regjeringen beregnet totalformuen fra olje pr. 1. januar 2001 til 2 050 mrd. kroner (i 2001-kroner.) Statens andel av formuen, definert som nåverdien av statens netto kontantstrøm fra petroleumsvirksomheten, anslås til 1 870 mrd. kroner. (2001-kroner) Petroleumsformuen gir grunnlag for en permanentinntekt eller langsiktig årlig avkastning, på ca. 75 mrd. kroner (statens andel i 2001 kroner). I Nasjonalbudsjettet side 71 skriver Regjeringen følgende:

"De årlige inntektene fra petroleumsvirksomheten er ikke inntekter i vanlig forstand, men er i realiteten en omplassering av olje- og gassressurser til finansiell formue i utlandet. Dette synliggjøres ved at nedbyggingen av olje- og gassreservene motsvares av oppsparing i Statens petroleumsfond."

Disse medlemmer vil imidlertid påpeke at det er oljerenten, ikke de samlede oljeinntektene, som er det korrekte målet på uttømming av ressurser i oljesektoren. Øvrige oljeinntekter, som skyldes at det brukes realkapital og arbeidskraft i oljesektoren, er fullt ut sammenlignbare med øvrig verdiskapning i Norge og kan i prinsippet forbrukes uten at grunnlaget for fremtidig verdiskapning reduseres. Det samme gjelder den årlige avkastningen på oljefondet. Fremskrittspartiet vil derfor legge oljerenten og ikke permanentinntekten til grunn som et ansvarlig mål for bruk av oljepenger til forbruk.

Disse medlemmer vil påpeke at langsiktig ansvarlighet i finanspolitikken først og fremst dreier seg om å øke samlet verdiskapning. Sparing av oljeinntekter har ikke noen verdi i seg selv. Poenget er at vi sørger for størst mulig verdiskapning nå og i fremtiden. Grunnlaget for vekst i verdiskapning legges gjennom ansvarlig investering i ulike former for formue som gir avkastning, og ved å legge til rette rammevilkårene slik at ressursene blir brukt best mulig.

Omplassering av oljeformuen i annen formue er ikke det samme som omplassering av oljeformuen i statlig eiet utenlandsk finansiell formue. Statlig innenlands finansiell formue, investering i offentlig realkapital og økt investering i privat realkapital og i menneskelig kapital (utdanning), er likestilt med plassering av oljerenten i utlandet med hensyn til forsvarlig formuesforvaltning.

Sparing i utlandet vil gi avkastning, og denne avkastningen vil kunne føre til at samlet verdiskapning i fremtiden blir høyere enn BNP. Men det er viktig å være klar over at det kan være et negativt samspill mellom statlig sparing i utlandet og veksten i BNP. Hvis den statlige sparingen medfører en lavere vekstrate i BNP enn vi kunne hatt ved et lavere nivå på statens budsjettoverskudd, vil det medføre at samlet verdiskapning blir lavere enn hva vi kunne hatt med et lavere nivå på den statlige sparingen i utlandet. Vi kan

spare oss til fant! Selv en meget liten økning i årlig vekstrate i BNP vil lett kompensere for den avkastningen som oljefondet vil gi.

På bakgrunn av disse forhold tar Fremskrittspartiet sterkt avstand fra grunnløse påstander om at økt bruk av oljepenger, i betydning redusert statlig sparing i utenlandsk finansiell formue, er uansvarlig finanspolitikk. Ansvarlig finanspolitikk legger til rette for økt vekst, og sikrer samtidig fremtidige statlige finansielle forpliktelser. Økt vekst vil i seg selv gi staten finansielt handlingsrom i fremtiden.

Etter Fremskrittspartiets oppfatning bør store deler av oljeformuen brukes til å fondsbasere pensjonssystemet. Dette vil redusere risikoen knyttet til at det er budsjettprosessen som bestemmer hvor mye av oljeinntektene som hvert år havner i fondet, og ikke minst risikoen befolkningen står overfor hva gjelder retten til utbetalt pensjon. Staten bør dermed overføre verdier til befolkningen, og samtidig fondsbasere pensjonsutgiftene.

Det er ikke noe grunnlag for å hevde at en reduksjon av sparingen i utlandet automatisk vil medføre økt inflasjon, og derfor heller ikke for å hevde at økt etterspørsel automatisk vil medføre økt rente. En omlegging av finanspolitikken vil bety økt bruk av inntekt, ikke økt bruk av penger - i betydningen en oppblåsing av pengemengden.

Som nasjon har vi allerede inntekten. Spørsmålet er hvor mye vi skal benytte til forbruk og investering i Norge og hvor mye vi skal salte ned i utlandet.

#### *Familiepolitikken*

Disse medlemmer mener at familien er den viktigste institusjon i det norske samfunnet. Det offentlige må derfor verdsette familien og gi familiene stor frihet til å organisere sine egne liv og å ta de valg som har konsekvenser for dem selv. Beklageligvis ser vi i dag at det offentlige har for liten tiltro til at familiene selv kan foreta egne valg og har derfor lagt en rekke begrensninger på familienes mulighet til å bestemme over seg selv. Den gjeldende skatte- og avgiftspolitikken legger store begrensninger på familienes mulighet til å bestemme over sine egne liv og til å foreta egne valg basert på familiens egne definerte behov.

Det motsatte slås grundig fast i Regjeringens langtidsprogram som peker på gratis kjernetid i barnehagene, styrking av skolefritidsordninger (også for eldre barn), heldagsskole for 6-åringene. Dette er en videreføring av institusjonalisering og statlig overtakelse av barneoppdragelsen. Det er ille at ikke flere ser konsekvensene av denne politikken. 70 000 barn lever under fattigdomsgrensen i Norge. 60 000 barn har ikke sett den ene forelderen det siste året. 82 000 barn har vært i kontakt med barnevernet på en eller annen måte siden 1995. Regjeringen forsvarer sin politikk i langtidsprogrammet med at foreldrene tross alt bruker mer konsentrert tid på barna, og dreier debatten over på barnehager, homofil adopsjon, kvotering av kvinner og lignende.

Disse medlemmer mener barnevernet som egen institusjon bør vurderes meget grundig. Her bør en mer tverrfaglig institusjon bygges opp.

Disse medlemmer vil gjenreise familien som den viktigste institusjon i samfunnet ved å sørge for at det offentlige fører en familiepolitikk som viser at det offentlige har tiltro til at familiene er i stand til å foreta sine egne valg. Et virkemiddel i så henseende vil være å la familiene i større grad få beholde gevinsten av egen verdiskaping enn hva tilfellet er i dag. Det annet virkemiddel er å like stille alle familier likt når det gjelder fordeling av offentlige goder, uavhengig av rase, religion, etnisk opprinnelse eller andre forhold.

Disse medlemmer er meget positive til kontantstøtteordningen som bidrar til å likestille familiene når det gjelder overføring av offentlige tilskudd til barnepass. Fremskrittspartiet mener at kontantstøtteordningen må utvides betraktelig, slik at den også blir gjeldende utover de tre første leveår. Kontantstøtten bidrar til at foreldrene selv kan velge hvilken omsorgsløsning de ønsker for sine barn, enten det er barnehage, dagmamma, å passe barnet selv eller annen omsorgsløsning. Fremskrittspartiet vil vise til at det er meget gode erfaringer med kontantstøtteordningen så langt, noe som tilsier at den må utvides. Evalueringer av kontantstøtteordningen viser at foreldre og barn har fått mer tid sammen etter at kontantstøtten ble innført (gjennomsnittlig 1,5 time hver uke). Dette synes Fremskrittspartiet er meget positivt og det viser at intensjonene med kontantstøtteordningen er oppfylt:

(82 pst. av 1-åringene brukte kontantstøtten pr. mars 2000, 72 pst. av 2-åringene). Disse medlemmene vil også bemerke at kontantstøtten ikke har hatt noen innvirkning på omsorgsvalg eller yrkesdeltakelse, uavhengig av at langtidsprogrammet peker på at etter kontantstøtten ble innført har heltidsarbeid blant mødre med barn under 3 år stoppet opp, mens det er blitt flere deltidsarbeidere.

På sikt må alle overføringer til barnefamiliene, kontantstøtte, barnetrygd, fødselspenger og overføringer til barnehagene, samles i en utvidet barnetrygd som deles likt ut til alle familier som har barn i gjeldende aldersgrupper. En slik løsning vil gi familiene stor frihet til å organisere sin egen hverdag.

Regjeringen legger stor vekt på å fremheve behovet for økt utbygging av barnehager i offentlig regi. Dette er intet mål for Fremskrittspartiet. Ved å overføre dagens overføringer til barnehagene til barnas foreldre vil vi få en fullstendig likestilling mellom offentlige og private barnehager, noe som vil medføre at det vil bli full konkurranse på barnehagemarkedet. Dette vil utvikle barnehagetilbudet i forhold til hva som er familienes behov for barnepass, og å få frem nye og kreative måter å drive barnehager på. (Dette er det eneste incitament for å avklare hva som er 100 pst. barnehagedekning.) Fremskrittspartiet vil vise til at det i dag er svært mange dyktige drivere og ansatte innenfor barnehagesektoren og tror at disse vil kunne utvikle barnehageproduktet videre.

### *Administrasjon*

Disse medlemmer viser til at da regjeringen Stoltenberg tiltrådte i 2000, var dens hovedsak å foreta en fornyelse av offentlig sektor og at det til dels skulle skje meget store endringer i organiseringen av offentlig sektor. Fra Regjeringen ble det påpekt at en slik omstilling var av avgjørende betydning for at det offentlige skal kunne levere gode velferdsløsninger i de kommende år. Som arbeids- og administrasjonsminister ble Jørgen Kosmo utnevnt, nettopp fordi at han skulle ha en spesiell kompetanse på å gjennomføre en fornyelse av offentlig sektor. Det ble lovt fra Regjeringen at det skulle komme forslag til fornyelse "på løpende bånd". I ettertid kan det konstateres at så ikke har skjedd.

Disse medlemmer er av den oppfatning at fornyelse av offentlig sektor er en av de viktigste oppgavene en regjering kan ta fatt på. Knappt noe land i den vestlige verden har et så stort potensiale til å foreta en rasjonalisering av offentlig sektor som Norge. I løpet av et år burde Regjeringen kunne ha kommet med en rekke forslag. Fremskrittspartiet vil presisere at det viktige er hva Regjeringen gjør på dette området, ikke hva den ønsker å gjøre.

Disse medlemmer mener at Regjeringen snarest må igangsette et arbeid med å konkurranseutsette store deler av statlig virksomhet, avvikle fylkeskommunen som forvaltningsorgan, forenkle regelverk, igangsette et storsalg av statlig eiendom og med et kritisk blikk ytterligere gjennomgå muligheten for rasjonalisering av statlige og kommunale oppgaver.

Disse medlemmer er av den oppfatning at Regjeringens unnfallenhet på dette området viser at den ikke har til hensikt å foreta en fornyelse av offentlig sektor.

Disse medlemmer reagerer med vantro når nå Regjeringen snur vedrørende fylkeskommunen. Regjeringen foreslår altså nå å tilføre denne bastarden en rekke nye oppgaver som erstatning for statlig overtakelse av sykehusene. At man finner plass for å flytte oppgaver fra fylkesmannen over til fylkeskommunen bekrefter bare det Fremskrittspartiet har hevdet over lang tid, nemlig at en rekke oppgaver med enkelhet kunne vært overlatt primærkommunene. Fylkesmannsembetene er i ferd med å vokse ut av sine statlige hus over hele landet. Fylkesmannen er nå til større irritasjon for primærkommunene og enkeltmennesket enn noensinne.

### *Kultur*

Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet ønsker en fri og uavhengig kulturpolitikk hvor det offentlige i minst mulig grad blander seg inn i kulturlivets indre liv. Disse medlemmer vil i denne sammenheng fremheve det arbeid som blir utført av de frivillige organisasjonene i landet og at offentlige myndigheter må legge til rette for at disse kan få utført sitt arbeid uten for mange reguleringer fra det offentliges side. Disse medlemmer er også av den oppfat-

ning at det offentlige i større grad må kanalisere offentlig støtte til kulturlivet til frivillige lag og organisasjoner som favner bredt, enn til statlige prestisjeprosjekter som kommer svært få innbyggere til gode. I denne sammenheng mener disse medlemmer at staten snarest må skrinlegge planene om bygging av en opera i Bjørvika. Etter disse medlemmers oppfatning må det offentlige bruke en mindre del av kulturmidlene til store statlige prosjekter og heller kanalisere disse midlene direkte til frivillige lag og organisasjoner utover landet. Disse medlemmer vil i denne sammenheng vise til Dokument nr. 8:6 (1999-2000), jf. Innst. S. nr. 90 (1999-2000) hvor Fremskrittspartiet foreslår en ny fordeling av offentlige midler til kultur. Disse medlemmer viser også til Fremskrittspartiets forslag i St.meld. nr. 14 (1999-2000) om en ny fordeling av de såkalte tippemidlene.

Begge disse forslag vil stimulere til lokalt engasjement og økt aktivitet i lokalmiljøene. Det er tross alt de lokale frivillige kreftene som vet hvor "skoen trykker".

Disse medlemmer mener at flerbrukshaller i kombinasjon med kommersielle aktører lokalt, regionalt og nasjonalt er et satsningsområde vi bør prioritere (særlig i de store byene, som helt klart er blitt forfordelt av distriktene i lang tid). Når det gjelder fordeling av tippemidlene, vil fraksjonen forhåpentligvis etter valget fremme eget dokument 8-forslag på dette. Dette forslaget er formidlet til nesten samtlige frivillige lag og organisasjoner, med meget bra tilbakemelding. Det skulle også bare mangle at ikke disse midlene uavkortet gikk til frivillige lag og organisasjoner når vi ser at staten har overtatt hele spillemarkedet, slik at frivilligheten ikke finner mulig inntjening i lotteri.

Disse medlemmer merker seg at Regjeringen ønsker å sikre mangfold av medier og å arbeide mot ensretting. Disse medlemmer mener at dette er positive signaler fra Regjeringen og disse medlemmer forutsetter derfor at Regjeringen vil følge dette opp i praktisk politikk og ytterligere liberalisere mediesektoren. I denne sammenheng vil disse medlemmer vise til at den kommende digitaliseringen av mediesektoren vil gi store muligheter for ytterligere konkurranse og mangfold i denne sektoren. I denne utviklingen er det, etter disse medlemmers oppfatning, helt sentralt at offentlige myndigheter ikke forsøker å begrense antall tilbud og den konkurranse som kommer.

Disse medlemmer mener også at det er av avgjørende viktighet å begynne med en privatisering av Norsk Rikskringkasting AS (NRK). Disse medlemmer viser til at NRK har et behov for å tilpasse seg en konkurranseutsatt posisjon og den pågående digitale utvikling. Etter disse medlemmers oppfatning vil NRK få tilført best kompetanse og ny kapital ved at staten selger seg ut av selskapet eller tar inn en eller flere nye eiere. Disse medlemmer er av den oppfatning at en slik løsning er helt avgjørende for at NRK skal kunne bestå som en ledende mediebedrift også i fremtiden.

### *Energi*

Disse medlemmer mener at det skal være fri konkurranse mellom de forskjellige former for energikilder uten noen form for forskjellsbehandling eller subsidiering fra det offentlige side.

Disse medlemmer er tilfreds med at Regjeringen nå slår fast at det norske energiforbruket pr. innbygger er på samme nivå som i de andre nordiske landene med sammenlignbare klimaforhold, noe Fremskrittspartiet har hevdet gjennom flere år og dokumentert med statistisk materiale fra bl.a. NVE.

Disse medlemmer mener at den store epoken for utbygging av vannkraft i Norge er over, men vil likevel hevde at finnes et potensiale for fortsatt utbygging av noe vannkraft uten de store naturinngrep. Disse medlemmer vil samtidig påpeke at det også finnes et betydelig potensiale mht. opprustning av eksisterende kraftverk.

Disse medlemmer mener på bakgrunn av dette at produksjon av kraft basert på naturgass fra sokkelen, vil være det viktigste bidrag til å imøtekomme etterspørselen i fremtiden.

Disse medlemmer vil også legge forholdene bedre til rette for økt bruk av gass innenlands i tillegg til kraftproduksjon.

Disse medlemmer tar avstand fra Regjeringens enorme satsing på å fremskaffe energi fra nye fornybare energikilder som bl.a. sol og vindkraft. Disse energikilder vil i dagens situasjon ikke kunne levere energi til konkurransedyktig pris, og ei heller bidra til å dekke etterspørselen i nevneverdig grad.

Disse medlemmer viser til at Norge i dag fremstår som en energistormakt med en produksjon på nærmere 3000TWH(mrd. kWh) i form av olje, gass og kraft, og at vi bare bruker 6-7 pst. av dette selv. Det finnes mao. ingen mangel på energi i Norge, men mangel på politisk handlekraft til å ta i bruk noe mer av de enorme energiressursene vi har.

Disse medlemmer mener derfor det er galt å bruke friske skatte og avgiftskroner til å subsidiere energiproduksjon som ikke kan stå på egne ben økonomisk.

Disse medlemmer tar også avstand fra Regjeringens nye ENØK-satsing, og måten den skal finansieres på gjennom en ny avgift til forbruker. Disse medlemmer er av den oppfatning av at det er husholdningenes eller bedriftenes økonomiske gevinst som må være det viktigste incitament for å fremme ENØK-tiltak, og ikke statlige kampanjer eller avgifter.

Disse medlemmer viser til at det på norsk sokkel fortsatt finnes betydelige mengder olje og gass, og at det i forvaltningen av petroleumsressursene må være et viktig mål å sikre høy verdiskaping. Disse medlemmer vil derfor understreke at petroleumsnæringen fremfor noen, trenger langsiktige og forutsigbare rammebetingelser.

Disse medlemmer mener at norsk sokkels konkurransekraft må styrkes, og hadde håpet at en del fornuftige grep skulle taes i forbindelse med delprivatisering

av Statoil, og omstruktureringsringen og den fremtidige forvaltningen av SDØE. Den fordelingen av Statoil og til dels også Hydro som stortingsflertallet legger opp til ved et rettet salg til disse selskaper, vil dessverre virke motsatt, og kan i verste fall også svekke norske selskapers muligheter internasjonalt. Viser for øvrig til Fremskrittspartiets merknader i Innst. S. nr. 198 (2000-2001).

Disse medlemmer vil også ta til orde for en ytterligere begrensning av SDØE-andeler i nye felt og utvinningstillatelser, og at en heller sikrer statens kontantstrøm gjennom skattesystemet. Disse medlemmer vil likevel ta til orde for å redusere/fjerne bruttorskattene på sokkelen som for eksempel CO<sub>2</sub>-avgiften.

### *Forsvaret*

Disse medlemmer viser til at omstillingen og moderniseringen av Forsvaret som var planlagt i 1990-årene og som ikke ble gjennomført på grunn av manglende bevilgninger fra flertallet i Stortinget med unntagelse av Fremskrittspartiet og Høyre, må nå gjennomføres hvis ikke Forsvaret igjen skal komme i en krisesituasjon.

For å få et sterkere og mindre topptungt Forsvar, forutsettes det en omfattende reduksjon av ledelse og kommandostruktur, for på den måten bidra til økning i bevilgningene til den spisse enden.

Samtidig som Forsvarets virksomhet konsentreres til færre steder, er det en forutsetning at Forsvaret fortsatt skal være til stede i alle landsdeler. Det må også legges til rette økonomisk for stimulerende tiltak som tar sikte på frivillig avgang.

Hovedmateriell til Forsvaret har i hele etterkrigstiden blitt finansiert av USA og NATO. Så er ikke tilfelle lenger. Dette materiellet er nå i stor grad nedslitt og umoderne. Vi må derfor være villige til å øke bevilgningen til materiell over budsjettet betraktelig. Samtidig må vi gjennom de årlige budsjetter øke bevilgningene til drift i Forsvaret.

Selv om sannsynligheten for et massivt angrep på Norge i øyeblikket er mindre sannsynlig, må ikke dette undervurderes. Ikke minst med tanke på den svært labile og uforutsigbare situasjonen i Russland. Det nasjonale sikkerhetsbehovet må i første rekke være ivaretatt. Til dette kreves det en høy beredskap og et høyt treningsnivå. Vi må legge til rette for at dette økonomisk kan gjennomføres gjennom de årlige bevilgninger.

De norske styrkene i utenlandsoperasjoner har i stor grad vært opptatt med vakthold og patruljering. Dette gir ikke kompetanse til å takle skarpe oppdrag i Norge. Det må derfor for disse styrkene legges til rette for trening i norsk terreng, ikke minst vinterstid. De operative deler av forsvaret må styrkes og byråkrati nedbygges.

Det norske Forsvaret i dag er til en viss grad tilpasset for å motstå en invasjon av norsk territorium. Selv om sannsynligheten for dette i dag er mindre sannsynlig må ikke denne muligheten undervurderes. Urolighe-

tene i Balkan og ikke minst den labile og uforutsigbare situasjonen i Russland tilsier at det norske Forsvaret på norsk territorium må være høyst oppegående kompetent og materielt. Forsvaret må derfor tilføres midler både materielt og økonomisk for å kunne motstå enhver trussel. Dette også for å tilfredsstille NATOs krav til Norge med tanke på et kollektivt forsvar.

#### *Kommuner og fylkeskommuner*

Disse medlemmer konstaterer at fylkeskommunens generelle handlefrihet, styringsevne og legitimitet er sterkt svekket. Fylkeskommunens styring av sykehussektoren i ferd med å falle bort gjennom statlig overtakelse av sykehusene. Det statlige ansvaret for et enhetlig helsetilbud for hele landet blir dermed klarlagt. Tilsvarende stykkprisfinansiering kan innføres overfor videregående skoler. Da fremstår fylkeskommunen som et kostbart og byråkratiserende mellomledd, uten nødvendig eksistensgrunnlag.

Med bare 4,5 millioner innbyggere er det kun behov for to forvaltningsnivåer i Norge, det statlige og det kommunale. I en ny forvaltningsstruktur ønsker Framskrittspartiet en ytterligere satsing på primærkommunene. Gjennom utstrakt interkommunalt samarbeid etter modell fra Finland, og økende kjøp og salg av tjenester mellom kommuner etter modell fra USA, vil kommunene være i stand til å yte de forventede tjenester overfor innbyggerne. I tillegg vil økt bruk av konkurranse og anbud være den beste garanti for kostnads-effektivitet og kvalitet i offentlig tjenesteproduksjon.

Fylkespolitikkerne er i stor grad bundet av statlige prioriteringer. Deres eget handlingsrom er sterkt begrenset. Den reelle folkevalgte styringen på regionnivået må derfor sies å være minimal. Fylkestingene og de øvrige politiske organene i fylkeskommunen fremstår mer som demokratiske alibi, enn som handlekraftige organer under folkevalgt styring. Det vil derfor ikke være noe smertelig tap for demokratiet om disse organene legges ned.

Lokaldemokratiet i Norge har sin styrke i primærkommunene. Ved en avvikling av fylkeskommunen blir det derfor viktig at alt interkommunalt samarbeid forankres demokratisk i primærkommunene.

#### *Oppgavefordeling ved nedleggelse av fylkeskommunen*

Disse medlemmer viser til at ved en nedleggelse av fylkeskommunen må nåværende fylkeskommunale oppgaver fordeles på andre aktører. En slik fordeling kan gjennomføres etter følgende hovedprinsipper:

- Sentraladministrasjonen og de politiske organer  
Ved en omfordeling av fylkeskommunens oppgaver og nedleggelse av fylkeskommunens politiske organer vil behovet for sentraladministrasjon falle bort. Dette vil gi betydelige kostnadsbesparelser, landet sett under ett.

- Helsesektoren (somatikk og psykiatri)  
Som naturlig konsekvens av stadig økende andel innsatsstyrt finansiering i helsesektoren, bør de offentlig eide sykehusene og helseinstitusjonene fristilles i selvstendige stiftelser/resultatenheter, som leverer sine tjenester i fri konkurranse med hverandre og private aktører. Inntil slik fristilling kan finne sted bør staten overta eieransvaret for de fylkeskommunalt eide sykehusene og helseinstitusjonene. Ordningen med innsatsstyrt finansiering videreutvikles slik at stykkprisprinsippet fullt ut blir gjort gjeldende.
- Barne- og familievern  
Fylkeskommunen organiserer i dag en rekke andrelinjetjenester innen barnevernet, først og fremst gjennom drift av ulike typer barneverninstitusjoner. Ansvaret for familievern overføres i sin helhet staten.
- Rusomsorg  
Fylkeskommunale institusjoner innen dette fagfeltet kan overføres staten på lik linje med barneverninstitusjonene.
- Transport av funksjonshemmede  
Oppgaven overføres i sin helhet til staten.
- Videregående skoler  
Fylkeskommunen har i dag ansvaret for de videregående skolene. Disse kan enten skilles ut som selveiende stiftelser med egne driftsstyrer eller overføres til primærkommunene. Dersom primærkommunene overtar eierskapet kan dette også her organiseres gjennom interkommunale foretak i mindre tett befolkede områder. Uansett valg av modell vil den videregående skolen være best tjent med innføring av et stykkprissystem, der staten finansierer den enkelte elevs utdanning gjennom et direkte enhetstilskudd til den skolen hvor eleven går.
- Fylkesveier  
Statens Veivesen har i dag veikontor i alle fylker. Ved nedleggelse av fylkeskommunen er det naturlig at staten gjennom veikontorene overtar ansvaret for fylkesveiene. Mindre veier av mer lokal karakter kan også i enkelte tilfeller overføres til primærkommunene. Standard og bruksfrekvens for den enkelte veistrekning bør avgjøre plasseringen, enten til staten eller primærkommunene.
- Kollektiv trafikk  
Kollektiv trafikk som hittil har sortert under fylkeskommunen, herunder buss-, båt- og fergetrafikk, organiseres gjennom anbudsprinsippet for å opprettholde tilbud og kvalitet i tjenesten. Statlig myndighet får ansvar for håndtering av konsesjoner og anbudsforhandlinger. Negativt anbud tas i bruk for å sikre tilbud i grisgrendte strøk, dersom dette er politisk ønskelig.  
Dagens fylkeskommunalt eide buss-, båt- og fergeselskaper avhendes til private interesser. Alternativt kan eierskapet overføres til primær-

kommunene i det aktuelle geografiske område, som en overgangsordning.

Ansvar for konsesjoner innen drosjenæringen overføres til statlig myndighet.

- Kultursektoren  
I den grad større kulturinstitusjoner skal ha økonomisk støtte fra det offentlige kan dette organiseres gjennom direkte statlige tilskudd. Kulturinstitusjoner som i dag sorterer under fylkeskommunen er i stor grad allerede organisert som selvstendige stiftelser/enheter. Fylkeskommunalt eide institusjoner omgjøres til selveiende stiftelser.
- Næringssektoren  
Fylkeskommunens direkte engasjement i næringssektoren gjennom egne tilskuddsordninger o.l. avvikles. Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (SND) organiseres etter Steine-utvalgets innstilling fra 1995, med egne regionale avdelingskontor.  
Med bakgrunn i tanken om regionenes Europa, har debatten om fylkeskommunens rolle som regional aktør i næringspolitikken igjen blusset opp. Profileringsregionen og dens næringsliv overfor andre regioner og markeder, særlig innen EU, blir fremholdt som viktig. Denne funksjonen kan løses gjennom et nært samarbeid mellom næringslivet og primærkommunene i regionen. Det kan f.eks. etableres samarbeidsorgan der representanter for næringslivet og ordførerne i primærkommunene møtes.
- Fylkesmannsembetet  
Når staten overtar ansvaret for en rekke oppgaver fra fylkeskommunene, vil det være naturlig at fylkesmannsembetet får overført noen av disse oppgavene, f.eks. innen håndtering av konsesjoner og anbud i kollektivtrafikken. Fylkesmannen vil for øvrig fortsatt ha hovedfokus på de tilsyns- og kontrollfunksjoner som han i dag har overfor primærkommunene.  
Skjønnsmessige vurderinger skal kun overprøves av et høyere folkevalgt organ.

### Næringspolitikk

Disse medlemmer ser det som viktig å ha gode og stabile rammevilkår for norske bedrifter noe som også er en forutsetning for å gjøre Norge til et attraktivt land for investeringer og næringsvirksomhet. Næringspolitikken må også sees i forhold til at Norge er et land dominert av småbedrifter hvor hele 97 pst. av alle virksomheter har under 20 ansatte. Små bedrifter har vanligvis mindre muligheter til risikospredning, og derfor er stabile rammevilkår spesielt viktig for nyetableringer og lønnsom utvikling i de mindre bedriftene. Næringslivet må gis rammer som både inkluderer de store og små bedriftene.

Disse medlemmer mener utøvelsen av privat eiendomsrett er en sentral og nødvendig del av et fritt samfunn. Skal demokratiet overleve må det ha borgere som treffer frie beslutninger og forvalter egne verdier.

Fremskrittspartiet er bekymret for at den store statlige maktkonsentrasjonen kan føre til at politiske flertallsvedtak går på bekostning av mangfoldet i samfunnet. En for stor offentlig eierkonsentrasjon begrenser individets frihet og er ikke forenlig med et velfungerende demokrati. Fremskrittspartiet mener på denne bakgrunn makten må fordeles og samfunnet organiseres slik at borgerne daglig er aktive beslutningstagere. Da kan ikke staten eie broparten av norsk næringsliv og kontrollere de største norske selskapene.

Disse medlemmer ser hvor viktig skattesystemet er for det norske næringslivet. Etter Fremskrittspartiets syn må skattesystemet stimulere til aktivt privat eierskap. Det krever at skattesystemet ikke diskriminerer aktive private eiere, og at rammevilkårene er slik at både norske og utenlandske investorer velger å investere i norsk næringsliv. Det nåværende skattesystemet oppfyller ikke disse kravene. Fremskrittspartiet synes det er viktig å påpeke at skatten på kapitalinntekter ikke er 28 pst., som det ofte hevdes, men langt høyere. Summen av inntektskatt, formuesskatt og prisstigning gjør at samlet skatt på kapital som andel av reell avkastning i utgangspunktet kan overstige 100 pst.. I tillegg kommer den høye norske arveavgiften. Resultatet er at skattesystemet motvirker privat kapitaldannelse og stimulerer til kapitalflukt.

Dette bilde blir ikke bedre når vi ser på den norske beskatningen av næringsformue og privat eierskap er blant verdens høyeste. En undersøkelse foretatt av Ernst Ravnas og Einar Bakko for Norsk investorforum i 1997 viser at bare fem europeiske land fortsatt har formuesskatt. Disse medlemmer mener at man må endre dette bilde drastisk for at Norge igjen skal bli et attraktivt land å investere i. Fjerning av eiendomskatten, investeringsavgiften og delingsmodellen innen bedriftsbeskatningen. Videre bør det etableres et oversiktlig og enkelt skattesystem som fokuserer på å ha et så lavt skattenivå som mulig. Videre må avgiftssystemene fungere slik at det er en reel sammenheng mellom det som innbetales i avgift og det kostnaden som påføres samfunnet reelt er.

Disse medlemmer mener videre at formuesskatten er en veksthemmende skatt som rammer private norske eiere. For å sitte igjen med den samme fortjenesten må norske private eiere ha en høyere avkastning på sin investerte kapital enn offentlige, utenlandske- og institusjonelle private eiere. Med den samme avkastningen fører formuesskatten til at verdien av norske bedrifter blir lavere for personlige norske eiere enn for det offentlige, institusjonelle investorer og utlendinger. Personlige eiere er følgelig i stand til å betale mindre for bedriftene og må stille høyere krav til avkastning på nye prosjekter. Andre investorer kan betale mer og stille lavere krav til avkastning for å engasjere seg i nye prosjekter. Dette fører til at personlig privat eierskap fortreges.

Disse medlemmer mener formuesskatten og det svake personlige, private eierskapet i tillegg fremmer spekulasjon og kortsiktige transaksjoner fremfor sta-

bile og langsiktige eierposisjoner i næringslivet. Mangelen på langsiktig eierskap har store negative konsekvenser for utviklingen og verdiskapningen i næringslivet. Fremskrittspartiet ser det derfor som et klart mål å avskaffe formuesbeskatningen.

Disse medlemmer mener det er et mål at flest mulig skal kunne eie næringsseidom. Eierskap desentraliserer makt, stimulerer til samfunnsengasjement og styrker demokratiet. Aktivt privat eierskap er en kilde til entreprenørskap, lønnsomhet og effektiv ressursbruk. Den sterke skattleggingen av norske eiere fører i mange tilfeller til at eierskap og næringsvirksomhet flytter ut av landet. Fremskrittspartiet mener på denne bakgrunn det er nødvendig å legge forholdene til rette for økt privat eierskap og kapitaldannelse i næringslivet. Avvikling av formuesskatten og redusert arveavgift for å lette generasjonsskifter i familiebedrifter er de viktigste bidragene til et skattesystem som fremmer privat eierskap i næringslivet. I tillegg vil forbedringer av delingsmodellen være av stor betydning.

For å gi bedriftene brede og gode rammebetingelser er det for Fremskrittspartiet også viktig at det statlige byråkratiet reduseres. Mange og omfattende skjema, noe som har blitt karakterisert som det såkalte skjemaveldet bidrar til å hemme norsk næringsliv sin utvikling. Både store og små bedrifter opplever dette som særlig ressurskrevende, og Fremskrittspartiet ser at det må være et mål å få en sterk reduksjon av slike oppgaver for bedriftene. Hver måned bruker en gjennomsnittlig småbedrift i overkant av 30 timer på å betjene det statlige skjemaveldet og i tillegg kjøper disse bedriftene eksterne tjenester for drøye 8 000 kroner pr. måned i snitt for å etterleve de statlige reglene.

### *Sosialpolitikken*

Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet fortsatt mener at det er behovet for prioriterte helse- og omsorgstjenester som skal styre ressurstilgangen til dette samfunnsområdet. Fremskrittspartiet betrakter helse og omsorg som de viktigste offentlige oppgaver, som må prioriteres foran andre samfunnsoppgaver.

De vesentligste endringer som bør skje i henhold til Fremskrittspartiets helse- og omsorgspolitik er som følger:

- Det må etableres et statlig, enhetlig ansvar for helse og omsorg inkludert enhetlig finansieringsform
- Det må etableres et statlig finansieringsansvar for eldreomsorgen
- Folketrygden må endres slik at den får en lovpålagt plikt til å betale for legekonsultasjoner, sykehusbehandling og omsorgstjenester
- Betalingen fra folketrygden skal følge pasienten til lege, sykehus og omsorg etter en på forhånd fastsatt stykkpris/kurpris
- De offentlige sykehus fristilles og drives som aksjeselskap, fri for politisk styring

- Private sykehus og klinikker skal godkjennes på linje med offentlige institusjoner
- Pasientrettighetsloven må endres slik at alle norske borgere får en juridisk rett til behandling innen fastsatt tid bestemt av fagekspertisen.

Disse medlemmer finner det beklagelig at Norge med sin gode stabile økonomi har gått inn i et nytt tusenår med tett oppunder 300 000 pasienter i helsekø. Så langt disse medlemmer har kunnet registrere, finnes det ikke noe annet land i Vest-Europa med tilsvarende helsekøer. De lange helsekøene betyr imidlertid ikke, etter disse medlemmers mening, at folkehelsen i Norge generelt er dårlig, snarere tvert om. Helsekøene vitner imidlertid om manglende prioritering av vårt helsevesen med knapp ressurstilgang, i tillegg til en foreldet organisering og strukturering av våre offentlige sykehus. Med tanke på en stadig eldre befolkning og et økende behov for sykehusbehandling, mener disse medlemmer det må gjøres noe radikalt i forhold til ressurstilgang og omstrukturering av våre sykehus, da i form av sterkere fristilling, omgjøring av offentlige sykehus til aksjeselskap og en sikker, forutsigbar finansiering i form av en 80 pst. stykkprisfinansiering.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen i april 2001 vil legge frem en proposisjon om statlig overtakelse av de offentlige sykehusene. Dette stiller disse medlemmer seg positive til, men vil presisere at i stedet for en statlig foretaksmodell slik Regjeringen ønsker, burde en ha valgt aksjeselskapsmodellen for å imøtekomme kravet om full frihet for det enkelte sykehus. Viktigere enn statlig eierskap til sykehusene mener disse medlemmer det vil være å få en annen finansieringsform der pengene følger pasienten eller der det gis en stykkpris på minst 80 pst. av DRG-kostnadene.

Disse medlemmer finner det svært betenkelig at egenandelene i helsevesenet de seneste år har vært sterkt økende og disse medlemmer mener at man ikke lenger kan snakke om moderate egenandeler men en reell skatt på sykdom hvor heller ikke kronikere skjermes. Disse medlemmer avviser forslaget fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Høyre om egenandeler ved innleggelse i sykehus.

Disse medlemmer er sterkt bekymret for den utviklingen en nå ser i eldreomsorgen hvor kommunene av økonomiske grunner velger å bygge omsorgsboliger istedenfor sykehjem, noe som vil ramme de mest pleietrengende på en uakseptabel måte. Disse medlemmer viser i denne sammenheng til at sykehjemsdekningen pr. dags dato er lavere enn den var i 1996. Dette til tross for en betydelig økning av antall eldre over 80 år. Disse medlemmer mener vi må ha en sykehjemsdekning på 25 sykehjemsplasser pr. 100 innbyggere over 85 år.

Disse medlemmer vil fortsette sitt sterke politiske engasjement for å bedre behandlingen og omsorgen for de narkomane. I forbindelse med behandlingen

av proposisjonen om statlig overtakelse av de offentlige sykehusene vil disse medlemmer fremme forslag om at ansvaret for omsorgen for rusmiddelmissbrukere skal ligge til helsetjenesten og at rusmiddelmissbrukere får status som pasienter - ikke klienter. I tråd med dette vil disse medlemmer fortsatt arbeide for at medikamentell assistert rehabilitering av narkomane blir tilgjengelig i alle kommuner, administrert av fastlegeordningen.

Disse medlemmer vil endre sykelønnsordningen slik at arbeidstagerne stimuleres til å raskest mulig komme tilbake i arbeid etter sykdomsfravær og gjennom bruk av egenandeler ved korttidsfravær for å begrense mulig overforbruk. Men Fremskrittspartiet erkjenner at både kronikere og foreldre med syke barn må hensyntas ved skjerpelser i sykelønnsordningene. Ordningen med egenmeldinger endres, slik at totalantallet på 12 dager opprettholdes, men dagens ordning med "3-dagers" tas bort. Disse medlemmer peker på at intensjonen med tiltakene er å gjøre det mer lønnsomt å arbeide enn å gå sykemeldt, samt å legge til rette for egenmeldinger som er i samsvar med lengden på sykdom. Disse medlemmer mener at både myndigheter, arbeidstakere og arbeidsgivere må ta et økonomisk ansvar ved sykdom og viser for øvrig til Sandmann-utvalgets innstilling som nettopp understreker ansvarsfordelingen når det gjelder reduksjon av sykefravær.

Disse medlemmer vil at Folketrygdens pensjonspremier skal være øremerket dekning av pensjoner. Innbetalingene skal sikre alle eldre, funksjonshemmede og folk med forsørgertap en rimelig levestandard. Folkepensjonen skal etter en lang overgangstid være lik for alle. Folketrygden skal imidlertid fortsatt utbetale tilleggspensjoner i henhold til opptjente pensjonspoeng, men ytterligere pensjonspoeng skal ikke kunne opptjenes etter omleggingen.

Disse medlemmer vil endre lov om Folketrygd slik at to pensjonister som er gift med hverandre skal få hver sin fulle og rettmessige pensjon utbetalt. Pensjonister som er gift med yrkesaktiv skal ikke få sin pensjon avkortet på bakgrunn av ektefelles inntekt.

Disse medlemmer godtar ikke at opptjente poeng i Folketrygden skal kunne føre til lavere pensjon, såkalt "negativ effekt". I en del tilfeller skjer dette ved samordning mellom egenopptjent offentlig pensjon og etterlattepensjon fra Folketrygden.

Disse medlemmer ser det som vesentlig at utviklingen i vårt pensjonssystem er forutsigbar og at det ikke foretas hyppige endringer i systemet, slik det har vært gjort siden begynnelsen av 90-tallet. Det må være mulig for fremtidige pensjonister å regne ut tilnærmet hva de kan vente å motta av ytelse og hvilke rettigheter de har når pensjonsalderen inntreffer. Disse medlemmer godtar ikke endringer som gis tilbakevirkende kraft.

Utviklingen av grunnbeløpet skal, etter disse medlemmers mening, følge utviklingen av lønnsnivået. Gjennom mange år er grunnbeløpet blitt underre-

gulert ved de årlige trygdeoppgjør. Dette fører til at pensjonsnivået blir stadig lavere i forhold til det generelle lønnsnivået i samfunnet. Disse medlemmer vil peke på at dette er i strid med de forutsetninger som ble lagt til grunn ved innføringen av Folketrygden i 1967.

Disse medlemmer går ikke inn for økt beskatning av pensjonister. En økning av folketrygdavgiften for denne gruppen aksepteres ikke.

Disse medlemmer mener at Folketrygdens pensjonsutbetalinger søkes gjort delvis fondsfinansiert ved at Folketrygdfondet gjøres til et mer normalt pensjonsfond, hvor avkastningen av fondet benyttes til delvis dekning av pensjonsutbetalingene når Folketrygdfondets avkastning gjør

#### *Kirke, Utdanning og Forskning*

Disse medlemmer viser til at fremtidens behov for utvikling og omstilling vil være avhengig av at arbeidsmarkedet har mennesker med høy og variert kvalitativ kunnskap og utdanning. Selv om kunnskap og ferdighet er et globalt gode, må vi ikke glemme at dette er noe som eksisterer og videreutvikles på individnivå.

Disse medlemmer ser at grunnopplæringen må skje med basis i det enkelte barns evner og behov. Da er det nødvendig med et variert tilbud innen opplæringen. På denne måten kan brukerne selv velge det tilbud som er best for den enkelte. For å få dette til må en gi muligheter for å opprette både tradisjonelle, utradisjonelle institusjoner og å drive private alternativer.

Alle må få samme mulighet til å velge utdanning uavhengig av familiens adresse og økonomiske situasjon. For at en skal få en slik reell valgfrihet for alle, må en likebehandle opplæringstilbudene uavhengig av om de eies av det offentlige eller private.

Fritt skolevalg vi gi en bedret kvalitet for alle, da skolene selv ser at de må gi et best mulig og variert tilbud for å tiltrekke seg de utdanningsøskende. Dette gjelder alle nivåer av opplæringen.

Det å vektlegge klassesdelingstall og lignende, er utelukkende et fokus på organisatoriske rammetiltak og ikke på opplæringens innhold. Fremskrittspartiet ønsker å sette fokus på hva elevene får av kunnskaper og ferdigheter. For å få dette til er det avgjørende med nasjonale krav til hva som skal være lært på de forskjellige nivåer av opplæringen. Derfor har vi foreslått ekstern kvalitetsvurdering og nasjonale normerte prøver.

Innen høyere utdanning er det viktig å legge til rette for større internasjonalisering. Dagens utvikling medfører at Norge har fremtidige arbeidstakere som også har foretatt hele eller deler av sin utdanning i utlandet. Dette er viktig både for å dra nytte av den viten som besittes utenfor Norges grenser, men også for å bygge opp og videreutvikle kontakter i en verden med rask utvikling. På denne bakgrunn er det viktig ikke bare å harmonisere gradsstrukturen i Norge, men også aktivt stimulere til studieopphold i utlandet.

Det er grunnen til at Fremskrittspartiet ikke ville være med på nedskjæringene i gebyrstipendene for utenlandsstudentene. Fremskrittspartiet foreslo mer penger til norske studenter i utlandet. For å gi finansiell trygghet, er det også viktig at studielånet blir konvertert til den benyttede valuta, slik at ikke valutasingninger gir uheldige utslag for enkeltstudenter.

Det er fortsatt slik at Regjeringen ønsker å forskjellsbehandle norske studenter ut ifra hvilket eierskap høyskolen har. Fremskrittspartiet er som det eneste partiet villig til å bevilge penger slik at for eksempel valg av BI fremfor NHH ikke skal være et økonomisk spørsmål for studentene. For studentene vil jo valg av studiested være et spørsmål om kvalitet og alternativer, og ikke om et utdanningsmessig supplement.

Den generelle utdanningsstøtten skal ytes med bakgrunn at det skal være mulig å studere på heltid. En raskere gjennomstrømning vil være til det beste både for den enkelte student og for samfunnet for øvrig. Studentene kommer tidligere ut i arbeid og tjener penger fremfor mer lån, og samfunnet får en større tilgang på velutdannet arbeidskraft. Derfor er en økning av stipend-delen avhengig av studieprogresjon noe Fremskrittspartiet fortsatt vil arbeide for. Dette vil også dempe behovet for utenlandsk arbeidskraft.

For å få en best mulig kvalitet på norsk forskning er det viktig at vi ikke sprer våre forskningsressurser på mange områder. Det er behov for en samling av ressurser der Norge har muligheter til å hevde seg i internasjonal kvalitativ forskning. Samtidig skal vi naturligvis opprettholde en bredde som kan gi rekruttering, nyskaping og som gir oss mulighet til å nyttiggjøre oss utenlandske forskningsresultater.

Det er viktig at vi stimulerer til utveksling av vitenskapelig personell. Dette gir positive bidrag til utviklingen og samarbeid både for den enkelte som får et opphold i utlandet, men også for de som får samarbeide med utenlandsk personell i Norge. Begge deler vi gi kvalitative forbedringer i våre institusjoner. Universitetet på Svalbard er et utmerket eksempel i så måte, både når det gjelder utdanning og forskning.

### *Samferdsel*

Disse medlemmer vil peke på at staten har påtatt seg et ansvar for infrastruktur innen norsk samferdsel. I tillegg er det offentlige aktører innen markedet for befordring av person- og godstransport. Gjennom sin deltagelse i NSB BA, SAS, offentlige støttede ferjer, båt og bussruter, samt annen kollektivtransport i Norge.

Det offentlige som aktører innen markedet for befordring av person- og godstransport innebærer betydelige utgifter for staten, fylkeskommunene og kommunene. Derimot innebærer biltrafikken enorme inntekter til staten.

Det er lett å innta den holdning at flytrafikk og bilbruk bør reduseres og at folk i stedet bør bruke buss, tog, t-bane eller trikk, men vi mener imidlertid det er viktigere at mest hensiktsmessig transportmiddel

benyttes i forhold til hvilken transportoppgaver som skal løses.

Uavhengig av avstand eller transportbehov mener disse medlemmer at det offentliges medvirkning innen samferdsel bør organiseres etter følgende prinsipper:

- All produksjon av transporttjenester og samferdselsrelatert vare- og tjenesteproduksjon skilles fra offentlig myndighetsutøvelse. Prinsippet om at det offentlige må betale for eller motta betaling fra produsenter av slike tjenester innføres som reguleringsvirkemiddelet der regulering er nødvendig for å sikre visse transporttjenester. På den måten sikres det full effektivitet i all transporttjeneste produksjon.
- Det viktigste moderniserings- og fornyelsesverktøy er å gjennomføre de lov- og forskriftsendringer som er nødvendige for å etablere et fullstendig markedsstyrt transportmarked. Myndighetenes rolle begrenses til kjøp og salg av transportrettigheter der regulering fortsatt er nødvendig.
- Det nåværende Samferdselsdepartement omorganiseres til et Transportdepartement med ansvar for alt innenfor transport til lands, vanns og i luften, samt all virksomhet som er en naturlig del av transportvirksomheten, herunder havnevirksomhet.
- Forvaltningsmessig opprettes et felles Statens transportdirektorat basert på sammenslåing av Vegdirektoratet, Luftfartsverket og Jernbaneverket. Transportdirektoratet står som overordnet ansvarlig for vegnettet, men bruker bedrifter til å bygge og vedlikeholde vegene. Luftfartsverkets lufthavner organiseres i et aksjeselskap (Norske lufthavner A/S) som tilbyr sine tjenester til flyselskapene etter avtaler med og retningslinjer fra Transportdirektoratet. Når det gjelder jernbanenetten, eies det av Transportdirektoratet som kjøper anleggs- og vedlikeholdstjenester i markedet, eventuelt fra nydannede aksjeselskaper basert på det nåværende NSB BAs verksted og vedlikeholdsavdelinger. Det etableres en kontrakt for noen år med disse, for å sikre en overgangsperiode.
- Statens vegvesens entreprenør- og driftsavdelinger omorganiseres til aksjeselskaper og gis også kontrakt for noen overgangsår på tidligere oppgaver som de stod for. Transportdirektoratets vegavdelinger får en ren byggherre funksjon, samt administrasjon av vedlikeholdsarbeidet.
- Det etableres et Statens transporttilsyn som står for kontroll av all transport til lands (veg, jernbane, bru), til vanns, i luften og havnevirksomhet for å påse at alle regler, særlig sikkerhetsbestemmelser, følges. Transporttilsynets utgifter belastes brukerne i sin helhet. Det forutsettes at Transporttilsynet legges under Arbeids- og administrasjonsdepartementet.
- Lover og forskrifter legges til rette for integrerte transportselskaper i person- og godstransporten,

dvs. større selskaper som driver produksjon av transporttjenester for gods og personer til lands, til vanns, i luften og på jernbanespor med skip, ferjer, fly, trailer, drosjer, busser, tog og terminaltjenester, havner, lufthavner og stasjoner.

- Overordnet ansvar for landets havner flyttes fra Fiskeridepartementet til Transportdepartementet og organiseres i aksjeselskaper hvor transportselskaper etterhvert kan kjøpe aksjer, men med mulig bestemmelse om minimum antall aksjonærer og begrensning på eierandel. Konkurranse mellom havner innføres som et viktig styringsredskap for å hindre monopolprofitt og ineffektivt transporttilbud. Innføringen av et nytt regionalt havnesystem styres imidlertid fra Havneavdelingen i Transportdirektoratet slik at det gjøres på en metodisk og rasjonell måte.
- Det etableres en egen ulykkeskommisjon etter samme modell som The National Transportation Safety Board (NTSB) i USA.

Disse medlemmer har fremmet forslag om og vil også i kommende fireårsperiode arbeide for å:

- Skille all produksjon av transporttjenester og samferdselsrelatert vare- og tjenesteproduksjon fra offentlig myndighetsutøvelse.
- Foreta en modernisering- og fornyelse av dagens regelverk slik at man kan etablere et fullstendig markedsstyrt transportmarked.
- Omorganisere det nåværende Samferdselsdepartement til et Transportdepartement med ansvar for alt innenfor transport til lands, vanns og i luften, samt all virksomhet som er en naturlig del av transportvirksomheten, herunder havnevirksomhet.
- At det forvaltningsmessig opprettes et felles Statens transportdirektorat basert på sammenslåing av Vegdirektoratet, Luftfartsverket og Jernbaneverket.
- Omorganisere Statens vegvesens entreprenør- og driftsavdelinger til aksjeselskaper.
- Etablere et Statens transporttilsyn som får til oppgave å drive kontroll av all transport til lands (veg og jernbane), vanns og luft og havnevirksomhet for å påse at alle regler, særlig sikkerhetsbestemmelser følges.
- Omorganisere dagens havner til aksjeselskaper.

#### *Justis*

Disse medlemmer vil peke på at for at en stat skal fungere er det nødvendig med en god og effektiv justissektor. Dette fordi forutsigbarhet og mulighetene for å hevde sine rettigheter og vern fra overgrep i alt fra vern fra vold til håndhevelse av avtaler forutsetter at rettsvesenet fungerer og at håndhevelse av regler vil bli foretatt på en god og ekspeditiv måte.

Det er skremmende å være vitne til den store økningen i vold- og sedelighet forbrytelser. Spesielt er dette ille når de involverer barn. Av de tiltak som er viktige

i denne sammenheng er å heve straffen for slike forbrytelser. Beklagelig vis er dette et viktig tiltak Regjeringen forbigår med megetsigende taushet!

Det er åpenbart at den nåværende lave straff for grov vold og seksualforbrytelser ikke står i sammenheng med den alminnelige rettsoppfatning. Fremskrittspartiet vil derfor fortsette sitt arbeid for å få strengere reaksjoner for

Selv om vedtaket om overføring av ressurser fra administrasjon til aktiv polititjeneste er et riktig skritt, kan dette alene ikke gi den økning vi ser er nødvendig for å øke oppklaringsprosenten. Det må et generelt sterkere satsing på kriminalitetsbekjempelse også ved å tilføre nye ressurser.

Kapasitetsproblemene i domstolsapparatet kan ikke bare løses ved at enkelte domstoler slås administrativt sammen. En lengre ventetid mellom ferdig etterforskning og domstolsbehandling virker svekkende på den generelle rettsoppfatning og har en redusert preventiv effekt. Spesielt blant yngre lovbrøyttere er det viktig at det er en rask reaksjon gjennom hele kjeden fra oppklaring, dom og evt. soning.

Det er viktig med en også åpner for hurtigdomstoler som kan ta mer kurante saker og saker som omfatter barn og unge.

At en får mulighet til å begå nye forbrytelser i tiden mellom dom og soning, fordi soningskøene er for lange er uholdbart. Derfor bør en åpne for en mer effektiv bruk av soningsanstaltene, og aktivt vurdere kjøp av fengselsplasser i utlandet for fanger som skal utvises fra Norge etter endt soning.

For øvrig er det verdt å merke seg at Fremskrittspartiets forslag om at det skal være belagt med straff å rømme fra fengsel, nå endelig blir gjennomført.

#### *Miljø*

Disse medlemmer mener at norsk klimapolitikk må vurderes i lys av utviklingen i de internasjonale klimaforhandlingene. Regjeringen vil legge frem et forslag til kvotesystem for klimagasser våren 2001, som kan iverksettes dersom Kyoto-protokollen trer i kraft. Inntil en slik avtale er på plass vil det arbeides videre med å effektivisere de nasjonale klimavirkemidlene.

Disse medlemmer mener at i og med at USA ikke kommer til å godkjenne Kyoto-avtalen, og at avtalen dermed ikke får det nødvendige flertall, noe som var forutsetningen, så bør Regjeringen skrinlegge fremtidige klimaforhandlinger og tiltak, spesielt særnorske.

Disse medlemmer mener at det med bakgrunn i klimamøtene i Haag, og USAs standpunkt, virker som om det er færre og færre nasjoner som tror på at dårlig vær er menneskeskapt. Det vil være helt meningsløst at Norge nå skulle gjennomføre Kyoto-avtalen når det bare er et fåtall land som kommer til å ratifisere avtalen. Disse medlemmer vil på det sterkeste advare mot at Regjeringen nå legger opp til en klimapolitikk der vi går i bresjen for å prøve "å berge verden"

sammen med noen få andre nasjoner. En gjennomføring av avtalen vil kunne koste staten og norsk industri milliardbeløp årlig, medføre konkurransevridning og fare for tap av norske arbeidsplasser. Disse medlemmer vil her vise til at 97 pst. av de totale CO<sub>2</sub>-utslippene kommer fra naturen selv.

Det er en kjensgjerning at mange, og etter hvert flere og flere forskere trekker i tvil FNs klimapanel teori om menneskeskapt klimaendringer. Forskere fra flere forskjellige miljøer over hele verden advarer nå mot FNs klimapanelspådommer. Det er også forskere som har endret sitt syn på klimautviklingen etter at nyere forskning er lagt frem. Et eksempel er James Hansen, klimaforsker ved NASAs institutt for romforskning, som lenge har vært en sentral pådriver for tesen om en menneskeskapt global oppvarming. Nylig imøtegikk han FNs klimapanel og seg selv ved å hevde at det ikke er fossile brennstoff og CO<sub>2</sub> som er årsak til den globale oppvarmingen.

Disse medlemmer viser til at veitrafikk er den klart største kilden til støyplager. I tillegg bidrar blant annet industri, fly- og togtrafikk, bygg og anlegg, skytebaner til støyplager. Veitrafikken forårsaker om lag 70 pst. av den samlede støyplagen i Norge, mens tog og fly forårsaker om lag 10 pst. av støyplagen.

Regjeringen vil blant annet vurdere mulighetene for redusert støy fra bildekk, bilmotorer og veidekker, og Norge vil delta aktivt i EUs arbeid på støyfeltet.

Disse medlemmer viser til at det i meldingen trekkes frem at veitrafikken er den klart dominerende kilden til støyplager, og da særlig i byer og tettsteder.

Disse medlemmer mener at støyplager fra veitrafikken kan reduseres betraktelig ved å få en mer rasjonell veistruktur der stamveiene legges utenom selve bykjernen og tettsteder. Disse medlemmer viser til at Miljøverndepartementet vurderer å innføre en støydifferensiert avgift på bildekk.

Disse medlemmer mener videre at en opprusting og forbedring av dagens veidekke vil ha stor innvirkning på å få redusert støyplager fra veitrafikken. I tillegg vil en rekke andre tekniske omstendigheter som skjermens utforming, dekkmonster, temperatur osv., har betydning. Disse medlemmer tar sterk avstand fra en slik virkemiddelbruk.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen vil trappe opp innsatsen for å sikre allemannsretten i kyst- og strandområder, tydeliggjøre ferdselsbestemmelsene i friluftsløven, og avklare forhold mellom allemannsretten og virksomhet i utmark. Regjeringen vil våren 2001 legge frem en stortingsmelding om friluftsliv.

Disse medlemmer er sterkt bekymret over signalene om nye statlige direktiver og lover når det gjelder strandsoneproblematikken. En rekke kommuner langs kysten har funnet frem til gode løsninger for å sikre allemannsretten i et samarbeid med grunneierne.

Disse medlemmer mener at lokalt selvstyre er viktig og at det er stor forskjell på kommunene, noe som medfører at det i meget stor grad må være rom for lokale variasjoner og lokalt ansvar.

## 17.5 Sosialistisk Venstreparti

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti understreker at Norge i den kommende perioden vil være i en særstilling. Vi vil innkasere svært store inntekter fra oljevirkningen, noe som gir oss økonomiske muligheter som nesten ingen andre land har opplevd. Samtidig vil vi ha uløste oppgaver på mange områder i samfunnet, som vi for en stor del ikke vil ha arbeidskraft nok til å løse. Å finne balansen mellom bruk av penger til å løse viktige samfunnsoppgaver, og holde igjen for å unngå overoppheting og ivareta hensynet til framtidige utgifter, vil stille neste periodes Storting overfor vanskelige valg.

Dette medlem vil prioritere følgende hovedutfordringer neste periode:

- *Velferdsstaten må utvikles videre.* Alle innbyggere skal være sikret et anstendig velferdsnivå - uavhengig av inntekt, helsetilstand, bosted og familiesituasjon. Særlig er det viktig å skape sikkerhetsnett som gjør at de svakeste ikke faller utenom. Dette forutsetter en offentlig sektor som gir mest mulig velferd for hver krone, og som sikrer at det ikke vil være behov for konkurranseutsetting eller privatisering.

- *Barn og unge er framtida.* Det vil være en meget god investering å satse på et tilbud til barn og ungdom av høy kvalitet og i et tilstrekkelig antall. På denne måten kan vi gi dem en start på livet som setter dem i stand til å være gode og produktive samfunnsborgere i framtida. Det bør være sjølsagt at både barnehage og skolefritidsordning skal være rimelige nok til at alle kan benytte seg av dem. Skolen skal være fri for egenandeler, og ingen barn skal vokse opp i fattigdom.
- *Bruk den utenrikspolitiske handlefriheten.* Utenfor EU har Norge handlefrihet. Både i miljøpolitikken, sikkerhetspolitikken og bistandspolitikken kan Norge være et alternativ til stormaktene. Problemet er at denne handlefriheten i stor grad ikke benyttes. Norge velger i stor grad å være et haleheng til USA og/eller EU i alle saker av betydning. Når det gjelder plassering av oljefondet har Norge full frihet. Vi kan velge å plassere vår rikdom i en rekke etisk tvilsomme virksomheter, vi kan innføre retningslinjer som forhindrer kapitalplassering hos verstingene, og vi kan bruke denne kapitalen i virksomheter som bringer verden framover.
- *Bærekraftig miljøpolitikk koster.* Vi står overfor en rekke avgjørende veivalg i miljøpolitikken. Klima,

energi, samferdsel, biologisk mangfold og grønne skatter er stikkord på områder der våre valg i kommende langtidsplanperiode vil få konsekvenser i mange tiår framover. Å være føre var vil medføre kostnader på mange nivå, men å ta sjansen på å la være vil kunne gi voldsomme konsekvenser på lang sikt. Sosialistisk Venstreparti er ikke villig til å ta denne sjansen.

- *Fra svart oljeøkonomi til grønn kunnskapsøkonomi.* Verdien av den framtidige arbeidsinnsatsen er 13 ganger høyere enn verdien av oljeformuen. Dette illustrerer behovet for endring av fokus i næringspolitikken. Satsing på utdanning og forskning som kan øke verdien av den menneskelige kapitalen vil ha en mye større effekt på vår velferdsutvikling enn noe annet. Gjennomføring av den grønne skattereformen er en forutsetning for at bedrifter skal gis grunnlag for å legge om sin produksjon i miljøvennlig retning. Dette må gjøres i planperioden.
- *Rettferdig fordeling.* Fremdeles finnes det fattigdom i Norge. Som et av verdens rikeste land er dette uakseptabelt. Sosialistisk Venstreparti krever gjennomføring av en rekke tiltak som vil gi de svakeste gruppene i vårt samfunn et verdig liv. Sentralt er omfordeling gjennom skattepolitikken, fjerning av egenandeler i skolen og helsevesenet, økte overføringer og maksimalpriser på skolefritidsordningen og barnehager.
- *Toleranse.* Det norske samfunnet er og vil være mangfoldig og flerkulturelt. All politikk må ha dette som et positivt utgangspunkt, og legge til rette for respekt og inkludering av minoriteter i samfunn og sosialt fellesskap. Prinsippene om likestilling mellom kjønnene og solidaritet er en viktig del av vårt verdigrunnlag. Disse verdiene er ikke kultur- eller religionsrelative. Dette verdigrunnlaget er en nødvendig forutsetning for et likeverdige samfunn, og for å lykkes i å ivareta interessene til minoriteter.

Dette medlem mener det er svært viktig å forsvare velferdsstaten. For å sikre et anstendig tjenestetilbud til alle grupper i samfunnet, må offentlig sektor kontinuerlig videreutvikles og forbedres slik at man får mest mulig velferd ut av hver krone. Dette er det eneste effektive middel mot krav om privatisering og konkurranseutsetting. Offentlig sektor må primært fokusere på tilbud til de svakeste gruppene i samfunnet. Det vises for øvrig til merknad til kapittel 3.

Innenfor rammene av økologisk bærekraftighet og en høy standard på helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet må næringslivet få rammevilkår som gir dem et best mulig utgangspunkt for verdiskapning. Dette medlem understreker at den offentlige næringspolitikken må ta sikte på en overgang fra en svart oljeøkonomi til en grønn kunnskapsøkonomi, stabile rammevilkår, nasjonal kontroll med sentrale deler av næringslivet og

grunnlag for næringsutvikling i hele landet. Det vises for øvrig til merknad til kapittel 4.

I arbeidsmarkedspolitikken står vi overfor to hovedutfordringer: Skaffe nok arbeidskraft til å løse viktige oppgaver i offentlig og privat sektor, og inkludere grupper som har vært utstøtt i arbeidslivet. Dette medlem mener dette delvis er to sider av samme sak, og viser for øvrig til merknad til kapittel 5.

Den økonomiske politikken må ivareta en rekke hensyn. På en måte som skaper minst mulig ulemper for innbyggere og næringsliv skal man sikre finansiering av velferdsstatens ordninger og fordelingsvirkemidlene. Den skal bidra til en bærekraftig utvikling, og søke å gi en stabil økonomisk utvikling. Det vises for øvrig til merknad til kapittel 6.

Verdien av arbeidsinnsatsen til norske innbyggere er 13 ganger høyere enn verdien av oljeformuen. Det bør derfor satses mye på å øke verdien av denne arbeidsinnsatsen. Det betyr satsing på skole, utdanning og forskning - både på kvalitet og kvantitet. Sosialistisk Venstreparti er villig til å bruke de ressursene som kreves for å få til dette. Dette er et viktig ledd i prosessen med å omdanne norsk økonomi til en grønn kunnskapsøkonomi. Det vises for øvrig til merknader til kapitlene 7 og 13.

Vi står overfor en rekke avgjørende veivalg i miljøpolitikken. Klima, energi, samferdsel, biologisk mangfold og grønne skatter er stikkord på områder der våre valg i kommende langtidsplanperiode vil få konsekvenser i mange tiår framover. Å være føre var vil medføre kostnader på mange nivå, men å ta sjansen på å la være vil kunne gi voldsomme konsekvenser på lang sikt. Sosialistisk Venstreparti er ikke villig til å ta denne sjansen. Det vises for øvrig til merknader til kapitlene 8 og 9.

Levedyktige distrikter er viktig for hele Norge. Dette må få konsekvensen for politikken som føres på en rekke felter. Særlig viktig er det å beholde den differensierte arbeidsgiveravgiften og en velutbygd infrastruktur for kommunikasjon. På sikt vil verdien av vitale lokalmiljøer over hele Norge, overstige kostnadene dette medfører. Det vises for øvrig til merknad til kapittel 10.

Fremdeles finnes det fattigdom i Norge. Som et av verdens rikeste land er dette uakseptabelt. Sosialistisk Venstreparti krever gjennomføring av en rekke tiltak som vil gi de svakeste gruppene i vårt samfunn et verdig liv. Sentralt er omfordeling gjennom skattepolitikken, fjerning av egenandeler i skolen og helsevesenet, økte overføringer og maksimalpriser på skolefritidsordningen og barnehager. Det vises for øvrig til merknad til kapittel 11.

Det vises for øvrig til merknad til kapittel 12.

En velfungerende velferdsstat er en forutsetning for et godt tilbud til syke og pleietrengende. Helsetjenesten i kommunene danner grunnmuren i helsevesenet. Svake grupper som psykiatri og ungdom må prioriteres høyere. Den politiske kontrollen med sykehusene må beholdes. Det vises for øvrig til merknad til kapittel 14.

Befolkningsutvikling med sterk økning av eldres andel befolkningen skaper utfordringer for vårt pensjonssystem. En evt. omlegging av systemet må ivareta hensynet til fordeling og likestilling samtidig som det eldre arbeidstakere gis motivasjon til å stå i arbeid. Det vises for øvrig til merknad til kapittel 15.

Utenfor EU har Norge handlefrihet. Både i miljøpolitikken, sikkerhetspolitikken og bistandspolitikken

kan Norge være et alternativ til stormaktene. Problemet er at denne handlefriheten i stor grad ikke benyttes. Norge velger i stor grad å være et haleheng til USA og/eller EU i alle saker av betydning. Når det gjelder plassering av oljefondet har Norge full frihet, men velger å plassere vår rikdom i en rekke etisk tvilsomme virksomheter. Det vises for øvrig til merknad til kapittel 16.

### 17.6 Representanten Steinar Bastesen

Komiteens medlem representanten Steinar Bastesen har merket seg at Regjeringens uttalte målsetninger om i vesentlig grad å opprettholde dagens bosettingsmønster ikke følges opp gjennom tiltak i de meldinger og proposisjoner som kommer fra ulike departementer, og som samlet sett gir et bedre bilde av Regjeringens faktiske politikk enn det meldingen om Regjeringens langtidsprogram gjør. Dette medlem har merket seg at meldingen om regional- og distriktpolitikken gjennom scenarier for fremtiden gir et bilde av hvilken utvikling Regjeringen forventer for de ulike landsdeler, og at den samlede effekt av Regjeringens politikk innen ulike politikkområder peker mot en utvikling som skissert i disse scenarier.

Dette medlem har merket seg at den politikk Regjeringen fører, virker sterkt sentraliserende, undergraver muligheten for langsiktig privat eierskap og faser ut næringsområder av stor betydning for bosetting og utviklingsmuligheter i distriktene. Dette medlem har også merket seg at Regjeringens skattepolitikk favoriserer de børsnoterte selskap fremfor de ansvarlig eide, og at overgang fra ansvarlig eierskap til AS-selskaper svekker bedriftenes tilknytning til og interesse for den kommune de er plassert i. Dette medlem mener også at et skattesystem som fratar kommunene den direkte bedriftsbeskatning drar i samme retning.

Manglende vilje til å bygge ut et tidsmessig vegnett i hele Norge forsterker de problemer næringslivet i distriktene har, det gjør også den manglende vilje til å ta et løft for bedre havner med tilknyttet tidsmessig veistruktur.

Dette medlem har også merket seg Regjeringens manglende vilje til å ta et løft for en bedre offentlig skole. Dette medlem har merket seg at Regjeringen er mer opptatt av skolefritidsordninger enn av skolens innhold.

Dette medlem vil understreke den betydning kraftkrevende industri har for f.eks. indre Ryfylke, for Odda i Indre Hardanger og for Sogn og Fjordane. Dette medlem mener at Regjeringens kraftpolitikk vil svekke disse områdene og deres muligheter for næringsutvikling knyttet til eksisterende industri vesentlig, og at dette er en politikk som vil forsterke fraflyttingstendensene.

Dette medlem har merket seg at Regjeringen ikke i noen av sine fremlagte stortingsmeldinger eller proposisjoner har skissert de forslag til tiltak som Stor-

tinget har bedt om for å sikre de maritime næringer en fremtid i Norge. Tvert imot beskriver Regionalmeldingen en fremtid der f.eks. Nord-Vestlandet ikke har klart omstillingen fra et aktivt maritimt næringsliv til ny virksomhet, mens for eksempel det maritime miljø på Sør-Vestlandet har klart denne omstillingen. Dette medlem mener at den utfasing av maritime næringer som ligger i disse fremtidsutsikter, vil undergrave fremtids- og utviklingsmulighetene langs kysten, innskrenke yrkesvalgmulighetene og svekke distriktsbosettingen.

Dette medlem har videre merket seg at Regjeringen ved tildeling av nye oppdrettskvoter vil omgå Stortingets vedtak om ikke å auksjonere ut kvoter ved å fastsette en pris på de enkelte kvoter basert på forventet fremtidig avkastning i samarbeid med næringen. Dette medlem anser dette som en fordekt auksjon, og i strid med Stortingets vedtak. Dette medlem mener også at en fastsettelse av kvotepris basert på forventet fremtidig overskudd vil favorisere de kapitalsterke aktørene og frata distriktsbefolkningen mulighet til aktivt eierskap i en vekstnæring basert på lokale naturressurser, det er etter dette medlems mening også galt at staten skal ha betalt for bruksrett til områder som tidligere har vært brukt av lokalbefolkningen. Eventuell konsesjonsbetaling må etter dette medlems mening tilfalle de aktuelle kommuner. Dette medlem vil påpeke at Regjeringens forslag slik det fremgår av Ot.prp. nr. 65 peker i motsatt retning av Regjeringens uttalte mål om å opprettholde distriktenes bosettingsmønster og utviklingsmuligheter.

Dette medlem vil også vise til den fremlagte stortingsmelding om oppgavefordeling mellom forvaltningsnivåene. Dette medlem mener at en gjennomføring av oppgavefordelingen som foreslått i denne meldingen vil undergrave lokaldemokratiet i kommunene. Dette medlem mener at en overføring av beslutningsansvar fra kommunalt til fylkeskommunalt nivå på sikt vil favorisere de befolkningsrike områdene på bekostning av kommuner med svakt befolkningsgrunnlag, og at dette igjen vil forsterke fraflytting fra distriktene. Dette medlem viser til at og Kystpartiet vil motvirke at næringsliv bygget på nasjonale fornybare ressurser selges ut av landet. I møte med den globale utvikling er det viktig at ressursgrunnlaget for fremtidig verdiskapning forblir under norsk kontroll. Lokalt eierskap er en styrke for lokalsamfunnene, og grunnleggende for at det kan utvikles et godt sam-

arbeid mellom næringsliv og lokalsamfunn. Dette medlem viser til at Kystpartiet gjennom skattepolitiske virkemidler vil stimulere til bedre rammevilkår for små og mellomstore bedrifter. Statens kapitalressurser skal ikke brukes til å kjøpe opp og skaffe seg kontroll over bedrifter som eies lokalt og som har gode utviklingsmuligheter innenfor rammen av privat næringsliv. Heller ikke skal statens ressurser brukes til kapitalinnsprøyting i bedrifter lokalisert i utlandet som er i direkte konkurranse med norskbasert næringsliv og som har gunstigere markedsadgang og lavere lønnskostnader enn tilsvarende bedrifter i Norge. Gjennom hensiktsmessige låneordninger der statlig og privat kapital deler risiko skal det legges til rette for innovasjon og nyetableringer. Dette medlem viser til at Kystpartiet gjennom skattefradrag for investeringer i lokale samfunnsprosjekter vil stimulere til økt samhandling mellom lokalmiljø og næringsliv.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for at bedriftsbeskatningen skal tilfalle kommunene der produksjonen foregår. Norsk næringslivs konkurranseulempe ved å ligge langt fra markedene må motvirkes ved økt statlig satsing på hensiktsmessige transportårer tilpasset moderne kommunikasjonsmidler, og avgiftsnedsettelse på drivstoff for skipsfart og landeveistraffikk. Norske transportører må gis konkurranse-dyktige rammevilkår. Det må bli enklere å etablere nye næringer. Ny næringsutvikling hemmes ved et overdrevent skjemavelde og urimelige gebyrer og avgifter.

Dette medlem viser til at Kystpartiet er positiv til at investeringsavgiften fjernes, og vil være pådriver for at dette gjennomføres. Statens kontroll- og reguleringsiver i forhold til næringslivet må begrenses. Dette medlem viser til at Kystpartiet vil trygge privat eierskap ved å fjerne arveavgift og skatt på produksjonsutstyr. Skatten må ligge på sluttproduktet, og generasjonsskifte i privateide bedrifter må kunne gjennomføres uten at bedriftene tappes for kapital.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil legge til rette for at primærnæringene skal få best mulig rammevilkår med større fortjeneste for dem som gjennom sitt arbeid skaper verdiene. Verdien av ren norsk matproduksjon må i større grad tilfalle produsenten, ikke omsetningsleddene. Den største andelen av SND-midlene skal investeres i distriktene. Arbeid er en viktig trivselskaper. At folk har et arbeid de trives i gir mindre kriminalitet og krever mindre sosialomsorg. Begrenset tilgang på arbeidskraft må møtes med tiltak for å få flere av dem som i dag går på attføring/trygd ut i aktivt arbeid. Dette medlem viser til at Kystpartiet vil prioritere tiltak som kan motvirke at unge mennesker uføretrygdes og stenges ute fra arbeidslivet uten noen gang å ha vært i arbeid.

Dette medlem viser til at Kystpartiet ønsker å benytte følgende virkemidler:

- Kystpartiet vil arbeide for at flere yrkesvalghemmede får målrettet utdanning med sikte på å kunne integreres i næringslivet.
- Pensjonister må selv sette grensene for lønnet arbeidsaktivitet uten å bli straffet gjennom pensjonsreduksjon.
- Det må etableres arbeidsmuligheter for ungdom som ikke kan eller vil gå rett fra grunnskolen og over til videregående skole og yrkesutdanning.

Fiskeri og havbruk er landets nest største eksportnæring, og er bortsett fra petroleumsvirksomheten netto største verdiskaper i Norge. Bærekraftig høsting og produksjon av fornybare ressurser som fisk, skalldyr og sjøpattedyr, ved siden av havbruk, skal fortsatt være grunnlaget for næringslivet på kysten. Kystnæringene og da spesielt den eksportrettede delen skal styrkes med markedsføringsmidler for å komme i posisjon overfor konkurrentene i Europa og verden for øvrig. Dette gjelder også informativ virksomhet som skal motvirke feilinformasjon fra ulike organisasjoner. Disse organisasjonene sprer i dag feilaktige opplysninger om sentrale fiskeslag og sjøpattedyr. Dette medlem viser til at Kystpartiet vil motarbeide slik virksomhet.

Dette medlem viser til at Kystpartiet går inn for at korrekte, vitenskapelige resultater trekkes inn i markedsføringsarbeidet. Fiskeressursene er avgjørende for hele kysten. For å unngå overbeskatning, må vi samarbeide med andre kyststater. Det overordnede mål for forvaltning av fiskeressursene, må være å oppnå et stabilt og optimalt langtidsutbytte. Norge skal fortsatt delta i internasjonale organer hvor beslutninger som innvirker på norske kyst- og havressurser, fattes. Det er avgjørende å beholde nasjonal styring av fiskeressursene. Retten til fisken skal være hos det folket som bor ved ressursene og eierskapet i fiskerinæringen må være mest mulig lokalt. Dette gjelder både fiskebruk og kvoter.

Dette medlem viser til at Kystpartiets mål er å få frem en lønnsom og markedsorientert næring:

- Fiskere og tilvirkere må få større andel av verdiskapningen som det ferdige produktet gir.
- Tildelte kvoter må kunne tas på det redskap som gir best kvalitet og lønnsomhet.
- Fangsten må baseres på en økonomisk og ressursmessig riktig utnyttelse, og med en flåte som gir rimelig sikkerhet for kontinuerlig råstoffleveranse.
- En prispolitikk som fremmer kvalitet.
- En foredlingsindustri som er ressurs- og markeds-tilpasset.
- Kondemneringsordningen for fiskebruk gjeninnføres.

Dette medlem mener at uttaket av fisk og sjøpattedyr skal fastsettes på bakgrunn av vitenskapelige undersøkelser, og i samarbeid med næringen. Dette

gjelder alle arter som gir grunnlag for kommersiell fangst. I tillegg bør vi ha overvåkning og forskningsfangst på arter som det i dag ikke drives kommersiell fangst på. Kontrollen av norske og utenlandske fartøyer må styrkes betraktelig slik at det ikke blir rom for å drive overfiske. Dette medlem godtar heller ikke hard beskatning av ungfisk eller utkast. Kontrollmyndighetene må gis tilstrekkelig ressurser og sanksjonsmidler for å utøve denne kontrollen. Oppvekst- og fiskeområder bør overvåkes bedre slik at man raskere kan stenge og reåpne fiskefelt enn det som er tilfellet i dag. Fiske og fangst må skje på en slik måte at vi får et best mulig økologisk og økonomisk utbytte. Dette innebærer en opprioritering av det kystnære fisket og en nedprioritering av fisket i oppvekstområdene.

Dette medlem viser til at Kystpartiet krever at flere unge får sjansen til å starte i eget fartøy. Selv om myndighetene arbeider for en nedbygging av flåteledet må vi sikre at rekrutteringen er på plass. Ungdom er i dag mer bevisst på at de skal ha en utdanning via fiskerifagskoler, distriktshøyskoler og andre utdanningsinstitusjoner. Ved å endre dagens stivbeinte regelverk, blant annet ved å innføre levelige kvoter for ungdom, vil sjansene for at unge etablerer seg i næringen øke. Det er viktig at eierskapet i den norske fiskeflåten ligger fast. Dette medlem viser til at Kystpartiet ikke kan godta store eierkonsentrasjoner i eksempelvis havfiskeflåten. Det representerer en trussel mot de enkelte lokalsamfunn og den frie konkurransen om råstoffet. Dette medlem viser til at Kystpartiet er imot enhetskvoteordning for fartøy under 28 meter.

Dette medlem viser til at Kystpartiet går også inn for å regionalisere noen av fiskekvotene, med særlig vekt på å sikre fiskemulighetene og fiskeleveransene i områder hvor dette er naturlig. I den grad fritidsfiskere driver omsetning av fangst, skal det stilles samme krav til kvalitet og hygiene som på ordinære fiskefartøy. Alle ledd i næringen skal gis mulighet for å utvikle sitt markedspotensial både lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Dette medlem viser til at Kystpartiet går inn for å redusere unødige hinder i denne prosessen. Dette gir en bedre pris for råstoffet, vil bidra til økt foredlingsgrad i Norge, og er til fordel for sysselsettingen.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil verne om de rettigheter vi har ifølge Havrettstraktaten til selv å utnytte ressursene innenfor våre fiskerisoner. Hvis FN-resolusjonen om fiske på det åpne hav ikke gir tilstrekkelig vern av norske interesser, må Norge ensidig utvide Norsk økonomisk sone (NØS) og fiskevernsonen ved Svalbard. Kystbestandene må forvaltes og reguleres uavhengig av fiskeriavtaler vi har med andre land. Bosettingsmønsteret skal opprettholdes og kystflåten skal fortsatt være bærebjelken. Det bør spesielt tilrettelegges for den mindre kystflåten slik at den får levert og solgt sine tildelte kvoter i nærmiljøet.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil videreutvikle "Bulandsmodellen" som grunnlag for kvotefastsettelser og benytte hele fisken (så som bein, inn-

mat og slog) til produksjon. Fiskernes og fiskeindustriarbeidernes sosiale ordninger må være på samme nivå som øvrige arbeidstakere. Garantikassens forskottslåneordning må gjeninnføres slik at båteiere kan være i stand til å forskuttere minstelotten til sine ansatte i vanskelige tider. Låneordningen skal være rentefri. Ved bortgang bør rettigheter til fiskekvoter kunne beholdes av de etterlatte for å føre familiebedriften videre.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for at samordningen mellom fiskerpensjonen og uføretrygden oppheves. Salgslagene skal ha rett til førstehåndsomsetning for all undermåls hvitfisk som måtte bli solgt fra fiskefartøy til oppdrettere for oppføring/videresalg. Salgslagene og/eller Kontrollverket skal ha kontrollansvaret for all omsetning av oppdrettet hvitfisk som selges fra oppdrettere. Råstoff som trålere og autolineflåten henter inn fra våre fiskefelt skal leveres i en nasjonal havn eller i regioner hvor trålerne hører hjemme. Ved å frakte ubearbeidet råstoff direkte på kjøll ut av landet, undergraves grunnlaget for bosettingen langs kysten.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for å rette opp skjevheter næringen har pådratt seg når det gjelder fangst av sjøpattedyr. Markedsføring av produktene og informasjon om økologiske forhold står her sentralt. Etter at det er åpnet for eksport av hvalprodukter vil dette medlem vise til at Kystpartiet snart går inn for en normalisering av hele næringen.

Dette medlem viser til at Kystpartiet mener at det snart må treffes beslutninger for at selfangsten igjen kommer i gang på en forsvarlig og lønnsom måte. Bestanden av fjord- og kystsel må reduseres og holdes nede på et forsvarlig nivå. Det skjer en rask utvikling innen bioteknologi, havbeite og oppdrett som gjør at havbruk er en av de næringer vi stiller store forventninger til. Dette medlem viser til at Kystpartiet går inn for at havbruk videreutvikles. Dette må imidlertid skje på en fornuftig måte der man i alle sammenhenger tar distriktsmessige hensyn. Gjør vi dette, har vi alle muligheter til å lykkes i arbeidet med å få en meget betydelig kystnæring. Dette medlem viser til at Kystpartiet ikke kan akseptere at en slik distriktsnæring i økende grad blir eid av multinasjonale selskap og fjernstyres fra utlandet.

Dette medlem viser til at Kystpartiet går imot at det skal innføres vederlag for tildeling av oppdrettskonsesjoner. Blir en arealavgift innført, skal inntektene av denne føres tilbake til vertskommunene slik at disse settes i stand til å utvikle næringen videre i samarbeid med annen lokal virksomhet.

Dette medlem viser til at Kystpartiet er også betenkt over at den nye loven om havbeite inneholder retningslinjer om sikringssoner som er kjent gjennom "Rieber-Mohn-utvalget". Etter vår oppfatning vil opplegget for slike soner forverre lokalbefolkningens frie ferdsel og aktiviteter.

Dette medlem viser til at Kystpartiet går inn for en meget restriktiv bruk av havbeiteloven. Dette

medlem viser til at Kystpartiet vil ha økte ressurser til forskning på nye og gjerne hardføre marine arter som kan øke verdiskapningen i oppdrettsnæringen. Etablering og plassering av havbruksanlegg skal ikke føre til urimelige konsekvenser for andre kystaktiviteter, spesielt låssettingsplasser, seilingsleder og friluftaktivitet. Dog har det allerede oppstått så store arealkonflikter mellom tradisjonelle fiskerier og oppdrett at dette må avklares.

Dette medlem viser til at Kystpartiet videre går inn for at fremtidige kystsoner skal utarbeides i nær sammenheng med havbruksvirksomhetene og fiskerinæringene.

Dette medlem viser til at Kystpartiet er i mot at eksterne kapitalinteresser overtar eierstrukturen i norsk fiskerinæring. Fiskeflåten må fremdeles ha lokalt eierskap. Kystflåten skal være bærebjelken i norsk fiskerinæring. Deltakerlovens bestemmelser må opprettholdes slik at fartøy fortsatt skal være eid av fiskere med kunnskap, bakgrunn og kompetanse som er nødvendig for å betjene flåten på en økonomisk og sikker måte. Dette medlem viser til at Kystpartiet går inn for at det opprettes en kvotebank på regionalt nivå i hvitfisksektor og at fartøyskvotene kan slås sammen.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for å opprettholde en fiskereid, moderne og variert fiskeflåte. Dette er helt nødvendig for at vi i det hele tatt skal holde dagens nivå i våre fiskerier. En mobil og fleksibel flåte som driver helårsfiske etter flere arter, skal utgjøre hovedstammen.

Dette medlem viser til at Kystpartiet ønsker å bruke følgende virkemidler:

- Skattebetingede fondsavsetninger for å styrke egenkapitalen.
- SND får øremerkede rammer for tilskudd og lån til fornyelse av kystfiskeflåten, nordsjøtrålerne samt gjenoppbygge en ny og effektiv fangstflåte (selfangstskuter).
- SND får de samme retningslinjer for finansiering av fiskefartøy som konkurranseutsatt, eksportrettet industri på land.
- Gjeninnføring av kondemneringsordning for eldre kystfiskefartøy.
- Fylkeskommuner og kystkommuner får tilført fondsmidler som skal benyttes til fiskerifond.
- Det avsettes mer forskningsmidler som kan benyttes for innleie av kystfiskefartøy til forskningsfangst.
- Det skal ikke gis SND-støtte i form av ekstraordinære lån og tilskudd til havgående fartøy som driver utelukkende ombordproduksjon og/eller leverer direkte til utlandet.
- Det skal avsettes fond som skal gå til stipend for ungdom som ønsker å utdanne seg innen fiskerirettet virksomhet.
- Ungdomskvotene må styrkes for å sikre rekrutteringa til næringa.

Dette medlem mener at egnede havner er en forutsetning for at vi kan videreføre våre tradisjoner for sjøveis transport og effektiv utskipping av de varer og tjenester som vi produserer på kysten. Nettverket av fiskerihavner i regionene må ses i nær sammenheng med regionenes eller kommunenes hovedhavner. Containertransport blir stadig viktigere for bedriftene som eksporterer sine ferdigvarer. Derfor må havnene i større grad tilrettelegges for dette. Bevilgninger til fiskerihavner og fiskeriserviceanlegg må økes kraftig for å bedre rammebetingelsene for bedriftene. Skipsfart og tilknyttede næringer er Norges mest fullstendige og mest internasjonale næringsklynge. Maritim virksomhet har alltid vært grunnleggende for kystsamfunnene. For å bevare den totale næringsklyngen, er det nødvendig å opprettholde nøkkelvirksomheten, skipsfart, som norsk næring med norske arbeidsutøvere i alle ledd.

Dette medlem mener at skipsfarten står under hardt konkurransepress fra resten av verden. Norge vil ikke i overskuelig fremtid ha norsk arbeidskraft om bord som uten støtteordninger er konkurransedyktige med omverdenen. Arbeidskraft fra lavlønsområder vil under alle omstendigheter være rimeligere enn norsk arbeidskraft, men det må være et mål for norsk skipsfartspolitik å være konkurransedyktig innenfor EU-regelverkets grenser, både i forhold til rederivirksomhet, skipsbygging og sjøfolk. Norske rederier og fartøyer under norsk flagg skal ikke beskattes og avgiftsbelegges over gjennomsnitt for tilsvarende næring i Europas øvrige skipsfartsnasjoner. Den direkte tilskuddsordningen til skipsbygging er fjernet både innenfor EU og i Norge. Nye støtteordninger som etableres innenfor EU, må følges opp med tilsvarende ordninger i Norge. Innenfor EU er nasjonale støtteordninger for å sikre nasjonale sjøfolk bygget opp, i Norge er refusjonsstøtten bygget ned. Dette skaper et negativt konkurranseforhold for norske sjøfolk. Erfaringene med en bevilgningsordning som refusjonsstøtte tilsier at ordningen legges om til en nettolønnsordning tilsvarende det som er etablert i andre europeiske sjøfartsnasjoner. En slik omlegging vil sikre norske sjøfolks konkurransedyktighet og samtidig sikre dem retten til fri arbeidsvandring innenfor EU. Uten norske sjøfolk vil vi i løpet av relativt få år ikke kunne ivareta de nødvendige arbeidsoppgaver som følger med å være en kystnasjon. Den landbaserte maritime næringsklynge har stort behov for den kompetanse som bare erfarne sjøfolk har. Rekruttering til maritim utdannelse avhenger av at sjøfolk gis jobbsikkerhet etter endt utdannelse og at der til enhver tid er nok lærlingplasser. Mangel på lærlingplasser om bord kan ikke erstattes med et ekstra skoleår. Uten forutsigbarhet for norske sjømannsarbeidsplasser, vil grunnlaget for maritim utdanning i Norge falle bort, og vi vil bli helt prisgitt utenlandsk arbeidskraft for å ivareta kystforvaltning og sjøtransport.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide kompromissløst for å bevare en grunnstamme norske sjømannsarbeidsplasser, selv om tilgangen på arbeids-

kraft i perioder kan være vanskelig. Nettolønn for norske sjøfolk er ikke en støtteordning for å tilgodese norske rederier med rimelig arbeidskraft, det er en nødvendig investering for å sikre at den kompetanse vi som kystnasjon er avhengig av videreføres med topp kvalitet i Norge. Skipsverft er nøkkelbedrifter i mange lokalsamfunn langs kysten. Norsk verftsindustri holder et høyt kompetansenivå og det må være et mål at denne industrien fortsatt forblir konkurransedyktig innenfor de konkurranserammer som gjelder for EU-området. Den tidligere direkte støtteordningen til verftsindustrien er avvirket men innenfor EU-regelverket er det etablert andre støtteordninger for å stimulere til kompetansevekst og teknologiutvikling. Tilsvarende støtteordninger må etableres i Norge.

Dette medlem mener at norske kystfraktefartøyer har en høy gjennomsnittsalder og tilfredsstillende i liten grad dagens krav til miljø og teknologi. Dette er et resultat av langvarige negative konkurranseforhold for næringen. Støtteordninger til flåtefornyelse kan gjøres betinget av teknologiutvikling knyttet opp til norske verft. Dette vil sikre oppdragsmengde i verftsindustrien og på sikt gi mer miljøvennlig sjøtransport på moderne kystfraktefartøyer som er tilrettelagt for lærlinger.

Dette medlem mener at for å hindre at gamle skip selges og kommer tilbake til kysten som konkurrenter under annet flagg, bør det innføres en kondemneringsordning knyttet opp til bruken av støtteordninger for teknologi og kompetanseutvikling. For å hindre store svingninger i ordrettilgangen må ordninger som etableres ha en viss langtidsgaranti. Forutsigbare rammer for næringslivet er den beste garanti for næringsutvikling, jobbsikkerhet og stabilitet i lokalmiljøet og i enkeltmenneskers hverdag. Det er et mål at større del av transportarbeidet går over sjø. Den forventede volumveksten i havbruksnæringen vil øke godsmengden som skal transporteres fra kysten til markedene i et omfang som bare kan møtes gjennom bevisst transportplanlegging som styrer transporten utenom pressområdene i østlandsregionen. Sjøtransport er mer miljøvennlig, mindre ressurskrevende og mindre ulykkesbelastet enn landeveistransport. En vridning av transporten fra hjul til kjørl vil dessuten redusere behovet for veibygging i pressområdene på Østlandet. Etablering av nye oppdrettsarter med stort behov for rask transport til markedene, byr på nye utfordringer for skipsverftene. Det vil bli behov for nye skipstyper med annen logistikk enn den som er i bruk i dag. Krav til miljøvennlighet vil også stille krav til utvikling av maskineri som kan nytte alternative energikilder som naturgass. Gjennom kanalisering av forskningsmidler til det næringsliv som bygger og bruker skip, må Norge være i forkant i forhold til utvikling av nye skipstyper og øvrige teknologiske nyvinninger. Norges kystforvaltning er utilstrekkelig og lite oversiktlig fordi den ivaretas av 10 departementer og 25 statlige etater som aktører. Et kystdepartement med utgangspunkt i Fiskeridepartementet burde opprettes og styrkes med tilfør-

sel av nødvendig kompetanse. Kystdepartementet burde omfatte Sjøkartverket, Sjøfartsdirektoratet og Kystdirektoratet. Kystdepartementet burde utvikle et særdeles nært samarbeid med Forsvarsdepartementet og Sjøforsvaret/Kystvakten.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for at Sjøfartsdirektoratet flyttes ut av Oslo. Bedre kartlegging av norske farvann må gis høy prioritet og sjøkartene i nordområdene må snarlig oppdateres. Arbeidet med å digitalisere sjøkartene må framskyndes. Dette medlem viser til at Kystpartiet går inn for at det innføres skjerpet losplikt i indre seilingsled. Fartøyer som fører olje, kjemikalier, atomavfall og annen miljøfarlig last skal henvises til spesielle seilingskorridorer utenfor minst 12 nautiske mil av grunnlinjen. Seilingskorridorene for internasjonal skipsfart må legges i betryggende avstand fra våre fiskefelt og sårbare steder langs kysten. Disse korridorene skal overvåkes og kontrolleres av norske myndigheter, der dette medlem viser til at Kystpartiet mener at Sjøforsvarets kystradarkjede og Kystvaktens og Sjøforsvarets fartøyer skal spille en sentral rolle. Kombinert med transponder på fartøyene vil dette gi en bedre kystovervåkning.

Dette medlem mener at lostjenesten må styrkes med økte midler for å stå i forhold til flere oppgaver og økt aktivitet. Losutdanninga må styrkes.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for generelt å bedre sikkerheten til sjøs, ved aktivt å bruke den etablerte kompetansen innen sikkerhet. Det bør gis gratis sikkerhetskurs for fiskere. Videregående skoler, høyskoler, Redningsselskapet, Sjøforsvaret/Kystvakten, bemannede fyr og hovedredningssentraler vil være viktige ressurser for økt sikkerhet til sjøs og langs kysten. Dette medlem vil gi arbeidet med å bygge ut trafikksentraler høy prioritet.

Dette medlem mener at redningshelikoptre skal settes på maksimalt 15 minutters beredskap. Dette medlem viser til at Kystpartiet går imot at enhetshelikoptre med liten aksjonsradius skal erstatte spesialrustede redningshelikoptre med stor aksjonsradius på inntil 250-260 nautiske mil. Dagens Sea King-helikoptre har tilnærmet denne aksjonsradiusen og kan opprustes til et tilfredsstillende nivå, eller aller helst erstattes av nye.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil øke den statlige støtten til Redningsselskapene betydelig. Ved forlis og søk etter savnede personer på havet, skal en maritim kommisjonen kartlegge årsak og definere ansvar for å bidra til større sikkerhet på alle fartøyer. Ytterligere avfolkning av fyr skal ikke skje. Ingen automatikk kan erstatte den menneskelige faktor. Etablering og utvikling av små og mellomstore bedrifter er nøkkelen til økt sysselsetting og livskvalitet for folk både i distriktene så vel som i byene. Spesielt gjelder dette de bedrifter som skaper kvinnearbeidsplasser. Blant de viktigste små og mellomstore bedrifter finner vi fiske- og fangstfartøyer, fiskeindustri, havbruk, maritim servicebedrifter, skipsindustri, handelsbedrifter

og turistforetak. Bedrifter som inngår nettverkssamarbeid gir økt verdiskapning på tvers av bransjene. Lokalt privat eierskap med eiere som er interessert i utviklingen av egne lokalsamfunn, er av vesentlig betydning for stabil bosetting og positiv utvikling i lokalsamfunnene. Statlige investeringer i form av lån og tilskudd må gi rom for at industrien kan modernisere utstyr og anlegg. Bedriftene skal utvikles til å bli mer rasjonelle og fleksible. Forskning, produktutvikling, kvalitetssikring og markedsføring må holdes på et høyt nivå og må rettes inn mot de områder og miljøer som skaper verdier. Dette medlem har tro på at grunnforskning i større grad bør gjennomføres på internasjonalt nivå der miljøene i flere land får tilgang på aktuelt materiale.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil redusere skjemaveldet og forenkle prosedyrene ved etablering av nye bedrifter slik at de økonomiske kostnadene reduseres. Forutsigbare økonomiske rammevilkår er nødvendige for at næringsvirksomheter skal kunne utvikle og overleve i konkurransemarkedet. Norsk landbruk må opprettholdes i hele landet med et produksjonsmønster som ivaretar vårt behov for beredskap og selvforsyning i krisesituasjoner. Produktutvikling og økologisk landbruk skal prioriteres. Bygdeutviklingsprogram som fremmer næringsvirksomhet, trivsel og mangfold, skal fortsatt støttes av Bygdeutviklingsfondet. Eiendomsretten og råderetten i landbruket står fast.

Statlige reguleringer og overføringsordninger må ikke gis en innretning som fører til at bonden av økonomiske årsaker legger opp til en driftsform som ikke er optimal for den enkelte gård i forhold til beliggenhet, jordsmonn og klimatiske forhold.

Dette medlem mener at den enkelte gårdbruker har selv de beste forutsetninger for å vurdere egen drift. Små fjord- og fjellgårder, som er enestående for Norge, gir i seg selv liten avkastning. Likevel er de vesentlige for bevaring av kulturlandskapet og bosettingen i distriktene. De kan ikke overleve uten at fellesskapet betaler for landskapspleien i form av arealtilskudd. På øyene og i kyst- og fjordstrøk er kombinasjonsdrift ofte det beste middel for fortsatt bosetting, og småskala landbruk må kunne drives i kombinasjon med annen næring. Det betyr at også prinsippet rundt begrepet "fiskerbonden" må kunne videreføres der forholdene ligger til rette for det. Et begrenset landbruk må også kunne drives i kombinasjon med oppdrett. Disse enkle virkemidler vil bidra sterkt til at man kan bevare bosettingsmønsteret og utvikle kulturlandskapet. Regionale verneplaner for landbruk, skogbruk og rovdyr må avgjøres hos de lokale myndigheter og fylkesting. Landbruksinteresser må prioriteres foran rovdyrhensyn. Landsomfattende planer skal avgjøres av Stortinget – og ikke som i dag av Miljøverndepartementet og Fylkesmannens miljøvernnavdeling.

Dette medlem viser til at Kystpartiet skal arbeide for å opprettholde norsk jordbruk slik at vi får tilgang på ren mat. Dette medlem viser til at Kystpartiet vil

følge opp regelverket i forbindelse med import av matvarer. Økt kontroll av matimporten står sentralt for å sikre at vi har trygg mat. Varedeklarasjonen må gi klare opplysninger om opprinnelsesland.

Hjemlig produksjon av ren og trygg mat må i sterkere grad enn før oppfattes som et konkurransefortrinn. Dette medlem viser til at Kystpartiet vil stimulere til investeringer og økt avvirkning i skogbruket. Avskrivningsordningene må gjøres bedre.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil benytte følgende virkemidler:

- Gjeninnføring av statlige grøftetilskudd i jord og skogbruk.
- Åpne for regulert kvotesalg mellom gårdsbruk.
- Via SND gis mulighet for lån og tilskudd til bruksutbygging, ikke industriell produksjon.
- Via SND å tredoble potten til nybygg av forskjellige driftsbygninger samt miljørettet tiltak.
- Via SND å gi økte tilskudd til videreforedling og markedsføring av økologiske produkter.
- Via SND å legge forholdene til rette for videreforedling av den enkelte gårdsprodukter.

Dette medlem mener at det er må være et mål at norsk kraftkrevende industri fortsatt skal sikres krafttilgang, og de må sikres rammevilkår som gjør det mulig å videreføre disse industriene og etablere flere bedrifter som kan videreforedle produktene. Da må avgiftsnivået ned for å sikre konkurransedyktigheten. Hvis den kraftkrevende industri skal ha sikker tilgang til elektrisk kraft, må energi til oppvarming hentes fra andre kilder som for eksempel naturgass. En omlegging av energibruken som sikre at både private og næringslivet får dekket sine behov, er derfor nødvendig.

Dette medlem viser til at Kystpartiet mener at det skal være lik kraftpris for hele industrien. Dette medlem viser til at Kystpartiet går inn for at drivverdige mineralforekomster må utnyttes dog med minst mulig skadeinngrep i omgivelsene. Selskaper som får konsesjon til gruvedrift skal samtidig ha et fullstendig ansvar for at området de driver i ikke skal påføres større varige inngrep enn nødvendig, og oppryddingsansvar og forskjønnning etter at driften opphører skal tilligge selskapene og ikke skyves over på samfunnet. Grunneiernes og beitebrukernes rettigheter i vassdrags-, mineral-, og beiteloven må styrkes. Stadig mer fritid og økt reiseaktivitet for folk i store deler av verden, gir vår reiselivsnæring større vekstmuligheter. Kysten, fjorder, fjell og fossefall med sine spennende landskapskulisser gir store muligheter for å utvikle flere helårige arbeidsplasser. Reiselivsnæringen må ha forutsigbare økonomiske rammevilkår slik at de varierende virksomheter med sine lokaliteter kan tilpasse seg regelverket. Her ligger det store potensialer for sysselsetting og arbeidsdeling mellom reiselivsvirksomheter og annen næringsvirksomhet.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil ha avgiftsreduksjoner som kan stimulere til økt turisme, ikke en momsomlegging som kveler denne næringen. Nåværende skjemavelde er til store hinder, både for reiseliv og andre virksomheter knyttet opp mot distriktene, så vel nyetablerere som virksomheter som allerede er i drift. Turisme skal drives på lokalbefolkningens premisser. Det skal lønne seg å arbeide og investere i egen bedrift og øvrig næringsliv. Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for lavere skatter og avgifter for å gi bedriftene mulighet til å øke egenkapitalen, og derved trygge sysselsettingen. Rådrett over egen inntekt gir valgfrihet og fremmer investeringer i produktiv virksomhet. Dette medlem viser til at Kystpartiet går inn for at bedrifter i distriktene skal kunne styrke egenkapitalen ved at vi gjeninnfører skattemessige fordeler med fondsavsetninger. Delingsmodellen må endres, det skal lønne seg å arbeide i egen bedrift. Skattetrykket på både næringslivet og enkeltpersoner er for høyt i Norge. Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for at småbedrifter og industri får lavere arbeidsgiveravgift, lavere skatt i en begrenset tidsperiode ved nyetablering og lavere merverdiavgift. Dette medlem viser til at Kystpartiet vil fjerne investeringsavgiften og redusere arbeidsgiveravgiften med minst 2 pst. i alle soner. Merverdiavgiften bør ikke omfatte tjenester, som for eksempel rammer reiselivet hardt, og momssatsen bør minst reduseres til 20 pst. Økende gebyrer og avgifter rammer folk flest hardt, og er en form for skattlegging som bidrar til å forsterke de økonomiske forskjellene mellom folk med ulikt inntektsgrunnlag. Mens ordinære skatter beregnes ut fra inntekt, fastsettes gebyrer og avgifter uten hensyn til betalingsevne. Derfor slår avgiftsøkningene spesielt hardt ut i forhold til dem som har minst fra før. Enslige og eninntektsfamilier får en dramatisk reduksjon i sin realinntekt i forhold til dem som har to inntekter å fordele avgiftsbyrden på. Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for reduserte gebyrer og avgifter på varer og tjenester som folk flest er avhengige av.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for et enklere og mer rettferdig skattesystem. Taket for toppskatt må heves til godt over gjennomsnittlig lønnsnivå, og skattefradraget på lav inntekt må være stort nok til at heldags arbeid gir mulighet til å leve av egen arbeidsinntekt. Ved å redusere skatte- og avgiftsnivået, kan staten bidra til en fornuftig lønnspolitikk som ikke virker inflasjonsdrivende. Når folk får beholde mer av sin egen inntekt, synker også behovet for offentlige tjenester. I Norge har det vært vanlig at velrenommerte og solide bedrifter går i arv fra generasjon til generasjon, men dagens arveavgift er i mange tilfeller til hinder for dette. Den kapital som ligger i produksjonsutstyr og bygninger må kunne videreføres skattefritt til neste generasjon, slik at bedriftenes soliditet ikke svekkes. Bare slik kan vi sikre det langsiktige private eierskap som er vesentlig for distriktenes næringsliv og utviklingsmuligheter.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil fortsette sin intense kamp for reduksjon på avgifter på drivstoff siden dette rammer enkeltmennesker og bedrifter i distriktene hardt, og gir bedrifter i distriktene en ekstra konkurranseulempet i forhold til bedrifter som ligger i mer sentrale strøk. Dette medlem viser til at Kystpartiet også går inn for en refusjonsordning for drivstoffavgift i områder uten kollektivtrafikktilbud.

Dette medlem viser til at Kystpartiet også ønsker å demme opp for den omfattende grensehandelen ved å gjøre det ulønnsomt å kjøre til våre naboland for å kjøpe tobakk, alkohol og andre sterkt avgiftsbelagte varer. Det skal gis større muligheter for å spare penger til egen alderdom. Ektefeller til fiskere skal likestilles med ektefeller til bønder ved beregning av pensjonspeng.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for at:

- avgifter for småbåter fjernes
- båtplasser skal ikke momsbelegges
- småbåtregisteret flyttes fra offentlig til privat ansvarsområde
- det blir forenklet registreringsplikt
- det skal ikke betales skatt av fordelene ved å bo i egen bolig
- bolig- og eiendomsskatten skal fjernes
- ordningen med skattefri banksparing gjeninnføres
- beløpsgrensen for skattefri verdioverføring mellom generasjoner oppjusteres vesentlig
- dagens forbrukeravgift på strøm fjernes

Offshorebasert norsk olje- og gassproduksjon med tilhørende virksomheter (sjøtransport, forskning og landbasert industri) er en av grunnpilarene for norsk økonomi i dag.

Leteboring og utvinning av olje og gass må imidlertid skje i nært samarbeid med etablerte næringer og innenfor fastlagte regelverk - blant annet må miljøforhold i strandsonen tillegges stor vekt. Olje- og gassutvinning skal i prinsippet ikke fortrenge allerede etablert næringsvirksomhet på kysten eller på fiskefelt. Der fortrenkning likevel må skje skal det ytes full erstatning til dem som berøres av inngrepene. Dette medlem viser til at Kystpartiet ønsker også at naturgass i største mulig grad benyttes til verdiskapningen innenlands.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide aktivt for at det ved åpning av nye felt i nord legges til rette for ny næring ved at det bygges ilandførings-systemer som gir grunnlag for direkte bruk av naturgass også i nordområdene.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for at naturgassen i større grad tas i bruk innenlands, både som energikilde for oppvarming og kraftproduksjon, i transportsektoren og som råstoff for nye næringer. Dette medlem viser til at Kystpartiet er positiv til bygging av gasskraftverk på de betingelser som Stortinget har vedtatt, men forutsetter at aktuelle

utbyggere benytter seg av de mest effektive renseteknikker for reduksjon av miljøskadelige utslipp i den grad det er kostnadmessig forsvarlig. Det norske folk vil ikke akseptere en situasjon der folk flest opplever en kommunal fattigdom, til tross for den statlige rikdom. Dette medlem viser til at Kystpartiet går inn for å bruke en noe større del av overskuddet fra olje- og gassvirksomheten til utbygging av infrastruktur, investeringer i kyst- og distriktsnæringer og forskning. Størstedelen av fondet skal fortsatt forvaltes av Norges Bank. En tilstrekkelig del av oljepengene skal avsettes i et pensjonsfond for å sikre at morgendagens pensjonsforpliktelser ikke skal gi våre etterkommere høyere skatter enn vi er villige til å betale selv. Utbyggingstakten og investeringsnivået i oljesektoren må tilpasses den vekst vi ønsker i Fastlands-Norge og hensynet til jevnest mulig aktivitet. Det bør føres en politikk som i størst mulig grad motvirker store svingninger i aktivitetsnivået. Norsk petroleumsteknologi er i verdensklasse og næringen må gis driftsvilkår i Norge som sikrer at norsk industri fortsatt skal være ledende i forhold til olje- og gassrelaterte næringer i hele verden. Utbyggingen av nye oljefelt må underlegges en strengere vurdering fra Stortinget der hvor fiskefelt er inne i bildet. Beredskapen ved utblåsninger eller andre uhell er ikke tilfredsstillende i dag, og dette medlem viser til at Kystpartiet aktivt vil arbeide for en bedre beredskap. Tilgjengelig lenseutstyr stanser bare bølger som er lavere enn tre meter. Som en følge av blant annet dette, må oljevernbasene styrkes.

Dette medlem viser til at Kystpartiet er imot delprivatisering av Statoil og Statens Direkte Økonomiske Engasjement (SDØE.)

Dette medlem viser til at Kystpartiet går inn for at det bygges gasskraftverk i Norge. Gasskraftverkene bør bygges så nært utvinningsstedet som mulig slik at i landførselen av gass via rørledninger til produksjonsstedet blir kortets mulig. I kommende år bør det forskes betydelig på forbedringer av gassutslipp slik at denne blir redusert til et minimum.

Dette medlem viser til at Kystpartiet skal arbeide for økt livskvalitet og trivsel. Staten bør investere langsiktig i disse målene. Det er viktig at også lokalt initiativ og engasjement hos privatpersoner og næringsliv stimuleres til å delta aktivt i utviklingen av et samfunn som fremmer bedre livskvalitet og trivsel i nærmiljøet. Dette bidrar til at kostnadene på helse- og sosialbudsjettet reduseres. Norge er et variert land, geografisk og klimatisk. Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for at det opprettholdes fullverdige lokalsykehus med tilfredsstillende akutttilbud og fødeavdeling der slike sykehus er i drift i dag. Statlig overtagelse av sykehusene skal ikke medføre at distriktene får et dårligere tilbud enn de har i dag. Lokalbefolkningen skal føle seg trygg på at de får den hjelp de trenger når de trenger den, uansett bosted, vær og føreforhold. Trygdesatsene må være i samsvar med satsene for alminnelig livsopphold, garantert minste inntekt (GMI) bør innføres. Det er uverdig at trygdede blir tvunget over i

køen på sosialkontoret med dagens lave satser. Trygdepolitikken må i større grad legges opp slik at uføretrygdede kan ha større arbeidsinntekt uten trekk i trygden enn i dag, og at det tilrettelegges for at uføretrygdede i større grad kan vende tilbake til arbeidslivet når forholdene tilsier dette.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for at befolkningen får et kvalitativt og høyverdig helsetilbud. Målet skal være at helsekøene blir tilnærmet fjernet og at folk kommer i meningsfylt arbeid. Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for at staten iverksetter tilstrekkelige virkemidler for å sikre at vitale stillinger innen den kommunale helsetjenesten blir dekket. Dette gjelder spesielt for legestillinger. Allmennmedisin bør prioriteres da denne gruppen representerer førstelinja som er nærmest pasientene i deres hjemmemiljø. Forebyggende helsearbeid må prioriteres sterkere. Jo "friskere" pasientene er når de blir behandlet, jo mer økonomisk er dette. Alle deler av den kommunale helsetjenesten må styrkes, og skolehelsetjenesten må bygges ut til forsvarlig nivå. Skolen må i større grad være en medspiller i arbeidet med forebyggende arbeid for framtidens generasjoner.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for en videre utvikling innen bruk av telemedisin og andre desentraliserte helsetjenester som f.eks. mammografibusser og ambulerende spesialisthelsetjenester.

Dette medlem viser til at Kystpartiet anser vanlig tannbehandling som nødvendig helsehjelp, og vil arbeide for at kostnader til sykdom i munnhulen og ordinær tannlegebehandling fases inn under Folketrygdens ansvarsområde. Ingen skal være avskåret fra tannbehandling på grunn av dårlig økonomi. Kosmetisk tannbehandling skal fortsatt være et privat ansvar. Organisasjonen Norsk Luftambulans utfører uvurderlige tjenester for folk i hele landet. Dette medlem viser til at Kystpartiet støtter tjenesten sterkt! Ved ulykker til sjøs skal kriseteam settes inn og hjelpe pårørende og overlevende. Et forlis på havet er en meget stor belastning for de berørte.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for at grunnbeløpet i Folketrygden oppjusteres til det nivå som var forutsatt da Lov om Folketrygd ble vedtatt. Oppjusteringen må skje gjennom gradvise økninger i tilknytning til pensjonistoppgjørene.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for større fleksibilitet for hva Folketrygden kan dekke av alternative behandlingsmetoder der disse kan bevise å hjelpe og ellers minke ventetiden til tradisjonell medisin. Psykiatriske pasienter skal ha samme behandlingssgaranti som somatiske pasienter. For å oppnå dette, må det psykiatriske tilbud bygges ut over hele landet i tråd med vedtatt langtidsplan. Det forebyggende arbeid blant barn og unge må styrkes gjennom økt satsing på frivillige organisasjoner, skolehelsetjeneste og PP-tjenester i kommunene, samt utbygging av ungdomspsykiatrien. Det må stimuleres til samhand-

ling mellom de ulike instanser som har med barne- og ungdomsarbeide å gjøre.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil følge opp at denne utviklingen fortsetter. Det er en markant økning i psykososiale problemer, ofte kombinert med rusproblematikk i den yngre befolkning. Dette må bringes høyere opp på den politiske dagsordenen og komme i sterkere fokus for å finne løsninger som kan stoppe denne utviklingen. Mange får ikke den hjelp de trenger før tilstanden har låst seg helt. Så langt har de øremerkede midlene i hovedsak gått til å styrke psykiatritjenestene for de kronisk syke. Forbygging må prioriteres.

Dette medlem viser til at Kystpartiet mener det er uakseptabelt at barn og unge ikke får den hjelp de trenger når de trenger det. Det må tas et skikkelig løft for barne- og ungdomspsykiatrien for å forhindre at unge mennesker utvikler tilstander som gjør dem til kroniske psykiatrispasienter. Dette fører til at disse blir uføretrygdet før de blir skikkelig voksne. Det må etableres flere sikkerhetsavdelinger som gir mulighet for langtidsbehandling av kriminelle med psykiatrisk behandlingsbehov. Psykisk syke mennesker skal ikke sone fengselstraff i ordinære fengsler men i tilrettede institusjoner med egnet fagpersonell. Behandling og forvaring av kriminelle med psykiske forstyrrelser er statens ansvar så lenge behandling ikke er avsluttet eller fare for gjentakelse av kriminelle handlinger foreligger. Eldre, friske mennesker skal få anledning til å bo hjemme så lenge som mulig. Friske eldre med arbeidslyst og arbeidsevne skal ikke tvinges til pensjonering med utgangspunkt i oppnådd alder. Dette medlem viser til at Kystpartiet mener den øvre aldersgrense for aktiv arbeidsdeltagelse bør oppheves. Etter oppnådd ordinær pensjonsalder må pensjonen utbetales uavkortet, uavhengig av annen inntekt. En tilrettelagt omsorgsbolig kan være et tilbud til relativt "friske" eldre uten annen tjenestegaranti enn det den ambulerende hjemmetjenesten kan gi. Omsorgsboliger kan også være en alternativ arena til sykehjemmet. Frem til i dag har trygghet gjerne vært knyttet til sykehjemsplass, men etter hvert har det skjedd en dreining mot at omsorgsboliger kan være fullverdige alternativer til sykehjemmet. Dette betinger at hjemmetjenesten er tilgjengelig døgnet rundt og at det ikke er noen begrensning i omfanget av tildeling av slike tjenester. Sykehjemmet bør være en aktiv behandlings- og rehabiliteringsenhet. Institusjoner er sjelden betraktet som en verdig boform, men er for mange en nødvendighet for å ivareta behovet for heldøgns omsorg og pleie i livets siste fase. Dagens utbygging av enerom i sykehjem må fortsette til behovet for dem som ikke kan bo utenfor institusjon er dekket. I dag har de fleste grupper fått rett til egen bolig uavhengig av grad av funksjonshemming. Dette medlem viser til at Kystpartiet ser økt mobilitet for funksjonshemmede som en selvfølgelig rett og som betinger en styrking av kommunenes økonomi. Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for at også eldre med omfattende behov for

pleie og omsorg får rett til egen bolig dersom de ønsker det. Tilbudet til eldre skal være brukervennlig og fleksibelt slik at enhver kan få et tilrettelagt tilbud etter eget ønske og behov. Bostøtte og gunstige låneordninger skal gi alle som ønsker det mulighet til å kjøpe eller leie seg inn i omsorgsbolig/bokollektiv. Eldre mennesker, med sin livserfaring, er ofte en ressurs for nærmiljøet. Dette bør i større grad benyttes gjennom et organisert samarbeid med skoler og øvrig foreningsliv i nærmiljøet. Med økende antall eldre med komplekse diagnoser, må innsatsen for geriatrisk spesialisering innen lege- og sykepleierutdanningen økes.

Dette medlem mener at sosialhjelp skal være et sikkerhetsnett til hjelp for personer som for kortere perioder kommer i en vanskelig livssituasjon og etaten skal være hjelpeinstans for dem som gjennom økonomisk rådgivning kan få langsiktig hjelp for bedre å klare sine økonomiske forpliktelser. Sosialetatens mål må være å arbeide for at sosialklienter skal bli sjølhjulpne så fort som mulig og må da arbeide i nært samarbeid med økonomisk rådgivningstjeneste, bolig-, trygde- og arbeidsetat.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil bringe samordning av kommunale, fylkeskommunale og statlige instanser på dagsorden da man stadig ser at dette fungerer for tilfeldig. For den enkelte bruker er det nesten umulig å orientere seg i et mylder av hjelpeordninger. En klarere arbeidsfordeling og bedre samordning av blant annet lovverket må iverksettes snarest.

Dette medlem viser til at Kystpartiet går inn for å stimulere arbeidsgivere som sysselsetter personer med helseproblemer.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for at det kristne verdigrunnlaget i samfunnet styrkes. Dette medlem viser til at Kystpartiet vil tilrettelegge for flergenerasjoners bomiljø med hovedvekt på livskvalitet og trivsel. Som et viktig ledd i å styrke familiens rammebetingelser vil dette medlem vise til at Kystpartiet vil arbeide for gunstige finansieringsordninger for flergenerasjonsboliger. Barna er det mest sentrale i familien. Fortsatt er det slik at foreldrene er barnas forbilder. Gjennom en naturlig og sunn oppdragelse legges grunnlaget for normer og verdier som sterkere enn noe annet styrer barnas videre liv. Barns trygghet og utvikling er også avhengig av at familieøkonomien er god nok til at mor og far klarer sine forpliktelser. Mange ekteskap og samboerskap har havarert som følge av anstrengt økonomi og de problemer dette har medført for hele familien. Dette medlem viser til at Kystpartiet med sin politikk vil motvirke disse truslene mot familien.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil sette fokus på barns rettigheter i samlivsbrudd og følge opp de intensjoner barneloven har i forhold til barns rettigheter til å være sammen med både far og mor. Barna skal i størst mulig grad gis mulighet til å bo der barna har det best, uavhengig av foreldrenes kjønn. Dette medlem viser til at Kystpartiet krever likestilling mellom far og mor i forhold til barns rett til å bli hørt

når det gjelder hvor barnet vil bo. Ved konflikt og samlivsbrudd skal barns ønske vektlegges mer.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for omsorgslønn som står i forhold til den innsatsen familien yter overfor pleietrengende familiemedlemmer. Dette medlem viser til at Kystpartiet går inn for at kontantstøtten videreføres. Familiene skal få lettere tilgang på hjelp i forbindelse med familierådgivning og økonomisk rådgivning. I tilfeller hvor familien ikke når frem med å skape trygge oppvekstvilkår, er det viktig å ha gode nok hjelpeordninger. Ikke bare gjennom barnevernet, men også i tilfeller hvor frivillige kommer inn for å gjøre en innsats. I de familier der begge foreldrene er i arbeid og den ene ektefellen/samboeren er mye borte fra hjemmet på grunn av sin arbeidssituasjon skal den hjemmeværende få overført betalte fridager til seg ved barns sykdom og som skal dekkes av trygdeetat. Dette innebærer at familien kan utnytte maksimalt 20 betalte dager slik at de kan benytte samme rettigheter som gjelder for "normale" familier og enslige forsørgere.

Dette medlem mener at man ved sesongarbeid skal det tilrettelegges slik at barn får tilbud om plass i barnehage i den perioden sesongarbeidet pågår. Dette gjelder spesielt distrikter med få alternative arbeidsplasser, og et slikt tilbud vil være et sterkt bidrag for å opprettholde bosetting og levestandard i distriktene. For at kvinner skal kunne nyttiggjøre seg et utdannings- eller jobbtilbud, er tilfredsstillende barnehagedekning en viktig forutsetning. Dette medlem viser til at Kystpartiet i særlig grad vil stimulere til at jenter kommer inn i fiskeri-, havbruk- og andre distriktsnæringer. Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for å styrke de desentraliserte utdanningstilbudene på videregående skoler, høyskoler og universitet, med hovedvekt på kvinners behov og ønsker. Kvinners stilling skal styrkes ved at hennes valgmuligheter innen utdanning og arbeid skal bli bedre. Ved å flytte statlig virksomhet ut i distriktene, vil dette medlem øke jobbmulighetene for kvinner. Arbeidet for lik lønn for arbeid av lik verdi må videreføres. Eksisterende plan- og bygningslov virker i seg selv dempende for vår boligbygging, særlig på større tettsteder og i byer. Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for at nevnte lov blir endret slik at boligsøkende raskere kan bygge sine hjem. I de aller fleste kommuner er arealer lagt ut for boligbygging. Likevel opplever de fleste, som i stor grad er førstegangsbyggere, en unødig lang saksbehandlingstid. Kommuner som sliter med synkende befolkningstall er særlig interessert i at nybyggingen blir minst mulig hindret. Felles for hele landet er det at vi nå retter større oppmerksomhet mot de som vil etablere seg i boligmarkedet. Dette medlem viser til at Kystpartiet også vil arbeide for at finansieringsinstitusjoner, og i særlig grad Husbanken, gir fordeler til nyetablerere. Det bør være momsfritak for nybygg ut fra Husbankens status. På utdanningssteder er det i dag et stort press på det etablerte leiemarkedet. Dette medlem mener myndighetene snarest

må prioritere bygging av flere studentboliger. Tomteprisene varierer meget sterkt og tomtepriser skal holdes utenfor beregningsgrunnlaget for husbanklån. Høye tomtepriser må ikke ekskludere husbyggere for lån i Husbanken. I vårt kalde land er det uakseptabelt at mennesker er bostedsløse og henvist til å bo på gaten. Dette medlem viser til at Kystpartiet er sterkt kritisk til at stadig flere kommuner oppretter kommunale eiendomsselskaper som pålegges å drive med overskudd, og som derfor fastsetter en utleiepris som ekskluderer de svakeste fra boligmarkedet. Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for en sosial boligbygging som sikrer subsidierte leiligheter for mennesker med lav inntekt. Bygging i strandsonen skal reguleres av den enkelte kommune og skal ikke reguleres av nasjonal rådgivning. Ungdom tar stadig lengre og høyere utdanning for å skaffe seg et fremtidig trygt arbeid. Dette medfører store låneopptak i blant annet Statens Lånekasse og utgjør en betydelig økonomisk belastning for yngre mennesker i etableringsfasen. I tillegg reduseres netto livslønn ved at utdanning medfører kortere periode i lønnet arbeid.

Dette medlem viser til at Kystpartiet har tatt tak i dette problemet og ser det som helt nødvendig å få en bedre finansiering og avvikling av studiene. Store deler av befolkningen er under utdanning til enhver tid og studiefinansiering berører derfor mange. Dagens system bidrar til høye studielån for avgangsstudenter. Mange unge har problemer med å gjennomføre studiene i normal tid på grunn av at de må ha deltidsjobber ved siden av studiene for å klare seg økonomisk. Dette bidrar til et unødig kapasitetsproblem ved en rekke høyskoler og universitet.

Dette medlem viser til at Kystpartiet er imot at staten skal "tjene" på de utdanningsøskende. Dermed går dette medlem inn for at renten på studielån ikke overstiger prisstigningen. I tillegg vil dette medlem arbeide for at det skal gis økte rammer for stipend og at stipendandelen økes betraktelig. Vår målsetting er at nyutdannede studenter går inn i arbeidslivet med mindre lån og rimeligere lån enn tilfellet er i dag. Ved at ungdom igjen kan være studenter på heltid frigjøres studieplasser. Dette vil effektivisere utdanningssystemet med flere ferdigutdannede pr. år. Dagens finansieringssystem er urettferdig på bakgrunn av at de som får omskolering gis betydelig bedre finansiering enn ordinære studenter. Dette medlem går inn for at det skal være størst mulig likhet for alle grupper studenter.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil ha utredninger som kan utlikne kostnadsforskjellen mellom hjemmeboende og borteboende elever i videregående skole. For ungdom som må bo på hybel, må stipendene være tilstrekkelige til å dekke den reelle merkostnad disse elevene har. For hjemmeboende elever må studiestipend til elever i videregående skole være behovsprøvet opp mot foreldres inntekt. Ingen skal være avskåret fra muligheten til å benytte sin rett til opplæring på grunn av svak familieøkonomi.

Dette medlem viser til at Kystpartiet går inn for full dekning av skolebøker i den videregående skolen.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil stimulere til utdanningstilbud som kan bidra til å videreutvikle lokalmiljøet. Yrkesutdanningen skal i større grad være yrkesrettet og i mindre grad høyskolerettet.

Dette medlem viser til at Kystpartiet går inn for at studenter kan ha en arbeidsinntekt på inntil kr 5 000 skattefritt pr. måned.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil gjeninnføre offentlig boligbygging av studentboliger som har en tilfredsstillende boligstandard og som gir studenter mulighet for en rimelig leieboli i studentperioden. Norge skal ha en god skole da trenger vi dyktige og kunnskapsrike lærere. Dagens informasjonssamfunn medfører at kravet til lærerens eget kunnskapsnivå er større enn før. Uten egne kunnskaper er det vanskelig å være kritisk i forhold til all den informasjon som presenteres gjennom media og Internett, og som elevene stiller spørsmål om. Uten kunnskapsbredde er det vanskelig å forstå den globale nyhetsdekning som er med på å skape holdninger blant barn og unge. Det er et alvorlig problem at leseferdigheten stadig blir dårligere og at norske elever og studenter har dårligere realfagkunnskaper enn jevnaldrende i andre land. Gjennom gode etterutdanningsordninger må det legges til rette for at pedagoger kan utvide sitt kompetanseområde. Dette medlem viser til at Kystpartiet mener at sabbatsår der lærere kan fordype seg i nye fagområder eller høste erfaring fra andre yrker kan motvirke utbrenthet og bidra til at flere lærere blir stående i arbeid til normal pensjonsalder. En slik mulighet til utvikling gjennom yrkeskarrieren kan bidra til å bedre rekrutteringen til yrket. Lærere må ha sikkerhet for en brukbar lønn. Dette medlem viser til at Kystpartiet er skeptisk til at Regjeringen stiller motkrav i form av høyere undervisningstimetall for bedre lønnsvilkår. Undervisning er et intensivt arbeide, og øket krav til mer undervisning kan lett bli kostbart i form av øket sykefravær og større frafall fra yrket.

#### *Grunnskolen*

Dette medlem mener at alle barn skal ha rett til skolegang i sitt nærmiljø.

Timetallet i grunnskolen må økes. Barn som over tid sliter med lærevesker utvikler et negativt selvbilde, mister skolemotivasjonen, mister troen på egen læringsevne og utvikler sperrer mot kunnskapstillegning. Styrket innsats mot de yngste elevene kan bidra til å motvirke problemer oppover i klassene, og derved hjelpe flere til å få større utbytte av skolegangen. Elever som ikke har utbytte av integrering i vanlig klasse, bør få alternativt undervisningstilbud. Hvordan dette tilbudet skal organiseres avhenger av hvilke forhold som er bakgrunn for at integrering i vanlig klasse ikke er til elevens beste. Alternative undervisningstilbud må utvikles i samarbeid mellom skolen og foreldrene, og være målrettet mot å gi eleven en mer meningsfylt og utbytterik skolegang.

Tidlig skolestart innebærer at modningsnivået i 1. klasse er veldig ulikt. Dersom alle skal ha utbytte av sitt første skoleår er det viktig at undervisningen er tilstrekkelig differensiert.

#### *Videregående skole*

Dette medlem viser til at yrkesorientert opplæring må være et reelt utdanningstilbud også for dem som ikke har ambisjoner om videre utdanning på universitets- og høyskolenivå, derfor må teorikravet senkes og den yrkesfaglige delen styrkes. Fordi alle har rett til videregående opplæring, må pengene følge elevene til den skole elevene velger. Det må kunne settes kunnskapskrav i forhold til elevenes rett til opptak i videregående skole. Dagens system der elevene har rett til opptak innenfor sine tre prioriterte valg, gir en lite forutsigbar situasjon for den enkelte skole, og medfører at elever tas opp til utdanningstilbud på linjer der de ikke har forutsetninger for å kunne nå frem til godkjent eksamen eller fagbrev. Med allmenn rett til videregående opplæring, må tilbudet differensieres slik at ikke den generelle standard synker. Eksamen fra allmennfaglig linje må innebære en kvalitetsgaranti som gir våre studenter opptaksrett også til utenlandske universiteter og høyskoler.

Fiskeri og havbruk er et satsingsområde for vår fremtidige verdiskapning. Det må stimuleres til at bredden ved våre fiskerifagskoler bygges ut, og at tilbudet gjøres attraktivt for ungdom, bl.a. ved studiestipend. For ungdom som vil utdanne seg innen tradisjonelt fiske, er det viktig at det etableres ordninger som gir opplæring på forskjellige typer fartøy og med ulik fangstredskap. Kunnskap om ressursforvaltning og havets økologi må være sentrale element i den teoretiske opplæring for fiskeri og marin oppdrett. Alle skoler skal tilrettelegges for Internett, og det er et mål at alle elever skal ha hver sin PC. Lærebøker på Internett vil da kunne erstatte flere av dagens lærebøker. Fremtiden er digital, det må gjenspeiles i skolen. Gjennom Internett og fjernundervisning kan færre lektorer undervise flere elever. I en tid med mangel på høykvalifisert arbeidskraft, er det viktig at vi bruker arbeidskraften rasjonelt. Fagskoler skal være utdanningsinstitusjoner tilpasset det lokale næringsliv og med en fagbredde som styrker kompetanse- og næringsutviklingen i regionen. Det økonomiske ansvar for fagskolene må deles mellom stat og lokalnivå.

Det må imidlertid også tilrettelegges for modul- og IT-basert utdanningstilbud for voksne mennesker som må oppgradere formell kompetanse mens de er i arbeid.

#### *Høyere utdanning og forskning*

Dette medlem mener at større del av oljeinntektene må kunne brukes for å styrke høyere utdanning og forskning. Norske universiteter og høyskoler må i langt større grad enn i dag få mulighet til å knytte til seg utenlandske forelesere og forskere. Bare gjennom forskning kan vi møte morgendagens utfordringer i

kunnskapssamfunnet. Lønnsnivået for professorer må opp på et konkurransedyktig nivå. Dette medlem viser til at Kystpartiet vil støtte ordninger som gjør det mulig for studenter å studere på heltid, og derved gjennomføre studiene på normert tid. Da må stipendandelen økes, og det må være en øvre grense for rentestigning på studielån. Det er ønskelig at flere studenter tar deler av sin utdanning i utlandet, og stipend- og låneordninger må være så gunstige at studier i utlandet blir mulig for alle, uavhengig av familie- og ressursbakgrunn. I fremtiden blir kunnskap viktigere enn kapital, da må det legges til rette for at neste generasjons mulighet for kunnskapstilegning ikke er avhengig av foreldregenerasjonens kapital.

Kultur og miljø er viktig for livskvaliteten. Økt livskvalitet gir mindre sykdom og problemer og er dermed lønnsom for hele samfunnet. Naturvern og friluftsliv er viktige faktorer for både oss og våre etterkommere. Et rikt og mangfoldig kulturliv er en nødvendig forutsetning for en videre utvikling av livskraftige samfunn. Kystkulturen har som mange andre aktiviteter langs kysten vært stemoderlig behandlet gjennom mange tiår. Denne viktige del av kulturen skal i årene framover få et kraftig løft. For det enkelte menneske er et rikt og mangfoldig kulturliv berikende og styrker den lokale identiteten til vår kyststat og maritime nasjon.

Dette medlem viser til at Kystpartiet går inn for at kommunale musikkskoler skal lovfestes og at statlige midler øremerkes til dette. Dette medlem ser det som viktig at det er variasjon av tilbud til barn og unge, fordi mye ungdom forsvinner ut av organiserte aktiviteter når de kommer i tenårene.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for at våre to skriftspråk blir opprettholdt. Dette medlem vil også arbeide for at samisk kultur og språk blir holdt i hevd. Fartøysvernet har i mange år fått en stemoderlig behandling. Departementenes ansvar for å ivareta bevaring og andre kulturelle forhold innen "eget" fagfelt skal ytterligere forsterkes og understrekes. Hvert departement skal ha egen budsjettpost som omhandler kulturelle tiltak. Kulturelle restaureringsarbeider skal unntas moms.

Dette medlem vil prioritere følgende tiltak:

- Midler til fartøyvern skal økes fra dagens ca. 20 mill. kroner pr. år til minst 50 mill. kroner pr. år innen år 2003.

Dette medlem mener at de som utsettes for restriksjoner e.l. i forbindelser med kulturminner må få tilskudd fra staten hvis restriksjonene reduserer verdien på eiendommen. Der kulturminner jevnlig må vedlikeholdes av eierne må disse få vedlikeholdstilskudd fra staten.

Idrett drives i alle landsdeler av begge kjønn og er gjennom sin allsidighet avgjørende for oss i hverdagen. Det er ingen annen organisert aktivitet som kan måle seg med idretten. Noen driver helt for seg selv, og trives med det. Andre driver i mindre grupper mens det

store flertall er engasjert gjennom breddeidrett. Idretten har sin verdi i seg selv. Men også som forebyggende tiltak mot at barn og unge skal få tilknytning til kriminalitets- og rusbelastede miljøer er det viktigere enn noensinne at vi tar vare på og utvikler barne- og ungdomsidrettene. I tillegg til at foreldre flest må engasjere seg sterkere i dette arbeidet, mener dette medlem det er et offentlig ansvar å bygge og holde vedlike flere innen- og utendørs idrettsanlegg. Breddeidrett fremmer sosialt fellesskap og helse og konkurranseidretten er et viktig element for å gi barn og unge inspirasjon til å yte sitt beste. Det er viktig at vi både lokalt og nasjonalt gir unge sunne forbilder og i tillegg er konkurranseidrett på høyt plan blitt god underholdning for alle aldersgrupper. Dette medlem viser til at Kystpartiet går inn for at det innføres momsfrитай for idrettslag og andre frivillige og veldedige organisasjoner med en omsetning på under 2 mill. kroner.

Dette medlem viser til at Kystpartiet er overbevist om at organisert arbeid blant barn og ungdom er den beste garanti for et best mulig samfunn. Vi kan ikke lenger forvente at en idealistisk, men liten tillitsmannsstamme kan klare denne jobben alene. Derfor er det viktig at stat, fylker og kommuner samarbeider om vedlikehold og bygging av idrettsanlegg som kan samle de mange gruppene.

Dette medlem viser til at Kystpartiet mener det er viktig at det offentlige bidrag til frivillige organisasjoner som arbeider til beste for fellesskapet økes både fra sentrale og lokale myndigheter. De frivillige organisasjonene er uvurderlige medspillere i utviklingen av gode samfunn. For få år siden hadde vi radio med en norsk kanal, en fjernsynskanal og telefon på arbeidsplassen og hjemme. Nå har informasjonsteknologien gjort det mulig å ta inn minst et tosifret TV-kanaler, fire nasjonale og et vell av lokale radiostasjoner, i tillegg til at vi kan snakke i telefonen hvor vi vil. Vi har også fått video og mange kan kommunisere med verden på Internett. I denne rivende utviklingen mener dette medlem det er viktig å beholde en allmennkringkaster som NRK. Dette medlem viser til at Kystpartiet mener at det er vesentlig for at vi skal kunne ivareta vår identitet, norsk kultur samt våre to skriftspråk og samisk. En snarlig overgang til digital-TV vil føre til at hele landet får inn flere fjernsynskanaler enn i dag. Dette medlem ser klare fordeler ved at andre kulturer og språk på denne måten kommer hjem til folk. Men det er også betenkeligheter. Blant annet kan den voldsomme konkurransen føre til at kvaliteten på NRKs programmene synker og at undervisningsprogram i for stor grad blir fraværende. Dette medlem viser til at Kystpartiet vil reise denne debatten for derigjennom å sikre at programtilbudene holder det nivået som det forventes. Snarlig overgang til digital-TV samt at Bredbåndnettet må gjøres tilgjengelig i distriktene. Hele folket skal ha bredbånd.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for et rent hav. Rent miljø på hav og land er en forutsetning for helse, trivsel og verdiskapning. Gjennom



politikken må omformes slik at folk flest oppfatter den som riktig og rettferdig. Transport med bil er pålagt meget store avgifter som er i ferd med å knekke bransjens økonomi. Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for en reduksjon av disse avgiftene.

Dette medlem viser til at Kystpartiet går imot at småflyplasser skal nedlegges da dette svekker et konkurransedyktig næringsliv og livskvaliteten for den enkelte i distriktene.

Dette medlem vil prioritere følgende tiltak:

- Stamveier skal opprustes.
- Alle riksveifergeer må bli gratis.
- Omdisponering av fergetilskudd til finansiering av fastlandsforbindelser.
- Avgifter reduseres på bil og motorsykel.
- Momsfritak på sikkerhetsutstyr for bil.
- Stad-skipstunnelen påbegynnes og gjennomføres.

Dette medlem mener at infrastruktur som mobildekning, TV-dekning, radio, veier, havner, sjøtransport osv. må fungere på en slik måte at det er mulig å drive næringsvirksomhet på en effektiv måte i distriktene.

Dette medlem viser til at Kystpartiet skal arbeide for videreføring av jernbanen til Narvik for å fange opp den samhandel som utvikles på Nordkalotten. Med dette prosjektet realisert vil vi ha et jernbanenett fra Stavanger i vest via Narvik til Vladivostok og Kina i øst. Hurtigrutens posisjon som "Riksveg nr. 1." er urokkelig. Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide hardt for at dagens rutenett opprettholdes. Denne kystfarten vil fortsatt bety svært mye for alle i kystsamfunnene. Det gjelder så vel næringslivet som den enkelte beboer. Hurtigruten er allerede etablert som en av landets fremste turistmagneter. Hurtigbåtordningen for ytterdistriktene har vært en suksess og må opprettholdes på dagens nivå. Hurtigbåtforbindelse mellom Midt-Norge og Nord-Norge må styrkes i langt sterkere grad enn det som er tilfelle i dag. Hurtigbåttilbudet må koordineres bedre og de ulike tilbudene må tilknyttes hverandre.

Det er dette medlems målsetting at transport i hovedsak skjer med hurtiggående lastebåter. Dette gir lavere vegvedlikehold og færre ulykker. Lastebåtene skal i hovedsak bygges og utrustes i Norge og mulig drivstoff kan være naturgass.

Dette medlem mener at statlige og offentlige tjenestetilbud skal ikke avvikles i distriktene for å opprettes i sentrale strøk. Dette medlem viser til at Kystpartiet går sterkt imot den nedleggingen av posttjenester som delvis er iverksatt. Det er med stor bekymring Dette medlem viser til at Kystpartiet registrerer at dette fortsetter uten at det finnes politisk vilje til å gjøre noe med det. Dette medlem viser til at Kystpartiet mener Posten vil være bedre tjent med å legge seg på en utviklingslinje og ikke en avviklingslinje.

Dette medlem viser til at Kystpartiet ser på etablering av lokalsamfunnssentraler som et meget godt

alternativ. Et postkontor blir tillagt flere tjenester ved hjelp av data med nett-tilkobling og faks. På denne måten kan offentlige sektorer som f.eks. trygdekontor, arbeidskontor og likningskontor være tilgjengelige for brukerne. Et operativt postkontor med flere funksjoner enn i dag vil kunne utgjøre en viktig del av et serviceanlegg i distrikter der dette er ønskelig og mulig å få til. Snarlig overgang til digital-TV samt at Bredbåndnettet må gjøres tilgjengelig i distriktene. Hele folket skal ha bredbånd. Norges selvstendighet og selvråderett skal stå fast. Norge skal føre en utenrikspolitikk som skal ivareta Norges interesser ute basert på blant annet medlemskap i FN. Politikken skal også vektlegge at Norge er en utpreget og spesiell kyststat og en meget betydelig maritim nasjon. Norges sikkerhets- og forsvarspolitik skal bygge på et sterkt, seigt og fleksibelt forsvar hvor grunnsteinene er alminnelig verneplikt, forsvar av hele landet og medlemskap i NATO.

Dette medlem vil gå imot at Heimevernet, inkludert Sjøheimevernet skal ikke integreres i Hæren og forsvarsgrenen skal tilføres betydelig mer våpen også av tyngre art enn i dag. Vårt "kald krigs"- forsvar skal omformes på en slik måte at tungt landforsvar i divisjonsforband skal tones noe ned og betydelig økt vekt skal legges på kontroll og overvåkning av kystnære farvann og suverenitetshevdelse, myndighetsutøvelse og kontroll med olje og gass samt med fangst/fiske i Norges enorme økonomiske soner. Sjøforsvaret/Kystvakten og redningstjenesten må styrkes slik at sikkerheten langs Norges sårbare kyst kan bedres betydelig. Som del av arbeidet med å øke sikkerheten langs kysten skal Norges territorialgrense til sjøs økes fra 4 til 12 nautiske mil. For å kunne føre effektiv kontroll i nytt område må Sjøforsvarets MTB-flåte beholdes og fornyes og radarovervåkingen må styrkes langs hele kysten.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for at Kystvakten styrkes og får tilført flere ressurser på samme nivå som i dag. Denne militære enheten er av stor betydning for sikkerheten og varetransporten til havs, der Kystvaktens betydning i kontroll av fiskeresursene blir enda tydeligere enn nå. Dette medlem viser til at Kystpartiet vil styrke etaten slik at personell og materiell får tilført nok midler til å utvikle tjenesten. Forsvaret i sin alminnelighet er den beste garanti for vår sikkerhet. Vårt medlemskap i NATO står fast. Gjennom alliansen skal vi i fremtiden være best mulig rustet til i stå mot alvorlige trusler og eventuelle angrep. At Norge eier enorme naturressurser som olje, gass og vannkraft, gjør oss til et potensielt sabotasjemål men nettopp gjennom Forsvaret kan vi arbeide på en måte som sterkt reduserer en slik potensiell fare. Planlagt skytefelt i Hedmark skal ikke bygges. Innsparte midler skal brukes til å bedre sikkerhet og miljø langs kysten ved at nye MTBer bygges i omfang som planlagt. I stedet for fengsel kan samfunnstjeneste i større grad tas i bruk som straff for personer som dette passer for. Da vil disse som ikke er farlige for sitt nær-

miljø, være en ressurs for samfunnet i stedet for en økonomisk belastning. Disse personer må få nødvendig opplæring slik at de kan gå tilbake til samfunnet med mer ressurser enn de hadde da de ble dømt. Norge bør ha en rask domstolsbehandling og unngå en lovgivning som gjør alle til lovbrøtere og som bryter ned respekten for de viktige lover vi trenger. For alvorlige volds- og narkotikaforbrytelser vil dette medlem arbeide for at Stortinget gjennom innstillinger og debatter gir klare signaler om at det forventes at hele strafferammen brukes, og at øvre strafferamme i større grad bør benyttes i forhold til særlig alvorlige forbrytelser. Det må tilføres nødvendige midler til politi- og lensmannsetaten slik at etatene kan utføre den tjenesten de er pålagt og samfunnet har behov for. Rettsvern og rettssikkerhet er en forutsetning for livsutfoldelse. Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for at denne trygges ved å slå hardt ned på kriminalitet. Særlig i våre større byer har gjengkriminalitet, grov vold og andre alvorlige forbrytelser økt i omfang på urovekkende vis. Samtidig som vi må bekjempe årsaken til kriminalitet, må politi- og lensmannsetaten tilføres betydelig økte midler. Politiet må mer ut blant folk. Erfaringer viser at vi trenger politiets nærvær i noen av våre ungdomsmiljøer.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil ha ordninger som slår ned på barne- og ungdomskriminaliteten. I ungdomsgjenger og i skolens nærområde foregår det daglig grov vold. Skadevoldere må ta konsekvensene av sine handlinger. Samtidig må straffereaksjonene komme hurtigere enn tilfellet er i dag. Dette gjelder selvsagt også tilfeller hvor man må søke etter en rask oppklaring og etterfølgende reaksjon. Folks generelle rettsfølelse har blitt svekket de siste årene på grunn av straffeutmålingen. Dette medlem viser til at Kystpartiet derfor vil arbeide for at det blir mer samsvar mellom forbrytelsens alvorlighetsgrad og den etterfølgende straffereaksjonen.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil arbeide for at staten der de kommer med nye kostnadskreivende oppgaver til kommunene skal kompensere dette fullt ut.

Slik som det er nå, pålegger staten kommunene oppgaver, men den økonomiske delen blir redusert slik at kommunene må bruke av de midler som skulle vært brukt til og investere i fremtiden.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil kreve at en større del av verdiskapingen skal forbli i distriktene slik at kommunene kan løse de lovpålagte oppgavene samtidig som man kan legge til rette for kommunens innbyggere og kommunens næringsliv. Dette som en motvekt mot den pågående sentralisering. Kommunenes skattøre reduseres år for år. Dette medlem viser til at Kystpartiet skal arbeide for at kommunenes andel av skattøre skal økes for på denne måten å styrke fylkes- og kommuneøkonomien.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil at bedriftsbeskatningen skal tilfalle den kommune hvor bedriften ligger. Dette medlem viser til at Kystpartiet vil motarbeide at eventuell betaling for oppdrettskonesjon skal tilfalle staten. Eventuell konsesjonsbetaling må ikke være høyere enn at den lokale befolkning kan gå inn som eiere i oppdrettsnæringen, og betalingen må tilfalle kommunene.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil at staten øker tilskuddet til renovering av vannverk. Dette på bakgrunn av bestemmelsene i EØS-avtalen som pålegger alle vannverk i Norge og ha forsvarlig rensing av vannet. Dette gjelder også nye vannverk.

Dette medlem viser til at Kystpartiet videre vil arbeide for at den enkelte kommune selv bestemmer om det kan være hensiktsmessig og innlede interkommunalt samarbeide med andre kommuner, istedenfor tvungen kommune sammenslåing.

Dette medlem viser til at Kystpartiet vil jobbe for at folk i distriktene får en mulighet til å kjøpe polvarer uten å måtte dra til nærmeste tettsted eller by. Det bør utarbeides en modell etter samme lest som dagens medisinalutvalg. En bør få mulighet til et meget begrenset utvalg av vin og brennevin på minst ett utvalgssted i hver kommune.

## **18. KOMITEENS TILRÅDING**

Komiteen viser til meldingen og til det som står foran, og rå Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Den foreløpige innstillingen om St.meld. nr. 30 (2000-2001) - Langtidsprogrammet 2002-2005 - vedlegges protokollen.

Oslo, i finanskomiteen, den 10. mai 2001

**Dag Terje Andersen**  
leder og ordfører

**Siv Jensen**  
sekretær